

BOJOVÉ DENÍKY

JAKUB RAIDA

2016 / 2017

Obsah

I.	Prolog	4
II.	Očistná mantra	7
III.	Rekviem	14
IV.	Moře klidu	20
V.	Lakšmí	27
VI.	Karé	37
VII.	Teorie nebes	45
VIII.	Původ nerovnosti	52
IX.	Zemlin	57
X.	Sarasvatí	60
XI.	Párvatí	67
XII.	Mahákálí	74
XIII.	Svit Venuše	78
XIV.	Lidský stroj	82
XV.	Svit Uranu	89
XVI.	Břehy Dunaje	97
XVII.	Szentiváni	104
XVIII.	Candide	110
XIX.	Zdravý rozum	117
XX.	Fatalismus	124
XXI.	Rozum a cit	129
XXII.	Břehy Sávy	134
XXIII.	Spolu v ohni	138
XXIV.	Christiani	142
XXV.	Persefoné	146
XXVI.	Císař a král	151
XXVII.	Sinavý kůň	157
XXVIII.	Bělehrad	161
XXIX.	Karánsebes	165
XXX.	Epilog	171

*Jdu spánkem smrti k Bohu já,
vojácká duše poctivá.*

- Johann Wolfgang von Goethe

I. Prolog

„Dal bych si kávu,“ řekne Colloredo.

Blízká prohlubeň se hemží Turky.

„Kávu se smetanou,“ dodá hned.

„Radši bez smetany,“ odvětí Jeník, aniž by odtrhl oči od nepřítele.

„Pak je ale hořká.“

„Proto piju kávu. Protože je hořká. Hořké neznamená špatné. Ne nutně.“

„Snad ne,“ ucedí Colloredo. „Taky si rád vychutnám hořkost, ale někde pod zjemňující smetanou. Prostě, když je jí jen tolik, kolik sám chci., když je pod kontrolou.“

Jeník se otočí a pohlédne na přítele. Pak se obrátí a vydá povel, zaburácí pušky a jednotku zahálí dým. Vojáci se točí: kdo vystřelil, láduje; kdo má naládováno, střílí.

„Palba dle uvážení!“

Střílí do mlhy. Nepřítel kráčí přes své mrtvé.

„Šavle!“ křikne Jeník a sám tasí.

Pušky mlčí. Jeník pozvedne ruku se šavlí, jednotky se sráží jak dvě vlny a ostří zvoní o zástitu nepřítele.

Nad bitvou plují mraky, z jejichž výšky vypadá šarvátka malicherná a zbytečná. Sotva přeputují od obzoru k obzoru, je po všem a rakouské jednotky zdálky sledují zkroušené Osmany, jak nakládají na vozy své mrtvé, aby z nich mohli postavit trudné hranice.

„Dnes jsem nikoho nezabil,“ říká Ingmar. „Dvakrát jsem vystřelil a pokaždé minul. Pak jsem bojoval se šavlí a dva Turky zranil. Snad nakonec umřeli, ale poslední rána nebyla ode mě.“

Jeník se otočí.

„Znám váš názor na takové zabíjení, pane Svarthjarte,“ řekne. „A vaše slova mi tanou vždy znovu v mysli, když vidím výjev, jako je tento.“

Těla už jsou na vozech a turecký průvod s nimi mizí za obzorem. Jeník naráží na hovor, jenž s Ingmarem vedl před pár dny.

„Vy jste přece nebyl odveden, ale vstoupil do armády dobrovolně,“ řekl tehdy Jeník. „Proč jste tak vlastně učinil?“

„Přece jsem se k armádě přidal jako lékař.“

„Zdá se, že ano, ovšem i vy jste zabil řadu lidí.“

„Ano, a nakonec se ze mě stal velitel, takže dávám rozkazy k zabíjení a posílám lidi na smrt. Beru to a konám svou povinnost, ale nikdy jsem se s ní nesmířil. Tedy, myslím, že ne.“

Ingmar Svarthjart patří do čtvrté generace Švédů žijících v rakouských zemích. Rod Svarthjartů se snad do střední Evropy přistěhoval někdy za třicetileté války. Nějakou dobu provozovali drogistickou a později lékařskou živnost v Praze, od úsvitu osmnáctého věku potom ve Vídni. Se silným rodinným akcentem na tradici dávali svým dětem švédská jména, ovšem jediný jazyk, kterým Ingmar i jeho rodiče vládli, byla již němčina.

Jako lékař se dal k armádě; postupně si pak vydobyl uznání i hodnosti, až skončil ve velení vlastní pěchotní jednotky.

„My jsme tuhle válku nevymysleli, pane Svarthjarte,“ ozve se Colloredo. „My jsme do ní jen, dobrovolně či ne, vstoupili s touhou, aby, když už musí být, dopadla dobře pro nás a nikoliv pro ně. Běžte na audienci k císaři Josefovi či carevně Kateřině, chcete-li někomu věnovat pohled plný výčitek nad mrtvými.“

„Diplomaticky řečeno,“ kývne hlavou Ingmar. „Člověk musí sám sobě omluvit takové jednání, k jakému jej válka nutí, jinak by skončil v temnotě paradoxu mezi vojenstvím a obecně platnou morálkou, jakou mu vštěpovali rodiče a o jaké slýchal v kostele.“

Na to již Colloredo neodpoví. Je duchem jinde a snad ani příliš neposlouchal Ingmarovu odpověď.

I starý rod Colloredů z Wallsee přišel do českých zemí za třicetileté války. Nadporučík hrabě Rudolf Josef von Colloredo-Mannsfeld je synem hofmistra Františka de Paula Gundaccara von Colloredo-Mannsfelda, významného diplomata a toho času vícekancléře Svaté říše římské. Vojenství je u Colloredů tradicí a Rudolf Josef se v uniformě cítí nadmíru dobře.

Ač Colloreda hodnost, dílem zasloužená i díky urozeného původu, stavěla oficiálně nad Jeníka, prakticky mu spíše vždy naslouchal a bral jej s respektem jakožto zkušenějšího taktika v poli. Silné a vzájemné přátelství umožňovalo Colloredovi proniknout pod vrstvu pozlátka aristokratického důstojnictví a dostat se do předních linií, Jeníkovi zas otevíralo dveře mezi vyšší šlechtu.

O podporučíku Janu Jeníkovi, jako o stoickém osvícenci, rakouském vojákově a bystrém pozorovateli jedné doby, vypovídá tento příběh. Byl chudým šlechticem s hrdostí užívajícím svého rytířského titulu. Šlechtického stavu prvně rod Jeníků nabyl až koncem šestnáctého století, kdy sám Rudolf II. povýšil Janova praděda Svatoše Jeníka na vladyku.

Jako mladý byl chovancem jezuitského řádu ve Svatováclavském semináři a studoval gymnázium, z něhož později přešel na filozofii a práva, která nedostudoval. I jezuitským létům dal vale. V sedmdesátých letech osmnáctého století, souhrou toho, že se Jeník začal zajímat o osvícenské myšlenky, že byl jezuitský řád zrušen a že se též mladý student dostal do finanční nouze, započala Jeníkova vojenská kariéra.

„Pánové, v táboře si dáme každý dvě kávy, jednu se smetanou a jednu bez ní, neboť musíme rozseknout náš spor,“ pronese Colloredo se zjevně lehkým duchem, neboť ležení už je opravdu blízko a bitva dopadla dobře.

„Myslíte, že nedostatečná blízkost dvou zážitků nám je vždy brání dostatečně srovnat?“ zeptá se pobaveně Jeník.

„Soudím, pane Jeníku, že jste kávu se smetanou neměl již opravdu dlouho, proto ani nevíte, že je lepší, nežli bez ní.“

„Jako bývalý vojenský lékař vás prosím, abyste mě z toho vynechali,“ řekne Ingmar. „A také bych vás rád upozornil, že pití mnoha káv může způsobit tachykardii a nevolnost.“

„Přátelé,“ zasměje se Jeník. „Jak se výtečně doplňujete. Colloredo je d'ábel na jednom rameni, hlas emocí, zatímco Svarthjart se svým chladným rozumem jej usměrňuje z ramena druhého. A člověk aby si pak z toho vybral.“

S veselou náladou přichází do stanu, kde pokračují v rozhovoru, zatímco na stole taktická mapa němým hlasem vypráví příběh války.

Vstup do stanu se rozevře, když jsou v nejlepším, a v něm stojí voják Michael Fleischmann.

„Pane Fleischmanne, rozsud'te nás, prosím,“ řekne Colloredo. „Jsou pěknější holky v Itálii, nebo v Rakousku?“

Michael si nejprve důstojníky prohlédne, jako by se zbláznili, pak si ale odkašle a výraz v jeho tváři naznačí, že nese vážné zprávy.

„Pane,“ řekne hlasem, z něžž zní udýchanost spěchu. „Je zde muž, původem z Rakouska, který tvrdí, že utekl ze zajetí. Viděl ze severu pochodovat turecké šiky, snad pět šest setnin.“

„Obešli nás,“ oduší Colloredo.

„Nebo o nás neví, jako my jsme nevěděli o nich,“ podotkne Ingmar.

„Ať ten muž vstoupí,“ vybídne Jeník a otočí se ke kumpánům: „Cítím ve vzduchu bouři, přátelé.“

II. Očistná mantra

Od neskutečného ved' mě ke skutečnému. Od nepravdy ved' mě k pravdě.

Wilhelm sleduje slabé slunce nad jezerem.

Jak dlouho už je na útěku? Nebo, lépe řečeno... Jak dlouho už má ten neodbytný pocit, že je na útěku?

Má zlomené žebro, bolest v rameni a nesčetně podlitin.

Wilhelm Grammer je vyděděncem z vlasti, z velkého a mocného Rakouska. Dávno pryč jsou dny, kdy chodil na studia v Innsbrucku a jako neduživý mladík četl nové německé publikace o hinduismu. Už dávno je tomu, kdy se naučil několika védským citátům a nad schnappsem prohlásil, že jsou stejné hodnoty, jak největší literární poklady Schillerovy.

Visí v řetězech jak dávno mrtvý kus masa a jen oči jej usvědčují z života.

Vzpomíná na semestr plný zábav a neúspěšných zkoušek, na vyhoření jednoho velkého snu, kdy pod sirný oheň podléval pálenku. A taky na chudobu a na vstup do armády.

Je to dávno a teď není čas na vzpomínky. Opět přišli.

Turci jej polejí splaškovou vodou a ztloučou. Znovu mu vyskakuje rameno. Bolí to tak, že vidí jen temno a zlověstnou duhu na okrajích zorného pole.

Ani v armádě nevydržel. Utíkal. Žil různě, dokonce i v lesích. Jeho přítele pověsili. Jmenoval se Berthold a tvrdil, že nepůjde na popravu jak ovce, že se zmocní pistole a zastřelí oficíra a pak ho ubodají bodáky. Že umře zas ve cti a při boji. Jaký zvláštní koncept cti, ve kterém se její váha přesunula od oddanosti a povinnosti k násilí jako takovému.

Přes noc jej Turci nechají u kůlu. Vánek, zprvu teplý, se ochlazuje. Wilhelm se cítí lépe a rány tolik nebolí, když je tichý vítr ovívá.

Z temnoty ved' mě do světla.

Pavamana mantra utkvěla Wilhelmovi v paměti svým vyzněním a hlavně pak touhou po osvícení, jež v jejích slovech zaznívá. Představoval si mnohokrát, že člověk může dosáhnout bodu, kdy je náhle všechno jasné, čisté a kdy je povznesen nad věci a vnímá je z nadhledu, v jejich celistvosti. S tím by konec konců souhlasil i Voltaire, kterého Wilhelm četl v prvních dnech pobytu na univerzitě.

Ale to bylo dávno. Snad celé věky.

Končí květen roku 1788 a Voltaire je desátým rokem mrtev. Když umíral, byl vyzván, aby odvolal satana, na což odvětil, že není čas dělat si nepřátele. Byl vtipný, racionální a antiklerikální až do konce. Měl nadhled. Uměl umírat. Bude to umět i Wilhelm, který teď stojí na zápraží temnoty?

Po táboře přilepenému k úpatí pevnosti se hemží osmanští vojáci. Takhle ve tmě dokáže jen podle bachratých uniforem poznat, že není ve spojeneckém ležení. Jinak mu rojení přijde všude stejné, v rakouském i tureckém táboru. Za posledními stany je jezero, teď lesklé od voskové

tváře Měsíce. Jak je ta příroda, v kontrastu k zbitému a páchnoucímu masu, krásná, tichá a posvátná.

Cítí, jak se mu klíží oči, a v podvědomí doutná myšlenka, že už je možná neotevře, že se možná hvězdy na nočním nebi budou blyštít dál, ale už navždy bez odrazu v jeho mysli, že už možná až do skonání všeho bude mrtvý. Nebýt tak unavený a otupělého ducha, snad by tato myšlenka zachvátila jeho duši strachem.

Ze smrti veď mě k nesmrtelnosti.

S poslední vzpomínkou na očišťující mantru všechny myšlenky mizí a pak se po bezesné noci zas objevují a on otvírá slepené oči vstříc ranním mlhám.

Přijdou jej zbít ještě jednou. Pak velitel cosi nařizuje a sundávají ho z kůlu. Nadešel tedy čas? Nejspíš to bude šavle. Nebo něco krutějšího? V těchto myšlenkách dovedou Wilhelma do cely a nechají spadnout na slámu. Dveře se zavřou. On znovu usíná.

Krátce se budí v noci a rozhlíží kolem, jako by se právě narodil. V rohu místnosti jsou další vězni, jeden sedí, druhá postava pak leží a navzájem se utěšují slovy, jimž není rozumět. Wilhelm opět usíná.

Spánek jej pohltí na desítky hodin a je k smrti vyčerpán hladem i žízní, když se opět probudí do bolestného jitra. V denním světle na podlaze leží miska s vodou a jemně plesnivý chléb. Vrhá se po misce a lačně pije. Chleba zmizí ve chvíli, ale spíš jeho hlad znásobí a bolestně mu připomene existenci jídla, než aby jej nasýtil, neboť, jak probleskne Wilhelmovi hlavou, o kolik hůře se umírá, když si připomínáme, jaké je to žít. Přeci však Wilhelma poněkud konejší myšlenka, že bude mít více síly.

V rohu místnosti spí muž, podle umolousané uniformy snad ruský voják, a vedle něj mladá žena. Ti si během následujících dnů všimají jen jeden druhého a na Wilhelma vrhnou pouze občasný pohled, z něhož čte podezřívavost. On sám si jich nevšímá skoro vůbec, dívá se do výšky na malé okno a na proměny dne, jako by se mu stín vrhaný mřížemi stal ručičkou pochmurných hodin. Pomalu žvýká chléb a snaží se udržet čisté smysly.

Ovšemže šel Berthold, ten dávný přítel, na popravu bledý a zkrotlý jako beran. Dezertér a vrah k tomu, který zabil bojovníka na stráži, tak mu to vyčetli u vojenského soudu, ani mu do očí bývalí kamarádi nepohlédli. Ať je mu Bůh milostiv. Vrzne propadlo a krk praská jak suchá větev. Wilhelm tu noc zvracel a do konce měsíce překročil hranice. Prechal před smrtkou skrytý pod kapuci a měl pocit, že uniká jejímu stínu sotva o půlkrok.

Ruského vojáka, vždy za křiku dívky, odvedou několikrát pryč a vrací se pokaždé víc a víc zbitý, až má tvář oteklou k nepoznání. Levé oko mu prakticky zmizí v rudé prohlubni. Do Wilhelma už si osmanský důstojník kopne jen jednou, když jde kolem. Voják brzy upadne do horeček a jednou se vrátí se skelným pohledem, načež zavravorá, upadne a zůstane v hlubokém kómatu.

Dívka jej svírá a křičí o pomoc. Wilhelm vstane a jde k nim; ona si jej nevšímá. Poklekne k tělu. Z hlavy teče proud krve. Přehnali to. Jestli chtěli informace, teď už je určitě nedostanou. Kdo ví, kolik té krve teče uvnitř. Wilhelm pohlédne na dívku a zakroučí hlavou. Život je zmařen. Žena jej odstrčí, v očích nenávist, vstává, běží ke dveřím a buší do nich.

Stráže přichází. Konstatují vojákovu smrt. Vynesou jej z cely, zatímco jeden Turek dívku drží u země, aby se po nich nesápala. Když odejdou s tělem, voják zjevně dostane nápad a odvede z cely také ji. Wilhelm je opět sám se svou vidinou smrti.

Když se žena vrátí, je zbitá a jen leží v koutě. Ignoruje jídlo a z letargie ji vytrhne teprve krysa lezoucí jí po boku. S výkřikem odhodí krysu, posadí se a teprve teď spustí vodopád horkých slz. Pro Wilhelma to je najednou ještě horší. Neustálé bití, žízeň a pach smrti, to snášel se zatnutými zuby, ale dívat se teď na to neštěstí a vidět jej zvenčí, to bylo skoro nesnesitelné; bylo to, jako když někdo s kamennou tváří přečká hroznou tragédii a ty jej zdrtíš až po roce v okamžik, kdy si přečte vlastní řádky v deníku.

V noci Wilhelm nespí a sleduje mladou ženu, která je snad v transu, někde na půl cesty mezi spánkem a bděním. Oči má obrácené v sloup a mluví si pro sebe jak posednutá běsem. Hádá se s neexistujícím tribunálem, který ji obklopuje.

Ráno dívka mlátí hlavou do zdi a pak už jen pláče a občas nahlas vykřikne.

„Ticho, nebo tě přijdou srovnat,“ houkne Wilhelm a je překvapen, jak zní jeho hlas.

„Umíš německy?“ zeptá se pak.

Ona vzhlédne. Podivný zákal v jejích očích se rozplyne a tušené zástupy neviditelných postav od ní odejdou.

„Umím,“ kývne pak dívka hlavou, v tváři červeně od nářků.

„Jsem Wilhelm.“

„Rossi.“

Po vyřknutí svého jména sebou trhne. Jako by si sama teď vzpomněla, jak se jmenuje.

„Co je to za jméno?“

„Švýcarské,“ řekne ona, rozmazávajíc si slzy. „Ve Švýcarsku jsme se seznámili. U naší chaty Salzpflaum.“

Wilhelm se navzdory bídě situace drsně ušklíbne.

„Tos neslyšela, že vztahy s vojáky přinášejí děvčatům vždycky jenom trápení?“

Rossi protře své rudé oči. Ze rtů jí kanou sliny, jak se přestává kontrolovat. Wilhelma mimoděk napadne, že její reakce přesahují běžný smutek a zatouží, aby na ni býval nepromluvil.

„Je mrtvý!“ vykřikne ona a divoce se rozhlédne napravo i nalevo, než tichým hlasem dodá: „Je úplně mrtvý.“

Nejde být napůl mrtvý, pomyslí si Wilhelm s krutostí, k jaké snad musel otupět nekončícím přívalem vlastního strádání. Ovšemže je mrtvý.

„Nehysterči,“ řekne přísně. „Na to bude čas potom. Teď jez, nebo dopadneš stejně.“

Rossi kousne do chleba jak poslušné děcko, které je v zoufalé bezradnosti vděčné, že mu dospělý přikázal, co má dělat. Pak ale požvýkaný kus vyplivne a Wilhelm se hořce

rozvzpomene, jak před pár dní chtěl udělat to samé. Během několika minut soustem chleba přijde za vděk krysa.

„Nemám hlad,“ řekne tiše Rossi a sleduje nemocemi prolezlé zvíře, jak ohlodává rozžvýkaný chleba.

„Aspoň se napij,“ řekne on a zazní to jak rozkaz.

Rossi hltá vodu. Wilhelma si prohlíží přes kraj misky.

„Ty jsi voják?“ zeptá se, ale on neodpoví. „Musíš být, když jsi tady a když tě drží Turci...“

„A co ty?“ zeptá se Wilhelm. „Proč tebe zajali? Jsi bohatá? Nebo... mysleli si, že jsi bohatá?“

„To sotva,“ řekne Rossi. „Byla jsem děvečka od krav, než jsem se s ním seznámila. Spíš mě tu dotáhli, aby mě mohli znásilňovat.“

Paradoxně se Rossi vcelku uklidní a přestane třást, když to řekne nahlas.

„Nejdřív to byli důstojníci a teď, jak vidíš, už si mě vezme i prostý voják. Můžeš si mě taky klidně vzít, hned tady a teď, už je mi to všechno jedno.“

Wilhelmovi přeběhne mráz po zádech, když slyší, s jakou otupělou samozřejmostí to Rossi říká. Pomyslí si, že je snad dobře, jestli je jen prostá děvečka, protože jednodušší lidé možná nedokážou tak děsivě psychicky trpět. Jako nedokáže ovce trpět z vidiny porážky, protože neví, že ji čeká smrt; navíc, i kdyby to věděla, tak dokáže cítit jen zvířecí neklid a úzkost, ne ovšem tu existenciální hrůzu, která jde u lidí ruku v ruce s rozumem. Hned si uvědomí cyničnost a protihumanitu takového smýšlení.

„Je mi všechno jedno. A přece se mi nechce umřít,“ řekne tiše Rossi po chvíli ticha a nevědomky začne opět slzet.

„Ovšem, že nechce. Nikdo jen tak nevyhledává smrt.“

„Tebe třeba vymění za jiné zajatce, jestli jsi důstojník.“

„Nejsem,“ ušklíbne se Wilhelm. „A za mě by nedal nikdo nic.“

„Pak jsme tu ztracení. Jako můj muž.“

Zdá se, že ano, pomyslí si trpce Wilhelm a přivře oči, jako by chtěl z onoho místa utéct spánkem.

Zatímco utíkají dny, Wilhelm s Rossi spolu příliš nemluví. Jednou slyší zvenku střelbu. Wilhelm se vytahuje k oknu, ale nevidí nic.

Časem mu srůstá žebro a celkově se mu vrací síly, i když je stále vyzáblý a slabý z nedostatku živin. Rossi prodělá horečku, kterou přežije jen tak tak za pomoci části Wilhelmových přidělů a díky tureckému felčaroví, který jí podá bylinný lektvar. Rossi potom dlouhé části dne neklidně spí, zatímco Wilhelmovy bdělé fáze jsou delší a delší, jak se mu hojí rány a pročišťuje hlava.

Premýšlí často o tom, proč jej jeho věznitelé vlastně v té kobce pořád drží. Snad si opravdu myslí, že je voják a chtějí ho vyměnit za zajatce.

Wilhelm si dá ruce za hlavu, opře se o plesnivou zeď a zas vzpomíná na Rakousko. Na vídeňské ulice, na vůni kávy, na večerní opery, do noci hrající muzikanty, krámky s pečivem a květinárky na rozích ulic, které se červenají, když u nich voják koupí tulipán a ten jim hned předá. Vzpomíná na lampy podél cest, na ty petrolejové hvězdy rozseté po vždy živých náměstích a promenádách.

A pak si vzpomene na to, proč musel z Rakouska utéct. Jakž takž unikl smrti. Je to pár měsíců a osud jej mezitím smýkal světem, až se nakonec dostal k Bělehradu. Vzpomíná na rakouské tábory i na ty ruské. Nakonec je v osmanském a neví, co si o něm Turci vlastně myslí. Kdyby měli za to, že je třeba špeh, už by z něj vytloukali informace. Ale nepadla ani jedna otázka. Nezeptali se ani na hodnost. A když ho nechtějí živého, proč mu dávno neuřezali uši, popřípadě přímo hlavu, aby aspoň po smrti posloužil coby nástroj teroru?

„Proč jsi vlastně odešel z Rakouska?“ zeptá se jednou Rossi.

Wilhelm se zasmuší.

„Byl jsem voják.“

Rossi si vzpomene na cynické poznámky, které ji tak bodly před několika týdny.

„Byla v tom ženská,“ odtuší.

„Ano,“ kývne Wilhelm hlavou. „Příběh jak z laciné knížky. Já jsem hořel nadšením, ona byla rozpustilá holka... A pak tam byl on, tedy významný freiherr, její smlouvený snoubenec. Mně se rozhodl udělat ze života peklo, a jelikož se mi pak povedl jistý přešlap i v armádě, tak mi dělali to peklo také oni. A nakonec mě chtěl ponížit a srazit na kolena snad každý, nebo se mi to tak alespoň zdálo. Musel jsem pryč.“

„A proč zrovna sem?“

„Myslel jsem, že tu mám vzdálenou rodinu. Ale buď umřeli, nebo odcestovali. Nevím, nevypátral jsem je. Pak mě odhalila rakouská armáda a byl jsem zajatcem u nich. Potom se ten tábor přesouval a skončil jsem v ruském ležení. To rozmetli Turkové a jsem tady...“

„A to vše kvůli... lásce,“ řekne Rossi.

„Nejsem si jistý, jestli to byla láska. Byl jsem mladý a poblázněný.“

„To i já,“ odvěti ona. „Chtěla bych domů za rodiči.“

„Ovšem,“ povzdechne si Wilhelm.

V noci jej z neklidného snění vytrhne zvuk zápasu. Rossi se pere s opilým důstojníkem, který si pro ni přišel. Wilhelm mžourá očima a uvědomuje si, že Rossi, která by se před pár dny nechala jen odvléct jak hadrový panák, teď zase získala touhu žít a také chránit svou důstojnost. Snad se jí duše částečně zhojila z přešlých hrůz.

Wilhelm se neslyšně zvedne, přitiskne zezadu na důstojníka chytaje krk do sevření pravé paže a lokte, z něhož není úniku. Na zemi pak omdlelého Turka dorazí jeho vlastní šavlí, kterou mu odetne vrcholek hlavy.

„Pojď,“ sykne.

Rossi je opřená o zeď a překvapeně sleduje krví zalitý mozek muže, jenž ji ještě před chvílí chtěl znásilnit.

„Rychle!“ ukáže rukou Wilhelm a oba vyběhnou na chodbu.

Pokřik přivolal žalárníka, jemuž Wilhelm výpadem rozetne bradu až k nosu; vykřiknout již nestihne, slova se změň v kлокot krve. U kovaných dveří se Wilhelm zarazí.

„Jde jich víc,“ řekne zoufale.

Ze smrti veď mě k nesmrtelnosti...

Prsty se zaryjí do jílce. Tak tedy naposledy.

„Tudy!“ zvolá Rossi a odkryje pod gobelínem díru, která v pevnosti musela vzniknout nedopatřením a míří kamsi mezi křivé zdi.

Oba zmizí v úzkém průchodu těsně před tím, než do chodby vejde hlídka a spustí poplach. Zatímco se dvojice plazí mezi zdmi neurčitým směrem vzhůru, z pevnosti slyší tlumený křik.

„Dál to nevede?“ zeptá se Rossi.

„Ne!“ skoro vykřikne Wilhelm a bezmocně praští dlaní do zdi.

Jsou v nízkém prostoru pod dřevěnou podlahou. Nad nimi se ozývají kroky.

„Musíme počkat, než se to uklidní. A doufat, že nás tu nenajdou,“ zašeptá Wilhelm.

Lomoz a pokřik se ozývají ještě skoro hodinu, pak se všechen ten hluk přenesení ven ze zdi pevnosti. Turci nejspíš usoudili, že uvnitř už být nemůžou. Nad nimi v místnosti však stále někdo chodí a čekání se tak protáhne na skoro celý den, po kterém jsou Wilhelm s Rossi na smrt vyčerpaní, takže upadají do spánku na dalších několik hodin.

Rossi většinu času spí a neklidně se přitom ošívá. Wilhelm ji pozoruje očima, které ho páli od bdění, ale adrenalin mu nedovolí usnout. Pozoruje dívku a doufá, že při jedné z těch nočních mŕ, které se jí dozajista odehrávají za zavřenými víčky, nevykřikne a neprozradí je.

Když nastane hluboké ticho, v němž je však cítit přítomnost mužů nad podlahou, Rossi začne zas tichým hlasem mluvit ze spaní. Wilhelm jí přikryje ústa a cítí její horký dech ve dlaní. Pomalu ruku zvedá a slyší podivná slova v neexistujícím jazyce, které dívka říká. Její věty jsou někomu adresovány, ale nikoliv jemu. Znovu dlaň spustí a dívčín monolog v ní pohřbí zaživa. Oba usínají.

„Musíme jít, nahoře je ticho,“ šeptá Wilhelm, když se jako první probouzí.

Rossi otevře oči. Wilhelm má pocit, že dívka úplně zapomněla, kde je, že už ji docela pohltily iluze a skončila ve vězení denního snění.

„Musíme jít,“ zopakuje Wilhelm.

„Já se bojím,“ řekne ona.

„Pojď, tady leda umřeme hladem.“

Opatrně vylomí prkno a vysoukají se do místnosti. Okolo zdí malé zbrojnice jsou rozvěšeny šavle, pušky a krátké turecké moždíře. Wilhelm po najde roh s prachem, pytlík z ovčí kůže s municí a dlouhý nabiják. Popadne pušku a začne ji ládovat s jistotou, která jej usvědčuje z dlouhé vojenské kariéry. V té mechanické činnosti nachází najednou podivný klid a sebejistotu bojovníka, jemuž je dovoleno se o svůj život porvat.

„Někdo jde!“ šeptá Rossi ode dveří.

Wilhelm ji odstrčí a vykoukne na chodbu. Přímo k nim se blíží dva muži a za jejich siluetami skrz otevřené dveře prosvítá modré nebe. Teď, nebo nikdy!

Třesne ohlušující rána a jeden z Turků se skácí. Wilhelm odhodí pušku a na druhého z mužů se vrhne s šavlí. Snaží se jej udolat rychle, ale síly jsou až příliš vyrovnané a Turek několikrát stihne hlasitě vykřiknout. Šermířský souboj se zvrhne v zápas a nakonec ho vyčerpaný Wilhelm podřízne šavlí. Chvěje se a po čele mu stéká pot.

„Rychle!“ křikne.

Rossi zvedne odhozenou pušku a utíká za Wilhelmem. Když vyběhnou na ochoz, tak vzduch pročísnou první kule. Po schodech dusají desítky nohou. Wilhelm pohlédne přes okraj hradeb. Pod nimi je dobrých pět sáhů výšky a potom křoviny a kamení.

„Musíme skočit,“ řekne. „Ty první!“

Dívka stojí jak přimražená.

„Pohni!“ křikne a nevybíravě do ní drcne loktem.

Rossi se s jekotem vrhne mezi křoviny a Wilhelm ji hned následuje.

„Jsi celá?“

„Nevím,“ mumlá Rossi, která má obličej plný krve, třísek a úlomků kamenů.

Wilhelmovi vystřeluje ostrá bolest z kolena.

„Musíme do lesa,“ řekne a už táhne Rossi k prvním stromům, zatímco okolo sviští kule.

Teprve daleko v lese zpomalují, snaží se popadnout dech a Wilhelm náhle nemůže věřit tomu, že se odvážný útek přeci jen nakonec podařil. Oba dva se svalí do mechu k mělkému potoku a plnými hrstmi si nabírají vodu.

„Ještě nejsme z toho venku. Budou nás pronásledovat,“ řekne Wilhelm. „Dobře, žes vzala tu pušku.“

Žádná odpověď. Wilhelm mlčky začne ládovat.

„Předtím jsem nás prozradil výstřelem, ale musel jsem. Dva muže bych šavlí neporazil.“

Rossi na to neodpovídá. Tomu nerozumí. Chce jen utéct pryč. Wilhelm jí pomůže vstát a rozhlíží se kolem, jako by hledal cíl pro naládovanou pušku.

„Pojďme,“ kývne pak a oba se vydají pryč lesem.

III. Rekviem

„Pane, vysvobod' duše všech věřících zemřelých od útrap pekla a od hluboké propasti.“

Z ocelového nebe pomalu mrholí a vesničané stojící kolem otevřeného hrobu mají v tvářích odevzdanost, jako by každý z nich přišel na svůj vlastní pohřeb.

„Vysvobod' je z tlamy lví, aby je nepohltila hlubina.“

Kněz stojí těsně nad okrajem hrobu. Oči má přivřené, zpod nich se dívá do dálky a mysl mu bloudí neznámými kraji ducha.

„Podívejte!“ vykřikne kdosi a knězovy rty se zastaví.

Všichni vzhlednou k lesu, od něž klopýtají odrané postavy Wilhelma a Rossi.

„Jsou to Turci?“

„To přece nejsou Turci!“

Dva muži vybíhají zuboženým bytostem vstříc. Rossi padá prvnímu z nich bezvládně do náruče, zatímco Wilhelm mávne jak v horečném blouznění rukou a druhého z mužů odežene, nakonec se však přeci zhroutí.

„Chraň nás od hlubiny pekelné,“ zamumlá kněz a stane nad raněnými.

Wilhelm má oči zavřené, Rossi se dívá na nebe a pomalu si uvědomuje, že noční můra končí.

„Měli s sebou pušku,“ přibíhá za chvíli mladý vesničan se zbraní v náruči. „Našel jsem ji na kraji lesa.“

„Tenhle má u sebe prach a taky olovo!“ všimne si další.

„Jestli je to voják a před něčím utíká, tak to něco za chvíli přijde sem,“ pronese vážně starší muž a rysy v bledé tváři se mu stáhnou strachem, jako by Wilhelm musel mít v patách přinejmenším všechny demony pekelné.

„To je turecká puška,“ řekne po chvíli mladík, který si prohlíží předovku.

„Ale tohle jistě není Turek. Snad se probil ze zajetí.“

„Pít,“ zamumlá Rossi.

Když dostane hrnek s vodou, pomalu se jí začne vracet barva do tváří.

„Utekli jsme z turecké pevnosti.“

„A jsou vám v patách?“ takřka vykřikne nervózní vesničan.

„To nevím. Wilhelm dva zastřelil tam pod těmi kopci. To bylo včera. Asi.“

„Kdo ví, jak dlouho se prodírali lesem,“ mne si bradu jeden z mužů. „Odneste je dovnitř a dobře schovejte.“

Vesničané se rozejdou, jen hrobník zasypává hrob, z kterého se v silícím dešti stává bažinná prohlubeň, a následující dny bloudí Wilhelm s Rossi na pokraji světla a stínů, bytí a nebytí, zatímco zbytek vesnice neklidně na obzoru vyhlíží osmanský oddíl.

„Museli dávno ztratit stopu,“ řekne po týdnu Wilhelm vesnickému rychtáři.

„Pochválen buď Ježíš,“ pronese rychtář. „Nyní mi povězte celý příběh. Jste voják?“

„Víceméně,“ pokrčí rameny Wilhelm.

Rychtář naštěstí vágní vyjádření dál nerozebírá. Wilhelm si opatrně ohmatává rány. Hojí se rychle.

„Jsme vám za vše moc vděční,“ řekne, na což rychtář jen kývne hlavou a zamračí se, jako by chtěl dát najevo, že místo vši vděčnosti by byl radši, kdyby k nim do vsi vůbec nepřišli.

Na nedělní mši zavítají Wilhelm s Rossi již téměř zdraví a po ní se zaplétají v rozhovor, jenž je stále důvěrnějším. Není tak důvěrný, jako mezi lidmi, jež se znají léta, ale rozhodně je důvěrnější než všechny předchozí. V šíleném světě, ve kterém přestáli desítky přechodů po laně napjatém přes propast smrti, ve světě, který jim vzal všechny blízké i jejich vlastní lidskost a důstojnost, v tom světě se v nich obou rodí nové osobnosti.

Když pak v rychtářově komoře Wilhelm proniká do Rossi, oba cítí, že se tak asi muselo stát a že chtěli, aby se tak stalo, ale necítí už nic víc: žádnou radost, potěšení či zamilovanost. Ovšem ani smutek či beznaděj. Obestírá je tichá nicota a všechny zvuky světa zmlknou docela, když Wilhelm ztuhne v krátké křeči, ona mu zaryje prsty do boků, sama jej drtí mezi stehny a prohýbá se, on se pak odvalí bokem a Rossi cítí, jak jí divoce buší srdce, a s výdechem tiskne svou hlavu k tomu jedinému člověku, kterého na světě má, přičemž tuší, že i ona pro něj je teď tím jediným, co mu zbylo.

„Co dál?“ zeptá se.

„Utečme do Švýcarska, za tvou rodinou,“ řekne Wilhelm. „Alespoň, že Švýcarsko ještě Rakousku nepatří.“

„Za mou rodinou?“

Kývne hlavou.

„Uměl bys pást krávy?“

„Co já vím, co na tom sejde... Umím se protlouct.“

Rossi se začne smát a uduší svůj smích Wilhelmovi do ramena. On si uvědomí, že je mu její smích vcelku nepříjemný, ale pak tu myšlenku zapudí a přivře oči. Stejně sám nevěří tomu, že by se dostali do Švýcarska. Ale zas na chvilku v něco doufat, vidět v mlze slabé světlo, to je dobrý pocit, který nezažil už měsíce.

„Wilhelme,“ zašeptá Rossi.

„Hm?“

„Něco je se mnou v nepořádku,“ řekne tichým hlasem. „Vidím někdy věci, které nejsou, mluvím s lidmi, kteří tu nejsou.“

Wilhelm nic neodpovídá. Chápe pravý důvod, proč mu to dívka říká. Chce se od něj ujistit, že jí bude nablízku, i kdyby byla třeba nastokrát šílená. Ale to on odmítá udělat. Přinejmenším ne teď. Na chvíli dokonce zalituje, že s ní souložil a tím jí dodal onen pocit sounáležitosti, který on, zdá se, tak silně nepocítuje.

„Vojáci!“ ozve se křik zvenku a tím je konec pochybám.

Wilhelm na půl vteřiny ztuhne v šoku a pak vyrazí k pušce rychle jak vyplašené zvíře.

„Wilhelme!“ řekne přidušeně Rossi.

„Pst,“ naznačí on a poklekne se zbraní ke dveřím.

Za chvíli se ozvou kroky.

„Vede je rovnou sem!“ procedí přes zuby a v duchu jadrně rychtáře prokleje.

„Pane Grammere?“ rozhlíží se rychtář po světnici. „Jsou tady rakouští vojáci.“

Wilhelm nahlas vydechne, vstane a otevře dveře.

„Pan Grammer?“ otočí se jeden z dvojky vojáků.

Oba mají na granátnické uniformy zašlé od cest, pušky složené v koutě a šavle u pasu.

„Já jsem svobodník Leopold Celle a toto je svobodník Johann Koldrus,“ představuje se ten voják a tiskne Wilhelmovi ruku. „Jdeme z daleka připojit se k Brentanovu pěšímu pluku, přesněji k jednotce podporučíka Jeníka, která směřuje k Bělehradu.“

„Wilhelm Grammer.“

„Prý jste utekl z tureckého ležení,“ promluví Johann. „Nedokážu si ani představit, jaké hrůzy jste v jejich zajetí musel vytrpět.“

Ve dveřích se objeví Rossi.

„Ano. A tato zajatkyně utekla se mnou.“

„Fräulein,“ naznačí oba vojáci políbení ruky.

„U které jednotky vás zajali, mohu-li se zeptat?“ řekne Leopold.

„Byl jsem v rakouském táboře u Ostružnice, když jej rozprášili Turci.“

„A kdo velel tomu táboru, prosím vás?“

„Přímo císař Josef druhý,“ zalže Wilhelm, který si vzpomene na informaci, že císař osobně měl snad tou dobou válčit někde poblíž Bělehradu. „Měl tam hlavní stan.“

„A jeho tábor byl rozprášen?“ zvolá Leopold, v očích znatelné zmatení i strach. „To jsou tedy zlé zprávy.“

„Pánové, nesu černou kávu a žitný chléb,“ haleká rychtářka a prostírá na stůl, k němuž muži usedají.

Rossi potichu zmizne.

„Přidáte se k nám? A pak k Jeníkovým setninám, pane Grammere?“

Wilhelm zaváhá. Sen o Švýcarsku se začíná hroutit pod vojenskou botou.

„Chtěl jsem původně dovést Rossi k nejbližší obci. Je to křehká dívka a nevím, jak by to zvládala u jednotky. Navíc po těch prožitých hrůzách...“

„Ovšemže vás nenutíme,“ řekne Leopold. „Jistě máte taky své rozkazy. Jen jsem si říkal, že to teď asi bude odsud nejbližší rakouská jednotka. A každá puška navíc se nám hodí.“

Wilhelmovi spadne kámen ze srdce, ten den už druhý.

„Snad se někdy potkáme u Bělehradu.“

„Snad,“ usměje se Leopold, upije kávy a zahuhlá: „Silná a výživná!“

Rychtářka se uzardí potěšením a Wilhelm si pomyslí, že poprvé po dlouhé době vypadají věci kolem něj vcelku normálně a nadějně.

„Vy Rakušané máte kávu nejraději se smetanou, nemám pravdu?“ pronese rychtář.

Následuje rozhovor o kávě, z nějž se Wilhelm omluví a setkává se s Rossi za domem.

„Jen co ti vojáci odejdou, tak musíme zmizet,“ řekne jí.

„Nezatknou tě?“

„Lhal jsem jim, snad to i poznali,“ odpoví polohlasně. „No co; už tak si zasloužím oprátku.“

„Neutečeme hned?“ přitiskne se k němu.

„Až potom, aby to nebylo podezřelé. Pojď zatím dovnitř a tvař se nenuceně.“

Uběhnou necelé dvě hodiny a Johann s Leopoldem se loučí. Pokračují dále k jednotce, po lesnatých kopcích a přes dlouhé pláně.

„Možná to byl dezertér,“ pronese do ticha Leopold. „Viděl jsem, jak se mu to všechno honí hlavou. Jako bych tam viděl sebe. Buď hrozba oprátky, nebo zpátky k děsům války.“

„Myslíš, že nám lhal?“ zaváhá Johann.

„Myslím, že ano. Ale co na tom sejde? Nechme jednu lidskou duši najít klid. Co ty na to?“

Johann pokrčí rameny: „Já o tom Jeníkovi vykládat nebudu.“

„Řekneme mu pravdu,“ opáčí Leopold. „Potkali jsme vojáka a ten nám řekl, že má své rozkazy. Neřekneme ani jednoho lživého slůvka. Pouze ty mé dohady o dezerci nikomu povídat nemusíme.“

„Ovšem,“ zamručí Johann. „Stejně se můžeš mýlit. Na druhou stranu, moc se mi taky jeho příběh nezdař. Přišlo mi, jako kdyby plácl to o císaři jen tak, protože ani nezná jména pluků, které jsou u Bělehradu. A proč by byl císař u Ostružnice? Je to blátivá vesnice.“

„Špeh to snad nebyl,“ podotkne ne zrovna jistě Leopold a promne si unavené oči.

Jdou po lesní cestě. Leopold v myšlenkách u Wilhelma. Bylo to přesně tak, jak naznačil Johannovi. Jako by ve Wilhelmových očích hleděl do vlastní duše. Ten pohled člověka, který

už toho všeho má dost a chce se jen někam daleko uklidit. Snad uteče i s tou holkou, kdo ví. Třeba se chtějí vrátit do Rakouska. Třeba půjdou někam do Čech. Trestem za dezerci je oprátka, ale někdy už je člověk tak na dně, že mu ten risk připadne jako cena, kterou rád zaplatí. Jenom když dostane malou šanci se dostat z toho všeho.

Leopold se podívá na Johanna, který je pohroužen do vlastních myšlenek a s pravidelným dechem odměřuje vojenské kroky. Znají se spolu prakticky od dětských let. Narukovali spolu a většinou bitev v Bavorsku prošli bok po boku. Johann koupil dvě kule do pravé paže a Leopold jednu pod levou klíční kost. Zažili toho spolu moc.

„Johanne, řekni mi upřímně. Zastřelil bys mě, kdybych byl dezertér a vzpíral se zatčení?“

„Co to vedeš za řeči?“

„Jen hypoteticky. Napadlo mě to v souvislosti s panem Grammerem.“

„To jsou nebezpečné myšlenky.“

„Prostě odpověz,“ nenechá se odbýt Leopold.

„Kdybys po mně střílel nebo vytáhl šavli, tak by asi nebylo jiného zbylí,“ řekne Johann. „Ale udělal bych to nerad.“

Johann kráčí a přemýšlí teď o Leopoldovi. Už před setkáním s Wilhelmem párkrát Leopold téma dezerce nadhodil. Vždy jen před ním, před nejvěrnějším přítelem. Co si má o tom myslet? Jak se k tomu postavit? Co když k té situaci skutečně dojde? Johanna svým způsobem tyto přítelovy řeči zklamávají. Což je pro muže a k tomu vojáka důstojné mluvit pořád o útěku z boje? A také to bylo hloupé. Většina dezertérů nakonec visí, to je obecně známo.

„Pozor,“ sykne Leopold a naznačí Johannovi, aby se kryl. „Turci.“

Zpoza mlází pozorují malý janičárský oddíl. Pět mužů je zřejmě na průzkumu.

„Jdou k té vesnici,“ zašeptá Leopold.

Johann mu výhružným pohledem naznačí, že má mlčet, ale Leopold se už nemíní smířit s tím, že Wilhelm, do kterého projektuje zpola vlastní osud, bude opět osmanským zajatcem. V ruce se mu objeví granát a on rychle zkracuje jeho šňůru.

„Hodíme tam oba granáty. Jsou dost blízko u sebe. Zkrat' si doutnák.“

„Ty blázne!“ sykne Johann. „Výbuch tu všechny přiláká!“

„A půjdou po našich stopách, takže je zavedeme přímo k Jeníkově jednotce do pastí!“

„Takové rozkazy nemáme!“

Johannův hlas nechtěně překročí hranici ticha a Turci se otočí jejich směrem. Už je pozdě. Johann s Leopoldem se spouští zpátky do prohlubně, chystají si pušky a zapalují granáty.

„Raz, dva!“ řekne Johann, zatají dech a hodí granát, v čemž ho hned napodobí Leopold.

Jedna bomba odskočí bokem, ale druhá ošklivě potrhá tři janičáře. Zbývající dva mají oči plné krve a kouře. Střílejí naslepo mezi stromy.

„Šavle!“ vykřikne Johann a Leopold upustí pušku.

Vyskakují z úkrytu a mordují dezorientované Turky šavlemi.

„A teď rychle pryč!“ křikne Johann.

Leopold skoro vyběhne, pak jeho svaly ztuhnou a přehlédne krvavý výjev, vnitřnosti oblepené suchým listím, krev kapající z kůry smíšená se smůlou.

„Sám jsi to tak chtěl!“ zatřepe s Leopoldem. „Pojďme, než přijdou další!“

Rakouští vojáci zmizí v houstnoucím šeru a na místě boje zavládne klid, do nějž páchne síra a ohořelé maso. Mladý turecký voják, který předstíral smrt, se zvedne a zvrací žluč. Pak se potácí po cestičce náhodným směrem. Pušku nechal někde vzadu a v ruce má jen obnaženou šavli, jako by jej obklopovaly přízraky, jimiž se musí prosekat.

Po pár krocích padá k zemi a opírá se o uschlý kořen. Když vytahuje šrapnel z boku, dělají se mu na rtech krvavé bubliny bolesti. Na okamžik o sobě neví. Potom přijdou sny.

Je doma v Burduru, v rybářském domku u jezera. Matka mu zpívá ukolébavku, sestry si hrají na podlaze a otec odchází se zatvrdělým, avšak smutným výrazem do boje.

„Aydine,“ oslovuje ho matka v jednom z podivných výjevů a v jejím hlase zazní naléhavost, z níž pochopí, že je čas vstávat.

Aydin se probudí mokrý od rosy do jasného rána. Stále žije. Vstane a rozhlédne se kolem. Do které části lesa se to dostal? Zvedne šavli z mechu a jde dále po cestě. Snad ne směrem k nejbližšímu rakouskému či ruskému táboru, napadne jej. Ale co na tom už záleží? Jen nezůstat na místě. Klást nohu před nohu. Dostat se pryč.

Brzy opouští les a blíží se k několika domkům. U jednoho z nich se muž s puškou přes rameno a mladá dívka chystají k odchodu.

„Jsem ráda, že jsme nakonec počkali na ráno,“ řekne Rossi. „Bylo příjemné spát zase v posteli, a kdo ví, co nás čeká v příštích dnech.“

„Teď se ale nesmíme zdržovat,“ odpoví Wilhelm stroze, neboť je rozmrzelý, že se nechal přemluvit, aby zůstali ještě jednu noc.

„Wilhelme!“ ukáže mu dívka vyděšeně.

„Turecký voják...“ odtuší on.

„Jenom jeden?“ zaváhá Rossi. „Je raněný.“

„Co na tom záleží! Našli nás!“

Wilhelm strhne pušku a rychle začne ládovat. Voják na něj nehnutě hledí, jako by byl něčím omámen. Wilhelm zalící a vystřelí. Vedle. Teprve teď se Turek dá do pohybu a zmizí zase mezi stromy v lese.

„Zůstaň tu, musím ho dostat!“ vykřikne Wilhelm, hodí pušku na záda, tasí šavli a nic nedbaje Rossi, která hlasitě protestuje, utíká rychle k šumícímu hvozdě.

IV. Moře klidu

Wilhelm běží jak slídící pes. Vždy už má pocit, že vidí tureckého vojáka za nejbližším stromem, ale pak mu zase jak přelud unikne. Konečně jej opět spatří, když opustí pás lesa a ocitne se na volném prostranství. Wilhelm strhne pušku a zalící, ale pak ji vztekle zase skloní. Je to velká vzdálenost a fouká silný vítr. V dálce se vine řeka Dunaj a podél ní pochoduje vojsko. Wilhelm si přestává jednoho vojáka všimnout a sleduje to obří těleso, které se jak zkázonosný had plazí krajem. Uvědomí si svou naivitu. Tenhle pluk táhne na Bělehrad. Ten se nebude zdržovat, aby prohledával nějaké vesnice kvůli pár rakouským vojákům.

Utíkající voják klopýtne a spadne. Leží dlouho, snad celou minutu. Pak se zvedne a nevěřícně se ohlíží k Wilhelmovi. Jen si běž. Wilhelm vrací pušku na záda. Turecký voják běží dál a Wilhelm mizí v lese. Tam chvíli jen přemýšlí. Bojuje v něm vidina útěku na sever do Švýcarska se zvědavostí, která se probudila spolu s až posvátnou hrůzou.

Wilhelm se plíží lesem na skalní výčnělek, z něž má lepší výhled na turecké zástupy. Je to přesně, jak očekával. Raněného vojáka se ujali a naložili jej na jeden z vozů. Tím to skončilo. Pluk spěchá a nemá čas vyslyšet janičáře kvůli nějakým krajem se toulajícím utečencům. Wilhelm počítá jednotky. Vepředu jedou dva jízdní prapory bojovných Mameluků, dohromady snad kolem stovky zvířat. Rytmičné bušení kopyt se nese krajem jak vzdálené hřmění. Na křídlech pochoduji dva janičářské oddíly a lehká pěchota, vcelku na dobré dvě stovky mužů. A za armádou sedm děl, z toho čtyři Wilhelm určí jako osmnáctilibrová a ty doplňují tři hrozivé protipěchotní moždíře.

Do vesnice se vrátí až skoro za soumraku. Všichni jsou schovaní v domech, jako by měl přijít soudný den a teprve když spatří klidně vykračujícího Wilhelma, začnou vylézat.

„Dostal jsi ho? Vyrázíme?“ běží k němu Rossi a půlka vsi napjatě čeká jeho odpověď.

Wilhelm kolem ní projde jako ve snách. Così tíží jeho mysl, ten fakt nelze nevidět.

„Co se stalo?“

Wilhelm se posadí a zhluboka napije vody. S dehydratací odchází část všech pochyb a výčitek. Pusť to z hlavy, říká zase tichý hlas. Pryč od toho všeho! Tak mu radí jeho charakter. Podívá se na Rossi. Ano, tak to musí být. Nechat tohle za hlavou. Není to jeho válka. Vždyť už ani není Rakušan. Tahle otčina jej dávno vydělila.

„Vyrázíme,“ kývne hlavou.

Krátce se oba rozloučí s vesničany. Slibují jim v budoucnu bohatou odplatu od mocného Rakouska. Ovšemže to jsou lži a vesničané to snad i tuší, ale nic neříkají, jen klopí oči a vypadají plni úlevy, že je opouští ty dvě prokleté duše. Wilhelm s Rossi putují na západ.

„Prodám šavli, pušku a roh na prach. To by mohlo u nějakého pašeráka vyjít na svezení do Šibeniku a potom na místo na lodi do Benátek. Z těch se nějak do Švýcarska už dostaneme.“

Wilhelm překvapí sám sebe, když to řekne nahlas. Najednou to zní docela reálně. Dokonce i vcelku tuší, kde by mohl takového vozku najít. První noc přespávají pod srázem. Ani jeden z nich nemůže pořádně usnout, zčásti kvůli vlhku, ale hlavně pro těžké myšlenky.

Nad ránem Rossi přeci jen usne. Vidí zelené kopce a nad nimi bílé hory a stáda ovcí kolem sebe. Takhle zářivé to doma nebylo, to si uvědomí hned, ale sen je to krásný. A sotva si ve svém snění nahlas přizná onu neskutečnost, tak závoj mámení padá jak rozřátý vojenskou šavlí.

Ráno je studené, vlhké, dusné a nepříjemné a Rossi vidí Wilhelma stát s rukama v kapsách a dívat se kamsi do dálky. Během chvilky Rossi pozná, že Wilhelmovo vědomí je spíše obráceno dovnitř sebe sama, než na vzdálený horizont, k němuž jej poutá zrak.

„Wilhelme?“

Otočí se.

„Rossi, myslím, že bych to stihl. Totiž varovat Jeníka z Brentanova pluku. Jeden z těch vojáků, Celle tuším, mi dost přesně naznačil, kde se s jednotkou mají setkat. A když nenajdu Jeníkův útvar, pak musím varovat alespoň jednotky na západ od Bělehradu. Kohokoliv.“

Řekne to najednou, prostě a racionálně, takřka po vojensku, jako by už hovořil o taktice s vojenskými kumpány.

„Před čím je chceš varovat?“ zeptá se Rossi a hlas jí zadrhne v hrdle, jak si začíná uvědomovat, že do žádného Šibeníku se nakonec nejspíš nepůjde.

„Před velkým plukem Osmanů, který jde jejich směrem. Nevím, jestli jej ti dva vojáci viděli, ale mám tušení, že ne. Nebudou mít žádné varování a jejich útvar je navíc pěší. Nemůžou stát proti jízdě.“

„Wilhelme,“ vstane Rossi. „Ale to přece není tvůj boj! Není to náš boj!“

„Já vím,“ řekne Wilhelm. „A rád bych to nechal za sebou, to mi věř.“

Rossi mu jemně sevře tváře do dlaní a on její ruce chytí do svých. Copak by to hloupá dojička mohla někdy pochopit, napadne jej. V náhlém vzepětí nacionalistických citů a mužské pýchy, v tom nanejvýš ctnostném okamžiku, se mu to ubohé děvče začíná upřímně hnusit. Najednou si neuvědomuje, jak se to mohlo stát, že se s ní tak sblížil.

„Rossi,“ řekne. „Musím udělat, co je správné. Byl jsem rakouským vojákem a nemůžu dopustit takový masakr.“

„Vždyť tě pověsí!“ zvolá Rossi.

„Jeden život... proti celému pluku,“ řekne on a vzápětí si sám uvědomí, jak pateticky to muselo vyznít.

Patos zachytí i Rossi a na chvíli se zakaboní.

Co jí to nalhávám, pomyslí si Wilhelm. Hlavně je to skvělá příležitost takovým velkým skutkem očistit své jméno a třeba se zas vrátit k armádě. Kdo by věšel hrdinu, který přinesl tak vitální informace a riskoval kvůli tomu vlastní krk?

Rossi se k němu přitiskne, utírá si do něj slzy a líbá ho po celé tváři. Proboha, ať už toho nechá, pomyslí si on; kdejaká markytánka u vojska bude nakonec lepší než tohle. Sblížilo nás ohrožení a to je asi tak vše.

„Počkáš v té vesnici. Ten dobrý rychtář tě ještě na chvíli schová. Vrátím se pak pro tebe, nebo někoho pošlu.“

Zase lži. Ale to jí nedochází. Wilhelm cítí, že by měl dodat ještě něco, ale nakonec jen chytne Rossi za ruku a vrací se k vesnici.

Tam vysvětluje, o jak naléhavou věc se jedná, až se mu nakonec povede šavli, roh na prach a pušku směnit za koně. Takže sbohem Švýcarsko, teď už ses definitivně stalo mrtvým snem.

„Vrať se mi brzo,“ naříká Rossi a znovu jej líbá.

Wilhelm odpovídá cosi navýsost romantického. V dalších dnech už si ani nevzpomene, co vlastně řekl.

Jede poklusem na jih, mívá lesy, louky i kamenité pláně. Rossi zatím v nadcházejících dnech pracuje na poli i na rychtářově zahradě a postupem času se stává součástí vesnice. Jen občas pohlédne k lesu, jako by z něj měl každou chvíli vyjet Wilhelm.

„Možná sis ho za tu dobu zidealizovala,“ řekne Dimitar.

Rossi, která se opírá o křivý plot, se ohlédně k rozložitému muži. Uvědomí si, že uplynulo již pět týdnů, co Wilhelm odešel. A napadne ji, že byla hloupá. Zase se zakoukala do vojáka. I když to vlastně ani voják nebyl.

„Možná,“ řekne pak a položí tvář na plot.

„Nemusíš otročit tady na rychtářském za suchou postel a kousek chleba.“

Rossi ví přesně, o co Dimitarovi jde. Chce ji pojmout za manželku. Vzrušuje ho, že se ve vesnici objevila cizinka a přinesla s sebou závan dobrodružství. A tráví s ní nejvíc času, takže to vnímá tak, že musí do příležitosti, jež se mu naskytla, zarýt prsty a jen tak ji nepustit.

O tom Rossi přemýšlí před usnutím. Deko rozhryzaná od myši je skoro zbytečná v horké noci. Když už je dusno neúnosné, vstane, otevře okno a zhluboka dýchá. Venku houká sova, jako by odpovídala Rossi na všechny ty podivné myšlenky. Jenže odpovědi není rozumět. Snad jí ta sova vytýká, že nebyla věrná svému muži. Že pošpinila jeho jméno a svou čest při první příležitosti, zatímco jeho mrtvola, kterou Turci pohodili, kdo ví kde, ještě ani nezačala tlít. Pak Rossi vzpomene na rodiče a připadne si jako dítě, jež si hrálo na dospělého, až se spálilo. A ta představa ji uklidní, vezme jí tu tíži zodpovědnosti za všechny události, jimiž je smýkána a k nimž neví, jak se postavit.

Na konci vsi štěká pes. Snad ucítil vlčí pach. Snad i na něj dolehla podivná hrozba, která je ve vzduchu. Sova oněměla a Rossi má chuť utéct pryč.

Za chvíli se brodí vysokou trávou. Otočí se a pohlédne na okno, jímž opustila dům. Na kraji lesa cosi zašustí a pak vyběhne zajíc, kterého probudila ze spánku. Rossi se otočí a vstoupí do lesa. Pes žalostně zavyje, jako by jí skládal žalozpěv. Mezi stromy se protáhne šedé vlčí tělo, stěží rozpoznatelné v hluboké černi.

Rossi, polomrtvá strachy a chvějící se vzrušením, si citelně oddechne, když se vrátí na své lože. Zamyšleně ždímá lemy noční košile.

Pak přemýšlí o dětství i o posledních dnech a zdá se jí, jako by vše bylo zvláštním mámením, s kterýmžto pocitem nakonec usíná.

Výprava na kraj lesa naplnila Rossi pocitem něčeho nového a myšlenka na to nové jí nedala už spát. Druhého večera podniká stejný výlet. Pes mlčí a stromy se též chvějí v němotě. Jen šumění v korunách je podivnou ozvěnou vichřic z neskutečných dálek.

Na jedné z nočních výprav ji k smrti vyděsí Dimitar.

„To jsem já,“ ukazuje prázdné ruce a mění se ze siluety v člověka.

Rossi čeká, že ji bude kárat, nebo že se zeptá na význam těch procházek. Nepochybně ji sledoval. Trápen svými démony a tužbami nemohl spát a sledoval z okna bílou postavu chodící do tmy jak neklidný přízrak.

„Něco ti ukážu,“ řekne Dimitar a vykročí hloub do lesa, než by se Rossi sama odvážila.

Otočí se, když vidí, že Rossi váhá. Nic neřekne.

„Dobře,“ špitne ona a běží za ním.

Ocitají se na kraji rokle, jejíž dno je zalito světlem Měsíce.

„Mare tranquillitatis,“ řekne Dimitar a ukáže vzhůru.

Rossi se dívá na Měsíc, který je narudlý a chvílemi jej překrývá mrak, jenž vypadá jako vlčí hlava. Zubatá tlama vlka překryje většinu Měsíce a z dále dolehne do kraje nepřirozené burácení, jako by se soudný den ohlašoval hřměním ze samotného pekla. Rossi i Dimitar se rozhlížejí, odkud nepřirozený zvuk přišel. Pak se jejich pohledy setkají.

„To znamená Moře klidu,“ řekne on.

„Jak to víš?“ zeptá se Rossi.

„Můj bratr byl mnich.“

Rossi má na chvíli pocit, jako by viděla skrz Dimitara, jako by tam s ní ani nebyl.

„Přepisoval knihu *Almagestum novum* a vyprávěl mi o geometrii, astronomii a nebeských tělesech. Jeho skriptorium shořelo a on se při hašení nachladil, na což taky potom zemřel. Ale tu knihu zachránil. Mám ji doma. Tedy, alespoň doufám, že ji tam mám. Dlouho jsem se na ni nedíval.“

Po té kryptické poznámce se Dimitar odmlčí a jeho obličej se začne ztrácet ve tmě, jako by s ní splýval. Rossi nemůže dost dobře zakrýt, že je překvapena. Narudlý svit noční oblohy ovšem rysy v jejím obličejí pokříví do šklebu d'ábla.

„To je mi líto,“ řekne Rossi falešným tónem. „Totiž, že mi... že ti zemřel bratr.“

„Jsem si skoro jist, že ti taky někdo zemřel. Čtu ti to každý den z obličej.“

„To je pravda,“ povzdechne si ona.

„Chtěla bys tu knihu vidět? Je to krásný prepis. Vzácný.“

V Rossi se náhle cosi probudí.

„Ne, nechci ji vidět; už ne,“ řekne rezolutně.

Dimitar k ní přikročí.

„Co máš za problém?“ zeptá se. „Proč mi musíš pořád vzdorovat?“

Rossi dostane strach. Úžas z latinských slov je náhle pryč.

„Když jsem byla malá, ztratila jsem se v lese. Bylo odpoledne a schylovalo se k večeru. Nikdy jsem neměla takový strach. Ani nikdy potom, když jsem třeba byla v tureckém zajetí. Ne. Takový už ne.“

„Proč mi to říkáš?“ zarazí se Dimitar.

„Cítila jsem se tehdy svobodná.“

Rossi pohlédne do rokle. Jak dlouho by asi letěla na dno? Jak dlouho by letěl Dimitar? Obojí by bylo tak snadné. Udělat dva kroky a roztáhnout ruce jak holubice. Anebo jeden krok a opřít se do něj. Snad by padali oba. Jak anděl a ďábel v smrtelném sevření; dva, co se vzájemně svrhli z výšin.

„Mám chuť tě zabít,“ řekne Rossi.

„Tak to udělej,“ roztáhne ruce Dimitar a zavravorá na kraji srázu.

Ona mu položí ruku na hrud’.

„Nebojíš se?“

Dimitar ji chytne, prudce se otočí a hrubě s ní smýkne nad zející hlubinu.

„A ty?“ zeptá se. „Bojíš se? Připadáš si svobodná?“

Rudý opar z Měsíce zmizí a stejně tak mrak ve tvaru vlčí hlavy. Úzkost přejde a Dimitar, který nikdy nežil, ale byl jen výplodem její fantazie, se rozplyne ve větru. Rossi si uvědomí, že se málem vrhla ze srázu. Ulehne do trávy a poslouchá volání žluvy.

Byla to ona, jež měla bratra v klášteře. To ona si listovala knihou, která po něm jako jediná zbyla. To ona běžela do lesa s pocitem, že je ztracená, který měla dlouho předtím, než se opravdu ztratila. Nechtěla se ani vrátit domů, když otec knihu prodal a tím pohřbil vzpomínky na bratra, ale také sny, fantazie a celé její dětství, které si v hlavě uměle protahovala takřka do věku na vdávání. Pak už před ní bylo jen pastevectví a dojení. Zelená tráva a díže s mlékem. Tedy, až do doby, kdy se objevil on, voják s podmračeným pohledem. Jmenoval se Dimitar a teď je mrtvý a je to, jako by jí znovu vzali tu knihu, jako by znovu přišla o křídla a rozpoltila se na poslušného anděla i sebezničujícího démona, kteří v objetí padají z nebes.

„Čtu si to každý den z obličej,“ řekne Rossi sama sobě. „I když si na něj nevidím. Čtu si z něj ten smutek. Vím, že tam je.“

Není žádná rokle a nejsou žádné vycházky do lesa. Rossi je v malé komůrce, v níž ji zamyká rychtář od chvíle, kdy ji označil za posedlou a šílenou. Chodí za ní pouze farář a vesničané ji litují, hlavně při nedělní mši.

Zavírá okno, z něhož hleděla vstříc všem těm iluzím. Není žádná rokle. Neměla by kam skočit, ani kdyby opravdu chtěla. Ovládá ji bezmoc. Její svět je malý.

Byl vůbec skutečný Wilhelm? Bylo skutečné turecké zajetí? Není pořád ve Švýcarsku?

Rossi usíná a žluva v lese končí svou píseň.

„Viděl jste ten rudý Měsíc, otče?“ ptá se ráno Rossi faráře.

„Viděl,“ odvěti on.

„Překryl ho mrak ve tvaru vlčí hlavy. Není to znamení od Pána?“

„Raději si ještě odpočiň,“ řekne kněz s hlasem plným starosti.

Rossi zavře oči a málem se rozpláče. Odpočívá pořád. Už týden. Nebo dva? Je odpočinutá dost. Tedy... ta hromada svalů, kosti, tuku a dalších orgánů, jež ji tvoří, je odpočinutá.

„A otče,“ zvedne znovu hlavu. „Slyšel jste to hřmění?“

Farář neodpoví, jen se napije mléka a jeho oči jsou prázdné jak oči žebráka, který ztratil vše, ale nechce se mu umírat, nebo alespoň ne bolestivou smrtí.

„Měla jsem pocit, že behemot kráčí světem, takový to byl zvuk.“

Kněz na ni pohlédne.

„Čítávalas hodně v Písmu?“

„Jako malá,“ řekne Rossi. „Některé věci mi utkvěly v hlavě.“

„Zdalipak máš paži jako Bůh a jako on hřímáš svým hlasem?“ odcituje kněz a dívá se přitom někam ke stropu. „Obávám se ovšem, mé dítě, že jsme neslyšeli hlas boží, ale zvuky bitvy.“

„Bitvy?“ napřímí se Rossi.

„Děla a pušky,“ kývne hlavou farář. „Ale tvá připomínka Písma je výstižná. Ani my nyní nevíme, zda jako Jób přijdeme brzy o vše, či zda při nás stál Bůh.“

„Jistě tam bojoval Wilhelm,“ vydechne Rossi.

„Anebo to byla jedna z mnoha jiných bitev. Ale byla velmi blízko. Pokud v ní pan Grammer bojoval a pokud je stále na tomto světě, pak bych se divil, kdyby zde nepřišel. Řekni, Rossi, nebylo by to pak pro tebe, jako kdyby odešla zlá noc a začal zase den?“

„Asi tak nějak,“ řekne dívka slabým hlasem a políbí vrásčitou kněžovu ruku. „Děkuji.“

„Půjčím ti svá evangelia, abys v nich mohla hledat útěchu a klid.“

Rossi se pousměje.

„Víte, otče, jak se nazývá ten velký útvar na Měsíci? Moře klidu.“

„Netušil jsem ani, jaké máš rozhledy,“ řekne kněz mírně. „To, co říkáš, jsem nevěděl. Avšak i to je výstižné. Bůh ve své moudrosti rozdělil vesmír na dvě sféry. V té sublunární panuje chaos, bolest, zmar a velkými se zdají všechny naše titěrné křivdy. Ale dále, počínaje snad právě tímto Mořem klidu, je superlunární sféra, v níž s nekonečnou elegancí putují éterem

nebeská tělesa, jejichž rozměry i vzdálenosti, do jakých se vydávají, jsou dalece nadřazeny byt' i jen tomu, co si člověk dovede představit, natož s čím se může v životě setkat. Nad tím vším pak je sféra stálíc, které jsou tak dokonalé ve své harmonii, že nepotřebují pohybu.“

„Krásná představa,“ řekne Rossi.

„Ano,“ hlesne kněz a v jeho tváři je vepsána veškerá životní únava starého muže. „A pak je ještě jeden svět, ale ten není v žádné sféře, není v žádném prostoru a žádné těleso do něj nedoletí. Je to svět ducha a vysvobození. Ráj, který je nádhernější, než všechna krása ve vesmíru kolem nás. V Písmu se píše, že nás Bůh povolá k živé naději, k nepomíjivému, neposkvrněnému a nevadnoucímu dědictví, které jen pro nás čeká v nebi.“

„Wilhelm jistě žije. Vybojovali vítězství,“ řekne Rossi spíše pro sebe, jako by ani neslyšela jeho slova, ale pak na ně přece zareaguje: „Živá naděje. Ta nás teď spojuje.“

Do oken se opřou paprsky a okenice pootevře teplý závan.

„Snad bys mne mohla doprovodit do kostela,“ nabídne kněz. „Venku je krásně a čerstvý vzduch nám udělá dobře při našich nadějných i tíživých myšlenkách.“

Rossi s farářem jdou přes vesnici a nad hlavami jim plynou bílá oblaka připomínající v slzách rozmočený papír.

V. Lakšmí

Vojáci vedou Wilhelma k velitelskému stanu. Částečně si zase připadá jak v zajetí. Z úzkostných myšlenek jej vytrhává jen zápal pro věc a vzrušení z odvážného činu, kterým chce očistit své jméno.

„Počkej tady,“ řekne jeden z vojáků, když dorazí k velkému stanu.

Zevnitř se ozývá smích. Voják vklouzne dovnitř.

„Jsou pěknější holky v Itálii, nebo v Rakousku?“ je slyšet přes nedovřenou plentu.

Wilhelm pohlédne na desátníka, jenž stojí vedle něj. Ten se pobaveně usměje. Wilhelm se s hraným klidem taky ušklíbne. Nakonec by si tu snad mohl i najít přítele. A domov. Voják se zas vrátí a ukáže Wilhelmovi směrem do stanu.

„Můžeš vstoupit.“

Wilhelm se ocitne v příšeří. Sotva se rozkouká, tak jeho první pohled padne na stůl. Značky, které nepochybně reprezentují osmanské pluky, jsou kolem těch rakouských a též kolem Bělehradu rozmístěny do kleští, jak dravci, před jejichž lovící smečkou není úniku. Wilhelm pohlédne na tři muže a zároveň, jak si domyslí, velitele jednotlivých setnin.

„Jmenuji se Jan Jeník,“ kývne první z nich a podává mu ruku.

„Wilhelm Grammer.“

Jeník je vysoké a rozložené postavy. Sotva se vleze do normované rakouské uniformy. Vysoké holínky a sčesané vlasy s krátkým copkem mu dodávají skoro císařského vzezření, které nezkalí ani šmouhy od krve na šerpami přepásané hrudi. Jeho tvář je dobrácká, s přemýšlivými očima, úzkými rty a jemnými rysy milovníka žen a písní; s dlouhým výrazným nosem a hustými lícousy, jaké nosí čeští statkáři. Šavle je u pasu zavěšena pro rychlé tasení, nikoliv pro přehlídky. Wilhelm si pomyslí, že tento muž musí působit přímo uhrančivě na ženy a v nepřátelích zas nepochybně vzbuzuje strach.

„Toto jsou velitelé Ingmar Svarthjart a Rudolf Josef Colloredo. Nadporučík Colloredo je technicky vrchním velitelem našich setnin, než se opět připojíme k Brentanovu pluku.“

Také Ingmar je většího vzrůstu, ovšem je spíše vytáhlý a šlachovitý, nežli mohutný. V obličeji dokonce Wilhelmovi přijde až pohublý, jak mu vystupují bílé lící kosti a pátravé oči pod hustým obočím se naopak propadají do lebky. Ingmar se dívá klidně a zkoumavě, zatímco za jeho očima se odehrávají neznámé myšlenkové pochody. Uniforma umouněná prachem je na něm spíše volná a navzdory konvencím má u pasu krom důstojnické šavle i dlouhý nůž a prostou pistoli.

Rudolf Josef Colloredo, jehož jméno není Wilhelmovi neznámé, je středního vzrůstu, uniforma na něm sedí jak šitá na míru a dívá se na svět se šlechtickou přezíravostí, tříhranný klobouk pod paží. Nejblíže snad on má k zdobným vojákům z přehlídek.

Wilhelm jim skoro dvacet minut popisuje, co viděl. Jeho nadprůměrná paměť, s níž si opět vybavuje oddíl za oddílem, je mu v tom zdatným pomocníkem.

„To není dobré,“ řekne pak Colloredo a zamyšlen se posadí na stoličku.

Ingmar si mne bradu a dívá se vzhůru. Jediný Jeník upírá dál oči na taktickou mapu, jako by z ní mohl zničehonic vyčíst něco, co doposud neviděl.

„Je nás víc,“ řekne pak zvolna a tón jeho hlasu naznačí, že se mu již v mysli zrodil plán.

„O trochu,“ odvětlí Colloredo. „Máme jednu dělostřeleckou baterii a slabší děla.“

„Nemáme kavalérii,“ přidá Ingmar. „Děla nás zdecimují hned před bitvou a jejich jízda námi projede jako nic.“

Jeník mlčí. Namotává si na ukazovák kapesník a zase jej rozmotává. Zamyšleně dojde k vchodu do stanu.

„Pane Fleischmanne, přineste nám vodu a jídlo pro hosta,“ řekne mírným hlasem a potom se zas otočí.

Oči všech tři mužů na něj hledí s očekáváním.

„Pane Colloredo, se svými feldjägery postavíte vpředu zátarasy. Tím ochráníme čelo před jízdou a dá vám to dost prostoru, ve kterém mohou úřadovat vaše dlouhé pušky.“

Colloredo se zachmuří.

„Jízda nás objede a napadne ze strany nebo z boku,“ řekne pak.

„Spíš z boku,“ odvětlí Jeník. „Tam narazí na pěchotu pana Svarthjarta ve čtvercové formaci. Jak rychle ji dokáže vaše setnina zaujmout?“

„Za minutu určitě,“ odhadne Ingmar.

„Tak jsem to také hádal. Bude třeba jít do čtverce na poslední chvíli, protože nevíme, z kterého boku jízda nejdřív zaútočí. Musíte chránit dělostřelce i mé granátníky. Až jízdu zaměstnáte a zadržíte, uděláme jim těžké škody pomocí granátů.“

„A co děla? K té bitvě ani nedojde, protože nás většina bude mrtvých, než vůbec pošlou jízdu,“ rozhodí Colloredo rukama.

„To si nemyslím. Budou střílet z velké dálky. Vaši jägeři budou v jedné dlouhé linii, mí granátníci ve dvou řadách a infanterie ve volné formaci, později pak ve čtverci. Budeme na ně čekat a po celou bitvu se nehneme dopředu ani o krok. nepřátelská děla nám nezpůsobí takové ztráty a rovněž budou naši muži odpočatější.“

Ve stanu nastane ticho. Wilhelm sice Jeníkovu taktiku chápe, ale poradě důstojníků byl přítomen prvně, takže mu chvíli trvá, než význam celého okamžiku vstřebá.

„Pánové,“ řekne Jeník povzbudivě. „Ano, jízdu nemáme a to je vážný problém. Lhali bychom sami sobě, kdybychom měli tvrdit, že ne. Ale my jsme přece cvičeni proti jízdě. A na tom celou bitvu postavíme: budeme v defenzivě a jägery i pěchotu kompletně zaměříme na boj proti kavalérii. Vezmeme jízdě všechny výhody, které má: manévrovatelnost, rychlost, sílu prvního nárazu. Uděláme pro jezdce z těl jejich koňů, kteří nebudou moct dopředu ani dozadu, smrtící past.“

„A co potom? Nakonec vyšlou pěšáky,“ ozve se Colloredo. „Nepodceňme tuto fázi.“

„Budeme mít vepředu výhodu zátaras. A až ty pěšáky vyšlou, tak buď půjdou pomalu a potom jim hrozivé škody udělají naše děla, nebo poběží a dorazí k nám unavení během.“

„Zatímco my budeme vyčerpaní bojem s jízdou a neustálými změnami formací. Nelíbí se mi to,“ konstatuje Colloredo.

„Neplánujeme tady nic líbivého, ale udělat to musíme.“

„Mohl bych rozkázat jinak,“ odtuší Colloredo.

Nastane ticho a mezi Colloredem a Jeníkem proběhne rozhovor beze slov. Voják Fleischmann se vrací s občerstvením. Wilhelm lačně jí a pije, zatímco Michael se vrací před stan. Jeníkův pohled je neústupný a v jeho tváři není vidět strach. A přece v něm strach je, hluboko ukrytý a o to více sužující, což Colloredo s Ingmarem dobře ví.

„Uděláme to tak,“ rezignuje Colloredo a povzbudivě se pousměje na Ingmara, jako by na něj chtěl přenést svou víru v Jeníka, jež jde ruku v ruce s vírou ve vítězství.

„Hm,“ kývne hlavou Ingmar. „Těch jezdců je ale hodně. Takže v teorii je to dobrá taktika, ale asi tak stejně, jako je hráz z proutí dobrá proti velké vodě. Mé pěšáky odsuzujete k smrti, přinejmenším dobrou půlku z nich určitě.“

„Nikoho neodsuzuji, ale rozkazují jim bojovat,“ zvažní Jeník a tváří se náhle přísně. „Nevyvolávejte ve mně prosím vinu, pane Svarthjarte. Ty jednotky táhnou na Bělehrad a toto, tedy bojování a umírání, je naše práce. Cítím zodpovědnost za jednotku, za všechny naše muže, a přece bych je bez váhání poslal na smrt, kdybych musel. Nebudu proto o nic hůře spát a nezksyne mí víno v ústech. Vám teď poradím to samé.“

„A já oficiálně opět nominuji pana Jeníka velitelem operace,“ řekne Colloredo.

„Dobře,“ kývne Jeník hlavou a vyhlédne na chvíli ze stanu. „Pane Fleischmanne, pošlete mi sem pana Koldruse.“

Colloredo odchází ze stanu, před nímž míjí Michaela Fleischmanna. Po pár krocích se připojí Tobias Mittelmeier, první poddůstojník z Colloredovy setniny.

„Budeme bojovat,“ řekne Colloredo. „Proti jízdě a s nedostatkem děl.“

„Ten voják, co přišel odnikud, přinesl informace?“

„Ano,“ stvrdí Colloredo a zastaví se. „Pane Mittelmeiere, potřebujeme zátarasy. Zpravte muže a začněte s výrobou.“

Zamyslí se.

„Jak jsme na tom s municí?“

„Můžeme vypálit třicet salv.“

„Dobře,“ řekne Colloredo, dá se opět do chůze a vyhne se spěchajícímu Johannu Koldrusovi, jenž vzápětí dorazí do Jeníkova stanu.

„Pane Koldrusi, vyříd'te jednotce, že budeme bojovat. Přepočítejte munici.“

„Ano, pane.“

„Půjdu též za svou jednotkou,“ řekne Ingmar, Jeník jej poplácá přátelsky po zádech a pak už zůstane s Wilhelmem ve stanu sám a obklopí je tíživé ticho.

„A vy, pane Grammere, jste voják?“ zeptá se pak Jeník a sotva na něj pohlédne, má Wilhelm pocit, že mu nahlédl do samotné duše.

Wilhelm naprázdno polkne. Jeník si v klidu srovnává hedvábný kapesník do kapsy. Pak vytahuje z malé brašny papír a rozkládá ho. Wilhelma náhle opouští odhodlání a vypráví znovu svůj příběh o táboru pod vedením samotného Josefa II.

„Nesnáším lži,“ řekne po chvíli Jeník a překvapivě to nezní jako výhrůžka, ale spíše prosté konstatování.

Potom ukáže Wilhelmovi papír.

„Tady mám na vás zatykač. Pobodání důstojníka, postřelení vojáka na stráži a dezerce. Za každý z těch činů je oprátka.“

Wilhelmovi zatrne u srdce, když slyší ten výčet svých vin. Jako by Jeník rozlomil pečeť, která tyto vzpomínky chránila před vyvoláním. Zaslepený hněvem pobodal toho poručíka, když udělal něco, co by slepě rozlítlo snad každého muže. A pak už nebylo cesty zpět. Vojáka na stráži střelit nechtěl, ale nebylo jiného zbylí. Snad jej ani nechtěl zasáhnout, ale zasáhl. Vlastně se mu ulevilo, když později viděl svůj první zatykač a na něm, že je hledán pro „postřelení“, nikoliv „vraždu“. Do té doby si nebyl jist, zda voják, kterého znal dokonce jménem, vůbec zásah přežil.

Wilhelm cítí, jak má sucho v puse. Je uprostřed tábora. Hned za vstupem do stanu nepochybně stojí vojáci.

„Tohle,“ ukáže Jeník a složí papír. „Bude zatím tady.“

Pomalů vrátí zatykač do náprsní kapsy.

„Přinesl jste nám klíčové informace, které ušly všem zvědům a předsunutým jednotkám. Dokonce ani svobodníci Celle a Koldrus, kteří k jednotce přišli z toho směru, se, vyjma drobného oddílu janičářů, s žádnými Turky nesetkali.“

Wilhelm vydechne.

„Mohl jste jít pryč. Utéct,“ pokračuje Jeník. „Nepochybují, že jste to zvažoval. Třeba s tím děvčetem, o kterém mi Celle s Koldrusem vyprávěli. Ale rozhodl jste se jít sem, vrátit se k armádě, která pro vás chystá natříkrát provaz.“

„Nesnesl jsem pomyslení...“ začne Wilhelm horlivým hlasem, ale Jeník jej přeruší.

„Že budeme zaskočeni Turky, vidíte? Jestli vy nakonec nejste rakouský vlastenec. A též voják srdcem a duší... Co jsem říkal o těch lžích?“

Wilhelm se tváří zkroušeně jak pokárané dítě. V duchu si vyčte, jak byl hloupý, když si myslel, že tento důstojník nerozpozná lež, která zafungovala s odřenými ušima na švýcarskou pasačku.

„Správně jste si vypočetl, že toto všechno uvážíme a s nahlédnutím, jaký jste hrdina, budete osvobozen od poprav. Konec konců, nikoho jste nezabil, tak žádné vdově nebudeme křivdit, nemám pravdu? Ale takto přece vojenské právo nefunguje, pane Grammere.“

„Musel jsem být naivní,“ řekne tiše Wilhelm, teď již upřímně.

„Na druhou stranu, já to ocenit dokážu,“ uzavře Jeník. „Protože, ať je to jak chce, tak jste nám skutečně přinesl ty informace. A skutečně jste velmi riskoval. Dokud do toho budu mít co mluvit, budu se za vás přimlouvat, třeba i u císaře. Tedy, pokud se přidáte k jednotce a vzdáte dalších pokusů o jakékoliv podobné jednání.“

„Rozhodně, pane!“

„Dobře. A nyní; u jaké jednotky jste byl?“

„U jednadvacátého jako granátník.“

„Vida, vysoká čepice,“ zasměje se Jeník. „Tak to vítejte u pětatřicátého pěšího pluku. Budete v mém granátnickém oddílu. Pan Fleischmann vás vybaví a zavede k jednotce. Rozchod.“

Cestou táborem prohodí Wilhelm pár slov s Michaellem, ale hlavně přemýšlí o neortodoxních velitelích a zejména pak o Janu Jeníkovi a o jeho slovech.

V následujících dnech začínají přípravy na střet. O pohybech turecké jednotky pravidelně hlásí průzkumníci, kteří potvrzují Wilhelmova slova. Velitelé vybírají místo střetu a rakouský tábor se dvakrát přesouvá směrem na sever.

„Tak, přeci jen se ještě setkáváme,“ říká s úsměvem Leopold Celle, když konečně narazí na Wilhelma. „A dokonce jako spolubojovníci.“

„Bud’te zdrav,“ podává mu Wilhelm ruku.

Leopold je vytáhlé postavy, s dlouhými údy a velmi mrštný. Pátravé oči vsazené do spíše bledé tváře jako by zkoumaly každý detail v okolí. Granátnickou čepici si nese pod rukou a přes rameno těžkou pušku, o něco kratší, než jsou dlouhé fusily jägerů.

Setkají se v podvečer. Wilhelm sedí na voze a sleduje v houstnoucích stínech se pohybující vojáky. Na kolenou má stoh papírů svázaných do desek, do nichž krátkou tužkou střídavě kreslí a zapisuje. Slovo přitom střídá slovo a brzy si začínají tykat.

„Abych řekl pravdu,“ pronese Leopold zničehonic. „Zdálo se mi, že neříkáš úplně pravdu, když jsme se prvně setkali. A že chceš utéct.“

„Co kdyby ano?“

„Mezi námi, mně je to jedno,“ pokrčí Leopold rameny. „A co si budeme povídat: každého, nebo tedy skoro každého, to občas napadne. Kdybychom aspoň byli blíž Rakousku. Ty návštěvy Gmundu... Holky, víno a karban. To byla jiná vojna. Tady je jenom umírání. Pro vojáka jeho živel, ale pro obyčejného chlapa nic. A my nejsem jen vojáci, jsme i chlapi. Rozumíš, co tím myslím?“

„Zvláštní úvahy,“ odvětví Wilhelm. „Spousta lidí si právě spojuje vojenství s mužstvím. Ale já tě chápu, sám mezi ně totiž nepatřím.“

Po krátké odmlce promluví Leopold zas: „A co ta dívka? Zůstala ve vesnici?“

„Tak je to asi nejlepší.“

„Připadlo mi, že se ti líbí,“ ušklíbne se Leopold. „Kvůli takovéhle sukni, to by stálo i za to utéct od vojska...“

„Zkoušíš mě?“ napřímí se náhle Wilhelm a jeho oči srší hrozbou. „Co mají znamenat všechny ty řeči? To tě poslal Jeník?“

Leopold je překvapený tak prudkou reakcí. Snad má opravdu černé svědomí, pomyslí si.

„Ten by nic takového nedělal,“ řekne potom Leopold. „A proč by taky měl?“

„Nevím,“ zamručí Wilhelm, sklopí oči zase k papíru a dokončí linku v kresbě podivné ženy.

„Kdo to je?“ zeptá se Leopold s úlevou, že může změnit téma.

„Lakšmí, vtělení bohyně Šakti do Višnuovy ženy.“

I Wilhelm už je myšlenkami jinde.

„Co je to za pohanství? To je něco od Turků?“

„Z daleké Indie,“ zakroučí Wilhelm hlavou a začne obrázek stínovat. „Přečetl jsem o jejich myšlení pár knih a pak, když mě vzali za vojáka, už jsem nepřečetl nikdy nic. Takže mi to zůstalo jenom v hlavě, a dokonce se mi tam z toho začalo rodit hodně nového. Dostal jsem pocit, že musím něco z toho zaznamenat sám pro sebe.“

„Já to chápu,“ řekne Leopold.

„Opravdu?“

„Ano. Spousta vojáků sbírá drobné věci, píše si deníky, odlévá figurky z olova. Dodávají si tím naději, že existuje i život po tomto všem, že všechno přežijí a pak si odnesou domů tyto upomínky na dobu, která se stala minulostí.“

„Možná to taky tak cítím,“ připustí Wilhelm.

„A proč zrovna tahle bohyně?“

„Nakreslil jsem toho už víc. Každopádně, Lakšmí je žena od boha Višnu. To je nejvyšší a nejmocnější bůh, jehož vtělením mezi smrtelníky je Kršna.“

„Nejvyšší bůh se vtělil mezi lidi?“ podiví se Leopold. „Jako Kristus?“

„Ano. A konal také zázraky. Když adoptivní matka Jašóda pohlédla do jeho úst, viděla v nich celý vesmír.“

„Takže viděla, že je bůh...“ odtuší Leopold.

„To věděli všichni dávno, ale přece si to nedovedli uvědomit v plném rozsahu.“

„Takže to bylo něco jako boží milost, při které teprve dokážeme nahlédnout to, co je smysly nevypověditelné?“

„Nevím, zda něco takového existuje,“ pokrčí Wilhelm rameny. „Jsou to v první řadě příběhy. Kršna je někdy v těchto příbězích docela děsivou postavou.“

„Tedy ne jako Kristus,“ řekne Leopold.

„Jako kdyby Kristus byl vtělením spíše starozákonního boha se všemi svými tresty, hněvem a tvrdou výchovou lidského pokolení. Někdy... jindy je Kršna veselý, bezstarostný, hravý a rozdává radost. Zaujal mne ovšem příběh o Kršnovi, který jsem si často připomínal již od narukování a více pak od chvíle, kdy jsem viděl první smrt člověka způsobenou člověkem.“

„Leopolde...“

Ramenatý muž obchází kolem vozu a Wilhelm umlká.

„Tady ho máme, Johann Koldrus, nejlepší granátník u jednotky... tedy jenom, když já kvartýruju,“ zasměje se Leopold, seskočí z vozu a chytí přítele za rameno.

Johann je chvíli vážný, dívá se na Leopolda, jako by neměl náladu, a po Wilhelmovi pohlédne takřka nepřátelsky, pak se však již nechá strhnout ke krátké přestřelce vtípků a kamarádkého postrkování. Ať prve myslel na cokoliv trudného, bylo to rychle pryč.

„Tedy, nakonec jste přišel,“ prohodí k Wilhelmovi, když se dosmějí, načež sklouzne pohledem k sešitu s vyobrazenou bohyní.

Wilhelm mlčí.

„To z vás dělá hrdinu, pane,“ řekne zas Johann, tvář jako z kamene, oči těkající, jako by čekal na nějaké prořeknutí či selhání. „Nemám pravdu?“

„Asi,“ řekne Wilhelm pevně a sklopí zrak k sešitu.

„Ovšemže dělá,“ řekne Leopold, jenž se taky přestal smát.

„Jistě máte mnoho bojových zkušeností,“ pokračuje Johann ocelovým hlasem. „Můžeme se všichni spolehnout, až nám budete přes hlavy házet granáty.“

„Chcete mi něco říct? Tak to řekněte,“ napřímí se Wilhelm.

Johann se ušklíbne, ale takřka bez zlomyslnosti, jako by byl strojem. Otočí se na Leopolda.

„Máme se za hodinu hlásit u Jeníka k poradě důstojníků.“

Johann odchází, chvíli je ticho, pak Leopold zvedne hlavu.

„No, Wilhelme, kde jsme to skončili? Příběh o...“

„O Kršnovi.“

„Ano.“

Leopold naznačí, aby Wilhelm pokračoval.

„No... Princ Ardžuna vprostřed tažení nahlédl, jak je válka hrozivá a ztratil odhodlání v ní pokračovat. Kršna se mu zjevil v celé své vesmírné všemocnosti, ale nikoliv jako Jašódě, která jen nahlédla jeho velikosti, ale spíše ve své strašlivosti a ničivé síle. Zjevil se s tisíci rukama,

zářící a hrozný. Ardžuna pochopil, že před sebou má ztělesnění zkázy a boha, který chce, aby šel válčit, a že se mu nemůže vzepřít.“

„Pak tedy Kršna vystupuje spíš jako ďábel než bůh,“ podotkne Leopold.

„Vystupuje, tedy z mého pohledu, jako ztělesnění principu, kterým se řídí, pokud ne celý svět, pak určitě svět živých tvorů a mezi nimi i všichni lidé, tedy principu cíleného i chaotického násilí, kterému se můžeme vzepřít, ale nakonec jej pořád máme v sobě a jeho plamen se dá pouze přidusit, nikdy však úplně nezhasne, leda tehdy, až budeme mrtví.“

Leopold nic neodpoví; slova si po svém zpracovává v hlavě.

„Kdo ví,“ řekne Wilhelm zasněně, zatímco tužkou obtahuje linie. „Možná jednou lidstvo bude umět zničit sebe samo s lehkostí, jaká v hindských textech připadá Kršnovi.“

Lakšmí je mezitím vystínována a Wilhelm pod obrázek připisuje text. Náhle se pousměje, jako by chtěl oslabit trudnou myšlenku, kterou před chvílí vyslovil.

„Píši tam verš z Rgvédy, tento pro změnu veselejšího vyznění. Obtížně se překládá, ale říká víceméně, že bohyně Lakšmí nosí štěstí.“

„To budeme potřebovat,“ ušklíbne se Leopold a seskočí z vozu. „Jen to dokresli. Ty myšlenky musí ven, to nelze nevidět.“

Oba si podají ruce.

Leopold pak pokračuje do šera, v němž se rozsvěcují strážné ohně. U jednoho z nich zastihne Jeníka s Colloredem, kteří jej přizvou k přisednutí.

„Zrovna jsme řešili naši jednotku,“ řekne Jeník. „Vezeme s sebou necelých dvě stě granátů, takže ve třech salvách je vypotřebujeme všechny. Na jízdu snad bude stačit jedna salva, protože musíme šetřit na pěchotu.“

„Slyšel jsem, že budeme granáty házet našim jednotkám přes hlavy,“ odtuší Leopold.

„Házejte tedy se vší silou, pane Celle,“ řekne Jeník. „I mně by bylo milejší bojování s otevřenými prostory, ale proti jízdě nemáme jinou možnost, než zvolit defenzivní taktiku a pustit si je velmi na tělo.“

„Stejně to prokouknou,“ podotkne Colloredo.

„S tím počítám, ale nebudou mít jinou možnost, než stejně hrát tak, jak s tím počítáme. A budou si též nadmíru jisti svou větší silou.“

K ohni usedne Ingmar Svarhjar.

„Vypadáte nadmíru ztrápeně, příteli,“ řekne Colloredo.

„Jste bystrý pozorovatel,“ odvěti Ingmar.

„Trápí vás smrt, která si nás může zítra odvést všechny?“ zeptá se Colloredo.

„Ne,“ odpoví za Ingmara Jeník. „Jeho netrápí vlastní smrt, ale ta, kterou budeme rozdávat.“

Leopold poslouchá rozhovor důstojníků, do nějž se neodvažuje vstoupit. Občas rozhrne ohniště či do něj přiloží. Štiplavý kouř, který se točí po větru, mu připomene zápach destrukce.

„Kdokoliv nás dokáže potěšit svou službou, krásou, podlézáním či užitečností, ten bude mít naši přízeň,“ rozmluví se Ingmar a zní, jako by hovořil sám pro sebe, zatímco se dívá do plamenů. „Kdokoliv nám ublíží či u nás jinak upadne v nemilost, toho následují náš hněv a zášť.“

„To jsou zjevné věci, proč je říkáš?“ zeptá se Colloredo, ale Ingmar na něj nepohlédne.

„Když je náš národ ve válce s jiným, označujeme jejich činy za kruté, nespravedlivé a násilnické, ale všechny naše činy hodnotíme jako přiměřené, správné a milosrdné. Pokud je generál nepřítel úspěšný, je nepochybně čaroděj a komunikuje s démony.“

„To není z vaší hlavy, vidíte, pane Svarthjarte?“ řekne Jeník.

Teprve teď se Ingmar otočí.

„David Hume,“ řekne. „Tak mluvil o válce v Pojednání o lidské přirozenosti, což je výstižný název, protože takováto je naše přirozenost. Jsem asi já potom ten nepřirozený, když mi přijde hloupé zabíjet muže, kterého jsem nikdy neviděl a o kterém nic nevím, když si jej mám demonizovat a z člověka degradovat na uniformovaný cíl.“

Leopold drží v ruce kus dřeva a zapomenuv, že jej chtěl přiložit, přemýšlí.

„Hume psal o lidských vášních, o lásce a nenávisti. Snažil se je popsat rozumem a spoutat pojmy. Snad se mu to povedlo, ale já v této oblasti tápu,“ řekne Ingmar.

„Hnací silou válek jsou sobectví a ambice,“ řekne Jeník. „S tímto Hume v Pojednání souhlasí a na tom se i zde snad shodneme všichni. A přece prostý voják může být stěží sobecký, neboť kdyby myslel jen na sebe a na své blaho, musel by se hned stát dezertérem, protože by nemohl snášet den za dnem riskování života pro stát a pro spolubojovníky.“

Leopold hypnotizuje plameny. Jeníkova úvaha jako by byla přečtena z jeho mysli, jako by nevědomky odhalil ty zločinné myšlenky dezertéra a podal je naivní, nevinnou a bezelstnou formou.

„Což mě přivádí k jinému tématu,“ ozve se Colloredo. „Přišel mi zatykač na toho nováčka. Grammer se jmenuje, nemám pravdu?“

Jeník si zkousne dolní ret a kývne hlavou.

„Pěkně se vybarvil,“ pokračuje Colloredo. „Pobodal důstojníka a zastřelil strážného.“

Leopold upustí klacek, jímž rozhraboval oheň. Pohled mu plane a napíná uši, jak jej náhle rozhovor začal nadmíru zajímat.

„Postřelil,“ podotkne Jeník. „Také mi zatykač došel a poprosím všechny zde přítomné, abychom tento problém zatím odložili po bitvě. Pan Grammer mi přísahal věrnost a v jeho očích jsem neviděl lež.“

Jeník důrazně pohlédne na oba důstojníky a pak na Leopolda. Ten jediný uhne očima a srdce se mu rozbuší. Mysl mu vyplaví všechny ty úvahy týkající se dezertce. Jako by ti muži, bavíce

se o Humovi a Wilhelmovi, řešili ve skutečnosti jeho nitro. Jako by jej nevědomky odhalovali. Copak se můžu provinít myšlenkami, táže se Leopold sám sebe.

Leopold dobře ví, že Jeník věří Ingmarovi a Colloredovi jako své pravé a levé ruce, takže kdyby se něco mezi muži rozkřiklo, bude jisté, že mluvil on. Proto kývne hlavou na znamení, že rozumí a že bude mlčet.

Od ohně ke svému spacímu vaku jde Leopold plný myšlenek na předchozí rozhovor. Ulehá potom s těžkou hlavou. Pro Huma byl člověk toliko svazkem percepcí. Jediné, co konstituovalo jeho bytost, bylo vědomí naplněné vnímáním. Je-li to pravda, není-li člověk ničím víc, než vjemy, které zrovna vnímá, pak on a s ním všichni další vojáci, nebudou zítra ničím víc, než sirným zápachem, oslepujícími třesky, cákající krví, sazemi, blátem, slzami, potem, bolestí a křečemi; budou redukováni na pletence touhy neumřít a zabít ty ostatní.

Aniž by o sobě vzájemně věděli, řada dalších vojáků usíná s podobnými myšlenkami, včetně Wilhelma Grammera, který stihl během dne zobrazit všechny inkarnace ženského principu Šakti, tedy kromě Lakšmí ještě oslnivě krásnou Párvátí a osvícenou Sarasvatí. Šakti je vesmírnou silou zodpovědnou za jakékoliv zrození a plození, přeneseně tedy za veškerou existenci všeho, co není jsoucí samo ze sebe, ale z jiných věcí.

V Jadžurvédě má zbožný Načikéas otce, který se rozhodne jako oběť rozdat všechn svůj majetek i dětí. Načikéas, božská a neposkvrněná duše, zrozená z tvořivé síly, se táže otce, komu hodlá za oběť dát jej.

„Smrti tě dám,“ zní odpověď.

Načikéas ji přijímá veden zbožností a vírou ve vyšší vesmírný plán, stejně jako vojáci přijímají rozkaz vedeni poslušností, drilem a vírou ve vyšší strategický plán a politický význam.

Jako zrno dozrává smrtelník a jako zrno znovu se rodí.

Žádný klas není stejný, jako byl předtím, ale přece je pole stále to samé, jeho funkce je stejná, jeho vlastnosti jsou stejné, život v něm bují stejnou cestou. Načikéas umírá, ale znovuzrodí se jako někdo nesmírně jiný a přece svým způsobem tentýž. Zrovna tak, jako na vojákovo prázdné místo nastoupí další mládenec, další voják s nově ušitou uniformou a s blyštivou šavlí bez zubů.

Myšlenka příměru nekončící války k palingenezi, při níž se člověk v okamžiku smrti ztrácí jako individuum, ale v obecném smyslu existuje dál, je tou vůbec poslední, než Wilhelm usne a obklopí jej bezesné ticho, v němž jakýmsi neurčitým zrakem, na okraji zorného pole snu, vnímá malé ohně, které svítí do tmy.

VI. Karé

Bubeník tluče podle nejsmutnějších not.

Krajina bitvy je bez jediného stromu. Nejbližší les dýchá na obzoru spolu s osmanskými jednotkami. Rakouská armáda zastavuje. Není cesty zpět. Krajina je jen mírně zvlněná. Viditelnost je dobrá, mlha se drží spíše na horách a u řek, ve vzduchu je ovšem cítit vlhkost.

Vojáci jsou v útvorech, jen důstojníci se ještě sešli na krátkou poradu v čele.

„Pane Jeníku, řekněte prosím, že už jsme zažili horší věci,“ prohodí Colloredo, zatímco zachmuřeně sleduje obzor.

„Ovšemže zažili,“ oduší Jeník. „Vzpomínáte si snad, jak jsme byli na loveckém záměčku vašeho pana strýce a stará paní kuchařka, budiž jí je země lehká, nám připravila toho jelena?“

Colloredovi zacukají koutky úst.

„Dva týdny jsme měli střevní potíže a do toho Wallis zavelel pochod,“ zavzpomíná.

„Všechno je lepší, než tamto tehdy,“ řekne Jeník s mírným úsměvem. „Ale tu kuchařku jsem měl rád. A vlastně i její jídla.“

Odmlčí se. Už tu myšlenku začal příliš rozvádět. Zdáлки zazní turecká trubka. Za chvíli přijde pokyn k útoku. Atmosféra odlehčená vzpomínáním zase zhoustne. Je třeba se soustředit.

„Víte, co říkali mí dávní předkové?“ řekne Ingmar. „Že se bojovníci nemusí bát bitvy, protože to, jestli zemřou, nebo budou žít, bylo rozhodnuto už dávno před ní.“

„Kteří vaši předci byli takoví fatalisté?“ zeptá se Colloredo.

„Je čas,“ skočí jim do rozhovoru Jeník.

Na obzoru se hýbou barevné postavy. Vyšší a rychlejší jsou jezdci; ti budí nejvíc hrůzy.

„Pane Colloredo, dáte panu Svarthjartovi vědět, ze které strany se blíží jízda. Pane Svarthjarte, až to vyřídíme s jízdou, tak přejděte do formace na střelení. Dvě nebo tři řady.“

Muži kývnou hlavou. Pak se ozve rána a nepřátelská dělová koule se odrazí od země jak plochý oblázek od hladiny. Projektil hvízdne vojákům kolem uší a zmizí za jejich řadami.

„Jsme Brentanův tělesný,“ řekne Jeník a plácne Colloreda po rameni.

Colloredo zvažní, kývne hlavou a postaví se o dva kroky nazpátek mezi své muže. Jeník stejný gestem povzbudí též Ingmara.

„Na svá místa,“ rozkáže pak a sám se vydá mezi granátníky.

„Střílejte!“ mávne na muže u děl a rakouské houfnice zarachotí první salvou.

V čele rakouského vojska stojí Colloredo se svými šedesáti jägery neboli myslivci. Střelci v bílých kabátech s dvěma šerpami a vysokými cylindry na hlavách jsou ozbrojeni šavlemi a dlouhými puškami bez bajonetů.

„Jedna řada, zátarasy,“ zavelí Colloredo.

„Jedna řada! Zátarasy!“ křičí Tobias, muž vedle troubí na trubku a muži se rozestoupí na takřka celou šířku rakouského postavení.

Jägeri upevňují špičaté kůly. Sotva je dílo hotovo, srovnávají se do dvou řad po třiceti mužích a přikrčují k zemi, připraveni zpoza kůlů střílet po čemkoliv, co bude tak nešťastné, že se jim připleče do zorného pole.

„Tak pojd'te,“ procedí Colloredo směrem k hýbající se lince tureckých vojsk a nad hlavou mu prosvítí dělová koule.

Šedesát granátníků s Jeníkem v čele stojí hned za Colloredovými jägery ve třech řadách. Jeník s tasenou šavlí stojí vprostřed první řady a jediný z útvaru nemá pušku. Místo vysoké huňaté čepice, kterou mají ostatní granátníci, mu cop plyne zpod třírohého důstojnického klobouku. Bubeník vedle něj bubnuje pomalým tempem, které je skoro uspávací a přece plné napětí.

Na pravém křídle, v bílých kabátech s tmavým lemováním, stojí v sedmi řadách sto padesát mužů řádové pěchoty, v jejich čele Ingmar Svarthjart. Pěchotu jako první rozčísne dělová koule. Jeden z mužů přijde o hrudník a druhý je odmrštěn na bok, kde umírá. Zbytek pěchoty se krátce zachvěje jak tráva ve větru, ale pak zas stojí pevně jako předtím.

„Jsme Brentanův tělesný! Vydržíme!“ křičí Ingmarův poddůstojník směrem k mužům, kteří odpovídají krátkým skandováním.

Ingmar zachytí z vedlejší formace Jeníkův výraz. Je teď chladný a skoro bez emocí. Teprve teď to začalo. Kousek od Jeníka stojí Wilhelm, který se nervózně ošije. Podívá se napravo. Michael Fleischmann tiskne vši silou pušku. Ještě dál stojí Leopold Celle s Johannem Koldrusem. Ti vypadají klidně, ale nade vše koncentrovaně.

Za granátníky jsou protipěchotní houfnice, nyní vypražené z koňmi tažených povozů. Děla vysokým obloukem posílají koule směrem k tureckým šikům. Na poli artilérie však mají jasnou převahu Turci. Jedna z jejich střel proletí až do těchto zadních řad a zabije tři muže z obsluhy děl. Potrhané končetiny a krvavé vnitřnosti zbarví nejbližší houfnici do červena.

Do zvuku děl se vloží ještě děsivější symfonie: dusot desítek těžkých kopyt. Turecká kavalerie je již vidět, ale její jednotlivé jednotky se různě přesouvají ze strany na stranu a tak je těžké určit, odkud se chystají zaútočit.

První z tureckých jízdních jednotek, početně se snad blížící čtyřem tuctům, tvoří sipáhiové s dlouhými šavlemi. Do zelené a zlaté oděná lehká jízda s pokovovanými čapkami se svižným klusem přemísťuje na pravé turecké křídlo. Následuje je stejně početná jednotka Mameluků, válečníků z Osmany ovládaného Iráku, jezdecká kopí zlověstně vztyčená k nebi. V okolí jezdců vytváří rakouská děla dlouhé rýhy v trávě, zasáhnout rychlou jízdu však nedokážou.

„Zaútočí na levé křídlo!“ křičí Colloredo.

„Pěchota na levé křídlo!“ volá Jeník.

Za rytmického bubnování se Ingmarova jednotka poklusem přemísťuje.

„Karé!“ zakřičí Ingmar, který už vidí, že se jízda blíží.

Bubeník ještě zrychlí a pěchota vytváří čtvercovou formaci, které se, podobně jako karetní barvě, říká „karé“. Každou ze stěn velkého čtverce tvoří dvě řady vojáků, přičemž tyto řady míří právě na tu svou stranu, díky čemuž pokrývá pěchota střeleckým radiem celý prostor kolem sebe. Jediní Ingmar s bubeníkem a poddůstojníkem se staví doprostřed tohoto útvaru. Rytmičský valčík smrti končí, neboť bubeník pouští hudební instrument a vytahuje šavli.

Oba turecké jízdní oddíly zastaví na necelých sto sáhů od rakouského levého křídla. Ingmar ví moc dobře, proč se zastavili. Turci vidí tu neproniknutelnou hradbu, kterou zepředu tvoří špičaté kůly a z boku čtvercový útvar. Je to formace speciálně vyvinutá proti jízdě.

„Napadnou děla vzadu, ta máme nechráněná,“ řekne Ingmarův poddůstojník.

„Než by to objeli, byli by celou dobu v našem palebném poli a potom navíc i v Jeníkově poli. Řekl bych, že spíš risknou frontální útok.“

Jízda vypadá stále děsivě a nepřemožitelně, ale Ingmara přinejmenším hřeje myšlenka, že, jak se zdá, jsou Turci rakouskou strategií opravdu překvapeni.

„Brentanův tělesný!“ vykřikne ještě jednou poddůstojník a mužstvo mu hlasitě odpoví.

Za Ingmarovými zády vletí koule mezi granátníky a jednomu z nich urve nohu v kolenu. Muž spadne na zem a ječí vysokým hlasem, který svou nepřírozeností mrazí krev v žilách. Jeníkovi muži se ani nehnou. Radši ani nechtějí vědět, kdo vlastně umírá a jestli to náhodou není někdo, s kým před pár dny hráli v kostky, smáli se a zpívali sprosté písničky.

Johann Koldrus pohlédne na svého přítele. Leopold ani nezamrká. Největší znalec lidských emocí by mu nevyčetl z tváře nic. Johann jej ovšem zná dlouho. Nebo si to jen nalhává? Hledá snad význam v sotva postřehnutelných pohybech mimiky, i když v nich žádný není?

Poprvé se poznali v hospodské rvačce. Těžko už teď říct, kdo ji vyprovokoval. Ale prvně tehdy spojili síly dva chlapi, do té doby jako oheň a voda. Johann byl tišší a méně výrazný, zato statné postavy a silný svými svaly i svou vůlí. Když se do nějaké činnosti zabral, ať už to byla údržba zbroje, oškrabování brambor či hraní karet, vždy to dělal naplno a zarytě jako ovčácký pes. Johann nikdy nebyl na dlouhé rozhovory, byl plachý před dívkami a sám o sobě smýšlel jako o někom spíše prosté povahy.

Leopold sám sebe považoval za milovníka kultury, vědy a zábavy, i když snad šlo jen o takovou přetvářku a nikdy nebyl ve skutečnosti o moc komplikovanějších myšlenek než Johann. Snad i proto si po čase tak rozuměli, když opadla slupka Leopoldova hýřivého, zdánlivě přemýšlivě excentrického a veselého vystupování navenek. A jejich přátelství začalo právě tehdy, v té hospodě, kde náhle stáli na jedné straně sporu a proti nim značná přesila. Dva proti světu. Navenek jiní, v jádru a v boji však dvojčata. Spolu zbití v kaluži před hospodou.

Johann se podívá na druhou stranu, kde stojí Wilhelm, jenž nyní reprezentuje vše, co Johannovi odcizuje nejlepšího přítele. Jako by se zárodek myšlenek, které Johann u Leopolda nikdy nebral vážně, zhmotnil v osobu a tou je právě tento utečenec, který není věrný nikomu a ničemu kromě sám sebe. Nad čím asi uvažuje ten, se kterým přišly pochyby a který vlastně s sebou přitáhl i tuto bitvu.

Wilhelm se také ohlédně a jeho zrak se setká s Johannovým. Vzájemné zírání přeruší Johann, jako by již déle nevydržel na Wilhelma hledět.

Z ničeho nebude mít strach, kdo poznal štěstí brahma, které nelze postihnout slovy a ani myslí. S myšlenkou na tyto verše, pro něj vždy nade vše kryptické, si Wilhelm v duchu položí otázku, zda vůbec přežije tuto bitvu a zda dokončí svůj sešit o indických bozích. Vždyť stačí jedna nahodilá koule a krvavou cestou opustí své dílo a opustí vlastně úplně vše.

Proč jsem nekonal dobro? Proč jsem se dopouštěl hříchů? Takové otázky si podle jedné z nejstarších částí Jadžurvědy klade ten, kdo se neosvobodil od strachu. Takové otázky provázejí Wilhelma od prvního okamžiku, kdy se ještě v Rakousku zamiloval do zapovězené dívky. Takové otázky ho nikdy neustaly pálit a snad ani neustanou, dokud je nezduší bezvědomí smrti.

Wilhelm pohlédne doleva, přes hlavy pěchoty. Turecká jízda se stále nehýbe, zato zepředu k rakouským jednotkám pochodují pěší osmanské jednotky. Tady zase dělají rakouské houfnice, rychle seřízené na nižší křivku, velké škody. Přes pět tuctů mužů čítající janičárský oddíl ve zlatavých uniformách a s pěchotními moždíři disciplinovaně pochoduje dál po levém křídle jako stroj na smrt, i když jeho řady řídnu po zásazích koulemi. Stejně početná lehká pěchota jde středem a druhý janičárský oddíl s dlouhými puškami na pravém křídle.

Poslední turecká koule utrhne zvlášť krvavě z Ingmarova karé jeden z rohů a pak střelba ustane. Muži překračují mrtvoly svých kamarádů a doplňují opět formaci na celý čtverec. Zepředu spustí svou kakofonii turecké pušky. Nejděsivější smršť přitom na Rakušany vypustí janičáři s dlouhými předovkami. Bezmála tucet jägerů se spontánně skácí k zemi, jako by je podřal.

„Pal!“ zakřičí Colloredo a mávne šavlí směrem k janičárům.

„Pal!“ opakuje Tobias Mittelmeier a sám zvedá předovku.

Jägeři jsou pověstní rakouští průzkumníci a ostrostřelci. Méně zdatní v boji nablízko, ovšem smrtící na větší vzdálenost. Jejich salva zpoza zátarasů zanechá janičáře značně otřesené.

Do zvuků bitvy se vrací bouře kopyt. Jízdy se rozdělují. Lehká sipáhíjská jízda útočí na jägery z boku a jede tak podpořit ostřelované janičáře. Mameluci se mezitím stáčí opačným směrem a, přesně jak Ingmarův poddůstojník předpovídal, směřují k dělům.

„Konec palby!“ křičí velitel rakouské artilérie.

Ozve se hlas trubky.

Obsluha děl vytahuje šavle a opouští svá stanoviště, aby se schovala hluboko v rakouských formacích, za pěchotu a po bok granátníků. Mameluci nemají již na koho útočit a snáší se na ně déšť kulí z předovek rakouské pěchoty. Sipáhíové zase po přiblížení zjišťují, že mezi kůly a pěchotou není žádný prostor, kterým by mohli napadnout jägery. Obě jízdní jednotky se tak nakonec řítí na Ingmarovu jednotku.

„Šavle!“ zařve Ingmar.

Koně narazí do čtverce s ničivostí hodnou smršti. Muži, co se nerozletí do všech stran či neskončí polámaní na zemi, utíkají bez formace pryč. To už se však jízda ocitá v prázdném prostoru uvnitř čtverce a zbývajících tři stěny je náhle svírají jako v kleštích.

„Nepusťte je ven!“ zavelí Ingmar a probodne břicho prvního z Turků.

Mameluk se sveze z koně a dopadne na zem, kde na Ingmara poulí oči plné bolesti, nenávisti a strachu. Jaký jsem to pokrytec, pomyslí si Ingmar; a co to pořád nalhávám ostatním i sobě. Nic jiného bych dělat nesvedl. Ne, nic jiného bych ani dělat nechtěl. Tak je to.

Dokončí šavlí Turkovo trápení a už se snaží vtlačit zpět mezi své muže, aby na něj jízda mohla jen z jedné strany.

„Granáty!“ rozkazuje Jeník a všimne si, že prognóza se vyplnila a jezdci jsou nyní v sedlech jako v pasti.

„Granáty!“ křičí Johann Koldrus.

Vzduchem po oblouku přejde černý mrak šedesáti vržených granátů. Následky jsou hrůzyplné a turecká jízda docela ztrácí vůli bojovat. Prosekává se skrz pěchotu a snaží se utéct týlem, ale to už se granátníci otáčejí a střílejí po nich první salvu. V této střední vzdálenosti jsou Jeníkovi vydrilovaní muži nejvíce smrtící a z kavalérie tak ve výsledku zbývá pár roztroušených jezdců.

Mezitím je však Colloredova jednotka jägerů vystavena velkému náporu. Janičáři s dlouhými puškami zase naládovali a do salvy kulí se přidávají granáty následované palbou z mozdíků ze strany druhé janičářské jednotky. Na Colloreda dolehne potácející se voják, kterému turecký granát utrhl celý obličej. Setřese již mrtvé tělo k zemi a zavelí další rozkaz.

„Pal!“

Je to poslední salva ze strany jägerů, pak jsou bojovníci už blízko a vytahují šavle.

„Jeníku, kde jsi?“ procedí Colloredo a jako by jeho přítel byl telepatem, tak v tu chvíli přeletí přes hlavy jägerů další vlna granátů a ošklivě potrhá turecké útvary.

„Pěchota na levobok, granátníci doprava!“ křičí Jeník a vojáci se dávají do poklusu.

Zbytky Ingmarovy pěchoty se staví doleva od jägerů a Jeníkovi granátníci zase doprava, odkud házejí poslední salvu granátů. Ta dopadne janičářům pod nohy zrovna ve chvíli, kdy začali zapalovat sami granáty. Neschopni házet upouštějí své granáty na zem a v nastalém infernu explozí jsou šiky janičářů s mozdíky prakticky zničeny. Zbytek vyčerpaného tureckého vojska je vzápětí sevřen ze tří stran rakouskými jednotkami, které se teď do nich pouštějí bodáky a šavlemi. Osmanští důstojníci jsou mrtví a vyděšení vojáci utíkají nazpátek ke svým dělům.

„Stát!“ volá Jeník a jeho rozkaz opakuje všichni poddůstojníci.

Rakušané nechávají zatím Turky ustupovat. V náhlém čase oddechu se znovu vracejí do formací a dorážejí zbylé Turky, kteří neutekli.

„Vyhráli jsme!“ nechává se unést Wilhelm, zatímco na zemi morduje raněného střelce.

„Ano,“ ušklíbne se vedle stojící Michael a vycení zuby jako vlk.

„Ještě ne,“ řekne Jeník rezolutně, neboť ve formaci stojí blízko od nich. „Stále jich je početně víc. Půjdou do defenzívy a zdecimují nás děly.“

Wilhelm slyší jeho slova, ale stejně jim nevěří. Vždyť je to očividné, že vyhráli. V euforii se už vidí jako vyznamenaný granátník. Jaká změna oproti štvanci a zločinci, kterým byl ještě nedávno.

Jeník se vyklání a sleduje, zda jsou všechny jednotky ve formaci. Poddůstojníci od Colloreda i od Ingmarovy pěchoty, které zbylo sotva třicet mužů a je teď ve dvou řadách, na něj mávají, že je vše v pořádku.

„Poklusem v klus!“ křikne Jeník a všechny tři útvary vyrazí dopředu.

Vojenské boty těžce duní kopcovitým terénem. Do kakofonie se přidává rachot výbavy nadskakující na vojenských ramenou. Wilhelm si ovšem i pod nákladem připadá, jako by letěl, tak má lehké nohy a tak se cítí svěží v záplavě emocí. Turecká děla opravdu vypálila ještě dvě salvy, ale nikdo už nebyl zasažen, jen jednoho vojáka smetla vytrysknuvší zemina. Turci opouštějí děla a běží k řadě stromů. Mezera mezi nimi a pronásledovateli se rychle zkracuje díky tomu, že Turci jsou již na pokraji sil. Těsně před dostihnutím však mizí v lese.

„Stát!“ křičí Jeník a po něm i Ingmar s Colloredem.

„Stůjte!“ haleká Tobias a některé muže se snaží zadržet vlastním tělem; jednoho muže chytne pod ramenním kloubem, přehodí obloukem a znehybní na zemi.

Vydechuje, nad hlavou mu zní trumpety, které velí stát, ale už je pozdě. Formace se roztrhly a mnoho rakouských vojáků zmizelo mezi větvemi.

„Za nimi! Ve formaci!“ zavelí Jeník zbytku.

„Dvě řady!“ zavolá Tobias, pustí vojáka a zvedne se.

Wilhelm byl mezi těmi, kteří nepostřehli, že jednotka na chvíli zastavila. Bez jakékoliv formace klopýtá přes kořeny, krvavou šavli v ruce, jako by se chtěl sám postavit celé turecké říši. Brzy dostihne prvního z nepřátel. Udělá dlouhý skok a rozetne Turkovi záda až na páteř. Překročí tělo a rozhlédne se divoce kolem. Odevšad se ozývá divoký pokřik i střelba, nikoho však nevidí. Teprve teď si uvědomí svou chybu a vydá se poklusem nazpátek.

Takřka narazí na tři dech popadající Turky. Opilý krví a nevzdávající se představy vítězství, vrhne se na ně jako tur. Trojice to nečekala, a tak se mu povede zabít prvního, šavle mu však uvízne v nepřítelově lebce. Turek padne k zemi a Wilhelm stojí sám proti dvěma. Na okamžik zavládne ticho a pak se na něj vrhnou, to už ovšem třeskne rána a ze strany se přirítí Leopold Celle s Johannem Koldrusem.

„Máme se vrátit k formaci!“ vydechuje Leopold, sotva jsou Turci mrtví, a chytá Wilhelma za rameno. „Jsem rád, že jsi přežil!“

Wilhelm kývne hlavou, zvedne ze země svou šavli a trojice běží lesem k nejbližším zvukům šarvátky.

„Neviděl jsi Michaela?“ ptá se Johann.

„Támhle je!“ vykřikne Leopold po chvilce běhu a ukáže na levou stranu, kde se mezi stromy mihne Michael.

„Za ním!“ zvolá Wilhelm a stočí své kroky stranou.

Michael zmizí mezi stromy a za okamžik je Wilhelm sám na malém paloučku. Otočí se a teprve nyní si uvědomí, že jej nikdo nesledoval. Skloní šavli a vydechuje.

Prudce sebou trhne, když si všimne mladého janičáře, který stojí kousek od něj a míří mu předovkou přímo na hlavu. V duchu se Wilhelm prokleje, že je takový hlupák. Nastává nepříjemná chvíle napětí. Wilhelm má chuť vykřiknout. Tak střílej! Na co ten voják čeká?

Turek skloní mírně pušku a Wilhelma si prohlíží. Wilhelm si pomalu uvědomí, že toho muže již jednou zahlédl. Viděl ho tehdy na kraji lesa, když se chystal s Rossi odejít z vesnice. Pozvedne ve smířčím gestu dlaně. Co tím gestem a upřeným pohledem říká, je jasné.

Nezastřelil jsem tě, tak mě taky nestřílej.

Trvá to ještě chvíli a pak mladý voják skloní pušku úplně a zmizí v lese. Zjevně se mu honilo hlavou to samé. Jsme konec konců jenom dva chlapi v tomhle velkém válečném kotli, pomyslí si Wilhelm. Bitva je rozhodnutá. Co to změní, kdybychom se navzájem zavraždili.

Na loučku doběhne Leopold.

„Wilhelme!“ vydechuje. „Tady jsi! Připletli jsme se do velké potyčky. Johann se ztratil, teď je kdo ví kde. Viděl jsi Michaela?“

„Ne,“ zakroučí Wilhelm hlavou a je jako ve snách, neboť stále myslí na toho mladého Turka, který jej zdánlivě bezdůvodně nechal naživu.

Oba chvíli jen stojí.

„Tady je takové ticho,“ řekne pak Leopold. „Museli jsme utéct dost daleko.“

„Hm,“ reaguje Wilhelm nezúčastněně.

„Pojď, utečeme,“ řekne Leopold najednou a jako by rozlomil pečeť.

Wilhelm mu pohlédne do očí a plně si uvědomí, že to předtím nebyla žádná zkouška. Leopold nevyzvídal, nesnažil se ho nachytat. Zoufale hledal přítele. A spoluviníka.

„Přestaň,“ řekne Wilhelm příkře, ale Leopold jej chytí za ramena.

„Nedělej, že se ti to nehoní taky hlavou! A jednou už jsi utekl! To vím, slyšel jsem o zatykači. Co tu budeme dělat? Co ty tu budeš dělat? Stejně tě pověsí! Anebo nepověsí, ale pak umřeme v téhle válce. A pro co vlastně? Pro nic!“

Wilhelm se vymaní z jeho sevření a věnuje mu cizí pohled.

„Dělej si, co chceš,“ mávne Leopold rukou a na okamžik se odmlčí. „Nestřeliš mě do zad, že ne?“

Wilhelm sevře rty a zakroučí hlavou. Leopold se nesměle ušklíbne, jako by říkal „díky“ a „promiň“ zároveň, načež zmizí mezi stromy. Wilhelm ještě chvíli stojí, než se vydá směrem, kde tuší Jeníkovy jednotky. Prodírá se jehličím a ze všech stran stále slyší zvuky střelby.

Konečně narazí na Michaela Fleischmanna. Ten klečí v malé prohlubni, zatímco jej drží v zápasnickém sevření jeden z Mameluků, sám zbrocený krví, a pod krk mu přikládá dlouhý

tesák. Michael křečovitě drží ruku s tesákem a po tváři mu tečou slzy bezmocného zoufalství a hněvu.

„Prosím, ne!“ zamumlá Michael přidušeným hlasem několikrát, aniž by si uvědomoval, že mu Turek nejspíš nerozumí.

Wilhelm udělá riskantní krok a vrhne svou šavlí. Zasáhne Turka tupou stranou do obličeje a dočasně jej oslepí, což stačí k tomu, aby se Michael vymanil ze sevření.

Zatímco Wilhelm stále stojí nad prohlubní, tak se Michael vrhá na nepřítele a s hysterickou vervou do něj bodá tesákem, dokud se tělo nepřestane vzpírat a třást.

Michael se ohlédne a nepřítelně podívá na Wilhelma, jako by jej chtěl také zabít. Pak se ale narovná, odhodí turecký tesák a utíká směrem k jednotce. Wilhelm pozvedne svou šavli a jde pomalu za ním. Granátnickou jednotku, nyní hodně prořídrou, zastihne již ve formaci na louce před lesem. Michael Fleischmann si otírá zpoceně čelo opodál.

„Už jsme vyhráli?“ zeptá se Wilhelm.

„Teď už ano,“ kývne hlavou Jeník, aniž by odvrátil pohled od koberce rakouských padlých. „A zbyla nás tak třetina, řekl bych.“

Jeník odejde za ostatními důstojníky a Wilhelm obhlíží granátníky. K jeho překvapení je u nich i Leopold Celle. Vymění si pár pohledů. Leopold jako by říkal, že si to rozmyslel, zatímco Wilhelm mu dává najevo, že o ničem nebude mluvit.

„A je to,“ řekne Colloredo, když k němu dojde Jeník. „Měl jsem těžké ztráty.“

„To i já,“ přikročí k nim Ingmar Svarthjart a pak zavolá na muže: „Běžte pro vozy a přijed'te zde s nimi pro raněné! A já jdu pomoci tam těm mládencům.“

Ingmar ukáže na skupinku zakrvácených vojáků a vydá se tím směrem.

„Bylo to, jak říkal,“ dívá se za ním Colloredo. „Taktika byla dobrá, ale vydobyli jsme Pyrrhovo vítězství.“

„A ta tíha leží na mých bedrech,“ řekne Jeník. „Ale, jak už jsem povídal, udělali jsme, co se udělat muselo, a velel jsem, jak jsem uměl.“

Oba přátelé zůstanou mlčet a sledují, jak mlha sestupuje z hor.

Je po bitvě.

VII. Teorie nebes

V táboře panuje chmurná atmosféra. Všudypřítomnému zápachu smrti, který jako by z mrtvol přešel i na živé, přidává k hrůznosti náhlé sucho a horko. Vojáky sužují komáři, a aby byl pocit božího trestu dokonalý, dny jsou tmavé a noci dlouhé.

Johann Koldrus sedí za stanem a čistí pušku. Nikdy nebyl mužem mnoha myšlenek, ale teď pro úvahy takřka nevidí svět kolem sebe. Trápí jej Leopold, starý přítel, kterého potkal v závěru bitvy v lese. Nic si tehdy neřekli, ale Leopold měl překvapený a provinilý výraz někoho, kdo je přistižen při hanebném činu, takže Johannovi ihned všechno došlo. Leopold mu zalhal, že se mezi stromy a křovisky začal ztrácet. Nalezli pak spolu jednotku a už o tom nemluvili, ale nevyřešená věc visela ve vzduchu, kdykoliv na sebe pohlédli.

Bál se snad Leopold Johanna, že by jej dostihl a zabil? Či dokonce zabil? Leopold mohl zaútočit první. Ale byl by jej schopen zabít? Utekl by s vraždou nejlepšího přítele jak s nožem vraženým do svědomí? Nebo prostě ztratil odhodlání, když náhodou potkal Johanna?

Voják zakrouť hlavou a odloží vyčištěnou pušku. Sleduje velkého komára, který mu pouští žilou z předloktí. Zamyšleně jej rozmáčkne mezi prsty a dívá se pak na vlastní krev, jež po hmyzu zbyla. Johann vstane a pohlédne směrem, kterým se už dívat nechtěl.

Dvacet vojáků tam hází mrtvol, rakouské i turecké, do masového hrobu. Johanna ještě bolí ruce, jak tu jámu pomáhal kopat. Vápna je málo, sypou jej takřka symbolicky. Na házení hlíny a uzavírání hrobu už se Johann nedívá a jde se najíst.

U proviantního stanu je nezvyklé ticho. Muži jí kaši i brambory a nouze čpí z jejich pohledů. Granáty už došly. Jídla a munice je málo.

„Díky,“ houkne Johann, když dostane porci.

Usedá na holou zem, zrovna vedle Wilhelma.

„Bojovals dobře,“ pronese po chvíli.

„Hm,“ zamručí jen Wilhelm a nedá na sobě nic znát.

Johann je velké, doslova rváčské postavy. Krom rozložitých ramen takovou představu potvrzuje též široká brada, silné lícní kosti a věčně zachmuřený výraz. Dokonce i pěsti má velké jako dva buchary. Wilhelm sám byl už v hodně soubojích a z většiny vyšel vítězně, ale s Johannem by se nechtěl potýkat.

„Máš dost vojenských zkušeností, to se nedá popřít. Abych pravdu řekl, když jsem tě viděl prvně, ani jsem moc nevěřil, že jsi opravdu voják. Konec konců, lhal jsi o tom Josefovi, ne?“

Wilhelm nemluví a mlčky jí.

„No, to je vcelku jedno,“ mávne Johann rukou, v níž drží lžíci. „Myslel jsem, že jsi nějaký zloděj, ale spletl jsem se. Ten dril v sobě voják nezapře. Probudí se vždycky v bitvě.“

„Asi,“ řekne Wilhelm vyhýbavě.

„Víš o tom, že Brentanovu pluku jdeme vstříc severozápadním směrem?“

Wilhelm vzhledne.

„Tuším, že poblíž té vesnice budeme mít ležení, snad již příští týden. Musíš mít radost.“

„Proč bych měl mít?“ zeptá se Wilhelm.

„To přece bylo hned vidět, že s tou dívkou něco máš,“ odvětí Johann. „To se špatně skrývá.“

„Mám radost,“ uzná Wilhelm prostě a pokrčí rameny.

Rozhovor přeruší příchod důstojníků. Vojáci se chtějí vymrstit do pozoru, ale Jeník s Colloredem je gestem zarazí.

„Pane Grammere,“ osloví Jeník Wilhelma. „Jestli se nepletu, začíná vám touhle dobou hlídka na severním postu.“

„Omlouvám se, pane, už tam jdu,“ zvedá se Wilhelm, jen krátce kývne na Johanna a již spěchá s mírně provinilým pocitem ke strážnímu bodu.

Na vyvýšenině střídá Michaela. Ten s Wilhelmem skoro nemluví, jen lačně pije z polní lahve, jako by byl na troud vyprahlý, načež jako ve snách odchází. Wilhelm se za ním dívá, hned je mu jasné, jak se věci mají a na okamžik zaváhá. Důstojnost mu velí celou kauzu jen přejít, ovšem je si vědom, jak podivné vztahy si mezi vojáky hned od prvního dne buduje. Leopold jej kvůli minulým hříchům zatahuje do vlastních plánů na dezerci a dělá z něj málem komplice. Johann jej naopak neustále poměřuje, kontroluje a zkouší, protože mu nevěří.

A teď je tu Michael, který se nejspíš bojí, že bude Wilhelm mluvit o jeho slabé chvílce a zostudí jej tak před ostatními. Za těch pár dní si už všiml, že Michael si na pověsti tvrdého muže zakládá a proto snad teď tolik řeší něco, co Wilhelm prakticky okamžitě jako marginální pustil z hlavy.

„Počkej,“ řekne Wilhelm a vykročí za Michaelem, který se otočí a upře na něj ledově skelné oči. „Byl bych nerad, kdyby mezi námi bylo něco nevyřčeno.“

„A co by mělo být vyřčeno?“ takřka vyštěkne Michael.

„Chtěl bych ti jen říct, že nemám potřebu tě nikde nijak hanit.“

„Dobře,“ zavrčí Michael a zní to skoro jako výhružka, takže když se pak na patě zas otočí a odchází, má Wilhelm pocit, že svým pokusem o usmíření to spíš ještě zhoršil, protože o tom nahlas mluvil a tím celý přízrak ze vzpomínek vyvolal.

Zbytek hlídky přemýšlí Michael o těchto vztazích v jednotce, ale též o svém osudu. Je částečně překvapen splínem, který na něj dolehl, neboť očekával, že po vyhrané bitvě přijde euforie. Ta se ale objevila jen před koncem bitvy, ve zvratu, který znamenal, že výhra je jasná. Když bylo dobojováno, vrátil se tupý pocit prázdnoty spojený s nejistotou.

Leopold tomu jen nasadil korunu. Wilhelma napadne, že se jistě vrátil kvůli Johannovi. Ten musí něco tušit a snad z něj má Leopold i strach. Anebo mu Johann dává pocítit osten výčitek svědomí již před útekem. To je něco, čeho Wilhelmovi nebylo dopřáno. Utekl bezmyšlenkovitě a pochyby jej dostihly až potom.

Uplyne několik dní a Wilhelm k pozdnímu odpoledni najde Leopolda za jedním z vozů, jak sedí v trávě a otírá si krev z natrženého obočí.

„Byla to rvačka. Ale nikomu nic neříkej, za to se trestá holí,“ řekne Wilhelmovi.

„S kým ses porval? S Johannem?“

Leopold kývne hlavou.

„Byl jsem hloupý a on mě má prokouknutého naskrz. Jedině naše přátelství, které už visí na vlásku, ho zadrželo, jinak bych byl nejspíš dávno nahlášen.“

„Takový je Johann?“

„Je to dobrý chlap,“ mávne Leopold rukou. „A dobrý kamarád. Věrný jako ohař a spolehlivý k tomu. Ale armáda je pro něj vším. Je to místo, kde dají lidem, jako je on, smysl života. Každopádně, už to nebudu zkoušet.“

„Ani já,“ řekne Wilhelm odevzdaně a posadí se vedle něj. „Všechno, co děláme, a pokaždé, když se rozhodujeme; vždy to je, jako bychom si do kůže vypalovali cejchy. Mám pocit, že za sebou vleču celou tu výseč světa a jeho dějin, do nichž jsem se nějak zapsal, které jsem k lepšímu nebo k horšímu pozměnil.“

Leopold na něj pohlédne a zjevně mu moc nerozumí.

„Hlavně k horšímu,“ dodá Wilhelm. „Tím ovšem chci říct, ať neuděláš tu samou chybu, jako já, protože by sis ji vlekl s sebou jak utržené okovy.“

Leopold nic neříká, až po chvíli nadhodí: „A přece... Dovedeš si představit, že jsi náhle někde úplně jinde? Daleko od zabíjení i od pronásledování?“

Wilhelm si vybaví rozhovory s Rossi a všechno to snění o Švýcarsku. Případne mu jako nesmírně dávný okamžik, kdy dokonce vykročili tím směrem.

„Už ne,“ zakrouťí pak hlavou. „Uvědomil jsem si, že jsem v tom doma.“

Teprve teď mu dojde, že to znamená konec v krátkém vztahu s Rossi. Náhle mu jí přijde líto a dokonce se mu po ní zasteskne. Je si jist, že by se rád vrátil mezi její stehna, ale naivnímu snění je konec. Proč to neříct naplno: chce zabíjet nepřátele. Chce si vydobýt čest a též uznání. Jako by tu zas platilo to dělení na vojáka a chlapa, ovšem z toho chlapa zbyla jen maličká část někde v hloubi mysli a to je ta část, která cítí náklonnost k mladé dívce, jež je stejně ztracená a neukotvená, jako byl ještě nedávno on.

„Kolují o tobě taky zvěsti,“ řekne Leopold. „Mluvil o nich Johann.“

Tím Wilhelmovi přetrhne myšlenkovou nit. Vzpomene si, jak Leopold předtím v zápalu zmínil zatykač, jako by to byla všeobecně známá věc.

„Vždyť jsem o tom mluvil jen s tebou,“ řekne. „A s Jeníkem.“

„Ano, ale zjevně přišly nové rozkazy a s nimi zase zatykač. A teď, od pana Colloreda se to šíří mezi vojáky. Wilhelme, důstojníci dělají, jako by se nic nedělo, ale víš snad, že dřív, nebo později, to budou muset řešit? Ke všemu, když někdo poslal anonymní dopis Brentanovi, že jsi u jednotky...“

„Cože?!“ vyprskne Wilhelm.

„To mi řekl Johann a pak ještě pár věcí a nakonec jsme se poprali, protože mi bylo jasné, že ve skutečnosti nemluví o tobě, ale o mně.“

Wilhelm zatne zuby, až se mu zkříví skráně. Musel to být Michael. Jistě se celý týden užíral a nakonec, když mu přišla do ruky taková trumfová karta, tak poslal dopis. Náhle všechno začne do sebe zapadat. Michael, který se mu v posledních dnech vyhýbal, ostatní muži, kteří se na něj dívali často až příliš úkosem. A nikdo mu neřekl, co se u jednotky šeptá. Ve Wilhelmovi se vzkypí žluč. Vždyť nakonec se zde cítil téměř doma!

Uplyne několik hodin a padne soumrak, než se mu konečně podaří zastihnout Jana Jeníka, u kterého cítí možnost ochrany.

„Nuže, povídejte, pane Grammere,“ řekne Jeník.

Wilhelm se nervózně podívá na Colloreda, který sedí vedle Jeníka. Přerušil je takhle v jejich rozhovoru o hvězdném nebi, který vedli s pohledy upřenými na všechna ta souhvězdí noční oblohy.

„Nechce mluvit přede mnou,“ podotkne Colloredo k Jeníkovi a pak se podívá na Wilhelma. „Ale to je v pořádku, pane Grammere, ten zatykač zná už skoro celá jednotka. Není třeba nic tajit.“

„Co mě tedy čeká?“ zeptá se narovinu Wilhelm a málem by se v duchu pochválil za to, jak odvážně a silně jeho hlas zazněl. „Oprátka? Tucet ulic?“

„Doufám, že ne,“ řekne rychle Jeník. „Generálmajorovi Brentano-Cimarolimu jsem zaslal návrh trestu holí a dva měsíce vojenského žaláře. A císaři zas list o vaší chrabrosti, něco takového nemůže ignorovat ani Brentano.“

Wilhelm se zachvěje. Ještě nedávno utečenec a příležitostný loupežník, teď jeho příběh řeší sám císařpán.

„Děkuji, pane,“ ukloní se pokorně a odchází.

„Je to dobrý voják. Semlela ho kola osudu, řekl bych,“ proneše pak Jeník.

„Dobrý voják se nenechá semlít sebehorším kolem,“ zakroučí hlavou Colloredo. „Vy byste snad, pane Jeníku, pro nějakou, nepochybně navíc malichernou křivdu, napadl nadřízeného, postřelil strážného a prchl od jednotky? Fatalismus je často vhodnou omluvou, nebo mám alespoň takový pocit.“

„Ano, to je pravda,“ řekne Jeník. „Připomíná mi to stoického otroka, který se pána ptá, proč jej bije za krádež, když byl osudem k činu determinován. A pán mu odpoví, že to chápe, ale že ovšem on je též determinován jej zbít.“

„Tak, tak,“ pousměje se Colloredo. „A podívejte se na nás, Jeníku. Jsme tu a dýcháme vzduch, zatímco vždy dva ze tří našich chlapů se rozkládají v zemi. A my, jako Immanuel Kant, se tu nejprve rozplýváme nad hvězdným nebem, abychom pak rozebírali mravní zákon v nás. Fatalistickou a stoickou oddaností, se kterou vnímáme všechno dění, se zbavujeme tíže ze ztrát i myšlenek na budoucnost. Co má přijít, přijde, a my, jak groteskně vyparádění divadelníci, sehrajeme v kulisách ty své party. Když budeme pevné vůle, tak je sehrajeme dobře.“

„A lidé budou aplaudovat, až budeme odcházet,“ řekne Jeník. „Máte ovšem pravdu, pane Colloredo. Jsme jak profesor Kant, nicméně, podobně jako u něj, i u nás mě mrzí ta změna tématu. Nebeská tělesa jsou krásná a věčná a stejně taková je věda o nich. Lidé za stovky let budou číst Všeobecné dějiny přírody a budou uchvázeni prostou dokonalostí myšlenky, že všechny ty harmonické věci ve vesmíru, obřími žhavými slunci počínaje a u nejmenších částíček látky, z níž jsme i my, konče, vznikly z prapůvodní mlhoviny. Budou, podle mého soudu, nadšení tímto novým smyslem vdechnutým brunovské představě vesmíru. Snad se jednou budou i chtít k těm nesčetným dalším slunečním soustavám a hvězdokupám vydat. Ale naše mravní zákony; to, jací jsme byli lidé, co jsme dělali dobře, co špatně, to uhnije rychleji, než ty růže, které nám budou házet na rakve.“

„Pane Jeníku,“ řekne Colloredo pobaveně. „Vás ta Teorie nebes profesora Kanta vskutku uchvacuje a nutí mluvit málem ve verších. Nechcete nakonec být filozofem či básníkem?“

„Pane Colloredo, má filozofie končí u nadšení nad myšlenkami jiných a mé básnictví končí u mých soukromých postřehů.“

„Avšak sběratelem jste, nemám pravdu?“

„Ano,“ kývne Jeník hlavou. „To je úkol, který dokážu zvládnout. Zapsat pár písniček. Nač si troufat na něco, z čeho by ve výsledku nebylo nic? Lepší je udělat s jistotou to, co udělat dokážeme. To ostatní můžeme přenechat jiným a až jejich práce ponese plody, pořád je můžeme s radostí sklízet a můžeme je dokonce šířit.“

„A takový jste i jako velitel,“ odvětlí Colloredo. „Děláte s nejvyšší pozorností práci, kterou je možné udělat.“

Rozhovor o hvězdách i o válce se nese nocí a ta potom ustupuje ránu, hvězdy se vpíjejí v blednoucí nebe a tak jdou dny dál, až je konečně čas vyrazit.

Brzy začne Wilhelm kraj, kterým pochodují, poznávat. Všímá si prohlubní a cest, po kterých před několika týdny spěchal na rychtářově koni jako sýček s proroctvím bitvy. Zdá se, že se pěšáci šinou krajem nebývale pomalu. Nebe pozvolna tmavne.

Poslední ležení před cílovou pozicí je prodchnuto mlčením. Wilhelm se obírá těžkými myšlenkami na sebe a Rossi, z nichž nakonec převáží ty o jeho vlastním životě. Umí si jej představit s ní, ale také bez ní. Odcházet do Švýcarska je nyní hloupost, ale jako reformovaný voják by se snad mohl usadit v rodném Štýrsku.

Wilhelm tyto myšlenky nechává být, a dokud se mu ještě neklíží oči potřebou spánku, tak dokončuje svůj sešit s hindskými bohy. Stahuje listy provázkem a se zvláštním pocitem schovává do vnitřní kapsy uniformy.

„Turci!“ ozve se křik jednotkou.

„Zastavit! Připravit k střelbě!“ velí důstojníci.

Od vzdáleného lesa duní děla. Už tak zdevastované setniny začínají ještě víc řádnout.

„Pane Colloredo, vezměte to s jägery z levého křídla, nadejděte jim a zničte děla!“ rozkazuje Jeník. „Pane Svarthjarte, vy se mnou přímo proti nim. Zaměstnáme je.“

„Jejich průzkumníci nás museli sledovat už od bitvy. Nachystali na nás past,“ řekne Ingmar, když se objeví vedle Jeníka.

„Ale nemůže jich být mnoho,“ odvětlí Jeník a mávne šavlí. „Kupředu!“

„Útočíme zleva!“ křičí Tobias Mittelmeier, zatímco Wilhelm běží poklusem ve formaci granátníků a nevidí nic, jen záda muže před sebou, ovšem pak náhle slyší hvízdání kulek a drtivé dopady projektilů z děl.

Když jednotky dorazí k lesu, je již temná noc. Pušky blýskají jak ohnivé biče a děla chrlí oheň podobny drakům. Bitva se táhne tak dlouho, až rakouským vojákům začne docházet munice. S šavlemi v rukou pak bojují s Turky; zabíjejí i umírají. Granátnická jednotka je v boji s šavlí nejlépe vycvičená a prosekává se řádovou pěchotou Osmanů jak ženci obilím.

„K ohňům!“ křičí odkudsi Jeník a Wilhelm si povšimne, že mezi stromy pobleskují strážní plameny tábora, v němž se nyní opevňují zatlačení Turci.

Cestou rozpárá jednoho nepřítele a již je na okraji tábořiště. Odchýlil se přitom v lese od formace a je na jiné straně plotu, než zbytek jednotky. Wilhelm si uvědomí, že to není příliš dobrá situace, protože by se snadno mohl dostat do boje s přesilou. Přitiskne se tedy mezi kapradiny k zemi a pozvedne pušku s poslední kulí v hlavni. Míří dopředu, tají dech a naslouchá zvukům bitvy. Teprve po době, která se mu zdá nekonečnou, se mu v zorném poli objeví turecký voják. Skoro už vystřelí, když v tom se objeví další dva nepřátelé. Wilhelm sklóní pušku a odplazí se pozpátku hlouběji do lesa. Turci se vydávají k němu.

Teprve, když nepřátelé začnou křičet a běží jeho směrem, je mu jasné, že je prozrazen. Puška zaburácí a jeden z Turků padne k zemi. Wilhelm nechá předovku ležet a vyrazí proti nim s šavlí. Zešíroka se rozmachuje a využívá toho, že je na okraji tmy a tudíž hůř vidět. I tak se mu ale proti dvěma soupeřům bojuje těžko a cítí, že jej brzy obejdou.

Turecké ostří jej zraní na stehně. Wilhelm zatne zuby a bolest ho přiměje shromáždit všechnu sílu, s níž prudce odrazí útočníky.

O čem Wilhelm nemá tušení, je přítomnost Michaela Fleischmanna ve svých zádech. Michael je jako přízrak vrostlý do hluboké tmy, s očima plnými nenávisti. Dívá se na Wilhelmova široká záda a na pravou paži, která odráží dotírající šavle Turků.

Michael pozvedne pušku. Míří Wilhelmovi tam, kde se krk setkává se zády. Dobře ví, že kule z takové blízkosti mu přetne míchu a je konec. Zbloudilá kule ze tmy. Taková už je válka. A Wilhelm je lhář. Jak to říkal? Že jej nebude hanit? Proč se na něj tedy muži celý týden dívali tak opovržlivě? Musel jim to barvitě líčit a dobře se přitom bavit. Nováček. Pár dní u setniny a už ničí všechno, co je Michaelovi drahé...

Michaelova paže se zachvěje. Celý týden přemýšlel, jestli si to jen nenalhává. Jestli do chování ostatních nepromítá své obavy. Jestli v něm nehledá něco, co tam není. Ale, co na tom sejde! I kdyby Wilhelm ještě nikomu nic neřekl. Myšlenka, že ten muž nosí v hlavě jeho jediné selhání za celou vojenskou kariéru, ta je nesnesitelná. Bude jej jistě chybně vykládat. Slzy bezmocného hněvu si vyloží za nářky a strach. Nebo to skutečně byly nářky? Cítil strach? Michael sám už neví, jeho vzpomínky jsou v mlze a jediné, co je v tom oparu jasné, je touha zabít.

Náhle však Michael zamrká a jako by se probral. Zamíří stranou a zastřelí jednoho z Turků. Tasí pak šavli a s Wilhelmem bok po boku dorazí toho zbývajcího.

Bitva utichá. Wilhelm a Michael tu stojí sami, zatímco jim po obličejích poskakují světla z ohňů. Pak se Michael prudce otočí a ztratí ve tmě. Wilhelm oddechuje a dívá se skrz koruny borovic k nebi, kde je nezvykle velký a jaksi narudlý Měsíc, přes nějž pluje černý mrak připomínající vlčí hlavu. Wilhelm se dlouho na Měsíc dívá, až vlčí hlava odejde. Potom se vydá k táboru plnému mrtvol, aby se spojil zase s granátníky.

Poprvé Wilhelm potom Michaela spatří ráno, když jednotka, nyní skoro bez munice i bez vojáků, počítá ztráty. Wilhelm si teprve ráno vzpomene na svou ránu na stehně. Vypadá jako povrchové škrábnutí, tak neobtěžuje medika, který má na starosti hůře zraněné vojáky, pouze si krvavou část převáže čistým obvazem.

Leopold není nikde k nalezení a Johannovi sálá z očí takový hněv, že se na něj nikdo neodváží promluvit. Wilhelm se na něj dívá z dálky a přemítá, zda Leopold v noci utekl a co jej k tomu vedlo. Zvrátilo se v něm opět z chvíle na chvíli přesvědčení vytrvat? Nebo Wilhelmovi jen lhal, když říkal, že tyto tendence nechává za hlavou? Myslel celou dobu na útek a pouze se osobně zklamal ve Wilhelmovi, jehož dříve počítal mezi spojence, později v něm však uviděl druhého Johanna?

Wilhelm si před odchodem bolestně uvědomuje, že nemá svůj sešit. Celé dílo musel ztratit někdy v průběhu minulé noci při bitvě. Není divu: knoflíky na kabátci má z větší části vytrhané a uniforma je samý šrám. Je mu, jako by ztratil část vlastního těla, a co hůř, nechal ji ležet v rumišti tureckého tábora. Teď je pozdě jej hledat. Řadu se již formují a brzy mosazná trubka oznámí pochod. Wilhelm se mlčky ohlédne ke stromům, mezi nimiž část jeho duše převedená na papír skončila svou pout', a postihne jej jakási temná předtucha, kterou však rychle zažene a zbývajcích chvil využije k vyčištění pušky.

Jednotka se vydává na cestu. Už nikdo nemluví, ani Jeník s Colloredem už nedokážou řešit teorii nebes. Všichni bez výjimky mají do tváří vepsáno vyčerpání fyzické i duševní. Jako by pak skončila noční můra, když ty otrhané bytosti dojdou na kraj vesnice, ve které zvon kostelíku odbíjí na mši.

Wilhelm odhodí vojenský batoh a pušku ihned, jakmile Jeník zavelí pohov. Vojáci mlčky skládají stany, on se však prvně vydává ke kostelu, kde vedle faráře stojí Rossi a dívá se na něj. Dojdou k sobě a jako by nemohli po pouhých pěti týdnech tvář toho druhého ani poznat. Potom se pozvolna, skoro jako by mechanicky a z donucení, obejmou.

Farář vchází do kostela. Zvon utichá.

Wilhelm bere Rossi kolem pasu a jdou spolu na mši.

VIII. Původ nerovnosti

Jan Jeník, který právě vyslechl udýchaného průzkumníka, nalezne Ingmara Svarthjarta na rozhraní světla a stínu ve dveřích kostela. Mše se blíží ke konci.

„Pan Mittelmeier se vrátil s dobrými zprávami,“ říká Jeník. „Brentano je nanejvýš týden cesty od nás.“

„To je dobře,“ kývne Ingmar hlavou, aniž by spustil oči z faráře.

Tobias se protáhne mezi nimi a posadí do jedné z lavic. Pořád má červeň ve tvářích, už ale popadl dech a jídlo s vodou mu navrátilo sil.

„Není tam v zadní lavici pan Grammer?“ ukáže Ingmar pár míst napravo od Tobiae.

„Je to on,“ řekne Jeník. „Sedí s dívčí hlavou na rameni. To by se mi také líbilo namísto všech bojů s Turky. Milovat děvče a vědět, že miluje vás, to člověka naplňuje, pane. Já si místo toho připadám jako štván vlky a jsem už tak uštván, že se místo oduševnělého člověka začínám podobat karteziánskému stroji v těle z masa a kostí.“

„Beránku boží, ty, který snímáš hříchy světa,“ zpívá kněz známý verš.

„Poslední dny jsou rozhodně vyčerpávající,“ povzdechne si Ingmar. „Ale vy nyní zníte, pane Jeníku, jako já před několika týdny. Dnes byste mi snad žádnou hlubokou myšlenkou neodpověděl na to, jak je násilí, které páchá člověk na člověku, absurdní.“

„Máte pravdu, pane Svarthjarte, hluboké myšlenky mne opustily.“

Slova zní jako nadsázka, ale ani jeden z mužů se byt' na chvíli nezasměje, ba ani tón jejich hlasů nenasvědčuje jakékoliv ironii či snaze o humor.

„Smiluj se nad námi,“ zní prostorem malého kostela knězův hlas.

„Rousseau říká, že kdyby nebylo společnosti, nebylo by války. Že by se člověk nanejvýše spojil s ostatními v zápase s přírodou, ale nepáchal by násilí na jiných lidech,“ nadhodí Ingmar. „Přemýšlel jsem o těchto názorech a dospěl k tomu, že s nimi nemohu souhlasit.“

„Jak to?“ otočí se Jeník, jenž zrovna poslouchal bohoslužbu.

„Nevím,“ pokrčí Ingmar rameny. „Z toho, co jsem viděl, se nedomnívám, že by si lidé ubližovali kvůli nerovnostem, které mezi nimi panují a které vyplývají z vlastnictví. Mám pocit, že je to v jejich přirozenosti, tak, jako je to v přirozenosti všech divokých zvířat. Sotva máme chvíli pocit, že nám konání bezpráví a násilí může projít bez úhony, a již jsme krůček od toho proměnit slepou tužbu v čin.“

„Daruj nám pokoj,“ uzavírá farář.

Jeník kývne hlavou směrem k oltáři.

„Toto nás, myslíte, před takovou animozitou neochrání?“

„Ne víc, než jiné části naší kultury,“ zakroučí Ingmar hlavou. „Ne víc, než osvícenské myšlenky, než prosociálně směřovaná výchova dětí či společenská smlouva, pod jejímž diktátem všichni žijeme. Tyto věci nás snad drží ve strachu, vědomém či podvědomém, ale

stejně stačí jen malá trhlina, jen být vojákem v bitvě, být jedním ze stohlavého davu nebo se nechat unést afektem; stačí jen tak málo a jsme zase zvířaty.“

„Asi máte pravdu,“ řekne Jeník. „Po třech krvavých řežích v tak krátkém čase začínám smýšlet jako vy. Budu hledat protiargument, kterým bych všechno naše počínání zase ospravedlnil, alespoň tedy před sebou, ale lhal bych, kdybych tvrdil, že vůbec věřím v jeho nalezení. Říkají o mně, že jsem stoik a беру věci takové, jaké jsou. Přijímám tuto svou podobu, neboť v chladném přijetí světa a všech životních událostí skutečně nacházím klid a také, mohli pro někoho být pevným bodem, pak jím rád budu. Ale mezi námi, pane Svarthjarte, dnes cítím únavu a toužím být náhle někde úplně jinde, někde doma, v Čechách, v hospodě, na statku, kdekoliv, jen ne tady. Jenže tuhle slabost nesmí nikdo poznat. Mám zde povinnosti, kterým neuteču a které nemůžu naložit nikomu jinému na záda.“

„Můj otec říkával, že kdo si nepřizná neustále přítomnou slabost a vedle ní jdoucí strach, ten ve skutečnosti nikdy nemůže být silný a odvážný,“ řekne Ingmar tiše.

„Výstižný aforismus, pane Svarthjarte,“ řekne Jeník. „A utkví v hlavě jako moudrá myšlenka, protože je v něm zdánlivý paradox.“

„Nesouhlasíte s ním?“

„Necítím se silný,“ řekne Jeník. „Pochyby mě, přinejmenším s ohledem na nadcházející střet, oslabují. Ale pokud je tím myšleno poznání vlastních limitů, pak se s tou myšlenkou můžu ztotožnit.“

Mše končí a Wilhelm s Rossi vstávají. Odcházejí z kostela, prochází podél vsi i vojenského ležení a Rossi vede Wilhelma k mýtině v lese, kde teprve jeho ruku pouští.

„Jen párkrát jsem tu byla za světla, ale mnohokrát jsem blouznila, že tu je rokle a že na okraji strže balancuji za temné noci. Mluvívala jsem přitom s lidmi, kteří již nežijí.“

Wilhelm stojí za Rossi, zezadu ji objímá a to, co dívka říká, takřka nevnímá. Nebo vnímá, ale sotva tomu přikládá váhu.

„Viděl jsi včera ten Měsíc?“

Wilhelm souhlasně zamručí.

„I tu vlčí hlavu?“

„Také mi to tak přišlo,“ přizná se Wilhelm, přičemž se mu Rossi protočí v sevření a pohlédne na něj.

„Včera jsem myslela, že tu jsem se svým mrtvým manželem. Wilhelme, je to pár týdnů, ale já už sotva vím, jak vypadal. Je pro mě duchem, přízrakem se zlýma očima, ničím víc.“

Wilhelm přemýšlí. Možná v něm přece něco z milostného vzplanutí zbylo. Teď, když je k Rossi opět fyzicky přimknut, si zase dokáže představit, že by s ní přeci jen žil. Snad i ve svazku manželském po zbytek života, kdo ví.

Stiskne ženu trochu silněji a ona to správně pochopí, protože s výdechem plným úlevy se mu zaboří nosem mezi klíční kosti a krkem. Tam se však ošije a Wilhelm si uvědomí, že je za

ním nějaký pohyb a že toho vetřelce Rossi právě zahlédla. Rozezlen se otočí a na okamžik se jeho oči střetnou s Michaelovými.

Michael Fleischmann sbíral snad v lese klestí, snad je přitom i celou dobu pozoroval a až teď se prozradil. Jen se na něj upřou oči Wilhelma i Rossi, odhazuje Michael klacíky a napůl zmateně couvá zpátky do lesa.

„Už toho mám dost,“ vzkypí ve Wilhelmovi hněv. „Rozbiju mu hlavu!“

Rossi jej zadrží a přitáhne jemně k sobě. Přiloží mu ucho na hrud' a poslouchá, jak se hněvivé srdce utiňuje a zklidňuje. Chvilí poslouchá ten tlukot, než jí dojde, že se v tom životním rytmu ozývá něco podivného a disharmonického.

„Rossi,“ řekne ještě Wilhelm a sesune se do trávy.

„Wilhelme!“ křičí Rossi a prudce se rozhlédne. „Pomozte mi někdo!“

Během několika minut samotný Ingmar Svarthjart stříhá Wilhelmův oděv i krví nasáklé obvazy. Všechny přítomné v medicinském stanu zasáhne odpudivý puch.

„Rána se zanítila,“ řekne Ingmar. „Hrozí celková sepse.“

„Amputace?“ zeptá se asistent, ale Ingmar zakroučí hlavou.

„Už tak ztratil dost krve a rána je na stehně. Tak masivním krvácením bychom jej doslova popravili, nikoliv vyléčili. Ránu vypálit, vyčistit, namazat a čistou látkou obvázat.“

Když asistent připravuje střelný prach, pod Rossi se začnou podlamovat kolena a v obličeji jí začíná cukat zárodkem hysterie.

„Musíte teď odejít,“ řekne Ingmar klidně a posunkem rozkáže jednomu z vojáků, aby dívku vyvedl ze stanu.

„Chci žít,“ ozve se zničehonic Wilhelm, když Rossi odejde.

„Udělám, co je v mých silách,“ řekne Ingmar a přistoupí k němu. „Držte jej.“

Vojáci chytají Wilhelma za ramena, zatímco asistent přistupuje s našťaveným drátem.

„Teď to bude bolet.“

Pálící se maso zasyčí a Wilhelm se zkroutí. Čekají ho dny plné horeček, kdy se den střídá s nocí a do toho koloběhu se jen občas zjeví Rossiina tvář, ať už ve snu, či ve skutečnosti, když se na něj přijde podívat a když jej mlčky hladí po tvářích.

„Říkali, že to bude dobré,“ řekne jednou Rossi a Wilhelm, který se chvěje zimnicí, sleduje její rty artikulující ta slova a upíná se k jejich významu.

V jedné z nočních můr pak vidí Ingmara s nádobkou plnou červů. Chytne jeho ruku a ucítí mezi prsty skutečné zápěstí. Není to sen, je to pravda.

„Rána se nehojí, pane Grammere,“ řekne Ingmar a vymaní se z Wilhelmových slabých prstů. „Zkusím ještě jednu věc.“

Sotva to dořekne, tak ukáže Wilhelmovi nádobu se svíjejícími larvami.

„Živí se jen mrtvým a tlejícím masem,“ vysvětluje Ingmar. „Což je přesně to, čím vám mohou zachránit život.“

Wilhelmovy oči jsou plné hrůzy.

„Nemusím to samozřejmě dělat,“ řekne Ingmar po chvilce.

Wilhelm naprázdno polkne a upře oči ke stropu.

„Chci žít,“ zopakuje potichu.

„Dobře,“ řekne Ingmar. „Tohle bude zvláštní pocit. Hlavně na to nesmíte myslet.“

Další dny si Wilhelm připadá, jako by již zemřel a byl v nejhorším pekle. Pokaždé, když si připomene, že se jeho masem prokousávají desítky malých červíčků, se zachvěje hrůzou a jeho mysl ovládne strach. Někdy má přímo šimravý pocit, jako by je cítil se provrtávat se masem. Pak si je náhle jist, že jejich tunely sahají daleko od stehna, že mu již lezou kolenem, že se mu prokousali do břicha a zakuklují se v měkkých orgánech.

Rossi se již neukáže, ale jednou jej navštíví Jeník, vedle nějž, což Wilhelma překvapí a donutí opět pochybovat o své přítomnosti, jde Leopold Celle.

„Jak se vám daří?“ zeptá se Jeník a jeho velitelský hlas náhle Wilhelmovi dodá sílu.

„Dobře, pane,“ přemůže se a zakousne do dolního rtu, div z něj nevytryskne krev.

„Doufám, že se vyléčíte,“ řekne Jan Jeník. „Nevím, zda jste to již slyšel, ale Brentanův pluk je zde. Brzy budeme vyrážet k Bělehradu. Věřím, že půjdete s námi.“

Kamkoliv, hlavně pryč z tohoto stanu a od těch červů, pomyslí si Wilhelm.

„Pan Celle vás chtěl před smrtí vidět,“ řekne pak Jeník, kývne povzbudivě hlavou a odejde.

„Nejprve povzbudivá slova a pak mluví o mé smrti,“ zamumlá Wilhelm s hořkostí.

„To sis špatně vyložil, kamaráde,“ povzdechne si Leopold s hořkostí a přitáhne židli, aby mohl usednout po Wilhelmově boku.

Ten se na něj otočí a na chvíli zapomene i na larvy.

„Ty...?“ řekne jen.

Leopold kývne hlavou a pak se Wilhelmovi zdá, že se krátce pousměje. Je to smutný úsměv člověka, kterému už nezbývá nic, než se smířit s konečností.

„Dostihli mě průzkumníci z Brentanova pluku. Ani jsem jim nic nezapíral.“

„Lhal jsi mi,“ řekne pak Wilhelm, a to vše v něm opět probudí zlost. „Že to už nebudeš zkoušet...“

„Ano, lhal. Nikdy jsem tu myšlenku nepustil z hlavy. Pořád jsem chtěl pryč. Za jakoukoliv cenu. A vidíš, je to tady. Budu tu cenu platit. Ale tak je to asi fér. Odpustíš mi, Wilhelme?“

Wilhelm slabě kývne hlavou.

„Děkuji,“ skloní Leopold šíji a pak opustí stan, před nímž na něj čekají vojáci, jen aby zanechal Wilhelma s novými podivnými myšlenkami.

„Vypadá to snad lépe,“ říká mu Ingmar o den později a vytahuje larvy. „Teď už se jen bojím otravy krve. Budu k vám upřímný, pane Grammere, pořád jsme nevyhráli.“

Červi jsou pryč! Ta myšlenka konečně, po všech těch hodinách, vlije Wilhelmovi novou sílu do těla. Připadá si jako tonoucí, kterého voda náhle vyplaví na souš a zpět na slunce.

K večeru toho dne kulhá Wilhelm ven ze stanu. Na kraj padlo šero a ohně z tábora do něj vrhají podobnou mystickou zář, kterou viděl před několika dny při poslední bitvě. Blízká ves pulzuje osvětlenými okny. Na rozhraní vidí několik vesničanů a mezi nimi pohublou Rossi, která se nejprve chce vrhnout k němu, ale pak ji cosi zadrží a zůstane stát. Wilhelm se odvrátí a pak konečně pohlédne na malé lešení pod rozložitým stromem.

Ctihodný pán ve zdobné uniformě, snad ne nikdo menší než samotný generálmajor Brentano, stojí nehnutě jak odlesky ohně zalitá socha, zatímco muž vedle něj předčítá rozsudek polního soudu. Leopold se mlčky loučí se světem. Oči upírá kamsi vzhůru, snad na obzor, ještě trochu namodralý po odešlém dni.

Lano zavrže. Leopold umírá. Wilhelm hledí jak v nábožném vytržení na výjev, ve kterém za poslední měsíce tolikrát viděl sám sebe, srdce mu buší, jako by mělo brzy zemřít, spánky mu pulzují, realita splývá s hrůzami, které maluje svědomí spolu s fantazií, podvečerní vzduch voní očištěm a v oprátce náhle není Leopoldova, ale jeho vlastní tvář. Přece přízraku neunikl.

Proč jsem nekonal dobro? Proč jsem se dopouštěl hříchů?

Wilhelm se zhroutí, už ani nevnímá Rossi, která k němu přibíhá. Pěsti má zaťaté a za zavřenými víčky stále týž obraz soukromé Golgoty, trestu za veškeré hříchy a fontánu strachu, jenž kulminuje a pak odeznívá, protože jeho zdroj se z tušeného stává reálným. Očistná mantra zní pořád dokola a její slova nedávají smysl, jako by byla jen tím, co naplňuje hasnoucí podvědomí v jeho posledním vzepjetí.

Od smrti ved' mě k nesmrtelnosti.

Noc plyne dál. Wilhelmove tělo umírá v hrozivé křeči, zatímco Rossi, na kterou se mlčky dívá Michael, smutek, zlost, zmatek a strast v očích, má tváře mokré od slz, a Johann za táborem s horkou hlavou zvrací do mokré trávy a z vlastního dechu cítí všechnu pálenku, co bez rozmyslu vypil.

Od neskutečného ved' mě ke skutečnému.

Ráno je již na spadnutí. Johann s Rossi se míjejí, oba jak bledé stíny. Míří na svá lože, do vojenského stanu i do rychtářské komory, kde je konečně přijímá konejšivá čern bezesného spánku.

Od nepravdy ved' mě k pravdě.

IX. Zemlin

Zdusaná cesta utíká pod nohama a Jeník se ohlíží. Na sto sáhů za jeho granátníky se plouží vesničané z obce, jež právě zanikla. Pohled na ztrápené tváře neozbrojených mužů a žen připomene na všechny dopadající stín války. Část pěchoty uzavírá útvar a hlídá vesničany zezadu, zbytek Ingmarovy setniny pochoduje vpravo od granátníků a před Jeníkem a Ingmarem pak, setninu po setnině, je celý Brentanův oddíl.

„Takové ztráty,“ mručí Ingmar, když kráčí vedle Jeníka. „Tolik mrtvých. A zakončíme to tak chmurnou podívanou. Nevím, jak vy, ale mám z toho pocit, jako by statečné legie byly odměněny decimací.“

„Pane Svarthjarte,“ řekne Jeník. „Věšení nikomu nezvedne náladu. Abych pravdu řekl, sám tyhle věci nerad vidím. Ovšem, kdo by to do pana Celleho řekl? Dal bych za něj ruku do ohně a jeho služba byla bez poskvrn... Snad mám k mužům příliš familiární vztah a nemůžu potom takové věci vidět a předvídat.“

„Žádný velitel by to nemohl vidět,“ řekne Ingmar. „Ta touha dezertovat, ta se rodí spontánně. Voják potom utíká, ani sám neví, jak se na tu dráhu dostal.“

„Jako pan Grammer. A vidíte, co jemu osud nachystal.“

„Dělal jsem, co šlo,“ povzdechne si Ingmar. „Ale někdy je všechno málo. Všichni se nedají zachránit a každého nemůžeme dovést do bezpečí. To jsme se už naučili, Jeníku. A přece vám nezávidím to, že jste v bitvách stál u velení a posílal setniny do ohně. Ani panu Colloredovi, který to vše zaštiťoval hodnotou a zodpovědností.“

„Eh,“ mávne Jeník rukou. „Máme zas těžké myšlenky. Třeba s příjezdem do Zemlinu přijdeme na lepší. A kdo ví, snad nakonec Bělehrad bude náš a půjdeme zas do Rakouska.“

„Do Gmundu?“ usměje se Ingmar, jako by si vzpomněl na něco příjemného.

„Do Vídně, do Gmundu... Nebo do Prahy, do Kladruhu. Ta místa mi chybí.“

„Jak dlouho už spolu sloužíme? Nebude to deset let?“

„Máte zřejmě pravdu,“ řekne Jeník. „Od pruského tažení. To je dlouhá doba.“

Jeník s Ingmarem se prvně setkali v německém Schorndorfu, poblíž města Stuttgartu. Jednotky tam ležely delší dobu a Jeník s Ingmarem, toho času ještě lékařem, se potkali na obědě u svobodných pánů z Atsche. Pokračovali pak spolu i do zimních kvartýrů v Teplicích, kde již byli dobrými přáteli.

Ingmarova racionalita Jeníkovi učarovala a z muže, který se dříve k osvícenství hlásil spíše na základě emocí, se stal vcelku sečtělý důstojník, jenž rád se svým přítelem diskutoval a vedl četné polemiky, na což bylo v lázeňském městě v časech před válkou dost příležitostí.

Z války o bavorské dědictví nakonec vyšli lehce, když po několika přesunech neviděli ani jeden boj, a pak válka skončila náhle, zrovna jako začala. Nejhorší zkouškou byla těžká Jeníkova nemoc, ve které o něj Ingmar pečoval až do té doby, než byl Jeník převezen do lovosické nemocnice. Z horeček se probudil do mírové doby, v níž se jako přátelé opět setkali.

V Týnci spolu vyšetřovali případ vojáka Volánka z Jonesovy setniny, jenž znásilnil venkovskou dívku. Po směšné šarádě s vesnickými porodními bábami teprve Ingmar potvrdil, že je děvče těhotné. Volánek byl potrestán dvaceti ulicemi.

O pár let později byli oba povýšeni na desátníky a dostali šikovatelské hole. Ingmar, dříve spíše odměřený, získával s Jeníkem schopnost se bavit, vychutnat si volný čas a využít všech výhod, které důstojnická hodnost nabízí. Navštívili nepočítaně zámečků, kvartýrovali v mnoha veselých hostincích a v nejednom domě zámožných lidí s pohlednými dcerami.

Tou dobou Jeník opět onemocněl. Plival a zvracel krev. Lékaři soudili, že jde o souchotiny a Jeník se loučil se životem, opět to však byla péče přítele Ingmara, který mu pouštěl žilou, že se z nemoci vykřesal. Po celou dobu jejich přátelství tak cítil, že je mu zavázán svým životem.

Zpomalují a zepředu se ozve hluk.

„Pane,“ přiběhne poddůstojník pěchoty. „Bellegriniho pluk.“

Za chvíli oba přátelé vidí, jak je pozvolným krokem míjí setniny a pak se celý druhý pluk stáčí na západ.

„Pane Jeníku!“

Na koni k nim přijíždí velitel jedné setniny, poručík Christiani.

„Pane,“ řekne Jeník.

„Kdepak máte Colloredo?“

„Se setninou jägerů pronásleduje zbytky janičářů.“

„Celý Colloredo,“ zasměje se Christiani. „Nedá si pokoj.“

„Ke stíhání dal rozkaz generálmajor Brentano,“ podotkne Jeník a Ingmar hned doplní: „On se k tomu jen dobrovolně přihlásil.“

„Blázen,“ zakroučí Christiani hlavou. „Asi se netěší na zemlinské krčmy. Každopádně, my jedeme na obhlídku a pak zas k Bělehradu. Potkáme se ve městě.“

„Pane.“

Christiani popožene koně a odkluše pryč.

„Myslíte, že to Colloredo bere osobně?“ řekne po chvíli Ingmar.

„Určitě,“ odvěti bez váhání Jeník. „Všichni to bereme osobně. Jsem rád, že se přihlásil, jinak bych šel asi já s granátníky.“

„Vždyť nemáte granáty a navíc se granátníci na stíhání nehodí.“

„Proto jsem rád, že šel Colloredo. Snad to vyřídí rychle.“

„A bez ztrát,“ dodá Ingmar.

Kopcovitá krajina se začne svažovat a před vojáky se otevře výhled na Bělehrad v celé jeho kráse. Město leží na soutoku Dunaje a Sávy. Dunaj město pělí na severní a jižní část. Z té severní se občas ozývají děla i pušky, jak se o ni stále bojuje. Sáva pak roztíná tu část na jihu.

Západní předměstí, ležící před řekou, se nazývá Zemlin nebo též Zemun. Je to část města, před níž leží stany vojáků a za nimi pak je široký pás domů, náměstí a vil takřka nezasažený válkou, v němž kvartýrují rakouští vojáci spolu s měšťany. U řeky začínají rozbořené domy a za ní je pak historické jádro Bělehradu, které teď patří Turkům.

„Někde v Zemlinu pobývá i císař,“ řekne Jeník.

„Slyšel jsem, že tam teď není. Ale kdo ví,“ odvěti Ingmar zamysleně.

„Pochybuji, že Bělehrad dobudeme,“ pronese Jeník, když obhlíží linie řek, stromů i nesčetných ulic a střech. „Určitě ne letos. Vždyť jsme rádi, že vůbec držíme Zemlin.“

„Na východě jsou Turci a na severu to asi taky brzo vyhrají. Dovedete si, Jeníku, představit, co by se stalo, kdyby náhle ze západu útočily ty setniny, s nimiž jsme se utkali?“

„Je pravda, že skoro nevidím hlídky. Odsud by útok nikdo nečekal,“ řekne Jeník.

„Musím tedy uznat, že jste měl pravdu. Dobře, že jsme je zastavili.“

Také Ingmar měl pocit, že Jeníkovi, který byl doma v taktice a při velení, vděčí mnohokrát za svůj život. Ač měli muži většinu z toho času, co se znali, stejnou hodnost, on se jako velitel nikdy necítil. To Jeník dokázal otěže i v tom nejhorším chaosu pevně sevřít, vzít za všechny ty chlapy zodpovědnost, a když ne zvítězit, tak alespoň přežít.

„Nechme na chvíli úvahy o válce jiným,“ navrhone Jeník lehkým hlasem, když už jdou rozpoznat první domy a hemžící se lidé v ulicích. „Snad si v Zemlinu zas jednou připomeneme, jaké je to žít a ne jen pořád umírat.“

Obloha potemní. Nadejde horká noc. Od Zemlina se ozývají veselé i ustarané hlasy, zatímco ze čtvrtí za Dunajem zní dělostřelba a někde ve tmě bělehradského centra, za třpytící se řekou Sávou, je cíl veškerého snažení, který teď Rakušanům i Rusům nedá spát.

X. Sarasvatí

Obrys muže vpadne do prohlubně. Aydin se tiskne k podemletému břehu a ztěžka vydechuje. Rány a oděrky zase pálí.

Je dvacátého čtvrtého června, noc je černá a prakticky bez hvězd. Jejich světélka jsou pryč a stejně tak i Měsíc. Jediné, co zbylo, jsou mraky jak černý jeskynní strop.

Žlabem teče potůček, na jehož hladině se rozprskávají kapky deště. Ted' už určitě pronásledování vzdali. Je tma a prší. Nejspíš se tisknou pod podobným převisem. Možná jen pár desítek metrů od něj. Aydin se chvěje, ale přistihne se poprvé po delší době u trochu radostnějších myšlenek. Na rozdíl od Rakušanů tento ostrov vcelku dobře zná. Ví, kde jsou bažiny, kde je mokřad a kudy se dostat z malého lesíka. Má výhodu. Kdyby se mu dokonce podařilo pronásledovatelům zničit či ukrást loďky, mohl by je tam uvěznit na dost dlouhou dobu, aby se stihl ztratit. Přes Dunaj jistě nebudou plavat, to by taky nemuseli přežít. Zcela určitě by to nepřežila jejich výbava.

Na plížení k loďkám bude čas ráno. Ted' je třeba přečkat noc.

Zima, hlad a zranění si vybírají svou daň. Aydin je na pomezí bezesného spánku a vyčerpané bdělosti a dopadající kapky vnímá jak ledové kopance, které mu nedovolí usnout.

Vrací se v myšlenkách k poslední bitvě s Rakušany, před necelým měsícem. Bylo tehdy hloupé na ně útočit, to si myslel od samého počátku. A měl pravdu. Jednotka na hloupost doplatila. Ráno, když rakouské jednotky odešly, se posledních pár přeživších Turků vrátilo do tábora, kde při hledání munice narazil Aydin na podivný sešit s groteskními obrázky bohů a snad i démonů a s podivnými verši okolo nich.

Dovtípil se, že to muselo patřit některému z rakouských vojáků. Snad to byl majetek mrtvol, která ležela opodál. Ale proč by někdo bral s sebou takovou věc do bitvy? Aydin usoudil, že texty musely mít pro vlastníka doslova posvátnou hodnotu. A jistě pro něj měly i hodnotu osobní, neboť je psal a ilustroval vlastní rukou vprostřed tažení. Aydin se nejprve bál, že pokud u něj německy psaný sešit někdo najde, bude mít problémy, ale s o to větším vzrušením jej u sebe jako nějakou relikvii schovával.

Zbytek turecké jednotky se vydal jihovýchodním směrem, ale sotva urazili pár mil, přišli průzkumníci s nemilou zprávou. Zatímco Brentanův pluk táhne k Zemlinu, tak jedna jeho část, tvořená především jägery, dostala úkolem jejich pronásledování.

„Oplatí nám ted' všechny své mrtvé,“ řekl Turgay trudným hlasem. „Dost možná každý z těch jägerů má osobní důvod nás všechny vidět v hrobě.“

„Taky máme důvody,“ odvětil Aydin a podíval se bokem.

Starší muž se poškrábal na bradě a pomalu kývl hlavou. Aydin už nic neříkal. Turgay se jej ujal krátce po narukování a prakticky po celou dobu vojenské služby mu byl jako otec. Dovedl jej uklidnit svým hlasem, vysvětlit mu situaci a také si na něj nikdo díky Turgayovi netroufl.

Prvně rakouské jägery spatřili za sebou někdy k večeru, někdy koncem května. Přemýšlel tehdy o tom, že jägeři, kteří se k pronásledovatelům připojili, musí být ze série bitev k smrti

vyčerpaní. Těšili se, že po spojení s Brentanem půjdou konečně k Zemlinu, ale nyní jsou vysláni do divoké a cizí země, aby tam opuštění lovili utíkající Turky.

Musí nás nenávidět, usoudil pak Aydin. Když jägeři rozbili jako první tábor a jeho světlo matně ozářilo okolní kopce, dovolili si unavení Turci také na chvíli zastavit. Než padla úplná tma, četl si Aydin v sešitě, jako by mezi německými řádky mohl nějak proniknout do myšlení Rakušanů, kteří mu dýchají za krk.

Druhého dne malá skupina tureckých janičářů a pěchoty došla na dohled Nového Sadu, nejproslulejšího srbského města v celé Vojvodině. Městu se vyhnuli malým obloukem a tak jej jen neustále viděli po své levačce jako údolí plné domů. Za pozdního odpoledne přece však potkali Srby. Vozy obložené nákladem, ale také zbraněmi, pomalu hrkaly po hlíněné cestě, která místy mizela v moři trávy, zatímco kolem nich pomalu kráčeli zarostlí a očouzení krajané, únavu z války vepsanou do každého sklonění hlavy a do všech prázdných pohledů kamsi před sebe.

„Nebudou s námi bojovat,“ řekl Turgay a podíval se na Adila, který velel janičářskému oddílu, tedy zbytkům toho oddílu. „Mohli bychom si od nich vzít zásoby.“

Adil se nervózně ohlédl za sebe, jako by snad přes zalesněné kopce mohl vidět oddíl jägerů ježatící se puškami.

„Budou bojovat, když je přepadneme. A udrží nás dost dlouho, aby nám Rakušané stihli poslat kuli do zátylku.“

Aydin se krčil za Turgayem a napjatě naslouchal rozhovoru starších vojáků.

„Ale můžeme jim dát peníze, ty na rozdíl od zásob máme,“ řekl Adil.

„Budou věrní Rusům,“ zamručel Turgay.

„Podívej se na ně,“ řekl Adil zamítavě. „Ti nejsou věrní nikomu; ne, dokud je nezaženeme do kouta. Chtějí jen dojít do Nové Vsi a žít.“

Aydin se podíval směrem k srbské výpravě a připomněla mu morové procesí.

„Promluvím s nimi, budou rozumět turecky nebo rusky,“ zvedl se konečně Adil a mávnutím ruky zavelel k pochodu.

K srbské koloně se blížili s rukama zvednutýma na znamení míru, ale stejně to nevypadalo, že by se obchodníci měli ke střelbě. Adil po krátké chvíli začal vyjednávat s rozložitým kupcem, zatímco turečtí vojáci i Srbové jen nervózně přešlapovali na místě a navzájem se prohlíželi. Jak Aydin pozoroval situaci, všiml si, že spousta Srbů si hledí jílce nože či se konečky prstů dotýkají pušky ležící na voze. Vojáci zas drželi naládané pušky zvednuté v poslední poloze, jež je obvyklá před zalícením.

„Taky mám z toho špatný pocit,“ ozval se vedle něj polohlasně Turgay. „Buďme radši obezřetní.“

„Trvá to dlouho,“ zamumlal Aydin a podíval se směrem k Adilovi, který jako snad jediný z tureckých vojáků působil uvolněně a přátelsky rozhazoval při řeči pažemi.

Turgay se za chvíli díval jinam, snad o něčem přemýšlel. Aydin od něj ustoupil a váhavým krokem začal obcházet kolem Srbů, jako by hledal bezpečnostní riziko. U jednoho z vozů stála žena, které nebylo vidět do obličeje. Choulila se pod čímsi, co byl spíš kus hadru než závoj. Aydin se už otáčel na cestu zpět, když se náhle odtrhla od vozu, prudce strčila do jednoho ze Srbů, zakopla a doslova dopadla Aydinovi ke kolenům.

Pohlédla prudce vzhůru. Přes prach a popel v obličeji nejprve nemohl Aydin nic poznat, ale pak si uvědomil, že tato mladá žena jistě není Srbka. Obchodník v kůžích přišel, zklidnil vzpouzející dívku několika kopanci do boku a odvedl ji zase zpátky. Na Aydina se přitom díval se zlobou, jako by za celý incident mohl on.

Aydin se rychlým krokem vrátil k Turgayovi.

„Je mezi nimi Osmanka,“ pošeptal mu a ukázal nenápadně daným směrem.

„Jsi si jistý?“

Aydin kývl hlavou.

„Jak je to možné?“

„Nevím, ale musíme něco dělat,“ řekl Aydin naléhavě.

„To není moudré,“ ošil se Turgay a pak prozkoumal vážné rysy v Aydinově tváři. „Dobře, řeknu to veliteli.“

Turgay si zavěsil pušku na rameno a s rukama spojenýma, jako by se procházel, došel až k rozmlouvajícímu Adilovi.

„Můžu na chvíli?“

Adil se gestem omluvil srbskému obchodníkovi a otočil ke své pravé ruce.

„Co, Turgayi? Rychle!“

„Prý je mezi nimi osmanská zajatkyně.“

Adil se zakabonil a vyměnil zas pár slov se Srbem. Mluvili rusky a tomu Turgay nerozuměl, ale pochopil, že z tónů hlasů náhle zaznívala větší účinnost.

„Požadují za ni příliš moc, kdybychom ji chtěli koupit,“ otočil se Adil.

„Nejradši bych je pobil,“ procedil přes zuby Turgay.

„Ne.“

„Tak to zaplat,“ řekl Turgay.

„Kvůli jedné ženské?“

„Teď máme příležitost ukázat, že nikoho z našich nenecháme v jejich spárech,“ řekl Turgay. „Ukázat Bohu, že jsme stále hodni jeho ochrany. A taky by to bylo vstřícné gesto k těm Srbům, třeba za námi pak nepošlou Rakušany hned poté, co je uvidí.“

„Tomu snad nevěříš,“ řekl Adil.

„Peníze a zlato nám už teď moc nepomůžou.“

„Dobře,“ vydechl Adil a otočil se.

Za pár chvil bylo po obchodech a vojáci plnili batohy a torny novými zásobami jídla, prachu a munice. Otrhanou dívku přivedli k jednotce a bez větších řečí zařadili do formace. Aydin na ni hleděl, jako by viděl ženu prvně v životě. Měla křivá ramena a záda podlomená únavou, ovšem přestat se na ni dívat už nešlo. Jen na chvíli se podíval Aydin vzhůru, to jako by se chtěl uklidnit, a tam jej upoutala nezvykle jasná Venuše, na kterou tolik upíral oči, až se začala mžít a třepat a tančit netrpělivý tanec zabořená v hlubokém nebi.

„Myslím, že bys s ní mohl jít,“ plácl jej po zádech Turgay a přátelsky se zazubil.

Aydin zamrkal a pohlédl na něj.

„Ale ne teď, když jsme na rychlém pochodu a máme Rakousko v zádech.“

„Měli bychom se k ní chovat slušněji. Kdo ví, co v srbském zajetí zažila,“ zauvažoval Aydin nahlas a v duchu si umínil, že s dívkou musí potom promluvit. „Třeba je urozeného původu.“

„Izmirská princezna, klenot egejský,“ zasmál se Turgay. „Zcela určitě.“

„Díky, že ses přimluvil,“ řekl pak Aydin.

„Kousek je doprovodíme,“ oznámil Adil, který zrovna přišel. „Máme společný směr.“

„Je to dobrý nápad?“ zeptal se Turgay.

„Když je ztratíme z dohledu, tak nás spíš zradí. Bude to, jak jsem řekl. Na vozech si navíc zkrátíme cestu a dáme odpočinout nohám.“

Přesně jak Adil podotkl, podezíraví vojáci nakonec rádi složili brašny na povozy a svezli se pod plachtami večerní úžlabinou od Kace k Šajkaši. Aydin seděl vedle dívky, ale dlouho se neodvažoval promluvit. Teprve po delší době se představil.

„Belgin,“ odpověděla mu s přiložením dlaně ke své hrudi.

„Jak ses dostala k těm Srbům?“

Nic neřekla, ale položila ruku Aydinovi na stehno.

„To tys mě od nich dostal, že?“

Rozbušilo se mu srdce. Cítil se zranitelný a nejistý.

„Tak trochu,“ kývl hlavou s pokusem o sebevědomý úsměv.

Prsty se posunuly o něco výš a Aydinovy myšlenky se rozutíkaly.

„Děkuji,“ řekla svým hlubokým a měkkým hlasem.

Hlesl krátkou odpověď a to už ruce založila a přestala si ho všímat. Aydin se díval do houstnoucí tmy a cítil se skoro poníženě.

„Nikde rakouské ohně nevidím,“ hlásil průzkumník o něco později.

„Snad bychom s nimi mohli přenocovat,“ uvažoval Adil a mnul si bradu, zatímco srbský obchodník, který s nabídkou přišel, stál opodál a snažil se pochytit alespoň tón hlasu.

„Jestli tě zajímá můj názor, tak děláme chybu za chybou a vymstí se nám to,“ odvětil Turgay a rozhlédl se po okolí, které už bylo docela vyplněné tmou.

„Necháme zostřené hlídky. Co se může stát? Srbové nás určitě v noci nepovraždí.“

„Můžou vyslat spěšného posla za Rakušany, ani si nevšimneme, když někdo takhle v noci vyklouzne. Klidně ho už mohli poslat před hodinou...“

„Turgayi, sdílím tvé obavy, ale buďme realisté,“ řekl Adil váhavě. „Muži jsou vyčerpaní a tady máme vozy s plachtami, zásoby, troud a suché dřevo, které teď už stejně těžko nasbíráme. Co bychom dělali jinak? Moc mil už nejdeme a pak budeme muset potmě rozbíjet tábor, a jestli jsou Rakušané blízko, tak naše ohně stejně uvidí.“

„Je asi pravda,“ řekl po chvíli Turgay. „Že se na vozech i lépe ubráníme a Rakušané snad ani nebudou chtít pálit do řad, ve kterých budou Srbové, i když svůj žold bych na to zase nevsadil.“

„Dvojité hlídky u ohňů po celém perimetru tábora. A zbytek ať se vyspí, třeba zítra překonáme o to větší dálku. Rakušané sotva budou mít dnes v noci takový komfort.“

„Pokud ovšem netáboří u Nového Sadu, to si pak budou spát jak v bavlnci,“ zamručel Turgay a mávl rukou. „Dobře. Jdu to říct mužům. Snad jsem jen příliš vystrašený starý chlap a ty máš pravdu.“

Za chvíli plápolaly ohničky a uzavíraly kruh kolem sražených vozů. Tmavé obrysy stromů i vzdálených kopců se Aydinovi zdály neznámé a nepřátelské. Seděl u ohně a tiskl se k pušce, zatímco se přes žhnoucí dřevo, prostorem, v němž poletovaly jiskry a šedě čadil dým, díval na Belgin, jež dojíдалa skopové maso a tváře se jí leskly mastnotou. Aydin se zahleděl do hlíny mezi špičkami svých bot. Pak zase vzhledl a to se zrovna dívala na něj a on si pomyslel, že drzejší pohled u ženy nikdy neviděl, načež vstal a už ji vedl za ruku k vozům a ona šla jak poslušné zvíře. Dvěma obchodníkům pokynul puškou a vyklidili prostor pod plachtou. Aydin se zhluboka nadechl, pomohl Belgin do vozu a s výdechem za sebou spustil plentu.

Do úsvitu panovala v malém táboře napjatá atmosféra, ale konec nenastal a ráno přišlo jako v jiné dny. Aydin by nejradši pod dekou zůstal a představa chůze mu vyvolávala závratě, na druhou stranu se však cítil silný a rozhodný.

„Je to válečná trofej, snad od jednoho z padlých Rakušanů,“ řekl Aydin, když o něco později ukazoval Belgin svůj sešit a překládal jí verše z němčiny.

„To jsou rakouské pověsti?“ zeptala se dívka, která si ani nezakryla ňadra, když vedle něj napůl seděla a napůl ležela, což Aydina nesmírně rozčilovalo i vzrušovalo zároveň, ale nedal na sobě nic znát.

„Rakouské určitě ne, navíc mi to přijde jako náboženství. Je ale úplně jiné, než třeba islám nebo jejich křesťanství. Je to vlastně rouhání...“

„Tak to mě zajímá,“ přisunula se a zasmála.

Dá se říct, že takovou reakci čekal a směs zlosti s obdivem mu opět vzkypěla v žilách.

„V něčem to je podobné. Podívej: ten sešit má osmnáct stránek. Tři pro každého boha z nejposvátnější trojice a tři pro manželku každého z nich.“

„Svatá trojice má své manželky?“

„Ano,“ kývl Aydin a znovu se zarděl, když si připomněl, jakým kacířstvím se zabývá. „Třeba bůh Bráhma má ženu Sarasvatí.“

„A co se tam o ní píše?“

Aydin se na chvíli odmlčel. Až tak rychle číst německy neuměl.

„Sarasvatí je jako řeka a povodeň, obnovuje naši prozíravost a odplavuje všechna znesvěcení. Vstáváme z ní očištění.“

Belgin zavřela oči a složila Aydinovi hlavu do klína, odkud naslouchala spíše tónu hlasu, než tomu, co slova znamenají.

„O bohyně, ochraň mě a odstraň mou nedůvtipnost,“ dočetl Aydin mantru.

„Proč s sebou nosíš takové zvláštní pohádky z Rakouska?“ zeptala se Belgin.

„Nevím,“ zamyslel se Aydin. „Jako bych je musel vzít, když tam na zemi ležely. Nemohl jsem je tam nechat.“

„To musel snad napsat nějaký josefínský spisovatel,“ rozumoval Aydin o chvíli později. „Nebo jiný z jejich osvícenců, z těch, co si najednou lidskostí a rozumem omlouvají vraždění a také útoky na Bělehrad. Bohyně Sarasvatí je řekou, která očišťuje od ignorance a přináší spolu s životem i rozum. ‚Rozum‘ je teď hodně skloňované slovo. Najednou Francouzi, Rakušané, Němci i Rusové mají tenhle ‚rozum‘, jako by jej snad někde našli, jako by to byla nějaká svatá relikvie. A ten ‚rozum‘ jim dává právo dělat všechno, dává jim právo nad našimi životy.“

Zavřel sešit a několikrát jej obrátil mezi prsty.

„Ale ten básník musel vyjít z prastarých pověstí a z nějakého zvláštního náboženství, které jistě není z Evropy, ale snad odněkud z Ameriky, z Afriky nebo z dálné Indie a Číny.“

„Mluvíš, jako bys je nenáviděl,“ řekla Belgin a zavrtěla hlavou, jak hledala pohodlnější polohu.

„Bůh mne učí milovat všechny,“ řekl on po chvíli nejistým hlasem.

„A tak je miluješ svou puškou,“ zasmála se žena.

„A co ty? Bylas v srbském zajetí a vrhala ses mi k nohám jak nejubožejší z otroků...“

Belgin zjevně nechtěla odpovídat, jen se zatvářila nesouhlasně.

„Nechci o tom mluvit, ale úplně tak to nebylo.“

Aydina vyhýbavá odpověď rozzlobí, ale v tom se z tábora ozve trubka.

„Je čas jít,“ zvedl se Aydin. „Zahal se.“

Opustil vůz a s mužstvem vykročil do čerstvého rána a stejně tak svěží a bledé jitro padne na bažinatý ostrov vprostřed Dunaje, kde Aydin mžourá kolem sebe, jako by byl překvapen, že stále žije a že jej neodplavila deštivá noc.

Vstává se zatnutými zuby, jak je rozbolí v zádech i svaly ve všech údech. Vyhlíží zpoza rákosu. Jägery nikde nevidí a šumící vítr ani nenese jiné zvuky než ty přírodní. Aydin se plíží z prolákliny a přes malý remízek a rozmáčenou louku. Do poslední z bahenních jam zapadne skoro po pás, ale pak, sotva se vydrápe, už vidí vlnící se hladinu řeky a na pláž vytažené loďky. Tak přeci! Smělý plán by se mohl povést.

Aydin jde ještě chvíli příkrčen, ale pak na ostražitost zapomíná a stejně už není příliš kudy se plížit. Odstrkuje první loďku do vody a tu odnáší proud. Než se chopí druhého plavidla, Aydin se narovná a zhluboka nadechne vlhkého vzduchu. Pousměje se při vzpomínce na srbské kupce, které s jednotkou potkal osmi dny, na Belgin, která byla tou první, s ní souložil, na mantru, kterou si to ráno předčítal a která byla o bohyni vtělené do řeky, jež odplavuje nečistoty mysli. Pak se usmívat přestane, neboť aniž by cokoliv slyšel či viděl, si uvědomí svůj omyl.

Třeskne rána a kule mu proletí skrz klíční kost.

Věděli, co jej napadne, tak počkali u lodí. To dává smysl.

Aydin se protočí, spatří nebe, zavře oči a dopadne do řeky. Vlny vymývají jeho ránu a odplavují tmavou krev, která v hlavním proudu úplně rozmělněná mizí.

Byli chytřejší.

Otevírá oči a dívá se na oblohu skrz zrcadlo vodní hladiny. Všechno se vlní a barvy tančí nad jeho hlavou v rituálu poražených. Zkouší vykřiknout, ale vzduch z plic odnáší voda.

Vlastně se mu ulevilo. Konec hry na kočku a myš.

XI. Párvatí

Je poslední červnový den a neúnosné horko proniklo i do chladné cely. Aydin sedí opřený o kamennou zeď, rameno i kotník obvázané. Jsou to dva dny od událostí na ostrově. Jsou v malé ruské pevnosti na cestě k Zemlinu, ale kde, to si netroufá odhadovat.

Za mřížemi se krátce mihne ruský žalářník se svazkem klíčů, pak se v cele objeví jäger. Klobouk nechal v předchozí místnosti, knoflíky na uniformě rozepnuté a v jindy energické tváři teď vepsanou únavu. Několik nepřetržitých dní bojů a cestování. To mají teď společného. Je to víc, než jde najednou unést.

Aydin se napřímí, ale pak si všimne mírného vojákovy pohledu. Na okamžik snad i zalituje, že ho nepřišel nikdo zmlátit. Ukázal by jim, jak snáší bolest. Anebo možná ne; mladistvá mysl bývá velmi odvážná, ale též plná pochyb.

„Přišel jsem kvůli výsledku,“ řekne voják a zavře za sebou mříž.

Tak přece. Aydin monotónním hlasem přednese celé jméno a hodnost, načež se podívá bokem. Rakušan se ušklíbne a opře o zeď.

„Předevčirem jsi dobrovolně ušetřil naše životy a zůstal v našem zajetí. Proč? Abys nám teď neřekl ani slova? Svou armádu jsi už zradil, tak o co ti teď jde?“

„Zradil,“ řekne Aydin lámanou němčinou. „Ale to neznamená, že vám dám informace, které by vedly k dalším mrtvým. Nechci vám pomáhat.“

„Co tedy chceš? Mohl ses nám vzdát dříve. Utekl jsi až na ostrov a tam jsi nás chtěl nechat bez loděk. Kdybych tě nestřelil, tak bys byl pryč. A o něco později už tu příležitost nevyužiješ?“

„Kam bych se asi sám dostal postřelený a s vymknutým kotníkem,“ vyhrkne Aydin.

„Sám,“ zopakuje Tobias. „A předtím, kam bys plul? Kdyby se ti podařilo ukrást lod?“

Aydin stiskne pevně zuby.

„To už je jedno,“ řekne pak. „To se nestalo.“

„No, ke své armádě očividně nechceš. Proč? Cos udělal, že je lepší rakouské zajetí?“

Tobias zjevně tne do živého. A sotva po dalších marných otázkách odejde, vrací se Aydin v myšlenkách nazpět. Vrací se k okamžiku, teď už skoro dva týdny starému, kdy se jejich jednotka rozloučila se srbskými kupci, vojáci seskákali z vozů a vydali se dál pěšky do mlžného rána, Aydin s klopýtající Belgin po boku.

Kupci je nakonec neznadili. Nebo alespoň ne přímo. Těžko říct, jestli mohli mít nějakou zásluhu na tom, že je u obce Zrenjanin přepadla srbská jednotka. Začali po nich pálit z boku, skryti mezi stromy. Dva muži stojící vedle Aydina padli hned a jemu kule protrhla látku na kabátci.

„Šavle! Do lesa!“ zakřičel Adil a sám padl s taseným ostřím po pár krocích, kulku v pravé chrastící plíci a na rtech krev.

Belgin se od něj odtrhla a skryla se stranou boje. Srbové si utíkající ženy nevšímali.

„Přikrčit! Kryjte se za stromy!“ přebral hned velení Turgay.

Ve svahu posetém zrádnými kořeny i trnitými keři nastal chaos. Aydin sám proběhl takřka nepovšimnut skrz srbskou linii a dostal se až do jejich týlu na vrcholu svahu. Tam zezadu napadl a podřízl srbského vojína, načež osaměl s oddílovým velitelem.

Šavle se srazily. Třesklo několik útoků a krytů. Nepřítel nabral výhodu, až jeho ostří sjelo po Aydinově šavli a cinklo o chránič prstů. Aydinova čepel také zaskřípala vzhůru a dostali se do páky. Zde převážila Aydinova síla paží nad výhodou důstojníkůvých delších rukou a snad i lepší techniky. Aydin se přitlačil k sokovi a řízl jej vlastní šavlí na krku, kopl do holeně, odtrhl se a již odkrytému Srbovi otevřel krk úplně.

Když se otočil, viděl, že bitva prakticky skončila. Srbové byli početně slabší a zřejmě přecenili svou taktickou výhodu i únavu Turků.

„Jsi v pořádku?“ vydechl Turgay hned, co doběhl k Aydinovi na vrcholek.

„Zbylo nás deset,“ ukázal Aydin hrotem šavle na vyčerpáním se potácející bojovníky.

„Aydine!“

Nahoru se vysápala Belgin, šaty proměněné v jednolitou vrstvu hlíny a prachu.

„Jägeři!“ vykřikl voják nacházející se nejbliž cestě, načež praskla rána, muž se otočil na patě a padl k zemi.

Belgin vykřikla hrůzou.

„Kde se tu vzali?!“ procedil Turgay a zamával šavlí. „Musíme překonat tyhle kopce! Všichni za mnou!“

Ted' už janičáři bojovali o holý život. Bránice v křeči a přes suché rty plivající žluč běželi do kopce pronásledováni Rakušany. Aydin se na okamžik otočil a vystřelil z pušky. Dostal muže hned vedle velitele. Odhodlané Rakušany to trochu zbrzdilo, začali se více krýt a Turci se tak brzy dostali do soutěsky na druhé straně kopce. Jen dva ze starších janičářů, k smrti vyčerpaní a běžící vzadu, už nemohli běžet. Rakouští vojáci k nim přikročili, a aniž by příliš zpomalili v postupu, zabili ty dva muže, kteří už popelavými tvářemi a nepřítomnými pohledy ani nepřipomínali živé bytosti.

Běželi dál, nejdřív lesem, pak podél louky. Nikdo nemluvil, bylo třeba soustředit se na dýchání a ani už tolik nešlo o to, kterým směrem jdou. Hlavně pryč. Aydin za sebou táhl klopýtající Belgin a s každým krokem si byl vědom, že se dívka brzy zlomí a zůstane ležet. To se však nestalo.

Když byli Turci na konci louky, ozvala se salva. Na tu vzdálenost však už ani přesní jägeři nemohli nic trefit. Zbývajících sedm Turků se dostalo zase mezi stromy, kde se zastavili nad příkrým kamenitým srázem.

„Musíme stranou!“ křikl jeden z nich.

„Ne!“ zavelel Turgay a to už se z louky ozvala rakouská trubka. „Dopředu!“

Tři muži a Belgin se začali pomalu spouštět do hlubiny, zatímco ostatní ládovali pušky a nervózně hleděli nazpátek. Třeskly rány a z několika stromů kule vyloupily kůru.

„Rychleji!“ štěkl Turgay a naslepo střelil směrem k Rakušanům.

To už se míhal les bílými uniformami. Rakouští myslivci měli svůj hon. Muž kousek od Aydina se zkroutil do klubíčka s prostřeleným břichem. Aydin vypálil, ale minul. Zaleskly se desítky šavlí.

„Dolů!“ rozkázal Turgay a to už se Aydin sám vrhal dolů.

První pád podél skoro kolmé stěny mu při nárazu na kořeny vyrazil dech. Když se pak rychle kutálel přes hlínu a kamení, už skoro nic necítil. Probudila jej až voda potůčku, na jehož slizké kameny se dokutálel. Zašátral zoufale kolem sebe. Puška i šavle byly pryč.

Chvilí mžoural a nic neviděl kvůli vodě i bolesti. Pak spatřil Turgaye s taseným nožem, jak klečí nad mužem, kterému pád zlámal kosti.

„Promiň,“ řekl Turgay se slzami v očích a bodl zespodu pod lebku. „Bylo mi ctí.“

Pak se zvedli. Aydin zavřel mrtvému muži víčka a opásal se jeho šavlí. Kromě něj a Turgaye zbyli tři muži. Belgin zmizela, což jen prohloubilo Aydinovo zoufalství. Dřív si to neuvědomil, ale teď věděl, jak moc ji chtěl ochránit, jak moc na ni navázal své zbytky přičetnosti a odhodlání.

Muži se otočili vzhůru, když zaslechli Rakušany spouštět se spěšně ze svahu. Jsou tak posedlí jejich smrtí, že ani neobejdou smrtící propast. Jak džinové zkázy.

„Belgin!“ zvolal Aydin, ale Turgay mu zacpal ústa, dlaň pořád od krve kamaráda.

„Aydine!“

Odpověď byla slabá. Dívka ležela v křoví pár kroků po proudu.

„Je to jenom vyhozené rameno, neboj se,“ řekl Aydin s úlevou, když k ní doběhl.

Turgay ji podržel a Aydin nahodil kloub na své místo, přičemž si pomyslel, jak sobecké možná bylo dívku zachraňovat a jaká je to vlastně záchrana, když zde balancují nad dvěma propastmi, z nichž v jedné čeká smrt vyčerpáním a druhá je plná rakouských šavlí.

Ozvalo se tupé dunění, jako by padal špalek, načež se vedle potoka zřítíl jeden z rakouských vojáků. Stále ještě koulel očima plnýma bolesti, když mu Turgay prokázal stejnou službu svým nožem, jako předtím spolubojovníkovi.

„Už nesestupují!“ zaposlouchal se Aydin.

„Zpomalili, když jeden z nich spadl,“ odušil Turgay. „Teď musíme rychle pryč.“

Podpírajíce Belgin se muži vydali korytem potoka. Teprve poté, co v následujících skalních soutěskách museli několikrát nahodile odbočit, uznali, že Rakušany setřásli. V tu chvíli většinu ze skupinky jako by náhle selhaly nohy a svalili se na jednu hromadu.

„Teď tiše,“ řekl Turgay, který jediný zůstal stát, a opřel se o skalní stěnu.

Nastalo ticho, do které se ozýval jen šumící potok a z výšky pak zpěv ptáků, snad až příliš krásný, jako by opeření letci neměli účtu k vojákům na pokraji sil. Lačně pili z plných dlaní, teprve pak si náhle uvědomili hlad. Ale rozdrčené a rozmáčené zásoby, které vojáci nesli přes ramena, zůstaly ležet na svahu, spolu s puškami. Zůstaly jim jen šavle a pár nožů.

„Žvýkejte nějaké klacíky,“ řekl Turgay pragmaticky a konečně se také posadil. „Musíme přenocovat někde, kde nás nenajdou.“

Nakonec strávili noc v malé a vlhké jeskyňce. Belgin se mlčky choulila k Aydinovi, zatímco ten naslouchal, čekaje každou chvíli zvuky vojenských bot.

Ráno opouštěli prohlubeň, jako by nevěřili tomu, že ještě žijí. Z lesa vyšli pár mil na východ od Zrenjaninu a vydali se zase k obci Vršac, jak mířili předtím. Jen, co se přiblížili ke kraji lesa, měli pronásledovatele opět v zádech. Buď nikdy neztratili jejich stopu, nebo byla chyba se ukazovat příliš blízko Zrenjaninu a krást tam slepice a z oken upečený chléb. To už bylo jedno. Teď jim opět jägeři dýchali na krk a lov začal nanovo.

„Uděláme ohníček,“ rozhodl druhého dne navečer Turgay. „Máme snad náskok.“

„Jestli nemáme, tak si ohněm zabijeme hřebík do rakve,“ řekl Aydin.

„Máme,“ prohlásil sebejistě Turgay. „A pak... chleba jsme už snědli. Ty slepice musíme upéct. Nemůžeme dál pochodovat hladoví.“

Nakonec byl i Aydin rád, že si mohl sednout k praskajícím klacíkům a poskakujícím plamínkům. Teplo a světlo ohně mu, jako lidem od pradávna, dodávalo pocit bezpečí.

„Aydine,“ řekla tiše Belgin a Aydin si uvědomil, jak moc v posledních dnech zkrotl tón jejího hlasu. „Už jsi dočetl ten německý sešit?“

Aydin se zachvěl. Co by na to řekli ostatní, že čte spisy nepřítele a ještě to tají. Nakonec by mohl někdo usoudit, že to on nějak jägery navedl zpět na správnou stopu.

„Ani nevím, jestli se nerozmáčel a nepotrhal,“ řekl Aydin.

Rozhlédl se. Ostatní vojáci spali. Vytáhl pomalu papíry. Byly trochu pokroucené vlhkem, ale k jeho překvapení přežily.

„Kde ses naučil německy?“ zeptala se ho.

„Můj děda byl Němec. Z Bavorska,“ řekl Aydin. „Byl to dobrodruh, který se nakonec u Černého moře usadil. Mou babičku za takový vztah chtěli snad i zabít, proto se přestěhovali do rybářské chýše na úplné samotě, kde jsem pak vyrůstal i já.“

„Tak ty jsi ze čtvrtiny Němec,“ zasmála se ona. „Neměls s tím problémy?“

„Ani ne. A taky jsem o tom nikdy moc nemluvil. Zvlášť ne teď, když jsme ve válce s Rakouskem.“

„Tak to vidíš, já mám prý v rodině Rusy, ale nevím, jistá si tím nejsem. A ten děda tě naučil německy?“

„Trochu,“ řekl Aydin. „On se nikdy úplně nenaučil náš jazyk. Ale hlavně pro mě školou byla armáda. Párkrát jsem pak byl u výslechu rakouských zajatců.“

„A byls někdy v Německu?“

Belgin si okamžitě uvědomila naivitu té otázky.

„Nebyl,“ odpověděl Aydin klidně. „Samozřejmě, že ne. Pro mě to bylo z rybářské chatrče přímo do armády a z odvodu hned do války. I výcvik jsem měl zkrácený, jak rychle chtěli nové vojáky. Pro mě je tahle válka tím jediným, co zatím znám. A věřila bys tomu, je to prý už osmá válka, kterou takhle s Rakušany za posledních pár set let vedeme.“

„To jsem nevěděla.“

„A co ty?“ zeptal se Aydin. „Řekneš mi už svůj příběh?“

„Já,“ povzdechla si. „Já jsem ztratila svou rodinu i způsob obživy, když dům mého pána zničila válka. Lhala bych, kdybych řekla, že mě jako pasivní oběť dostal k Srbům slepý osud. Snad náhoda. Ale rozhodně jsem byla dost vypočítavá. Měli mě rádi. Různí muži ze mě šleli a udělali by pro mě všechno.“

„Bylas...“ začal Aydin, ale pak si uvědomil, že tu větu nechce dokončit.

„Tak trochu ano, ale ne tak, jak by sis myslel,“ řekla ona. „Nespala jsem s každým a rozhodně to neměli za nějaký půlkrejcar, jako se všemi těmi děvkami. Někteří si mě chtěli i vzít a nakonec jsem byla s jedním zasnoubená.“

„Tak proč jsi tak úporně chtěla k nám?“

„V poslední době, po sérii konfliktů ze žárlivosti, zjistili, jakou hru to s nimi hraju. Procitli. A mně začali dělat ze života peklo. Chtěla jsem z toho utéct, jenže to dost dobře nešlo. Nakonec jsem si řekla, že budu opravdu radši děvka u janičářů, než žít takhle. Ale ani ve snu bych netušila, že potkám někoho šlechtetného, jako jsi ty.“

Aydin se zamyslel, jestli s ním také nehraje jednu z těch her, o kterých mluvila, ale nakonec usoudil, že prostě jen chce žít a v jejich současné situaci stejně není moc prostoru na nějaké manipulace. Vsunul jí pomalu prsty do vlasů. Oba hleděli do ohně, kde se pod vlastní tíhou zlomilo prohořené dřívko.

Ráno se vydali opět k východu. Noční zdržení si vybralo svou daň, neboť několikrát během dopoledne k nim vítr přivál zvuky pochodující rakouské jednotky.

První zastávku si přesto vybrali již během pokročilého odpoledne.

„Budeme pak nějakou dobu pochodovat v noci,“ rozhodl Turgay.

Zůstali na lysém kopci vypínajícím se nad okolní stromy.

„Támhle už končí les,“ ukázal Aydin do dálky. „Tam někde je Vršac?“

„A dál je Bělá Crkva a Veliké Hradiště, pak snad překonáme Dunaj do Staré Moldavy a to už se dostaneme blíž k našim šikům,“ řekl Turgay a náhle to znělo proveditelně.

Vojáci odpočívali a trochu si podřimovali, zatímco Turgay si prohlížel obzor. Aydin s Belgin se posadili stranou, aby konečně zkusili otevřít provlhlý sešit. Stránky se krabatily, ale byly v pořádku.

„Bohyně Párvatí,“ přečetl Aydin. „Tohle je poslední list.“

„Možná jich prostě nestihl napsat víc,“ řekla Belgin. „Co se tam píše?“

„Párvatí je Šivova žena. Je dcerou Himavaty, pána hor Himálají.“

„To jsou rakouské hory?“

„Nevím,“ řekl Aydin. „Možná. Ale spíš ne, řekl bych. V Rakousku jsou Alpy.“

Přejel prstem na další řádek.

„Má mnoho forem, které jsou všechny hodny uctívání. Někdy je bohyně lásky a radosti, někdy chrání lidi před zlými démony. Ale jindy na sebe vezme formu hroznivé bohyně smrti, která má opasek z uťatých hlav mužů, nepřičetný výraz v obličeji, vyplazený jazyk a která vede všechny věci k zániku.“

Aydin se odmlčel.

„Párvatí nás provází pořád. Ve formě Mahákálí nás vede k zániku. K zániku našich tužeb, našich klamů, našich přesvědčení, našich Já. K zániku tělesných schránek a našeho světa. V této formě tančila bosá Párvatí i po nehybném těle svého muže Šivy. Jak by bylo vůbec možné, aby se jí cokoliv ve vesmíru vyhnulo?“

Prst skončil na posledním řádku. Konec sešitu.

„Jaké byly asi myšlenky vojáka, který to, jak věřím, psal během tažení v poli? Uprostřed této války?“ řekl Aydin po chvíli. „Po všech těch bozích, jimiž se tu zabývá, to ukončí tím, že absolutní sílu má šílená vraždící bohyně. Jako by přitom nepsal o těchto podivných pověstech z neznámých krajů, ale o chaosu a smrti, s nimiž se sám každý den ve válce potkával.“

Oba shlédli k ilustraci. Na nahé bohyni nad polem mrtvých postav by snad bylo cosi zvláštním způsobem přitažlivého, ale kvůli vyplazenému jazyku a celkovému ošklivě grotesknímu výrazu obličeje to prostě nebylo možné takto vnímat. Byla to děsivá erotika, která se zarývala do kůže jako křivé zuby.

„Dal si s tím hodně práce,“ řekla Belgin a přejela prstem po linii na obrázku.

„A nosil sešit stále s sebou. Dost možná jej měl u sebe, když zemřel. Kdybych to tehdy nenašel, tak to zemře s ním. A já... třeba ještě dnes roztrhám kule tenhle sešit, než přes něj pronikne do mého srdce.“

Velkou část noci skutečně pochodovali dál, Aydin i Belgin pohrouženi do myšlenek, což bylo pro ně nakonec lepší, než kdyby přemýšleli nad svou únavou.

Za úsvitu na ně dolehla horečce podobná nemoc ze spánkové deprivace, ale to už je na duchu pozvedl výkřik vojáka, jenž první došel ke kraji lesa.

„Vidím kouř z komínů!“ zněl jeho ochraptělý hlas. „Bude to Vršac.“

Turgay se neklidně otočil, jako by mu první už feldjäger dýchal za krk.

„Zpomalíme až za ním. Z těch kopců uvidíme, jak daleko jsou Rakušané.“

Na kraji obce přistoupili vojáci k jednomu ze stavení, jež leželo trochu stranou. Nemuseli je ani přepadat, stačilo se tam objevit s puškami, šavlemi a strhanými obličeji, aby jim čeládka dala jídlo a čistou vodu.

Brzy nechali Vršac daleko za sebou a teprve s přicházejícím večerem zase na blízkých kopcích ulehli. Aydin objal rukou spící Belgin a pohlédl do okolní tmy, do stejné, jako se dívá teď, čerstvě probuzený ve své cele, se studeným potem na čele, ve svých představách víc mrtvý než živý.

„Belgin,“ zašeptá do tmy smutně. „Kde jsi?“

Se vzpomínkou na ni si uvědomí, jak moc chce pořád žít. Ale není úniku, teď už se dá jít jen úzce vymezenou stezkou, která míří dolů. Nedá se z ní sejít, stejně jako se nedá utéct před Párvátí a jejím tancem smrti.

S ránem se zase objeví Tobias. Nic zprvu neříká, jen čte v Aydinově tváři.

„Vyrazíme,“ řekne konečně a už bez dalších pohledů se otočí pro pouta.

Aydin odevzdaně vstane. Vlastně je rád, že odejde z této cely. Sice to bude nejspíš do jiného žaláře, ale v té změně, v těch přesunech, jako by stále poznával, že je naživu.

Ale nakonec na tom nesejde. Aydin dobře ví, kam vede jeho cesta.

XII. Mahákálí

Přišel ten den. V Zemlinu už z Aydina nedostali nic, jen jméno, hodnost a tiché pohrdání, jímž je častoval, zatímco naslouchal praskání vlastních kostí s tváří zmáčenou slzami bolesti. Přece jen to vzdali a výslechům byl konec. Ovšem touha po krvi, to volání po odplatě, to jen zesílilo, když se vrátila zubožená jednotka od bešaňské hráze s příběhy o hrozném masakru. Když se Aydin toho rána doslechne o uřezaných hlavách nabodaných na kůly, uvědomí si, že ze Zemlinu už živý nevyjde.

„Takové zacházení je nedůstojné,“ pronese Tobias, kterého to z neznámého důvodu stále žene Aydina navštěvovat i přesto, že přestal být jeho starostí sotva se vrátili do ležení.

Polomrtvý mladík jej dlouze sleduje zarudlýma očima.

„Kolik jsi zabil lidí? A jakým způsobem?“ zeptá se popraskanými rty. „Proč teď lžeš sám sobě? Většinou to přejdeš bez přemýšlení a teď najednou takový soucit?“

„Pravda,“ pokrčí Tobias rameny a pak se opře o mříže. „Ovšem tvůj příběh je záhadou.“

„A to je problém? Brzo záhada skončí.“

„To není jisté.“

Aydin se smutně dívá na Tobiase. Proč mu náhle rakouský voják chce dodat naději? Vede ho k tomu zmatení? Je jeho otupělost narušena něčím, co je zvláštní a co nedokáže pochopit, co jej smykem vyhodilo z pohodlné ulity každodenní rutiny? Jak vzácný jev, když voják ve vojáku spatří člověka.

„Jsem na to připraven,“ řekne Aydin pevně. „Ať už to proběhne jakkoliv.“

„Nemůžu se na to dívat,“ vysloví Tobias zvláštní větu a pak vykřikne: „Promluvím s Brentanem!“

S tím Aydina opustí a mladý janičář pak dlouho do noci vzpomíná na svůj domov, na vlnky Černého moře, na vůni ryb a soli, na bosé nohy v písku a v blátě a na svou mámu, která nebyla k utišení, když odcházel k jednotce. Tehdy mu narukování takřka zprotivila, časem, ve chvílích samoty, jí však začínal rozumět.

Jestlipak tam někde žije? Zdvihá si sukni, aby se mohla brodit podél pláže. Sleduje sítě starých rybářů, jak se kolébají na vodě a opuštěné lodě, tak dlouho přivázané k molům, že obrostly chaluhou, probírá si vlasy plné soli a vlhké od dešťů.

„Teď já nabodnu tvoji hlavu na kůl, ty svině!“ křičí ráno granátník a kope do mříží.

„To stačí,“ odtahuje jej kumpán.

„Kdybys to viděl...“ otočí se zuřící voják na přítele.

„Michaeli...“

Ten, kterému říkali Michael, se chová takřka nepřítelně. Aydin se rychle dovtípí, že bude jedním z přeživších od Bešaňské hráze. Nejspíš ani neví, neuvědomuje si, nebo je mu to jedno, že Aydin u hráze nebyl.

Bílé mraky jdou oblohou. Nastává poledne.

Je to šibenice s propadlem. Aydinovi se uleví. Nebude to ani bolet. Vedou ho uličkou křičících lidí, slunce peče a oslepuje jej, vzduch je plný komárů. Michael stojí u šibenice. Už nezuří. Je bledý a jako v horečkách, se skelným pohledem mnoha probdělých nocí. Aydin se, navzdory situaci, musí skoro smát. Ten granátník si myslí, že mu to přinese klid. Kéž by. Alespoň někdo by z nesmyslné chvíle něco získal.

Člověk věší člověka. Nemusel by to dělat. Stačilo by se jinak rozhodnout. Ale věci, které by se mohly stát, jsou často tak daleko od toho, aby se staly. A věci, které se nikdy stát neměly, ty se staly a není síla v celém vesmíru, která by ten čas vrátila.

Utahují mu smyčku a Aydin vzpomíná na Belgin, na snědá nadra, na hebké vlasy, silná stehna a vůni ztěžklého dechu. Naposled s ní spal za Bělou Crkvou.

„Kéž bychom se potkali jindy,“ řekla ráno a oba měli na chvíli pocit, že se netísní ve stínu mlází, ale pod duchnami a že jsou někde daleko.

„Možná, kdybychom se potkali jindy, ani bychom o sebe nezavadili,“ řekl on.

Feldjägeri je dostihli toho dne. Tři vojáci se ztratili v lesích a Aydin je už nikdy neviděl. Zůstal jen on s Belgin a taky s Turgayem, na němž se začínala nejvíc projevovat únava.

„Nikdy jsem se neusadil a neměl děti,“ řekl Turgay večer, když se skrývali za malou skálou.

„To už taky nestihnu,“ řekl Aydin ponuře a Belgin mu zaryla prsty do ramena.

Na chvíli zmlkli a naslouchali. Jägery bylo slyšet, jak pročesávají les. Někdy se přiblížili sotva na pár kroků.

„Dnes mě to velmi mrzí,“ zašeptal Turgay. „Mrzí mě, že jsem nevychoval žádné syny. A taky, že vám nemůžu pomoci z téhle situace. Jako tvůj velící důstojník, Aydine, a taky jako starý chlap, pro kterého jsi to nejbližší k synovi.“

Aydin jej objal, ovšem jen krátce, jak jen mu přišlo pro vojáka důstojné. Jägeri se začali vzdalovat. Turgay a Belgin upadli do neklidného spánku, Aydin ovšem usnout nedokázal.

Bosá Párvatí tančila i po nehybném těle nejmocnějšího Šivy. Jak by bylo vůbec možné, aby se jí cokoliv ve vesmíru vyhnulo?

Aydin si opakoval závěr německého sešitu znovu a znovu, nejdřív v duchu, pak začal tiše mumlat a jeho rty se hýbaly v sotva slyšitelné mantře. Jeho představivost si vytvořila příběh, ve kterém sešit původně patřil muži, jenž se rozhodl ho nezastřelit. Muži, kterému i on sám později dal život. Nikdy by spolu nevyměnili dvou slov. A přece by je tolik spojovalo. Osud. Myšlenky. Prokletý dal odkaz prokletému. Pochodeň utrpení.

Vysvitlo slunce a rozzářilo mlhu, ve které, mezi nekončícími stromy, se rozpoutal očištec. Trojice doslova narazila na jägery a byla stěží schopná běžet. Kule hvízdaly vzduchem a větve praskaly pod dusajícími botami.

„Pozor!“ zvolal Turgay.

Aydin se prudce zarazil o kmen stromu. Belgin se mu svalila k nohám. Zrovna tak, jako před pár dny, stáli na okraji propasti. Tentokrát však šlo o takřka strmou skálu a nebyla nejmenší šance na její zdolání včas.

„Musíme tudy!“ ukázal Turgay do hustého bodláčí, kde byl mírnější svah.

Aydin rychle zvedl vyčerpanou Belgin, to už k nim však doběhli dva jägeři, pozdvižené šavle k zabíjení. Úder prvního z Rakušanů vykryl Aydin záštitou. Muž ztratil rovnováhu a doklopýtal k Turgayovi, který jej oběma rukama shodil z útesu. Druhý útočník se dal do šermu s Aydinem, avšak brzy začal ztrácet. Nepřítel se odkryl, Aydin jej vyhřezl, jäger se protočil, vrhl na Turgaye a klopýtající muži v pevném sevření s sebou z útesu strhli Belgin. Vše se odehrálo tak rychle, že Aydin zprvu nemohl věřit, že se to stalo. Všichni zmizeli. Zůstal sám.

Z šoku jej vytrhli až další vojáci halekající opodál. Belgin! Turgay! Aydinovi se skoro zastavilo srdce hrůzou a jako smyslů zbavený se začal prodírat bodláčím po mírném svahu, zatímco kolem něj létaly kule.

„Belgin!“ vykřikl dole.

Dívka ležela na zemi a bezmocně na něj poulila oči plné hrůzy. Pomoz mi, říkal její pohled. Pomoz mi, Aydine, jako jsi mi zatím vždy pomohl. Veď mě dál, vždyť už jsi mě provedl doslova peklem! Její tělo bylo zlámané. Krk nepřírozeně vykroucený. Oči plné slz.

Turgay byl zle potlučený, ale stál. Zatímco Belgin dopadla na skály, Turgayův pád zbrzdily větve a mrtvola Rakušana.

„Nemůže dál,“ řekl tiše Turgay a trhl sebou, když zaslechl hlasy Rakušanů nad srázem.

„Ne... to ne...“ blábolil Aydin.

Pustil šavli a klopýtal k ní.

„Nenechám ji tu trpět, Aydine.“

Zablesklo se ostří. Aydin si vzpomněl, jakou službu před pár dny prokázal Turgay umírajícímu vojákovi.

„Ne!“ křikl. „To nesmíš!“

„Aydine,“ řekl Turgay smírně a jeho oči jako by říkaly: vím, co pro tebe znamenala, vím, jak těžké to je.

„Nedovolím to!“ vrhl se na něj Aydin a krátce s ním zápolil, až oba spadli na zem.

„Už nikdy nebude chodit. Když ji zvedneme, umře. Jen by tady umírala žízni. Nebo ji najdou a zabijou jägeři.“

Turgay vstal a přistoupil k Belgin. Hrot se dotkl kůže pod temenem.

„Aydine...“ zašeptala a mladý janičář neviděl přes slzy.

Slepě v listí nahmátl jílec šavle, vykřikl, odrazil se od země a vložil celé tělo do výpadu. Probodl Turgayovi krk. V pableskující mlze jako by viděl tančit Párvátí. Jde si pro něj?

Párvatí nás provází pořád. To jsou ta slova! Slova jak hrůzné proroctví, které se náhle splnilo. Ve formě Mahákálí nás vede k zániku. K zániku našich tužeb, našich klamů, našich přesvědčení, našich Já. K zániku tělesných schránek a našeho světa. Aydin jako omámený hleděl na muže, jenž byl jeho světem od doby, co byl voják, a též na ženu, jež byla jeho světem na krátkých pár posledních dní.

„Aydine,“ zašeptala zas.

„Belgin.“

Dopadl k ní na kolena.

„Nenechávej mě tu,“ řekla mu.

Aydin náhle myslel čistě. Měl nechat Turgaye, aby ji zabil. Byla by to pro ni milost. Ale na to už je pozdě. V afektu se vydal z hrůzné cesty tou ještě hrůznější.

„Nechod,“ prosila Belgin.

Aydin věděl, že by ji zabít nedokázal. Nechat ji tam, to bylo sobecké, ale nemohl jinak. Nešlo ji zabít, to by sám nesnesl, a tak ji nechal umírat. Neohlížel se a šel, tělo přítele a velitele, jehož důvěru zradil, po boku ženy, kterou nedokázal ochránit.

Pronásledování neskončilo. Aydin utíkající jak běžec noční můrou minul Veliké Hradiště. Ve chvílích čistého myšlení se ptal sám sebe, proč vlastně ještě utíká, když už ztratil úplně vše, včetně sebe sama, včetně své důstojnosti. Dostal se až k Dunaji, kde jej samotného překvapilo, že dokázal utéct tak daleko. Na ukradené loďce doplul na ostrov vprostřed Dunaje jen chvíli před jägery.

Následovala deštivá noc, při níž se Aydin krčil v prolákle, snad jen pár kroků od svých pronásledovatelů. Utíkal už jen ze setrvačnosti. Jen v odkazu svého přítele, který tolik chtěl všechny zachránit. Zabil ho. Zabil Turgaye. Zdráhal se tomu sám uvěřit. Chtěl si vzpomínky v hlavě uměle pozměnit, ale nešlo to. Byly tam jak výsměšný pomník, věčná připomínka zrady.

Ráno chtěl pustit loďky po proudu a v jedné uprchnout, ale zasáhla jej rakouská kule, pro což byl snad nakonec rád, neboť skončila hra na kočku a myš, uzavřel se jeho velký útěk, skončila doba, kdy si připadal být ztracencem a vyvržencem. Ať mě zabijí, ať mě zatknou. Příhodný osud. Snad mi zbyla trocha cti.

A s vojenskou ctí visící na vlásku stojí nad propadlem, vrzající provaz nad hlavou. Již brzy si vezme hrozné tajemství do hrobu. Již brzy utichnou výčitky a přijde trest.

Rozhlédne se po davu. Mezi vojáky stojí jediná žena v temně modrých šatech, snad šlechtična. Její zvláštnost ho upoutá. Dívá se na něj s melancholií a zvláštní moudrostí v tváři. Párvatí... Tou skončil sešit a takhle tady končí život. Přišla.

Dvířka se rozskočí a dívka v modrých šatech zavře oči.

Aydinova matka sleduje západ slunce nad Černým mořem. Přepadla ji úzkost a nechce ji pustit, dokud neusne na lavičce za rybářskou chýší, těžkou hlavu skloněnou nad prsa.

XIII. Svit Venuše

Je desátý červenec a v bělehradském okolí vládnu přes den horka, zatímco v noci jsou pány komáři. Uvnitř vily, kde hraběnka Magde von Virovitz pořádá ples, jako by však byl jiný svět. Ukrytý a oddělený od všeho zlého. Místo, kde vojáci, šlechta i zámožní měšťané zapomenou, že jsou v srdci války.

„Madam Bergman,“ mírně se hraběnka ukloní a oslovená gesto opětuje.

Nanette de Bergman doprovází Rudolf von Colloredo-Mannsfeld. Oba krátce zastaví na recepci a rozhlíží se po hlavním sále, který se celý rozsvícený a naaranžovaný zdá ještě větší, než se jevil toho dne u snídaně. Hraběnce stojí u boku Joachim von Waldburg, mladý a namyšlený muž, který dojem ze své výšky a rozložitosti zabíjí skrčenými rameny a nervózně třekajícíma očima.

„Pane Colloredo,“ nechá si hraběnka políbit ruku. „Jistě se rád setkáte s panem Minutiliem. Viděla jsem ho, tuším, někde vzadu.“

„Moc rád. Jen bych byl nerad, kdybyste měla pocit, že se vám dostatečně nevěnuji a že hned mizím k důstojnickému stolu.“

„Toho se nemusíte bát,“ zasměje se hraběnka. „S Joachimem musíme v soukromí stejně přijmout jednoho hosta. Vlastně bychom již byli u něj, ale nemohli jsme si nechat ujít přivítání s vámi a s líbeznou slečnou Nanette.“

Oba páry se v lehké nadsázce vyměňovaným zdvořilostem zasmějí a vykročí volným tempem podél vyšňořených dvojic převádějících rytmus valčíku v pohyb.

„Dorazí také pan Jeník?“ zajímá se hraběnka.

„Zpozdí se, ale jistě si ples nenechá ujít,“ řekne Colloredo.

„Jistě jste jako mladá též četla Dějiny paní ze Sternheimu,“ pronese Magde von Virovitz, když uplyne chvíle bez mluvení, a pohlédne k Nanette sledující tanečníky.

„Měla jsem je v knihovničce, to je pravda,“ řekne Nanette váhavě a napadne ji, že její nepřítomný zamýšlený pohled na křepčící důstojníky si hraběnka vyložila jako zájem.

„Občas si na tu knihu vzpomenu, když vidím, jak je waltz stále populárnější.“

„Doslova prorocké dílo, hraběnko,“ zasměje se cynicky Joachim.

Magde přejde poznámku mlčením a to již přichází ke stolu, u kterého sedí poručík Christiani.

„Pan Minutilius je v jednom kole,“ vysvětlí jim a ukáže na prázdné místo. „Jako by s ním náhle chtěly tančit všechny ženy, svobodné i vdané, mladé i staré.“

„Každý by chtěl být jako pan Minutilius,“ ucedí Joachim.

To již hraběnka nepřejde a úkosem na mladého šlechtice pohlédne.

„Necháme pány důstojníky, nás již čeká host,“ řekne rozkazovačně, prohodí ještě pár zdvořilých frází s Colloredem i Nanette a pak oba odchází.

Sotva Colloredo a Nanette usedají, už končí skladba a nadporučík Minutilius jde v doprovodu mladé dámy, kterou představí jako Isabelle, k nim.

„Už jsem se bála, že si pro nás slavný pan Minutilius nevyhradí chvíli.“

„Drahá Nanette,“ políbí jí ruku. „Třeba i několik chviliek. A zatančíte si se mnou?“

„Snad později.“

„Beru vás za slovo,“ řekne Minutilius a pozvedne pohár. „Ovšem, co jsem to o vás slyšel? Že jste se rouhala v kostele?“

„Zjevně můžu být ráda, že upalování se již nenosí,“ ušklíbne se ona.

„Tedy to stvrzujete?“

„V hloučku lidí, o kterých jsem asi měla mylné mínění a přinejmenším jsem doufala, že to neřeknou každému, jsem pouze řekla něco proti církvi a pak jsme probírali Helvétia. Jestli je tohle rouhání, tak mě označte rovnou za čarodějnici.“

„Helvétia?“ zbystří Colloredo. „To ovšem doufám, že máte volné místo na sabatu, protože jsem též jeho čtenářem.“

„Ve Vídni jsem viděla muže, který před kostelem vyvolával, že se blíží konec světa,“ ozve se Isabelle. „Nejpozději v roce osmnáct set podle něj přijde pád civilizace. Má to být trest za bezbožnost, rozumíte, za všechny ty Voltairy, Alemberty, revoluce a vůbec všechno rouhání.“

Nanette se pousměje a chce to peprně okomentovat, v tom si všimne, že dívka pouliční proroctví zřejmě bere vážně. Colloredo se směje skoro nepokrytě. Minutilius okamžik otálí a pak mu zacukají koutky, o čemž Nanette usoudí, že se spíš snažil zdržet smíchu, aby dívku, s níž tancoval, neurazil, než že by ta slova bral vážně. Christiani vypadá, že zrovna neposlouchal, pak ale na téma naváže.

„Musím říct, že posledních několik týdnů je opravdu apokalyptické počasí,“ nadhodí.

„Myslíte sucho a komáry?“ zeptá se Nanette.

„Začalo to horkem,“ řekne Christiani. „Najednou skoro neúnosné vedro a dusno, to jsem v půlce června nezažil celé roky. Zrovna jsem bojoval u redut na severu, když se tak oteplilo.“

„Na to si vzpomínám,“ ozve se Colloredo. „To jsme se po vyčerpávající sérii bitev spojili s Brentanovým plukem. V jediný den umřel na šibenici dezertér Celle a téhož večera podlehl sepsi voják Grammer. A pak ráno to dusivé vedro... Vskutku, jako by nás proklela nějaká zlá síla, řekl bych, nebýt racionalistou.“

„Horko bylo i ve Vídni,“ řekne Nanette. „Přijela jsem tam za přáteli a nejlépe nám nakonec bylo v parku, protože v domech či na ulicích se nedalo vydržet. V noci jsme z parku pozorovali tu nebyvale jasnou Venuši.“

„Na tu si vzpomínám,“ takřka se rozradostní Colloredo. „Vyrazil jsem zrovna se svými jägery za zbylými janičáři, zatímco zbytek Brentanova pluku šel k Zemlinu. Viděl jsem tu zvláště zářící Večernici zrovna nad zenitem, když jsme druhý den pronásledování stavěli u Nového Sadu. Ráno jsem Venuši pozoroval dokonce na modrém nebi.“

„Jak vůbec dopadlo to pronásledování?“ zeptá se Minutilius.

„Věděl byste to, kdybyste se šel předevčírem podívat na náměstí,“ podotkne Nanette chmurně a v očích jí přeběhne chladný stín.

„Byl jsem dlouho mimo Bělehrad,“ řekne Minutilius s takřka omluvným tónem.

„Pronásledovali jsme je kolem Zrenjaninu, kde nám v boji s nimi pomohl srbský oddíl, pak podél Vršace, Bělé Crkvy a Velikého Hradiště. Skoro všichni Turci padli nebo se nám ztratili. Měli jsme jediného zajatce,“ řekne Colloredo. „Když jsme ho dostihli na Dunaji, to se zrovna změnilo počasí. Noc byla bezměsíčná a hvězdy jako by zmizely. Hustě přšelo a řeka stoupala.“

„Ty deště nás zastihly zrovna v Novém Sadu,“ ozve se Nanette.

„To je zajímavé. Byla jste tedy v Novém Sadu ani ne týden po nás a přece jako byste byla v jiném městě. My jsme nocovali na periferii, myšlenkami stále u janičářů jak slídící psi úzkostně střežící stopu.“

„Ano,“ řekne Nanette. „Byla jsem ráda, že jsme v průtržích nemuseli cestovat a mohli ve městě složit hlavu. Je pro mě těžké si představit, že jste v takové strži někde na Dunaji obklopeni tureckými šiky.“

„Vzpomínáte na ten den, kdy bylo slunce skoro rudé?“ navrácí Christiani staré téma.

„Ovšem, to muselo být na přelomu června a července,“ řekne Colloredo. „Vraceli jsme se zrovna se zajatcem k Zemlinu.“

„Já tou dobou byla již v Zemlinu, kde jsem konečně navštívila válkou zchudlého strýce, mimo jiné nadšeného astronoma, takže nakonec více než narudlé slunce mě v noci zaujala zvláštní hvězda v souhvězdí Panny. Přísahali bychom, že tam dříve nebyla.“

„Možná to nebyla hvězda,“ pousměje se Colloredo. „Třeba jste nevědomky pozorovali úplně novou planetu. Každopádně vám musím vystříhnout poklonu, slečno von Bergman. Jste nejen překrásná, ale též sečtělá a bystrá.“

Colloredo čeká na ruměnc, s jakým se při takových poklonách setkává vždy, ale dostane se mu jen krátkého díku. Obraz o světě a o ženách, vytvořený dívkami úzkostlivě vychovávanými do pevných společenských norem, jako by se kolem Nanette tříštil. Colloredo si uvědomí, jak je pro něj mladá šlechtična z Gmundu záhadná a vymykající se.

„Pořád od apokalypsy odbíháte ke hvězdám a jejich záři,“ poznamená Christiani s úsměvem. „Jako byste mi chtěli připomenout dvě strany této mince.“

„Kdyby jen dvě, pane Christiani,“ řekne Nanette. „Stran jsou tisíce a žádná z nich není pannou a žádná orlem. Nemají význam, prostě tady jen jsou.“

„O tom se nepřu, ostatně jsem mluvil v nadsázce,“ pokrčí Christiani rameny. „A navazoval na proroctví, o kterém povídala slečna Isabelle.“

Zmíněná dívka předvede ukázkové uzardění, když ji z povrchní letargie vytrhne své jméno. Colloredovy myšlenky ohledně Nanette končí závěrem, že byť jej ta zvláštní žena fascinuje, nakonec on bude vždy otevřenější vstříc dívkám, jako je Isabelle. A snad je tomu tak dobře

s ohledem na Jeníka, který o Nanette v posledních dnech takřka básnil, neboť být s ním s okolím s nejlepším přítelem a též rádcem by bylo to poslední, co by Colloredo chtěl.

„A poslední týden zase hustě pršelo,“ ozve se Nanette. „Kruh se uzavírá. Dalo by se tedy říct, že půlku posledního měsíce pršelo a půlku bylo sucho?“

„Z extrému do extrému,“ přikývne Christiani. „Ale tuším, kam míříte. Před chvílí bych přísahal, že bylo několik týdnů takřka pouze horko a sucho. To proto, že mi takové počasí nejsilněji utkvělo v hlavě. A přitom, když jsme teď prošli skoro týden za týdnem, už vidím, že ve stejném poměru k suchu zde byl déšť.“

„A s deštěm se zase bojovalo na Dunaji,“ zakončí Colloredo a pozvedne víno. „Připijme na Szentivániho, pánové.“

Nanette pohlédne kamsi bokem, což je více než výmluvné gesto.

„A slečny,“ dodá rychle Colloredo.

„Na Szentivániho.“

„Přijde dnes ten pan Jeník, kterého jsem údajně tolik očarovala?“ zeptá se Nanette později, i když odpověď už sama tuší.

„Hlavně mu neříkejte, že jsem vám to řekl.“

„Dovtípí se. Konec konců, jste známý svou mnohomluvností.“

„Teď jste mě urazila, slečno,“ zamračí se Colloredo krátce.

„Smím to odčinit? Myslím, že jsem panu Minutiliovi slíbila tanec, ale ten jistě promine.“

Minutilius se zasměje.

„Stejně půjdu do horního salónku, kde jste pak též vítáni.“

„Jistě,“ stvrdí Colloredo a za pár chvil počítá kroky ve valčíkovém tempu.

Sál, kterým ladně proplovají, se hemží lidmi, nad nimiž pulzuje žlutá klenba osvětlení. Přes úzké škvíry oken uniká vydýchaný horký vzduch do suché noci, kterou by snad Christiani označil apokalyptickou, zatímco nad tím vším, nad dunící vilou, nad Zemlinem i Bělehradem, na jehož periferiích zrovna umírají vojáci ze Zedwitzova a Riedova pěšího pluku. Umírají ve smrtícím objetí s taktéž hynoucími Turky a muži z obou stran by radši byli doma; radši by zpívali a tančili, vychovávali děti, hádali se a prali, lovíli ryby, dýchali vzduch, nechávali vědomí na krátký okamžik sklouznout do tmy, když jsou sami se ženami v temných komnatách, a pak hleděli před sebe a ve zlomku chvíle cítili otupělou spokojenost, ale i prázdnotu, děsivou zbytečnost civilního života, který je však méně děsivý než bok roztržený olovem, a o mnoho minut později Nanette stojí na terase, cítí, že tance bylo dost a tak se jen dívá do noční tmy, kde z neznámého směru duní vzdálený kanón a odpovídají mu salvy. Do toho jasná trubka a přece, ani jeden zvuk, oslaben dálkou, není silnější, než cvrčení hmyzu v blízkosti vily.

Nanette se otočí, jako by příchozího podvědomě vycítila. Vysoký granátník v nažehlené uniformě na chvíli ztuhne a málem instinktivně srazí boty, jako by viděl maršála. Pak se usměje, nervózně poklepe prsty po jílci šavle a vykročí vpřed.

XIV. Lidský stroj

„Jste zábavný společník, pane Jeníku,“ řekne Adrienne, sotva dozpíval.

„Jaké ještě umíte písničky?“ ptá se Isabelle, která předtím Jeníkovi doslova visela očima na rtech. „Umíte nějakou ze Štýrska?“

Adrienne, Isabelle a Edith, tyto slečny, rakouské květy, působí, jako by se mezi vyšší vrstvy dostaly až nedávno a nemohly se nového života nabažit a tak si okázalým a povrchním způsobem užívají všeho přepychu, snad ve strachu, že jej ráno už nebudou mít.

„Štýrské mám přece nejraději,“ rozhodí Jeník rukama a rychle se napije vína. „Pane Colloredo, slečna chce písničku ze Štýrska, tak kterou jí zazpíváme?“

Dívky jsou oděny do rozměrných šatů vyztužených konstrukcemi. Bujná poprsí se snaží dát ještě odív korzety a vysoko šněrovanými halenami. Výstřih i paže mají lemovány krajkami a imitací perí, což spolu s vysoko vyčesanými účesy působí skoro až bizarně.

U většího ze dvou stolů v červeně tapetovaném salónu je veselo. Podporučík Jeník s nadporučíkem Colloredem znovu zpívají, zatímco podporučík Svarthjart s přivřenýma očima poslouchá a urozené slečny úplně mimo rytmus tleskají. Nadporučík Minutilius a poručík Christiani si připalují dýmky a vedou tlumený hovor o vojenských manévrech podél břehů Sávy.

„Divil bych se, kdyby se znovu pokusili získat ten pahorek,“ řekne Christiani. „Pořád si dobře pamatují, jakou porážku jste jim na srážech na řekou připravil.“

„Pane Christiani,“ odvěti Minutilius a párkrát potáhne z dýmky. „Těší mne, jak celý Zemlin stále žije z toho vítězství a opakuje mé jméno. Musel bych lhát, kdybych tvrdil, že mi to nedělá radost; ostatně radši přiznám domýšlivost a ctižádost, než abych byl neupřímný. Ale... je třeba nezapomínat, že jsme byli v taktické výhodě a že tomu tak nemusí být příště. Bojoval jsem s posádkou dvou čajek, ale kolik jsme takových lodí už viděli pod Bělehradem? Věřím vám, příteli, že na mne neprozradíte, když řeknu, co jsem si vždy myslel, totiž, že pan císař Josef i carevna Kateřina nesmírně Turky podcenili. Mají materiál, mají lidi a mají též chuť pro tenhle kus země umírat.“

„A také umírají už z principu. Ale asi máte pravdu. Zatím to nevypadá, že by slavná rakouská armáda vítězila,“ pokrčí Christiani rameny. „Avšak brilantní vítězství, jako bylo to vaše, jsou nám nyní velmi zapotřebí, nemáme-li ztrácet morálku.“

„A nemáme-li ztrácet državy. Protože morálka je důležitá, ale setnina střelců se na kopec z morálky umístit nedá.“

„Správně.“

Jeník s Colloredem dozpívají a pohlédnou směrem k Minutiliovi a Christianimu.

„Pan Colloredo ovšem také vydobyl skvělé vítězství,“ řekne hlasitě Minutilius. „Na to je třeba nezapomínat. Přechýlen a překvapen, úplně bez jízdy a daleko od našich ležení.“

„Vaše jméno se ozývá snad častěji než Brentanovo,“ přikývne Christiani.

„Jednotkám velel podporučík Jeník,“ řekne Colloredo. „A nebyli jsme přecísleni, ani překvapeni.“

„Myslel jsem, že je snad známo, že velel Jeník,“ zvedne hlavu Ingmar, ovšem Christiani se zatváří, jako by jej jeho hlas obtěžoval.

„Má kuchařka vaří skvělé jehněčí, přesto hosté chválí můj dům a mé pohostinství, nikoliv její práci,“ řekne Christiani posléze, aniž by Jeníkovi pohlédl do očí.

Dělí je od sebe jediná hodnost, ale Christiani nemůže vystát Jeníkův chudší původ. Colloredo rychle pohlédne na přítele a podvědomě sevře ruce v pěst, jako by urážka byla mířena na něj.

„Pan Jeník se jistě brzy dočká povýšení, které si zaslouží,“ řekne rychle Minutilius.

Ingmar se podívá na Jeníka, který si krátce odkašle a osuší si ubrouskem rty. Gesto znamená, že u stolu skončil.

„Nechod'te, pane Jeníku,“ zvolá protáhle slečna Isabelle a chytne oběma rukama Jeníka za rameno, takže nemůže vstát. „Pan Christiani je starý mrzout; akorát se bojí své ženy, že ho zbije, jestli přijde z naší zábavy pozdě domů.“

„To je ovšem pravda,“ řekne Christiani s úsměvem naznačujícím pokus o odlehčení a usmíření.

„Tak či tak,“ ozve se Colloredo, jemuž zjevně napjatá chvíle není po chuti. „Opravdu jsme neměli žádnou jízdu a k tomu bylo na naší straně mnohem méně děl.“

„Slyšela jsem, že tam padlo strašně moc lidí,“ řekne třetí ze slečen s dychtivým výrazem v očích.

Colloredovy pěsti se zvolna rozevřou, ovšem nastane mrtvé ticho.

„Omluvte Edith, má prořízlou pusou a pije moc vína,“ vyhrkne rychle Isabelle.

„Ano, vína! Chci ještě,“ řekne Edith a začervená se.

Dveře salónku se otevřou a ladným krokem vejde číšník. Prvně projde kolem menšího stolu, kde hrají karty nižší důstojníci, mezi nimi také štábní oberjäger, neboli nadmyslivec, Tobias Mittelmeier a též čerstvě povýšený šikovatel Johann Koldrus. Číšník jde k většímu ze dvou stolů v druhé části salonu. Na druhém schodu, na pokrčeném koberci, krátce zavravorá, čemuž se jedna z urozených slečen začne hlasitě smát.

„Edith,“ kárá ji Adrienne. „Co by na takové chování řekl tvůj snoubenec?“

„Můj snoubenec tu není,“ řekne Edith a koketně nastaví číšníkovi prázdnou sklenici, aby mohl dolít víno.

„A kde máme paní hostitelku?“ zamyslí se Christiani.

„Ano, kde je hraběnka? Není dole na plesu?“ řekne Minutilius.

„Říkala mi, že přijde, jen promluví s hosty,“ řekne Colloredo. „Asi před hodinou.“

„Půjdu ji najít, pánové,“ zvedne se konečně Jeník.

„Nechod'te!“ zavěsí se do něj znovu Isabelle; Jeník odpoví vtipem a za všeobecného smíchu se vysmekne z dívčina sevření.

Na mezipatře před salonkem si oddechne. Společnost jej začínala unavovat. O to je radši, že narazí na nového známého, moravského lékaře Bláhu.

„Pane Jeníku!“ haleká Bláha dobrosrdečně a tiskne mu ruku. „Jsem rád, že vás zde potkávám. Utekl jsem zdola, neboť bylo toho veselí na mě snad až moc. A také brzy budu muset jít, tak jsem se s vámi chtěl rozloučit.“

„Také jsem tak trochu utekl. Jak se máte, pane?“

„Čtu knihu od Paina, kterou jste mi půjčil,“ řekne Bláha. „A musím uznat, že mi otevírá oči a rovněž mne nechává v úžasu, co vše může Bůh ve světě lidí dopustit.“

„Máte zřejmě na mysli první z esejí, že?“

„Ano, tu o africkém otroctví v Americe,“ kývne Bláha hlavou. „Souhlasím s Painem, že je vskutku zarážející, jak celý křesťanský svět, údajně stojící na pilířích spravedlnosti a lidskosti, který nejen, že tomu hrůznému divadlu na dálku přihlíží, ale navíc jej na jakési tiché úrovni schvaluje. Copak potom platí, že milujeme své bližní a že každý člověk je našim bližním? Sto tisíc lidí ročně, pane Jeníku. Hrozné číslo!“

„Pane Bláho,“ řekne Jeník. „Snad jednou přijde někdo, kdo se tomuto nelidskému trendu postaví.“

Muži kousek ustoupí, aby mohla projít služebná s podnosem.

„To je ta Švýcarska, o které jsem vám povídal,“ řekne Jeník. „Vypadá zde konečně spokojeně. Nebo alespoň v bezpečí a v teple. I toho je teď málo.“

Bláha se za dívkou dívá, dokud nezmizí za rohem.

„S tím souhlasím,“ kývne hlavou.

„Nicméně, řekněte mi, příteli, neviděl jste slečnu Nanette de Bergman? Je na tomto plese?“

Bláhu otázka vytrhne z krátkého zamyšlení, rozesměje se a vzpomene si na minulý týden, kdy se s Jeníkem potkal prvně a přece si již tehdy přišli jako staří známí.

„Pane, doslechl jsem se, že mezi vojáky Brentanova pluku je nějaký Čech,“ volal tehdy Bláha a prodíral se přes zalidněný tábor na kraji Zemlinu. „A vida, tady vás mám.“

„Jan Jeník,“ podal mu oslovený ruku. „Je pěkné slyšet zase mateřštinu.“

„Josef Bláha, lékař a farmaceut.“

„Jste od jednotky, pane?“ zeptal se Jeník.

„Ne, pane. Přijel jsem s výpravou z Gmundu. V Rakousku se teď mluví o tom, že vítězství je na spadnutí.“

„Nic není vzdálenější skutečnosti,“ povzdechl si Jeník.

„No, jestli už máte po službě, smím vás pozvat na žejdlík?“

„Proč ne,“ řekl Jeník a Bláha jej se smíchem vzal kolem ramen, načež se jak staří kamarádi vydali k hostinci.

„Řeknu vám, pane, byl to dnes zvláštní den,“ řekl cestou Jeník. „Zrovna nad ránem vojáci vytáhli jednu dívku z Dunaje, z místa, kde je řeka hluboká a proud silný.“

„Chtěla se utopit?“

„Říkala, že šlo o nehodu,“ pokrčil Jeník rameny. „Ale nevím. Přišlo mi, jako by litovala, že nezemřela.“

„Oběť války?“ odhadl Bláha.

„V zásadě,“ řekl Jeník. „Dívka ze Švýcarska, která se nějak připletla do zdejší vřavy a zde umřel její muž a později i voják z mé jednotky, ke kterému též měla vztah. Taková ubohá dívčina. Sotva jsem si ji dříve všiml. Stydlivě se červenala, když ji s Wilhelmem míjel některý důstojník. A nakonec ji tady vidím, víc mrtvou než živou, napůl utopenou na břehu řeky.“

„Ze Švýcarska,“ zamumlal Bláha. „Co ji asi jen přivedlo sem.“

„Zřejmě její muž. Bylo od něj nezodpovědné brát ženu přes válečné území. Ale co my o tom všem víme. Je těžké někoho jen tak soudit.“

„Pravda. Každopádně, pane Jeníku, přišlo mi pozvání k hraběnce na ples. Budete tam také?“

„Zřejmě ano, jestli tou dobou nebudeme v poli,“ odvětil Jeník.

To již usedli v krčmě ke stolu. Jeník si prohlížel Bláhu, jenž byl menší a robustnější postavy, která jej usvědčovala z relativně pohodlného života a z lásky k jídlu, pití, snad i zpěvu a vůbec k světským radostem. Korbely se srazily a trochu pěny špláchlo na stůl.

„A kde jste vy vzal tady v Zemlinu?“ zeptal se Jeník.

Bláha se zpola nadechl, ale pak na chvíli ztuhly rysy ve tváři. Očima mu přeletěl krátký stín a pak se zase již smál.

„Na tom snad ani nesejde. Každopádně, mám tady teď na starost špitál svaté Anastasie. Převážně tam léčíme nakažlivé choroby, které teď, zdá se mi, bují, jako by šlo o trest boží.“

„Hlavně v armádě, toho jsem si všiml. Snad to nebude tím, co nás nakonec srazí na kolena,“ řekl Jeník. „Sám jsem ostatně nedávno těžkou nemoc v poli prodělal.“

Do hostince vrazila skupinka vojáků. Většina z nich měla zřejmě již něco vypito. Jeník na ně jen letmo pohlédl a pak se vrátil očima k Bláhovi.

„Měl jsem nejdřív problém se s tím vyrovnat,“ řekl Bláha. „S tím, že přistupuji k trpícímu člověku a svým počínáním mu můžu působit ještě větší bolest a dokonce mu i přitížit či jej zabít, když si nebudu počínat správně.“

Jeník se zamyslel. Dlouho nedovedl pojmenovat, proč v něm vždy podporučík Svarthjart vyvolával pocit klidu. Vždy si říkal, že to je tím chladným rozumem, s jakým ke všemu přistupuje. Nebo jeho pacifismem, který dává připomínat časy bez války. Když se ovšem Bláha vyznával z opaku, uvědomil si, že to ke svému lékařskému řemeslu přistupoval Ingmar vždy se stoickým klidem.

„Měl jsem tyto zábrany, když jsem začínal jako medik. Nyní v Zemlinu se mi vrátily, jako bych byl zase mladý, nerozhodný a nezkušený, když jsem viděl ten špitál plný smrti.“

„Vzpomínáte si, jak jste se s tím vyrovnal tehdy?“

„Jako student? Asi představou o vyšším poslání,“ pokrčil Bláha rameny. „Teď je to jiné. Znovu jsem našel rovnováhu teprve tehdy, až mě to, co jsem viděl, konečně donutilo brát věc profesionálně. Bez emocí a přece tak, jak nejlépe dovedu.“

„Bez empatie?“ zeptal se Jeník.

„Odsoudil byste to?“

„Asi ne,“ zaváhal Jeník a dopil korbel. „Mám za to, že lékař by měl být odborně vzdělaný, mít zkušenosti a být pohotový. Soucit ještě nikomu ránu nesešil, ani nepomohl od zimnice.“

„To je snad pravda,“ řekl Bláha. „Ale to jsem přímo nemyslel. Spíše... četl jste La Mettrieho pojednání Člověk stroj? La Mettrie vysvětluje, zrovna jako před ním Descartés, všechno fyziologicky. Duše není podle něj ničím jiným, než schopností zvláště uspořádaných látek v nervové soustavě nabývat různých poloh a stavů, které se pak projevují jako vjemy. Musím říct, že se mi ta myšlenka, zdánlivě tolik odlidštěná, zalíbila. Je jakási útěcha v tom, že sebeukrutnější bolest není zmrzačením věčné duše, ale jen stavem tkáně.“

U stolu s vojáky vzrůstal ruch. Ve vyostřené situaci jeden voják řekl něco, co bylo poslední kapkou, načež jej druhý přehodil přes stůl a začali se prát. Za chvíli se ozvala rána, jak jeden z vojáků rozbil druhému o hlavu láhev. Postupně se přidávali další muži a nakonec nebylo úplně možné rozeznat, kdo je na čí straně.

„Pane Probste,“ zavolal Jeník na jediného z vojáků, který se nezúčastnil bitky.

„Pane?“ přiběhl pobledlý voják, aniž by si ostatní rváči jeho odchodu všimli.

„Přiveďte rychle muže z hlídky, aby výtržníky odvedli na noc do cely. Pak se jděte kvapem vyspat, nebo vás nechám zašít taky.“

„Rozkaz.“

Bláhovi rvačka i Jeníkovo udílení rozkazů na okamžik vzaly nit.

„Tak či tak,“ dodal pak. „Ta představa mi dodává sílu. Totiž, že pouze opravuji něco, nějaké zařízení, které funguje podle svých pravidel, a ta se snažím ctít. Signalizuje bolest, ovšem, ale tak je to přirozené. Takovou má konstrukci. Dovedete si, Jeníku, představit svět bez bolesti? Neměl byste indikaci, že je něco špatně, leda až by vám selhala poslušnost údů. Nebo byste mohl vykrvácet a ani byste o tom nevěděl, prostě by náhle smrt vystřídala život.“

„Bolest nás varuje, ale přece je někdy nepřiměřená a neúnosná, snad vpravdě horší než sama smrt, to zase znám z válečné praxe,“ řekl Jeník. „Mnozí by možná svět, který líčíte, opravdu měli za lepší, než jakým je ten náš.“

„Snad ano,“ řekl Bláha a pohlédl na konec lokálu, kde se několik hostů dalo do zpěvu.

Vojáci se mezitím přestali rvát a vyškrábali se zpět ke stolu, kde s natrženými uniformami a se zkrvavenými obličejemi zhluboka vydechovali a dopíjeli pivo.

„Dva z nich mají šavle,“ podotkl Bláha. „Jsem rád, že je nevytáhli. Bavíme se tu o bolesti a poškození lidských schránek a vida... tito muži, jako by toho neměli dost z rukou Turka, se tu div nezabijí pro nějakou urážku.“

Dveře hostince se otevřely a dovnitř napochodovalo deset vojáků. Dunění vojenských bot zastavilo až u stolu. Většina opilců se nesnažila bránit, jen jeden začal do muže z hlídky strkat, snad proto, že jej poznal. Možná to byli dokonce kamarádi a jediný důvod, proč jeden teď stěží stál, zatímco druhý se nad ním tyčil s holí v ruce, byl ten, že jeden měl volno a druhý službu. Dotyčný voják chvíli nevěděl, co má dělat, to už se do toho ale vložili ostatní a za chvíli rváče uklidnili. Mladý voják Probst stál ve dveřích, dokud vojáci neodešli, pak celý pobledlý šel také pryč; snad spát, jak mu doporučil Jeník.

Do krčmy se vrátil štábní oberjäger Tobias Mittelmeier, velící tu noc hlídce, a zamířil k jejich stolu.

„Děkuji, pane Mittelmeiere,“ pousmál se Jeník.

„Snad už je vše v pořádku, pane,“ řekl Tobias.

„Ano, teď už je. Pánové zřejmě neporozuměli Brentanově vyhlášce ze začátku měsíce, že musí dodržovat klid a kázeň. Nepřipojíte se k nám?“

„Děkuji, pane, ale služba mi končí až za hodinu.“

„Pak to bude tedy vše.“

Tobias zasalutoval a rychlým krokem opustil podnik.

„Je to nadějný voják,“ řekl Jeník. „Mohl by to dotáhnout vysoko.“

„A co vy, pane Jeníku? Slyšel jsem, že se chováte, jako by vám o povýšení ani nešlo.“

„Kdo šíří takové zvěsti? Určitě Colloredo.“

„Ano, říkal mi to Colloredo, ostatně od něj vím i to, že jste u jednotky.“

Jeník se zasmál.

„Nijak se za povýšením neženu, to je pravda,“ řekl potom. „Prozatím cítím, že jsem přesně na svém místě. A kdo ví, možná v armádě nechci zestárnout.“

Měšťané v rohu dozpívali a atmosféra v hostinci pozvolna ztichla. Jeník s Bláhou si ještě dlouho vyprávěli o poměrech v českých zemích, než se rozešli, ovšem přislíbili si jít spolu druhý den na oběd pod otevřeným nebem.

„Potkal jsem dopoledne hraběnku von Virovitz,“ řekl Jeník po jídle a rozpůlil vidličkou dezert. „Nařídil jsem včerejším rváčům vyplatit po třiceti ranách holí, ale hraběnka naléhala, že je trest příliš krutý, tak jsem jej snížil na dvacet.“

„Slyšel jsem,“ kývl Bláha hlavou. „Rozsudek vykonával desátník Schneider z Brentanovy tělesné setniny. Říká se, že každá jeho rána vydá za dvě.“

„Myslíte, že jsou ty tresty kruté? Z žaláře si muži obvykle nic nedělají,“ řekl Jeník a pak se náhle odmlčel, neboť poprvé spatřil Nanette.

Šla pomalým vycházkovým krokem podél plotu hostince. Neměla u boku sloužící, pouze malé dítě, kterému odpovídala na všechny zvědavé otázky, kterými ji bombardovalo.

„Slečna Nanette de Bergman,“ řekl Bláha, když viděl, kudy bloudí Jeníkovy oči.

„Slečna? Tedy ten hoch není její?“

„Ne,“ zakroutil Bláha hlavou. „To bude její synovec Alfred, pokud se nemýlím.“

Nanette se na okamžik zastavila u stánku s ovocem. Popostrčila chlapce kupředu, aby nakoupil, čehož se mladý muž ujal s čistou dětskou radostí, hrdý ze svěřené zodpovědnosti.

„Je zvláštně oděná,“ řekl Jeník skoro zasněně.

V oděvu Nanette nebyl zjevně ani jeden kovový komponent. Nadýchaného dojmu šaty docilovaly naškrobením a četnými lemy. Pastelově zelená barva byla rovněž odvážnou volbou v době, kdy všechny Rakušanky a ženy z Uher propadly bílé a chrpově modré.

„To se teď nosí v Německu,“ řekl Bláha. „Půjdete se jí představit?“

Obchodník zabalil zboží, chlapec zaplatil a s Nanette se vydali směrem pryč.

„Snad někdy jindy,“ řekl Jeník a konečně se odtrhl od odcházející ženy, aby dojedl dezert. „Doufám, že ještě budu mít příležitost.“

„Určitě,“ slíbil tehdy Bláha a o týden později jej na plesu u hraběnky von Virovitz bere za ramena a vede ke schodišti.

„V mezipatře je terasa, pane Jeníku,“ řekne Bláha. „Naposledy jsem viděl slečnu de Bergman jít tím směrem. A byla sama.“

„Děkuji, příteli,“ řekne Jeník.

„Nuže, a já se vydám do svého kvartýru,“ usměje se lékař. „Měl jsem už vína dost.“

„Pak vám přeji dobrou noc, jen si slibme, že se ještě setkáme. Máme si co říct.“

Srdečně se rozloučí a už Jeník sbíhá ze schodů a vychází na terasu. Nanette stojí u zábradlí, oči upřené do noční krajiny. Má splývavé šaty nového německého střihu s jen kratičkými rukávy lemovanými minimem kraje. Její paže jsou silnější, než je u šlechticů obvyklé, jako by patřily ženě nízkého původu, sotva se však otočí, uvědomí si Jeník, že se každým pohybem usvědčuje z vrozené vznešenosti a elegance, z něčeho, co vesnický rytíř Jeník vždy obdivoval jako zvláštní dovednost, v níž je sám nejistý.

Nanettiny šaty, tentokrát slabě růžové, splývají od hrudníku ke kotníkům a zvláštní krojený tvar je sepnut sponou na úrovni kolen. Nemá korzet, pouze krátkou šněrovačku přímo pod prsy, která je ovšem nezdvihá tak vtíravým způsobem, jako u vídeňských slečen v salónku. Jemný rudý vzor je v tkanině vidět pouze při bedlivějším pohledu a stává se tak detailem vtisknutým v jednoduchost, tedy něčím primárně nerušivým a přesto potenciálně ozvlášťujícím. Do vlasů má do prostého účesu vpleteno jediné ptačí pero, což podtrhuje obraz prosté vyváženosti a přiměřenosti.

Jeník nervózně zabubnuje prsty na jílcí šavle, načež s úsměvem vykročí k mladé ženě.

XV. Svit Uranu

„Pane Colloredo!“ řekne radostně Tobias Mittelmeier, když oslovený přichází k jejich stolu.

„Minutilius a Christiani zase řeší vojenskou taktiku a ty tři slečny jako by také měly vlastní svět,“ shrne Rudolf Colloredo a posadí se.

„Ve svém věku by radši měly sedět doma a houpat první dítě,“ podotkne Johann Koldrus, na němž je vidět, že si probíhající večer příliš neužívá.

„Je mrzutý, že prohrál všechno v kartách,“ ušklíbne se Tobias.

Na to se Johann rychle kysele zatváří, snad aby dal najevo, že je opravdu rozmrzelý kvůli karet, čímž zastírá pravý původ plíživé úzkosti, která jej pohlcuje už několikátý den. Colloredo si toho nevšímá, ovšem Tobias neoklamal. Štábní oberjager mu věnuje delší pohled, než se odvrátí k Colloredovi.

„Změňme téma,“ navrhně pak Tobias a přes Colloredovo rameno se zadívá na tři dívky.

„Ovšem ta s bledě modrým límečkem, to je pohledné děvče,“ zasměje se pak. „Člověk by jí hned odpustil naivitu a prostořekost, kdyby se mu posadila na klín.“

Colloredo to v nadlehčeném duchu komentuje, ovšem Tobias opět pozoruje Johanna. Co se mu honí hlavou? Jako by jím projela jakási hořkost. Johann má stále před očima obraz Wilhelma Grammera jakožto ničitele všeho, co bylo pro něj posvátné. Přišel odnikud k jednotce a s sebou přinesl smrt, ba co hůř, roztrhal vojenská pouta, a jak démon-našeptávač strhl Leopolda. Přitom za tím vším stála žena. Tobias si pomyslí, že Johann prostě nechce pohlédnout prozaické pravdě do očí. Nechce vidět možnost, že by voják dokázal skutečně dezertovat. Musí za tím být nějaký zástupný symbol, nějaký jed otupující mysl.

„Mužský a ženský svět, ty se někdy míjejí,“ řekne Tobias nevázně myšlenou poznámku, kterou však chce vytrhnout Johanna z trdomyslnosti.

„O to spíš vojenský a ženský,“ dodá Johann po chvilce, čímž potvrdí, že Tobias sledoval jeho mentální pochody správným směrem.

„Říká se, pánové, že muži jsou z Marsu a ženy z Venuše,“ řekne Colloredo zvesela. „Což je nyní vlastně možné, když víme, že na Venuši je atmosféra. Tak, třeba bude atmosféra i na Marsu a možná tam potom žijí bytosti jako my.“

„Jistě ale nebudou odpovídat charakteristikám antických bohů,“ podotkne Tobias.

„Na Venuši je atmosféra?“ znejistí Johann.

„Ovšem, pane Koldrusi. Dokázal to přesvědčivě profesor Lomonosov, když pozoroval lom paprsků světla při jejím přechodu přes Slunce. To jsem ovšem ještě studoval na reálné škole.“

„Ach tak.“

„Ta metafora nakonec není špatná, pane Colloredo,“ řekne Tobias. „Nedorozumění mezi lidmi je příčinou snad většiny svárů a přitom se jedná o mnohem větší a hlubší rozdíly, než mezi ženami a muži.“

Colloredo ví, na co Tobias naráží. Po chvíli to sám Tobias zmíní.

„S našimi tureckými nepřáteli bojujeme, protože nám tak rozkázali. A Bůh ví, že s nimi bojovat budu i dál. Nicméně ve chvíli, kdy si rozumíme, jako by náhle nepřátelství nebylo.“

„Ale ono stále je, jen ho na chvíli nechceme vidět,“ řekne Colloredo.

„Tak vskutku jsme asi každý z jiné planety, nebo každý národ z jiné,“ řekne Tobias. „Rakušané a Turci. Nebo Srbové a Rusi. Jedni ze Saturnu a druzí z Georgium sidus, z Jiřího hvězdy.“

„Uvádíte mě do rozpaků,“ ošije se Johann, už tak mrzutý. „Netuším, o čem mluvíte.“

„Známější je snad toto těleso pod názvem Uranus či Uran,“ podotkne Colloredo. „Jak se uchytilo v Německu.“

„Stále tápu,“ přizná Johann. „Co je Uran?“

„Jistě už víme, že to není hvězda a řekl bych, že ani kometa,“ řekne Colloredo.

„O kruhové dráze nové planety, ale také o jejich dvou měsících, se dnes už přednáší na univerzitách,“ dodá Tobias. „Odtud planetu znám, z dopisů bratra, který studuje přírodní vědy ve Štýrském Hradci.“

„Je to ovšem výstižné, pane Mittelmeiere,“ řekne Colloredo. „Nová planeta se objeví v podobné době, kdy znovu rozhoří války s Tureckem. Krouží tam v nekonečných dálavách, až za Saturnem. Copak bychom ji někdy mohli tak poznat jako Venuši?“

„Myslíte, že se s Turky nikdy nedomluvíme a války budou pořád nanovo? Tomu ani nevěřím,“ řekne Tobias. „A pak... války inscenují aristokraté. A ti nemají problém se domluvit, ti mají jeden svůj nadlidský svět, na kterém hrají šachové partie. Co by, pane Colloredo, udělal císařpán Josef, kdyby potkal sultána Selima? Zastřelil by ho?“

„To je smýšlení prostáčka, ne důstojníka,“ odvětlí Colloredo hned. „Vyšší důstojníci se, pokud možno, nestřílí, ale berou do zajetí; o to spíše potom, jde-li o šlechtice.“

„A to je to, o čem mluvím,“ uzavře Tobias. „Jsou ve svých nebesích, odkud shlížejí na lidi, co pro jejich myšlenky prolévají pot, krev a slzy.“

„Pak říkáte, že aristokraté a nejvyšší důstojníci jsou z Uranu, když je to nejvzdálenější planeta,“ řekne Colloredo. „Což je o to výstižnější, že řecké ‚úranos‘ označuje také ‚nebe‘.“

„Ovšem, pane Colloredo, vzpomínáte si na toho mladíka od janičářů? Toho, co jsem střelil do zad, když nám odvazoval loďky?“

„Jistě. Zabil předtím přinejmenším dva naše muže.“

„A my celou jeho jednotku. Ale to, co chci říct, je můj pocit, jaký jsem měl, když jsme opouštěli ostrov. Byl zvláštní a velmi smutný; asi, jako by váš dobrý přítel nebo člen rodiny byl zločincem a ve vás se prala osobní s nadosobní morálkou a též s tlakem okolí, stejně tak, jako by se praly emoce se smyslem pro povinnost.“

Tobias začne v útržcích líčit dva týdny staré události, přičemž je znát, jak spoustu věcí zamlčuje a pouze připomíná sám sobě v duchu. Nepadne ani jedno slovo o chvíli, při níž zalhal,

přece všichni tuší, že takový okamžik nastal, ale nechťejí o něm mluvit. Colloredo je zná, ostatně zúčastněné jednotce jägerů sám velel, ovšem z úst Tobiasa jako by příběh nabýval zase úplně jiných podob.

Pronásledovali už zdecimovanou jednotku Turků od měst Běla Crkva a Veliké Hradiště. Poblíž břehů Dunaje už bylo po jednotce. Pronásledovali jen jednoho muže. Jediného, který zatím přežil či jehož stopa jim nezmizela. Potřebovali se vrátit alespoň s jedním zajatcem, proto jej následovali i na ostrov jižně od Starého Moldavska, známý též jako Decabalův podle dávného panovníka. Na ostrov nevedl jediný most.

Větší část jägerů se utábořila na břehu, zatímco vybraní vojáci přepluli na loďkách půjčených ze srbské vesnice.

„Podívejte,“ ukázal Tobias Colloredovi do dálky. „Loďku, kterou ukradl, pustil po proudu. Nebude se moct přeplavit dál.“

„Co mu tedy zbývá?“ zeptal se Colloredo a vytřepal si límec, neboť mu studený déšť tekla za krk.

„Snad se nás pokusí odvést na druhý konec ostrova a vrátit se pro loďky.“

„Dobře,“ kývl hlavou Colloredo a otočil se k čtyřem mužům, kteří připluli s nimi. „Pane Kaltsi, zůstanete tady s panem Mittelmeierem. My ostatní pokračujeme v pronásledování. Kterákoliv skupina uslyší střelbu, pospíší si za ostatními.“

Noc, která přišla, byla takřka opakem úmorně horkých dní. Voda byla studená a vítr nepříjemně vlhký. Ráno ještě z ocelového nebe lehce krápal, když nad Dunajem vyštěkla Mittelmeierova předovka.

„Žije?“ ptal se hned udýchaný Colloredo, když s dalšími třemi muži přiběhl z houští.

Tobias, jenž na rozmáčeném břehu podpíral Turkovi hlavu, se dlouze zadíval pod ruce desátníka Kaltse, který dával raněnému první pomoc.

„Je to čistý průstřel a mimo důležité orgány. Bude žít, ale z pušky už si asi nezastrílí,“ řekl desátník Kalts a potom se zarazil, když si uvědomil, že mluví o nepříteli.

„To je právě dobře, pane Kaltsi,“ řekl Tobias, i když si vzápětí v duchu pomyslel, že s takhle zraněným ramenem nemůže člověk dělat mnohem více věcí, než jen střílet.

„Nám se dočista vytratil,“ řekl Colloredo. „Nocovali jsme nakonec na kraji močálu, tak půl míle odsud. Každopádně, vidím, že vaše předtucha byla správná.“

Colloredo přistoupil k břehu.

„Voda je stále divočejší a větší,“ řekl a příboj mu zmáčel kolena i šosy uniformy. „Měli bychom co nejdříve vyplout.“

Pár úsečných rozkazů a vojáci již nakládali raněného do loďky.

„Zatracený mizera, proč jen musel pustit dvě lodě ze tří,“ založil si Colloredo ruce. „V šesti bychom se možná přeplavili a možná taky utopili. To nebudu riskovat. Pánové Mittelmeiere a Kaltsi, jedte se zajatcem jako první. A zkuste veslovat rychle, ať to i my stihneme do tábora na snídani.“

„Rozkaz, pane,“ řekl Tobias a naskočil do loďky odražené od břehu.

Colloredo chvíli sledoval druhý břeh, kde se za vyvýšeninou skrýval provizorní tábor. Pak se opět podíval na loďku, v níž Tobias bojoval s proudem již dvacet metrů od břehu. Rychle si uvědomil, jak podcenil situaci.

„Nechte toho, vraťte se!“ zvolal Colloredo. „To nemůžete zvládnout.“

Tobias se začal otáčet a právě v tu chvíli vlna převrátila celé plavidlo. Vojáci chvílemi mizeli pod neklidnou hladinou a chvílemi bylo vidět, jak máchají rukama a prudce se nadechují.

„Zachraňte loď!“ křičel Colloredo, ale bylo pozdě.

Muži byli rádi, že zachránili sebe, zatímco loďku odnesl proud. Na břeh vytáhli Tobiase i s mladým tureckým vojákem, kterého nepřestal držet za límec.

„Teď musíme počkat, až voda poleví a naši muži pro nás připlují,“ řekl Colloredo pochmurně. „Což bude, doufám, brzo, protože jsme na ostrově, kde nežijí zvířata, a nemáme žádné zásoby.“

„Ještě máme slaninu a cibuli,“ pohlédl zmáčený Tobias na jeden z balíčků na břehu. „Jsem teď rád, že jsme je nenaložili do loďky. Ovšem přišli jsme o dvě pušky a střelný prach.“

„Zásoby tedy necháme na příděly až na dobu, kdy budeme opravdu hladovět,“ rozhodl Colloredo. „Teď rozděláme oheň, protože jestli se neusušíte, tak vám můžeme rovnou kopat hrob.“

Tato Colloredova slova se naštěstí v průběhu dne ukázala lichá. I když nadále přšelo a bylo pod mrakem, tak nastalo tíživé dusno a horko. Z uniforem sušících se vojáků šla hustá pára a nepříjemně se lepily na tělo, podchlazení ovšem nehrozilo.

„Mluví německy,“ zavolal Kalts, když zajatec procitl.

Již skoro usušený Tobias obešel praskající ohniček a přidřepl k nim.

„Tvoje jméno?“ zeptal se ostře, ovšem nikoliv tak, aby zastrašoval.

Turecký voják nejprve bolestně zavřel oči, jako by ve svém nitru bojoval s vědomím porážky, pak je odevzdaně otevřel a sdělil své celé jméno i hodnost.

„Takže Aydin,“ zabručel Tobias. „Dobře. Nebudeš se pokoušet o útěk, že ne? Tady stejně není kam, ale to přece víš.“

Aydin stiskl zuby a zakroutil hlavou.

„Doufám, že se mu rána nezanítí,“ řekl Colloredo, když se Tobias vrátil k ohni. „Po všem, co se v poslední době dělo, bych rád slyšel, co k tomu může říct zajatec.“

„Jestli bude mluvit,“ zabručel Tobias potichu a Colloredo se otočil k Aydinovi.

„Bude,“ řekl potom stroze a rychle pohlédl k jednomu z vojáků. „Vezměte si hlídku na tam tom vrcholu. Musíme vědět, co se děje na Dunaji ze všech stran ostrova. A přiberte trochu té slaniny a cibule, ať tam neusnete hladem.“

Den postupoval a řeka se stále nezklidňovala. Proud se řítíl k jihu, jako by se valilo stádo zvířat úzkou roklí, což je myšlenka, kterou potichu vyslovil Aydin během přestávky v předběžném výslechu. Když příměru slyšel Tobias, tak se usmál a poprvé neviděl Aydina jako flák masa ukrývající taktické informace, ale jako člověka.

„Profesor Kant říká, že člověka máme brát jako účel, ne jako prostředek,“ slyšel Tobias o mnoho dní dříve říkat Colloredo při rozhovoru s Jeníkem.

S tou větou, kterou se snažil několik dní pochopit, se posadil Tobias vedle Colloredo.

„Bude se blížit večer,“ zachmuřil se velitel a vydal rozkaz k výměně hlídky.

Tobias si pomyslel, že Colloredo je vlastně pokrytec. Honosí se četbou soudobých německých osvícenců. Krátí si diskuzemi o nich chvíle s Janem Jeníkem, ale vlastně si neuvědomuje, že situace, do nichž se dostává dnes a denně, jsou úplným protipólem těch vznešených myšlenek. V armádě je každý muž prostředkem a účely jsou kdesi skryty, snad v penězích, snad v území, snad v ješitnosti těch nejvýše postavených. Není žádný humanitní účel, ten bývá jen zástěrkou, jediný účel povstává z politiky a v politice jde o zisk převahy.

Dunaj se nakonec zklidnil, ale to už se začínalo smrákat.

„Kde jsou?“ řekl Tobias neklidně.

„Snad se rozhodli počkat do rána,“ řekl Colloredo. „To nevadí. Přenocujeme.“

V noci nepršelo, jen občas se některá z černých vln zlověstně rozbila o kameny na břehu. Voják na hlídce hleděl marně do neprostupné tmy.

Probuzení bylo tvrdé.

„Turci!“ vydechoval bledý voják, sotva seběhl z kopce. „Vylodili se na druhém břehu. Musí jich být aspoň třicet!“

„Ví o nás?“ chytil jej Colloredo za ramena.

„To si nemyslím, pane.“

„Museli slyšet střelbu anebo zachytit loďky,“ řekl Colloredo. „Tady ovšem nemůžeme zůstat. Musíme na ten kopec, skryjeme se nahoře ve stromech a keřích.“

Jägeři rychle pozvedali pušky, které zbyly. Tobias už neměl žádnou, tak pouze stiskl jílec šavle u pasu.

„Pane, budou ten kopec chtít sami použít; je to nejvyšší bod,“ řekl Tobias.

„Pak budeme bojovat s výhodou. Jdeme,“ rozkázal Colloredo. „Pane Mittelmeiere, vy vezměte zajatce. Jestli vydá hlásku, podřežte ho.“

Postavil se nad Aydina.

„Slyšels to? Rozuměls?“

Mladý janičář kývl hlavou.

„Tak rychle! A potichu,“ sykl Colloredo.

Přikrčení Rakušané rychle přeběhli vysokým podrostem ke kopci. Tobias spoutaného Aydina za sebou spíš smýkal, než vedl.

„Stát!“ zavelel Colloredo.

Na okamžik zůstali v křoviskách. To už slyšeli hlasy a kroky tureckých jednotek.

„Půjdeme na kopec zleva,“ rozhodl Colloredo. „Pohyb!“

Sotva se dali do pohybu, tak Aydin, snad dílem náhodou a dílem záměrně, zakopl, smýkl sebou a sjel po nepevném břehu dobré čtyři sáhy dolů, kde se s tupým nárazem svalil na kameny.

„Rychle, pro něj!“ rozkázal Colloredo.

Tobias se spustil do prohlubně. Tam si všiml, že Aydin má něco s kotníkem.

„Zvrtl si nohu,“ sykne nahoru.

„Tak jej dorazte.“

Tobias tasil šavli a zaváhal. Aydin ležel a nehýbal se. Nejspíš bezvědomí pouze hrál. Dokonce měl Tobias chvíli pocit, že se na něj vystrašeně dívá zpod ne úplně zavřených víček. Jednoznačně měl tep a dýchal.

„Rychle!“ ozval se zas Colloredo.

To už si byl Tobias jist, že to nedokáže. Snad by ho uměl zastřelit, ale ne takhle podřezat. Na zlomek chvíle v něm bojují myšlenky. Když to neudělá, hrozí, že všichni zemrou. Možná odsoudí Colloreda, sebe a ostatní k smrti. Když to udělá... co se vlastně stane? Zabil už hodně Turků, puškou i šavlí. Ale teď to prostě nejde.

Vydrápal se zase nahoru.

„Je mrtvý, rozbil si hlavu o kameny,“ zalhal Colloredovi.

Colloredo tomu zjevně neuvěřil, ale náhle napětí v jeho tváři povolilo a jako by Tobiasovi porozuměl a zaleskly se mu oči, jak se smířoval s koncem, který to znamená.

„Tak rychle pryč,“ řekl pak, když od Tobiase odvrátil pohled.

Na vrcholku splynuli rakouští vojáci se stíny v hustém větroví. Skrz škvíry v porostu sledovali příchod turecké bojové jednotky. Jägeri zatajili dech, když dva z Turků zvedli ze země Aydina, jenž se mezitím nějak dostal z pout, a ten pak zůstal stát a rychle jim začal turecky odpovídat na otázky.

Colloredův obličej byl jak z kamene, ale nevypadal překvapen. Ostatní vojáci se jen rychle podívali na Tobiase a on si uvědomil, že se jejich odsouzení bojí víc, než tureckých šavlí. Vojáci ale neřekli nic. Ani jeden z nich nezkrivil obličej a Tobiasovi se náhle nesmírně ulevilo při vědomí, že snad ani oni by neřezali ležícímu polomrtvému zajatci krk.

„Stejně nás tu najdou,“ zašeptal náhle Colloredo. „Prohledávají ostrov. Není možné, aby nedošli sem. Takhle to jen bude o něco dřív.“

Vojáci zvedli pušky a s očima upřenýma na Turky čekali na moment, kdy Aydin ukáže jejich směrem. To se však nestalo. K překvapení všech se Turci po chvíli otočili a vydali zpět ke svým plavidlům. Jen Aydin zůstal stát.

„Co jim řekl?“ divil se jeden z vojáků.

„A taky, proč neodešel s nimi... Musí to být lest,“ pochyboval Colloredo.

Tobias si promnul unavené oči. Celé se to vzpíralo jeho logice.

„Odplovají!“ řekl jeden voják, který vylezl na strom. „Opravdu všichni plují pryč!“

„Ten muž snad chce zemřít,“ zamručel další voják a namířil na Aydina.

„Ne!“ sykl na něj Colloredo. „Nestřílet. A vůbec, je pořád náš zajatec.“

Muži opatrně sestoupili na úpatí kopce, kde Aydina obstoupili, stále ovšem s podivným pocitem, že to musí být past.

„Cos jim řekl?“ prolomil Tobias ticho.

„To je už jedno,“ řekl Aydin tiše, v očích smrt.

„Mluv!“ vykročil k němu rázně Colloredo.

„Řekl jsem jim, že jste všichni mrtví, že jsme pohřbili vaše těla a že se musím spojit se svou jednotkou na západě.“

„Proč?“

Aydin neodpověděl.

„Nechali mi tu loďku, tedy alespoň to slíbili,“ řekl potom. „Nemusíme už čekat na vaše muže. Můžeme přelout.“

„Přece jen je to past!“ ucedil kdosi.

„Možná ne,“ řekl Colloredo.

„Jestli ne, tak jsi nám zachránil život. I když nerozumím, proč.“

Aydinovy zápěstí byly zase u sebe. Dával najevo, že se nechá spoutat. Tobias chvíli nerozhodně stál. Kéž by ten mladý voják zůstal ležet v té prohlubni a oni ho mohli nechat za sebou. Rozpačitě přistoupil a svázal mu ruce, přičemž cítil, že je to zbytečné.

„Tak pojd'me,“ strčil pak do zajatce.

Muži se vydali obezřetně k břehu ostrova a tím ukončuje Tobias krátké vyprávění.

„Nevěděli jsme, co se stane, až do chvíle, kdy jsme bezpečně přistáli a spojili se s jednotkou,“ dodá Colloredo. „Bylo to opravdu zvláštní.“

„Snad měl nějaké své důvody, proč chtěl zůstat v zajetí,“ uzavře Tobias. „O dva dny později jsem jej vyslýchal cestou do Bělehradu. Usoudil jsem, spíše logicky, než že by mi to stvrdil, že musel udělat něco, kvůli čemu by jej v turecké armádě čekala přinejmenším smrt. Když pak byl

zraněný, tak viděl, že sám neuteče nikam a bude dříve či později jejich nebo naším zajatcem. Takže si vybral takhle...”

Tobiasova tvář se na okamžik změní. Zjevně mu hlavou letí více myšlenek, než kolik jich převádí do slov.

„Ano, tomu už rozumím,“ ozve se Johann, jako by procítl z hlubokého spánku. „Někdy je asi pro vojáka vlastní armáda horším místem než nepřátelský žalář. Tedy... rozumím tomu, ale stále si myslím, že utíkat před následky svých činů je zbabělé.“

„Nikdy ovšem nevyzradil nic, jen jméno a hodnost,“ řekne Tobias. „Mohu-li takto mluvit o svém nepříteli.“

„Není nic špatného na tom, vzdát soupeři čest,“ řekne Colloredo.

„Ovšem už asi nikdy nezjistíme, jaký byl přesně jeho příběh,“ uzavře Tobias a všichni u stolu pozvednou sklenice, aniž by kdokoliv určil, na co vlastně připíjejí.

Zvláštní atmosféru přeruší Jeník, který přichází z chodby s Nanette de Bergman po boku, oba zapředeni v přátelský rozhovor.

„Půvabná Nanette,“ řekne Colloredo polohlasně. „Co se o ní Jeník nabásl. Je jako nemocný od chvíle, kdy ji prvně spatřil. A vlastně se mu nedivím. Ještě dole ve velkém sále jsem s ní rozmlouval o všem možném a jevila se mi přes všechnu rozkošnost také inteligentní.“

Jeník představuje Nanette důstojníkům Minutiliovi, Svarthjartovi i Christianimu. Adrianne, Edith a Isabelle přichází ženu doslova nenávistně provrtávají pohledy.

Konečně do místnosti v doprovodu sluhů přijde hraběnka, kterou šel Jeník hledat. Nechá si políbit ruku od nadporučíka Colloreda a pak si jej odvede ke stolu s Jeníkem a Nanette. Tobias i Johann se chvíli dívají za nimi a pak se spontánně vrátí ještě jednou v myšlenkách k podivném incidentu na moldavském ostrově, přičemž si Tobias uvědomí, že ač nahlas nemluvil o své lži nad Aydinovým tělem, tak i Johann si ji domyslel. Ale rozhodně nemá tolik pochopení, jako tehdy Colloredo. Kdo ví, co by Johann udělal, kdyby tam tehdy byl s nimi. Johannovi se do tváře vrátí neutrální výraz a Tobias pustí všechny ty úvahy také z hlavy. Vezme ze stolu balíček a začne jej míchat.

„Ještě hru, pánové?“

Za chvíli mají vojáci zas dlaně plné karet. Ale navzájem si do nich nevidí, což je trochu děsivé, trochu napínavé, z určitého pohledu zcela přirozené. A vposled je pravda, že bez toho by hra vlastně vůbec nefungovala.

XVI. Břehy Dunaje

Sotva poslední mosazný pohár cinkne o ty ostatní, už Georg nese táč s dalším špinavým nádobím. Rossi v krátké pauze vydechne a potopí další talíř do horké vody.

„Pánové v salónku si objednali dezert,“ volá lokaj, který s prázdným podnosem vpluje do místnosti.

Rossi domyje další várku a otočí se. Všímá si, jak všichni sloužící okamžitě přepínají z upjatě vlídných úsměvů do civilních výrazů se zjevnou únavou a stresem.

„Konečně chvílka klidu,“ opře se Georg vedle Rossi, zatímco lokaj odchází s dezerty.

Přes otevřené okno přichází tlumené zvuky hudby i hluk zapálených hovorů z velkého sálu. Když člověk poslouchá pozorně, dokáže pak z jiného směru ještě odlišit slabší zvuky ze salónku v druhém patře.

„Co na to říkáš?“ otočí se Georg.

„Na co?“

„No, na práci tady. Jsi tady pár dní a hned taková velká akce...“

Stočí k němu krátce oči. Je to mladý sluha, původem z Uher, muž ničím nevyčnávající. Snad trochu prostoduchý. Rossi si promne ruce.

„Je to lepší, než to předtím.“

Podvědomě zdůrazní slovo „to“.

„Jasně,“ skloní Georg hlavu. „To chápu. No, já tady nezůstanu. Chtěl bych narukovat.“

„To ti přeju,“ řekne Rossi a Georg si není jistý, jestli slyšel ironii.

„Proč ne? Bojovat za císaře...“

„Brát si, co ti nepatří. Životy, peníze, věci. A pak někde pro nic za nic umřít, třeba rozpáraný tureckou šavlí,“ doplní Rossi, teď už zjevně sarkasticky.

„Je lepší smrt na souchotiny jako starý sluha, který celý život leštil příbory?“

„To bys aspoň někomu chyběl,“ řekne Rossi. „Když umřeš jako voják, ani tě nepolitují. Skončíš ve velké jámě pod hromadou těl a vápna. Ani tě nepohřbí, protože by jim na tobě záleželo, jen chtějí, ať se z hnijících mrtvol nešíří nemoci a smrad.“

Georg se posadí za malý stůl se sklenicí vody.

„Mluvíš, jako bys to všechno viděla.“

„Znám vojáky celý život. Nejdřív můj muž, toho umlátili Turci, pak jeden Rakušan, ten umřel na sepsi, nohu měl zelenou a zkaženou, že se mi z toho chce pořád zvracet, když si na to vzpomenu. A pak...“

Rossi se odmlčí. Chvilí to vypadá, že bude pokračovat, ale nakonec zamyšleně přehodí hadr z jednoho konce stolu na druhý a otočí se k oknu.

„Už nechci vojáky ani vidět,“ řekne po chvíli. „A víš, co mě děsí nejvíc? Mám zkušenost a pocit, že každý chlap v sobě má takového vojáka. Není to něco, co by mu vnutili. Jenom to v něm probudí. Řeknou mu, že se za to nemusí stydět. Dají mu pocit, že ta touha táhnout s davem, bezostyšně brát lidem úplně všechno, že to je v pořádku, ba co víc, že je to ctnost.“

Georg je zaskočen úvahami, které nestíhá sledovat.

„Křivdíš jim,“ řekne nejistě.

„Některým snad. Třeba podporučík Jeník, to je čestný člověk. Mohl by být klidně starosta, vysoký úředník, spisovatel nebo třeba strážník. Ale ani ho nepustí vojenský život.“

„Jeník!“ zvolá Georg. „Právě kvůli němu a taky nadporučíkům Colloredovi a Minutiliovi chci být vojákem. Ty příběhy! Jsou to mí hrdinové. Žijící, skuteční hrdinové.“

Rossi si prohlíží bledý Měsíc.

„Měla jsem bratra,“ řekne Rossi. „Uvažoval o službě, ale nesnesl to násilí. Nakonec se stal knězem. Tedy, měl se stát knězem. Umřel ještě krátce po studiích jako řádový mnich. Kašlal úplně černou krev... Ale těšila ho ta představa, že by jako kněz mohl pomáhat lidem, že by jim mohl ulevit od hříchů, nebo alespoň poradit. Hodně mi chyběl, když umřel.“

„Já jsem z rodiny poznal jenom matku,“ řekne Georg. „Taky mi chybí.“

„Bratr studoval. Nejen teologii, ale přírodní vědy a všechno... Ten samotný fakt a taky to, co vždycky vyprávěl, to na naši farmu, tu u chaty Saltzpflaum, přinášelo závan dalek. Byl to jediný živý proud v těch stojatých vodách, ve kterých jsem vždycky myslela, že nemůžu dýchat. A pak to skončilo. A já jsem se chytila prvního vojáka, co měl nějakou hodnotu a peníze, ale co hlavně byl z daleka. Myslela jsem, že se to vrátí. Ten proud, to, že má život nějaký smysl, že jde odněkud někam a není to jen nekonečný koloběh sklizní a péče o dobytek. Jenže ten proud mě strhl, podemlel mi nohy, vlekl mě po kamení. Tisíckrát jsem si říkala, že bych dala vše zas za ty stojaté vody, za to bezpečí.“

„Tady jsi v bezpečí.“

„Asi ano. I když uprostřed války.“

„A to je to,“ řekne Georg. „Nebýt těch vojáků, tak to tu mají všechno Turci.“

„A já bych tu vůbec nebyla,“ odvěti Rossi. „Byla bych ve Švýcarsku, měla bych starého Haberlina z vedlejšího panství za muže, rodila bych mu děti a sledovala, jak stárnu a tloustnu, až bych umřela a kdybych měla velké štěstí, tak by kolem mé postele v ten poslední den seděla vnoučata a nebylo by jim lhostejné, že odcházím.“

Georg se nadechne, repliku mu však z úst vezme nečekaný příchozí. V kuchyni se objeví Jan Jeník z Bratřic, jenž celý nažehlený působí ve špinavé místnosti jak pěst na oko.

„Pane podporučíku,“ vyskočí Georg a Rossi se též narovná.

„Klid,“ pousměje se Jeník a povšimne si Rossi. „Dobrý večer, slečno.“

Pak se rychle rozhlédne.

„Můžu vás požádat o láhev dobrého vína?“

„Ovšem,“ vyrazí Georg do vedlejší místnosti. „Nebyl jste obsloužen? Muselo dojít k politováníhodnému...“

„Ne, to je v pořádku,“ přeruší ho Jeník. „Jsme se slečnou Nanette na balkóně, kde by nás asi nikdo nehledal.“

„Nemám vám to odnést?“

„To bude v pořádku,“ přebere Jeník láhev a poháry. „Děkuji.“

„No, já bych se vyšším důstojníkem asi stejně nestal,“ řekne Georg, sotva za Jeníkem klapnou dveře. „Na to musí mít člověk jméno. Nebo známosti.“

Odmlčí se.

„Asi bych umřel v prvních měsících jako voják.“

Rossi zkoumá drobnou mimiku v jeho tváři a uvažuje, proč ve svých myšlenkách tak obrátil po setkání s někým, koho označil za vzor. Snad pocítil nedosažitelnost ideálu? Rossi napadne myšlenka, že Georg asi nikdy nenarukuje. Stejně, jako on neuteče před vším, co jí tíží ve snech, co pokrucuje její mysl.

„Dlužím Jeníkovi hodně,“ řekne Rossi do nastalého ticha. „To on se za mě přimluvil a zajistil mi tohle místo, když jsem byla na úplném dně.“

„A jak ses dostala na dno? Tak, že oba vojáci, které jsi milovala, umřeli?“

„To nebyl jediný důvod,“ povzdechne si Rossi. „Bylo toho víc, než jsem mohla unést. Nejdřív ty představy. Začala jsem blouznit, už když utloukli mého muže. Měla jsem iluze, v nichž jsem se s ním setkávala a hovořila. Záchytným lanem ke skutečnému světu mi byla naivní představa, že s tím dalším vojákem, s mým zachráncem z tureckého zajetí, utečeme. Myslela jsem, že se vydáme po moři a přes Alpy, až domů. Byly to bláhové myšlenky, jako bychom byli malými dětmi. Nebo jsem byla dítětem jen já. On se vrátil k šavli a pušce, což nakonec znamenalo i jeho smrt.“

„A zůstalas sama,“ dokončí Georg.

„Kdyby sama,“ řekne Rossi a Georgovi připadne, že se náhle přikrčila, jako by jí na záda tlačilo velké závaží. „Jeden voják, Michael, mě začal pronásledovat. Nejdřív jsem to nevnímala, ale pak už to nešlo přehlédnout. Kde jsem byla já, tam byly jeho tmavé oči. Vždycky jsem už myslela, že mě jeho stín opustil, když tu jsem si náhle všimla jak kdesi vzadu, za zády ostatních lidí, se zas krčí on a upřeně mě sleduje. Nevěděla jsem proč. Snad jej přitahuji, říkala jsem si. Ví, že už nemám žádnou ochranu, tak se mě chce zmocnit.“

Georg ji upřeně sleduje. V hlavě se mu všelijak mísí to, co dříve říkal o vojácích, s tím, z jaké stránky je poznala Rossi.

„Ale pak jsem zjistila, že to bylo něco jiného. Michael nenáviděl vojáka, s nímž jsem byla předtím, toho, který zahynul v bolestech. Nevím, co mu Wilhelm udělal, ale náhle svého nepřítele viděl Michael ve mně. Stále jsem mu ho připomínala a z prosté zášti to přerostlo v posedlost. Nakonec už v tom snad ani nemohl být Wilhelm, snad už nakonec ani Michael nevěděl, proč v něm probouzím takovou nechuť, ale nakonec i takovou nezdravou vášeň.“

„Co je s ním teď? S tím Michaellem?“ zeptá se Georg.

„Nic,“ pokrčí Rossi rameny. „Je u jednotky. Prý se vyznamenal v bitvě, tak jej možná povýší. On mi v počátku nechtěl ublížit. Ani dotknout nebo mluvit se mnou nechtěl. Teprve když Brentano zavelel pochod k Zemlinu a většina obyvatel vyčerpané vesnice odešla s jednotkou, aby skončili v uprchlických táborech okolo Bělehradu, tehdy sebral svou odvahu. Nebo to už nemohl vydržet. Nevím. Nechtěla jsem s ním moc mluvit, tak mě zkusil přímo osahávat a líbat. Asi nečekal, že se budu bránit. Nechal toho, snad i proto, že se nebylo kam skrýt a všude byly oči vojáků. Ale já jsem se tehdy začala bát. Nejen jeho. Všech.“

„Bylas v uprchlickém táboře?“

„Byla,“ kývne hlavou. „Pak jej zrušili a já se vlastně ocitla na ulici.“

„To bylo tak před týdnem, ne?“

„Ano. Ovšem tehdy mě našel a to, v jakém stavu jsem byla, totiž zubožená, špinavá a hladová, to bylo něco pro něj. Zaplatil mi přístřešek. Malou podkrovní cimru, ale měla jsem tam postel a taky jsem se mohla umýt. Koupil mi jídlo. Copak jsem mohla odmítnout? Byla jsem na pokraji a chtěla jsem žít. Hodně si užíval tu svou novou roli blahosklonného zachránce a já jsem ho za to nenáviděla a zároveň mu byla vděčná.“

Do kuchyně vejde sluha Viktor, Georgův kamarád. Rossi přeruší své vyprávění, které náhle nechce sdílet úplně s každým.

„Posílá mne pan Jeník pro láhev vína, nejspíše bílého,“ řekne Viktor.

„Před chvílí si tu byl pro první,“ ušklíbne se Georg a sleduje přítele, jak sestupuje do malého sklepa. „Přišel osobně, věřil bys tomu?“

„Asi ano,“ řekne Viktor, když se vrátí s lahví v ruce. „Češi jsou divní. I jejich šlechtici a důstojníci se někdy chovají jak pastevci.“

Oba se krátce zasmějí a to už Viktor odchází.

„Jaký byl konec toho příběhu?“ naváže pak Georg.

Rossi se mezitím přemístila k zelenině, kterou začala čistit a krájet.

„Konec,“ zamumlá pro sebe Rossi, zatímco krouhá mrkev. „Konec byl trochu trpký, ale pak jsem skončila tady a to je asi dobře. S Michaellem to bylo tak, že za mnou chodil a svěřil se mi, že je již posedlý mnou jako ženou, že by mě chtěl mít jen pro sebe a zároveň by mě chtěl zardousit, že to neumí lépe popsat a už vůbec ne vysvětlit, ale takhle se to v něm prostě svářilo. Byl jak nemocný. Snad šilenější než já. Vrátily se mi noční můry. Michael splynul s mrtvým manželem a tohle monstrum z nich obou ke mně každou noc přicházelo a chtělo stále víc. Nejdřív mluvit, svěřovat se, dlouho do noci. Pak doteky, to mě mačkal, že jsem nevěděla, jestli mě chce rozdrtit a stáhnout s sebou do záhrobní, nebo jestli si jen tu sílu neuvědomuje. A pak do mě již vnikl, ale jen krátce, mně se to okamžitě přestalo líbit a vzpouzela jsem se, takže mě mlátil a já jsem pak utekla a byla radši znovu na ulici, kde jsem chtěla jen noční můry ukončit, zabít se, utopit se v Dunaji a spolu se svým vědomím zabít vzpomínku na Michaela i mrtvého manžela.“

„Tehdy tě zachránil Jeník?“

„Později. Stejně jsem se nedokázala zabít. Odvedl mě zase Michael. Omlouval se a byl pozorný. Najednou jsem se mu vlastně i chtěla vybrečet na rameni a chtěla jsem zas, ať je se mnou, říkala jsem si, že by možná mohl být mou další láskou. A pak jsem zas cítila nenávist a nechápala sama sebe, jak můžu mít tak protichůdné myšlenky. Přestala jsem myslet skoro úplně a nechala se jen nést proudem. Myslela jsem na domov, na rodiče a naši chatu. Michael se mnou chtěl spát, ale nedošlo k tomu, bránila jsem se. Nakonec zuřil, bil mne a já jsem zase utekla. Znovu na břehu Dunaje jsem napůl čekala, že mě opět najde, ale z kolotoče mě vytrhly mdloby z hladu a pád do řeky. Voda mě probírala, ale to už jsem se topila a byla v úplné tmě v hlubinách. Vylovili mě rybáři a předali skupince vojáků, jenž mne poznali a odvedli za nadporučíkem Colloredem. Ten mě chtěl poslat do chudobince, ale Jeník se mě jako vojenské vdovy a taky kvůli Wilhelmovi zastal. Přesvědčil Colloreda a tak jsem skončila zde.“

„Mělas jim říct, co ti Michael dělal,“ řekne Georg. „Pořád jim to můžeš říct. Dostane ulice. Třeba zaplatí životem.“

„Neřekla jsem nic, bála jsem se.“

„Ale on by neměl uniknout trestu,“ trvá na svém Georg, který si náhle připadá hrdě na to, že zrovna jemu se Rossi spontánně se vším svěřila a cítí náhle jistý díl odpovědnosti za její osud.

„Ani nevím, jestli to chci,“ zaváhá Rossi. „Chtěl mi vlastně pomoci. A zároveň ublížit. Byl jako šílený. Oba jsme byli šílení.“

„Není nic, co by ho mohlo omluvit,“ řekne Georg rezolutně. „Tedy, jak to vnímám já.“

„A co pak? Dostane několik ulic, ostatní vojáci ho možná umlátí k smrti. Obrátí mě to zpátky ze slepé uličky, do které jsem dávno vbloudila?“

„Ne, ale bude to spravedlnost.“

„Ve válce není spravedlnost. A ty tresty, to je jen bití vojáků jak psů, aby byli poslušní.“

„Na tom se neshodneme, ale dělej, jak myslíš,“ řekne Georg, přebere táč špinavého nádobí od právě přichozího lokaje a začne je umývat. „Ale až se příště ten Michael dopustí násilí na jiném děvčeti nebo zas na tobě, tak to bude proto, žeš teď mlčela a prošlo mu to.“

„Třeba se ještě dočká trestu,“ zamumlá Rossi a odkrojí poslední kolečko mrkve, načež očistí nůž do hadry. „Vlastně nevím, proč jsem ti to vyprávěla.“

Asi jsem tak zoufalá po komkoliv, kdo by poslouchal, po jakémkoliv člověku, kterého by se dalo zachytit, dokončí již ve své hlavě. Což je to, co mě v první řadě přivedlo pod hladinu Dunaje. Ale bez lidí smutek nebolí, radost není skutečná, život nemá cenu a přežívání je jediná tenká slupka nad dužinou smrti. Georg nic neodpovídá, což je dobře, protože tu řečnickou otázku vlastně nechtěla položit.

Oba se obrátí ke své práci a během pár okamžiků musí Georg s čerstvými láhvemi vína odejít obsluhovat hosty. Slova, která vyprávěli, zůstávají v kuchyni viset okolo Rossi a pronásledují též Georga. On dívky zároveň lituje a zároveň je na ni rozzloben, protože vnesla hořkou pachů do jeho vojenského snu. Ona své pocity ani rozklíčovat neumí, takovou jsou zvláštní směs otupělosti a vzpírání se otupělosti.

Když se později, stále v těchto myšlenkách, dostává na terasu, kde poklízí nádobí po již odešlých hostech, dívá se do dálky na temnou a nehybnou hladinu řeky Dunaj, která se dá ve tmě rozeznat jako to nejčernější a nejprázdnější místo.

Na vlnkách pluje odraz Měsíce, v jehož tváři bezpečně rozpozná Moře klidu. Nadměsíčná zóna věčného klidu teď jako by byla daleko za oblohou, ale též hluboko pod odrazem pod hladinou.

Výhled do dálky zastíní obrys, který po chvíli Rossi bezpečně pozná. Michael působí strhaně, jako by celé dny nespal. Vynoří se náhle ze tmy a oči se mu matně blyští. Pravou dlaň má obvázanou, podle mokvající látky nejspíš čerstvě. Jeho rukáv je roztržený.

„Hledal jsem tě,“ řekne Michael malátným hlasem.

Jako by byl démonem, kterého přivolala zpět z podsvětí tím, že o něm mluvila a že na něj myslela. Cení zuby a jako nepřítel se klátivou chůzí přibližuje. Na terase před zámečkem není, zdá se, nikoho, kdo by jim mohl pomoci. I zvuky hlasů a hudby z hlavní síně zdají se teď vzdálené. Rossi hučí v uších. Má pocit, že se nad ní zas zavřela hladina.

„Ani nevíš, jak jsi mi chyběla,“ řekne Michael tiše, když dojde až k ní.

Rossi se nehýbe. V očích cítí slzy a na zádech mráz.

„Myslel jsem, že se nevrátím. Všem jim uřezali hlavy. Szentivániho hlavu narazili na kopí. Řeka byla plná mrtvol.“

Michael má oči též od slz. Pomalu a něžně bere tváře švýcarské dívky do svých dlaní.

„Nemůžu být bez tebe,“ vydechne voják a zavře oči, jako by našel poprvé za spoustu týdnů trochu klidu.

Rossi zavře také oči, ovšem jen na chvíli, pak je prudce otevře a jsou stejně bledé jako Michaelovy. Tmu protne křik. Na šaty služebné cáká krev a vidlička je pořád špinavá od nejlepšího vídeňského dortu, když ji vráží vojákovi do krku. Michael si doslova rozervaný krk marně drží a přes prsty mu crčí krev. Nestihá se bránit a vidlička mu skončí v oku. Na zemi mu Rossi klečí na hrudi a rozřezává obličej rozbitými talíři a láhví od vína.

„Rozbiju mu hlavu!“ vybaví se Rossi Wilhelmův hlas a ona se zvedá, přidržuje lemy sukně a dupe mu na lebku, která je tvrdá, a přece pod služkovskými botami nakonec praská, úlomky kostí ji zraňují na kotnících a snad se drtí i její vlastní kůstky v chodidle a trhá se jí kůže, to však nevnímá a dál dupe patou na oční důlek, na nosní přepážku, na tvrdý líc a rozbitou čelist.

Odtrhává ji Johann a ona si uvědomí, že muzikanti už nehrají a že před ní stojí zástupy šokovaných lidí. Dámy se tisknou k partnerům. Vojáci nevědí, jestli vyrazit dopředu, nebo zůstat stát. Krásná Edith si pozvracela šaty s krajkami a imitací perí. Jan Jeník stojí nejbliž, Nanette po levém a Ingmara po pravém boku. Vypadají takřka smutně, když jdou k ní. Ingmar konstatuje Michaelovu smrt. Nemusí se k němu ani shýbat, vždyť voják má místo hlavy jen propadlý kotel z kostí, v němž klokotá krev.

„Pane Koldrusi,“ napůl si povzdechne a napůl rozkáže Jeník. „Odved'te ji do cely.“

Rossi se nechává odvést a cestou vidí Georga, jak se s prázdným tácem opírá o zeď vyděšený k smrti. Za ním, za oknem do zářící síně, jsou lidé. Je tam Dimitar, vysoký a

nažehlený ve své uniformě, zrovna tak, jak jej viděla poprvé. Přistupuje k prosté, ovšem šťastím zářící dívce, v níž rozpozná sebe samu. Dávají se do tance, zatímco staří rodiče se šťastně usmívají a bratr, jehož tvář byla vždy tak klidná a moudrá, sedí v koutě, pije víno a svým stoickým klidem dodává celému sálu na pravdivosti.

Johann trhne s jejím ramenem. Vzdalují se od vily a ona už neví, jak skončil tanec s Dimitarem. Úzká cesta tmou vede k osvětlenému Zemlinu. Někde daleko jsou slyšet děla. Ani teď bitvy a šarvátky neustávají. Jsi tam někde Wilhelme? Bojuješ o život a myslíš na mě?

Uvidí ho pod první olejovou lampou. Wilhelm se vrátil z boje, unavený, ale připravený Rossi vždy chránit. Jen stojí v mihotavém světle a nic neříká.

Rossi se cuká a vzpírá, tluče do Johanna pěstmi, ale jeho stisk je silnější.

„Wilhelme!“ vykřikne, ale oslovený pod lampou se s omluvným úsměvem otočí a vykročí zpátky do tmy, snad aby se vrátil k dělům a puškám na dalekém horizontu.

Je na konci cesty. Všechny nechala za sebou. Rossi vzhlédne k Měsíci. Pak přijde i o něj a v temné cele ji obklopí ticho.

„Nemohl jsem prostě vystát tvou existenci. A nemohl jsem na tebe ani přestat myslet.“

Michael stojí v rohu, oči ještě bledší než předtím.

„Já vím,“ řekne Rossi a posadí se na zem. „Myslím, že ti nikdo neporozuměl tak, jako já.“

„Teď už je to ale jedno,“ řekne Michael po chvíli. „Jsme tu jen my dva.“

Rossi se ošije strachem.

„Chci jen domů,“ řekne, pláč na krajíčku.

„Žádný nemáš.“

„To není pravda!“ vykřikne Rossi a zvedne se. „Já se tam vrátím.“

Už se nedívá na Michaela. Jde ke dveřím.

„Rossi...“

Neposlouchá ho. Vychází ven do údolí pod severními stěnami Alp. Slunce hřeje a vítr rozšeptává větve stromů. Rossi jde přes louku k zápraží domu, jenž důvěrně zná. Dveře jsou otevřené a zevnitř se line pach domova. Dojde skoro až ke dveřím.

Rossi zdrtí úzkost. Už by ji nepoznali.

Otáčí se a ve špinavé cele usedá do protilehlého rohu, zatímco ji sledují zlověstné Michaelovy oči.

„Měls pravdu. Zbyli jsme si už jen my,“ řekne Rossi a opře unavenou hlavu o zeď.

Neklidné vody Dunaje se v dálce tříští o černé kamení.

Měla ses radši utopit, šeptá vítr.

XVII. Szentiváni

Kolem Michaela houstne přítmí a poslední paprsky světla umírají v okenicích. Zemlinská hospoda upadá do opilé noční ospalosti. Lavina zlatého světla se promění na pouhý pramen. Když je svit zaškrcen úplně a děvečka konečně rozžíná petrolejky, obrací do sebe Michael stakan pálenky. Skoro necítí jeho chuť přes neurčitý pocit nevolnosti ze života.

Michael byl z rodu policistů a vojáků. Byl přísně vychován a nad rámec toho, co jej učil otec, si již jako dítě vytvořil svůj vlastní systém takřka vojenské morálky. Čest a povinnost bral nade vše. Slabost viděl všude. Nakonec, to už jako mladý voják, se takřka úzkostně snažil, aby obraz čestného a odvážného muže nebyl pošpiněn.

Vracel se k té chvíli znovu a znovu. Klečel ve vymleté jámě, byl si jist, že mu za chvíli ostří otevře hrdlo a tolik najednou chtěl, aby mu krk zůstal v pořádku, aby tam neumřel. Pocítil strach. Po pěti letech v armádě, po necelém tuctu bojových střetů. Násilí a nebezpečí jej vždy jen víc rozlítily. Bojoval a nehleděl na svá zranění, ani na to, že se vrhá do ohrožení. Ale když okusil bezmoc, tak se rozum zatmívající vztek náhle zlomil a jako by se tvrdá slupka rozlouskla, byl tam zase ten malý kluk bojící se vlastního strachu.

Nebylo to poprvé. O rok dříve potkal na průzkumu tureckého běžce. Byli sami v úvoze a nepřítel jej spatřil dřív. Už tehdy jej pocit bezmoci dostal na kolena, ve chvíli, kdy jej však chtěl Turek spoutat, Michael mu zarazil tesák mezi nohy a pak do hlavy. Nikdo nebyl svědkem jeho slabosti a on sám se v následujících dnech přesvědčil, že vlastně ani strach neměl, že to od začátku byla promyšlená lest.

Tentokrát to bylo jiné. Byl tam Wilhelm. Vojenský uprchlík. Stál nad Michaelem hrdý a silný, jako by byl dospělým, jenž našel plačící dítě. I když si Michael říkal, že Wilhelm nejspíš o chvílce hanby nebude mluvit, že na ni snad ani zvlášť myslet nebude, stejně jej ta malá šance na obecné ponížení a ztrátu tváře vytáčela k nepřičetnosti.

Po Wilhelmově smrti, tak nedůstojné a odpudivé, se mu nijak neulevilo. Jako by někdo, s kým má nevyřízené účty, odplul na úplně jiný kontinent. Z nevyřízených účtů se staly nevyříditelné. A pak tu byla Rossi.

Hostinský mu dolévá. Za okny už je tma.

Ke kvartýru odchází s těžkou hlavou a suchým jazykem. Co se to v něm zlomilo? Dříve by i prohru ustál s chlapskou lhostejností. Pak se zhroutil a Wilhelm tomu byl svědkem. A teď, týdně poté, jej pět dní stará porážka obklopuje jak zlý sen. Jako by z toho místa děsu nikdy nedostal. Co mělo být pouhou hlídkou, změnilo se v očistec.

Vyrazil tam tehdy s malým oddílem pod vedením důstojníků Szentivániho a Svarthjarta. Z granátníků kráčel s ním podél vozů též šikovatel Koldrus. Zbytek grenadierů zůstal s Jeníkem v Zemlinu, stejně tak, jako všichni jägeři, jež si zasloužili oddech po pronásledování janičářů až k Staré Moldavě. Johann i Michael šli dobrovolně. Michael snad proto, že v Zemlinu již nemohl vydržet, nemohl už být dál blízko zdroje své závislosti, nemohl už déle cítit pach její kůže, nemohl už déle žít se sebou samým, kterým náhle pohrdal. Co hnalo z ležení do pole Johanna, to Michael netušil.

Ovšem, Johann Koldrus byl zosobněním toho, čím se chtěl Michael snad od dětství, nebo přinejmenším od narukování, stát. O to víc si to uvědomoval tehdy, když pochodoval s tak podivnými myšlenkami a zaobíral se tím, co jej nikdy moc netrápilo. Michael viděl ten rozdíl. Poznal, že Johann je prostě takový, narodil se takový. Nebude nikdy jiný. Neochvějný bojový duch není pro něj něčím, k čemu by se musel každé ráno zavazovat a co by si jak kabát musel stále oblékat a zašívát. Nebylo to pro něj hraním role, kterou by byl fascinován.

Podporučík Svarthjart, kterého Michael pamatoval ještě jako lékaře, v těch časech již velitel pěchoty, byl pak pravým opakem Michaela. On se bál slabosti ve svém nitru a stavěl proto kolem sebe zeď zarputilosti, zatímco Ingmar to měl právě obráceně: Michael jej znal dobře a věděl, že v srdci Ingmar boj a vítězství miluje, což jej ale zároveň děsí, neboť veškerý jeho rozum jej vede k pacifismu. Proto stále mluví o hrůznosti zabíjení a nosí s sebou tu auru, v níž se náhle všichni stydí za své zabijácké řemeslo. Snad Ingmar doufá, že tímto mluvením a chováním očistí své nové Já, to, které od lékařské praxe a pomoci raněným přešlo k rozkazům, ke střelení a k páraní břich hrotem šavle.

Ingmar mluví o strašnosti boje, ale Michael ví, že by nikdy nezaváhal, nikdy by se boji nevyhnul. Ví, že v boji je Ingmar strojem, který se až poté mění v člověka a zpětně hodnotí celý boj, plný hrdosti na to, když ten stroj zabíjel a mrzačil jen málo. Michael vedle toho celý život sní o vojenské cti a o triumfu, zároveň mu však boj přijde opravdu strašný. A nepřiznával si to do chvíle, kdy mu v tom mlčenlivá Wilhelmova tvář nenastavila nevědomky zrcadlo.

Nadporučík Szentiváni byl starší muž. Hrdý důstojník na své postavení, které si vybudoval, a úctu, kterou si v průběhu dlouhé služby zasloužil. V Zemlinu zanechal rodinu. Krásnou ženu a dvě malé děti.

Uherskou hlídku u bešaňské hráze, jejíž stavy Michael s ostatními doplnili, obklíčili Turci pod rouškou tmy. Řeka byla náhle plná čajek a nepřítel spustil palbu ze všech stran. Snad by rakouské a uherské síly mohly hráz uhájit, ale po těžkém zranění Szentivániho, který přebral velení, ztratili muži všechnu rozvahu.

„Bitva je ztracená!“ křičel Ingmar, který náhle velel stěží dvěma tuctům mužů. „Musíme podél těch kamenů na severní straně!“

Michael se na okamžik probral z oparu hrůzy. Pohlédl do šera, směrem, kam ukazoval Ingmar hrotem šavle. Jediné místo, kudy by se dalo utéct. Tedy dokud se z mlhy nevyloupnou další čajky.

„Rychle!“ poháněl je Ingmar.

Michael naposled pohlédl nazpátek. Pušky mlčely. Turci šavlemi doráželi zbytky uherských sil. Szentivániho, který chroptěl krev, táhli pryč, snad do zajetí, jak se Michael domníval.

Dorazili k černým kamenům, kde na ně Turci spustili střelbu z čajky, která ještě nepřistála. Zde se rozdily mezi muži opět ukázaly. Ingmarovi ztuhla tvář, jako by byl sochou, neukázal ani strach, ani zoufalství, jen zabíjel a překračoval mrtvé s chladnou zuřivostí. Dělal vše pro to, aby se ze situace dostal, jako by šlo o kalkul nad šachovou partií. Johann si snad situaci ani neuvědomoval a jak ve svém živlu rozdával rány napravo a nalevo. Jeho silná paže zabila nejméně čtyři vojáky, nebo tedy tolika si všiml Michael.

On sám potom cítil strach, ale zároveň překvapivě úlevu z myšlenky, že zde zemře a že to všechno končí. Místy mu hlavou probleskla myšlenka, že by si rád již klekl na zem, přestal bojovat i utíkat, že by se jen nechal už zabít, hlavně ať to dál už nebolí. A vzápětí ho ta představa vyděsila, náhle si zas připadl jak v té úžlabině, viděl nad sebou Wilhelma, jenž se pohrdlivě smál, byl ochromen představou šavle pronikající masem.

Povedlo se jim utéct a skryli se v hustém podrostu v ohybu řeky.

Tedy Michael přežil, osud mu nedopřál trest a úlevu v jednom. Zůstal žít jako muž, jenž nevydrží v místnosti sám se sebou.

Ozve se škrtnutí a od jiskry vzplane petrolej. Michael se rozhlédne po kvartýru. Jako by v každém stínu viděl Rossi. Jako by z hrubého povlečení cítil její pot. A slzy. Ty slzy mu ulpívaly na jazyku, zmáčely mu košili, leptaly kůži a vžíraly se do kostí.

Michael se trochu potácí. Od petrolejky zapaluje svíci a s tou přichází ke stolu, na němž má rozloženou pušku a pistoli. Postaví svíci k olejníčce a zvedne šavli. Ostření a olejování čepele mu dopřeje klid, ale jen na chvíli. Posune váček s prachem a nůž s jelením jílcem stranou, aby se dostal k hadru, jímž šavli očišťuje. To už je myšlenkami zas jinde.

Přežili celou noc v rákosí a ráno, když se Turci vraceli do Bělehradu, viděli teprve pole jejich porážky. Nepřítel vojákům uřezal hlavy a narazil je na kůly. Na tom nejvyšším upírala vytřeštěné oči k nebi Szentivániho tvář. Mrtvolý ležely na svahu i plavalý v řece. Johann hleděl na výjev s hněvem v očích a se stisknutými zuby, jako by prahl po odplatě. Ingmar byl jen smutný a vypadal jako někdo, kdo pohlédl do panoptika absurdity.

S myšlenkou na hrůzné ráno ztratí Michael pozornost a řízne se do dlaně. Švihne šavlí a stůl se zatřese. V mžiku vteřiny zkusí zachytit padající svíčku, ale pozdě. Oslepí jej světlo a ohluší rána. Kde byl váček s prachem, je velká díra ve stole a mžourající Michael, alkoholem i šokem částečně uchráněn před bolestí, se nevěřícně dívá na dlaň, z níž tři prsty náhle chybí.

Bolest přijde později a to už se Michael potácí ulicí. Pahýly jsou z části uzavřené žárem, přesto z nich a z též z mnoha ranek na ruce teče krev. Zatočí se mu hlava, ale to jej již podpírá voják z hlídky, kterou přivolal zvuk výbuchu. Hlídka s ním jde ulicemi. Vnímá jen rozkomíhaná světlo z olejových lamp a nad tím vším velký Měsíc a hvězdné nebe.

„Co se stalo?“ slyší za chvíli něčí hlas. „Ukažte, jsem lékař.“

Doktor Josef Bláha šel náhodou jejich směrem.

„Musel si to udělat sám. Vybouchl mu nejspíš prach,“ řekne jeden z vojáků.

Bláha přičichne k pahýlům, z nichž je sirný zápach cítit velmi zřetelně.

„Ošetřím jej,“ řekne potom. „Pojďte za mnou do špitálu, není to daleko.“

V ordinaci se konečně Michaelovi vrací plné vědomí. Vojáci odcházejí, zatímco lékař obvazuje a pomazává jeho rány.

„Co jste, proboha, dělal?“

„Byla to nehoda,“ řekne Michael stroze a prohlíží si lékařské vybavení v policích.

„Budete v pořádku,“ vydechne nakonec Bláha, z něhož je slabě cítit víno. „Ale chvíli si tu poležíte.“

Michael pohlédne na zranění. Pravá ruka. Už nikdy nebude střílet, ani držet šavli. Oči se mu zaplní slzami vzteku a zakloní hlavu. Vrátil se bešaňské hráze, přežil ten masakr, jen aby si zde tak hloupě urval půl ruky.

Bláha mu měří tep a podává napít vodu.

„Děkuji,“ zamumlá Michael.

„Máte štěstí, že jsem se zrovna vracel z plesu. No, budu vás tu chvíli pozorovat.“

Michael pokrčí rameny. Bláha si sedne opodál a vezme do rukou knihu.

„Věřil byste tomu?“ řekne po chvíli, oči skloněné ke stránkám. „Američané zotročí na sto tisíc Afričanů každým rokem.“

„Opravdu?“ řekne Michael nezaujatě.

Bláha ještě chvíli čte a pak knihu složí. Unaveně si promne oči.

„Skoro už ta písmena nevidím,“ řekne takřka omluvně a pohlédne na Michaela. „Z které vy jste jednotky?“

„Brentanův tělesný.“

„A granátník? Snad nejste, pane, od Jeníka?“

„Jsem,“ zamrká Michael. „Proč?“

Na okamžik jej napadne, že lékař prostě jen chce vědět, u koho si stěžovat. Bláhovi to také dojde, proto si rychle pospíší s uklidněním.

„Jen tak, nebojte,“ usměje se. „Je to vlastně skoro můj krajan. Jsem z Moravy, víte.“

„Aha, říkal jsem si podle přízvuku.“

Michael původně neměl náladu se s kýmkoliv bavit, ale nakonec se přistihne, že jej rozhovor s lékařem uklidňuje.

„Co vás tedy přivádí až sem?“

„Vlastně... má žena,“ řekne Bláha váhavě.

„Co s ní? Vyhnala vás ze dveří?“ ušklíbne se Michael a skoro přitom zapomene na své zranění i na vše, co jej dříve trápilo.

„Zemřela,“ řekne Bláha rychle a Michael zase zmlkne, omluvný výraz ve tváři. „Černý kašel. Všechno mi ji tam připomínalo, tak jsem kývl na nabídku a jel.“

„Aha.“

„Je to zvláštní,“ řekne Bláha a knihu, kterou držel v klíně, položí na stůl. „Jak člověk nedokáže vydržet se svými myšlenkami. Ne na místě, které mu je pořád oživuje. Musí odejít.“

Michael mlčí.

„No, jsou to skoro dva roky a já jsem teď tady. Jsem jiný člověk a žiju jiný život. Tak to prostě ve světě chodí, smířil jsem se s tím,“ řekne Bláha. „Člověk se se vším smíří. Ty vaše prsty, to nebude lehké. Ale smíříte se s tím. I když vím, že to teď pro vás není moc útěcha.“

Michael se podívá na ruku. Pořád tomu nemůže uvěřit. On, granátník, vycvičený s výbušninami. A takhle si převrhne svícen na černý prach. Jak ve špatném vtípku.

„To je mi líto, s vaší ženou,“ řekne pak.

„Hm,“ poškrábe se Bláha na hlavě. „Vidíte, o tomhle jsem třeba Jeníkovi ani neřekl. Přitom jsme se bavili tak dlouho. Z něj prostě vyzařuje pozitivní náboj. Člověk ani nechce vytahovat takové téma, nechce s ním zamořovat ten dobrou náladou jiskřící vzduch.“

„Asi,“ pokrčí Michael rameny. „Pro mě je hlavně velícím důstojníkem.“

„Máte ženu?“ zeptá se Bláha.

Michael sevře rty.

„Je to bolestná vzpomínka?“

Kývne hlavou.

„Tak vidíte,“ povzdechne si Bláha. „To máme společné. Ovšem, víte, co je ironie? Chtěli jsme s ženou odcestovat. Už když žila, tak jsme si slibovali, že to místo opustíme. Ale neodhodlali jsme se a ona pak zemřela. Tak jsem tu. Daleko od domova, řekl bych, ale domů se ani vrátit nechci.“

„Taky jsem vlastně měl... mám... ženu. Je to s ní složité. Se mnou je to složité.“

Bláha se dívá na spíš pro sebe mluvícího Michaela, jehož slova mu nedávají smysl.

„Vskutku?“ řekne potom. „Je tady v Zemlinu? Nebo v Rakousku?“

„Tady,“ řekne Michael váhavě. „Nebo nevím. Neviděl jsem ji. Někam mi zmizela.“

„Turci?“

Michael už nic neříká.

„Byla to cizinka,“ řekne potom. „Taky daleko od domova. Chtěl jsem jí to tu usnadnit. Aby tu někoho měla. Nevím, asi to zní zvláště.“

Bláhovi se zdá, že Michael začíná blouznit.

„Cizinka?“ ptá se, když mu znovu měří tep a sleduje pohyb očí.

„Ze Švýcarska,“ kývne Michael hlavou a dívá se smutně na svou ruku. „Tam jsem nikdy nebyl. Jen vím, že je to docela daleko.“

„Není to ta, co jste ji nedávno vylovili z Dunaje?“

„Cože?“ vyskočí Michael.

„Vy o tom nevíte? Nebyla to vaše jednotka?“

Michael se zas usadí, ale rozrušení už jde těžko skrýt.

„Musel jsem být zrovna pryč,“ zamumlá.

„Takže je to ona?“

„Možná,“ odtuší Michael, jehož zkrvavená dlaň zapulzuje bolestí. „Kde je? To víte?“

Oba na chvíli zmlknou. Michael má v očích dychtivý pohled šilence, Bláha začíná váhat a přemýšlí, jestli celý ten rozhovor měl vůbec vést. Michael prudce vstane. Bláha sebou trhne. Z vojáka, sotva stojícího, opilého a zraněného, jde najednou strach.

„Kde je?“ zeptá se rázněji.

„Nevím,“ řekne Bláha přiškrceně.

„Lež!“

Michael přikročí blíž.

„O co vám jde?“ vykřikne Bláha.

Michaelova levačka vystřelí na Bláhovo břichu a sípajícího jej sevře pod krkem.

„Kde je teď?“

„Za tohle dostaneš žalář,“ šeptá lékař.

Michael mu druhou ruku přitiskne k obličejí. Rozmazává Bláhovi po tváři krev.

„Slouží hraběnce, k čertu,“ řekne Bláha konečně.

Michael jej pustí. Na chvíli se zhrozí, kam až došel, pak se však obrací a odchází.

„Omlouvám se,“ řekne skoro neslyšně ve dveřích.

K zámku chvílemi běží, chvílemi jde a pak zase klopýtá. Pokouší se o něj mdloby, ve kterých vidí mrtvolami poseté pole. Takový pohled dokáže přivést chlapa na pokraj přičetnosti. Měl tam radši umřít. S touto myšlenkou se objevuje na prostranství před vilou. Zastaví se s pocitem, že již musel zemřít a je v krajině věčného klidu. Dívá se na Rossi, která mezi stoly a zbytky dortů na něj musela čekat snad celé věky.

„Hledal jsem tě,“ řekne a jako by jej ta slova stála zbytek sil.

Pole mrtvol. Těla plující řekou a uřezané hlavy. Červená voda. Szentiváni se šklebí ze špičatého kůlu, oči otevřené hrůzou. Michael stiskne zuby. Řekne jí to! Ona jediná mu bude rozumět. Už brzy se mu uleví.

„Ani nevíš, jak jsi mi chyběla,“ řekne tiše a pomyslí si, že teď už bude vše jen dobré.

Michael skončí v neoznačené jámě a Szentivániho hlava, neboť tělo se nenašlo, v masovém hrobu u místa bitvy. Posypou je vápnem a pak hlínou.

XVIII. Candide

„Podporučíku, hodně jsem o vás slyšela.“

Jeník potřukává prsty na jílcí šavle. Pak složí dlaně do sebe a přistoupí k dívce.

„I já o vás, slečno.“

„Jsem Nanette de Bergman,“ nechá si políbit ruku. „Ale to už víte, vidíte?“

„Zajímal jsem se o vás a toužil po setkání, to nebudu zapírat.“

„Opravdu? Ovšem teď jste pokazil tu hru.“

„Hru?“ řekne Jeník a pohlédne do dálky, ze které hřmí děla.

„Přece tu, ve které jste měl hrát muže nad věcí, který má zároveň odstup, ale též je otevřený přiblížení, což ale nepřizná nahlas, leda tehdy, kdy už jsou věci nade vše zjevné.“

„Pak tu hru ovšem kazíte též, když ji takto rozebíráte.“

„A kdo říká, že ji chci hrát?“ ušklíbne se Nanette. „Vy jste přišel za mnou. Vlastně, vy jste mne poslední dny po očku sledoval a čekal na příležitost, jako je tahle.“

„Nehrál jsem hru, o které mluvíte a kterou jsem už hrával, protože ta je hodna jen těch, kteří ji nepoznají od prvního okamžiku, což, jak jsem správně předpokládal, vy nejste.“

„A přece spolu nakonec hrajeme. Jen dočista jinou hru. Přátelský duel v argumentech.“

„Dávejte pozor, slečno,“ zasměje se Jeník. „V takových jsem zocelen s Colloredem.“

„Dobrý Colloredo,“ zdánlivě se zasní Nanette. „Výborný společník. Doprovázel mne na tento ples.“

„Zamlouvá se vám?“

„Myslím, že ano,“ zamyslí se dívka. „Měla bych za ním jít.“

„Běžte,“ ukáže rukou Jeník.

„Nechal byste mne jen tak odejít?“

„Copak vám můžu bránit?“

„A nečekáte, že mě teď zaujmete chladnou hlavou a náhlým nezájmem?“

„A vy, slečno,“ řekne Jeník. „Umíte být také milá, či jen vše rozebíráte?“

„Bývám milá skoro vždy. Ale vy jste špatně začal. Zkuste si to znovu.“

Jeník v sobě stěží dusí smích, když odchází z balkónu zpět do mezipatra. Cítí se pobaven a zároveň vlastně ponížen, což obojí jej vzrušuje a podněcuje. Vyrazí rychlým krokem do salónku. Otevře dveře a rozhlédne se.

„Pane podporučíku,“ řekne Tobias Mittelmeier.

„Hledám některého z lokajů,“ řekne Jeník.

„Tady byl už před dlouhou chvílí.“

„V pořádku, poradím si.“

Za chvíli Jeník vchází do kuchyně, kde vyruší Rossi a Georga z hovoru.

„Jsme se slečnou Nanette na balkóně, kde by nás asi nikdo nehledal.“

„Nemám vám to odnést?“ nabízí se Georg.

„To bude v pořádku,“ řekne Jeník. „Děkuji.“

Za okamžik vchází zas na balkón.

„Umíte nechat dámu čekat. To jste snad mezitím stihl partičku karbanu s vojáky?“

„Slečno Nanette, také jste tak unavena přemýšlením, jako já? Říkal jsem si, že trochu dobrého vína by nám s tím problémem mohlo pomoci.“

Ukáže poháry a láhev.

„Zase špatný začátek,“ zatváří se Nanette přísně.

„Začal jsem dobře už prvně, jen vy jste špatně zareagovala. A teď si se mnou dejte víno.“

„To je rozkaz, podporučíku?“

„Rozkaz, vojíne,“ řekne Jeník rezolutně a naleje víno.

Po první číši se oba rozesmějí.

„Nechte mě hádat,“ řekne Jeník. „Váš pan otec se bojí, že s takovou se nikdy neprovdáte.“

„To není tak přesné,“ odvětlí Nanette a napodobí hrubý mužský hlas: „Jsi pěkná, tak ještě zavřít pusu a nějaký nešťastník se najde.“

„Moudrý muž. A co, že jste vlastně v Zemlinu?“

„Jsem u strýce,“ řekne Nanette. „Otec je teď nemocen a matka to těžce nese. No, matka... je tak trochu šílená. Má záchvaty, párá prostěradla a tak.“

„To mě mrzí.“

„Čtete Voltaira, pane Jeníku?“ zeptá se Nanette.

„Ovšem. Jeho povídky a eseje jsou páteří osvícenství.“

„A též vaší páteří, hádám?“

„Rád se nazývám osvícencem, ano,“ řekne Jeník a doleje víno.

„Ovšem, já jsem myslela spíše Candide.“

„Vidíte, málem bych vás hádal spíš na zastánkyni Leibnize a dalších optimistů.“

„Jste někdy i milý, podporučíku,“ zeptá se Nanette. „Nebo jen pořád zkoušíte lidi?“

„Jsem milý skoro vždy, ale teď vás zkouším,“ řekne rychle Jeník.

„Ano, byla jsem jako Panglos, filozof, který Candidovi říkal, jak je svět nejlepším možným místem, ostatně vyrůstala jsem v přepychu,“ pokrčí Nanette rameny a zlehka dosedne na kamenné zábradlí.

„Teď jste víc jak prostý Candide, který jde světem a pocítuje všechno zlo?“

„Já? Trochu,“ řekne Nanette. „Viděla jsem chudobu, nemoc, šílenství a cestou sem vlastně i válku. Ale mě jste zajímal vy. Nemyslíte, že si jako vojáci procházíte takovou cestou?“

„Možná,“ zamyslí se Jeník. „I já jsem do armády vstoupil naivní. A viděl jsem pak všechno zlo, nebo jak to nazvat. Ale nezapomínejte, že Candide si to zlo nikdy nepřipustil, ať se mu stalo cokoliv. A tak to děláme i my: nepřipouštíme si to. Vždy jsem to bral jako práci. Seriózně, rozumově a jen s tolika emocemi, kolik jich člověk potřebuje.“

„Vpravdě osvícenské,“ pokývá Nanette hlavou. „Berete to pořád jako práci?“

„Pořád.“

„Copak se nic nezměnilo?“

Jeník zaváhá a poprvé ztratí na okamžik jistotu.

„Slečno,“ začne pak tišším hlasem. „Víte, je to zvláštní a nevím, jestli tomu budete rozumět. Já totiž nic necítím. Žádnou nejistotu či pochyby. Ale... já to vím, vím, že to tam je. Že někde v sobě dusím strach, že ztratím svůj nadhled a svůj stoicismus. Nikdo to neví a já sám to nijak nepocítuji. Jednám uměřeně a jsem pevným ve velení. Ale vím, že to tam je. A bojím se... ne, doufám, že se to nezačne odhalovat.“

„Necítíte to, ale víte to? Jak tedy?“

„Úvahami, slečno. Došel jsem k přesvědčení, že není možné, abych alespoň jednou nezapochyboval, aby ve mně nevzrostl aspoň nějaký odpor, abych nepocítil alespoň jednou úzkost či strach. A pak jsem si uvědomil, že to prostě ve mně být musí. I když to není nijak znát a neovlivňuje mne to.“

„Řekla bych, že ovlivňuje, máte-li tyto myšlenky,“ řekne Nanette pozvolna. „Chcete být tím stoikem pro jiné i pro sebe a jste jím. To by mohlo stačit, ale vy jdete za to: až k samotné a pouhé eventualitě, že se stoik zhroutí a zůstane zde bezradný a zoufalý Jan Jeník, ten muž, pro kterého není jediný důkaz, ale jeho samotná možnost existence vám náhle nedá spát.“

„Vidíte mě pár minut a víte o mně všechno?“ řekne Jeník náhle přísně.

„Jako jste vy viděl jednu mou legráčku s vámi a hned začal usuzovat, jaká jsem a co říká můj otec. Co víte vy o mně, pane Jeníku?“

„Hádám,“ řekne on smířlivě. „Že v tomhle jsme oba trochu překročili.“

„Což nás oba uráží a baví zároveň, protože si tolik zakládáme na své cti, ale zároveň toužíme po příležitosti, při níž popustíme svou hravost. Shodneme se i na tom?“

„Zdá se to výstižné,“ zasměje se Jeník.

„Jste přemýšlivý člověk, pane,“ řekne Nanette. „Chci vám něco ukázat. Zajímalo by mě, co si o tom budete myslet.“

Z příručního kapsáře vytáhne svázané listy, které Jeníka hned překvapí svou zašlostí, ohořelými kraji a celkovou špinavostí, která tak kontrastuje s upravenou Nanette.

„Co to je?“ zamumlá Jeník, zatímco sešitem zběžně listuje.

„Co byste řekl?“

Jeník si prohlíží ilustrace a letmo čte texty.

„Sám jsem měl podobný sešit. Zapisoval jsem do něj moravské písničky a občas i kreslil, když mě něco zaujalo. A do jiného si zas příležitostně vedu deník. Ovšem tyhle pověsti musí být sebrané někde z daleka. Snad z Asie? Je to vaše dílo?“

„Dal mi to voják, který předevčírem provedl tu popravu,“ řekne Nanette a Jeník prudce zvedne hlavu. „Bylo to v drobné pozůstalosti po tom Turkovi, kterého jste pověsili.“

„A co vás, slečno, přivedlo k probírání tak chmurného odkazu?“

Nanette pokrčí rameny a vezme si sešit zpátky.

„Jsem prostě zvědavá,“ řekne pouze a před očima se jí na okamžik zase srotí dav lidí lačnících po smrti, jak se vrátí ke vzpomínce na ten den.

Dívala se tehdy na všechny ty hlavy z okna své ložnice ve strýcově vile.

„Tolik lidí kvůli jednomu odsouzení,“ řekla pro sebe. „A jinde umírají celé stovky.“

„Všichni v Zemlinu si vzali osobně ten masakr,“ řekla služka a utáhla poslední řadu šněrovačky.

„Ano, chtějí aspoň trochu zadostiučinění,“ uzavřela Nanette a ztěžka vydechla, jak ji sevřely vyšněrované šaty.

Pohlédla na sebe do zrcadla. Textil připomínal hladinu moře za měsíčné noci.

„Modrá vám sluší,“ pospíšila si služka.

„To musí posoudit ostatní,“ usmála se Nanette a vykročila ke dveřím.

„Půjdu s vámi...“

„Odpočíh si,“ řekla Nanette a zazněla v tom jednak její touha jít ven sama, ale též starost o stárnoucí služebnou.

„Nechod'te moc do davu,“ poradila jí služka a pak už kráčela chodníkem podél náměstí.

Dav byl doslova fascinován odsouzencem, takže si skoro ani nevšiml Nanette, jež se do něj pozvolna vetřela. Přes vysoké měšťany nemohla dohlédnout k uličce hanby, kterou janičář kráčel, slyšela však ty nadávky, výkřiky a čas od času fyzické útoky.

Prvně si mohla toho, co kráčel na smrt, prohlédnout až na lešení. Chvíli nemohla uvěřit, že působí tak mladě. Hladké tváře skoro bez vousů, bujné černé vlasy a útlá postava. Na okamžik zapochybovala, jestli je to vůbec dospělý muž a ne dítě, ale pak zachytila jeho pohled, nesmlouvavý, tvrdý a odvážný. Uvědomila si, že mladík už zažil mnohé a že šavle či provazu se přestal bát dávno.

Také on ji zachytil v tom davu, to už v oprátce. Náhle hleděli jen na sebe. Pak spadl, Nanette zavřela oči a smyčka mu zlomila vaz. Představení skončilo a lidé se začali rozcházet, skoro zklamaný výraz ve tvářích. Co jste čekali, říkala si Nanette v duchu. Že se vám uleví? Že se vrátí vaši manželé, vaše peníze, váš pocit bezpečí?

Zůstala na náměstí jako poslední, tedy kromě vojáků, kteří demontovali šibenici.

„Snad vás to divadlo moc nešokovalo?“ řekl jeden z nich uctivě.

„Ne,“ zamrkala Nanette, jako by ji probudil ze snu. „Jen... byl opravdu mladý.“

„I mladí lidi umírají, slečno,“ řekl voják a zvedl těžký trám.

Nanette měla pořád před očima jeho tvář. Proč se tak upjal zrovna na ni? V davu byly i jiné ženy. Připomínala mu někoho? Pohroužená do myšlenek, vydala se napůl nevědomky za vojáky nesoucími trámy, kladky a odsouzencovu mrtvolu. Došla s nimi až kousek za město, kde dlážděnou cestu střídá hliněná a pak trnitý svah, kde musí zvedat sukni.

U seschlého stromu už čekal voják s láškou v ruce a lopatou ležící v trávě.

„Vstávej a běž kopat,“ šťouchl do něj jeden z procesí špičkou nohy. „A tohle mi dej.“

Muži si podávali lášku, až si náhle všimli Nanette. Na okamžik strnuli, jako by byli přistiženi důstojníkem.

„Neměla byste tu být, slečno.“

„Ale můžu tady být, ne?“

„Asi jo,“ řekl voják a pak s úšklebkem natáhl ruku s láškou. „Pijete taky rum?“

Nanette se napila, rozkašlala a muži propadli ve smích. Turkův anonymní hrob byl za chvíli zahrabán.

„Amen,“ řekl voják s lopatou a odplivl si.

„Doprovodím vás do města,“ nabídl se jeden z nich.

Nanette se místo odpovědi natáhla pro lášku a teď už bez kašlání dopila zbytek rumu. Muži se zas začali smát a vydali se pozvolna k městu, Nanette zase za nimi. U žalářů si všimla vojáka, v němž poznala popravicího. Přebíral drobné věci a některé z nich házel do proutěného koše. Byly to vesměs drobnosti: roh na prach, měch na vodu, spona a zkrabatělé listy nějakého sešitu. Poslední z věcí voják bez rozmyslu vzal a hodil do železného koše s plameny. Nanette se ke koši vrhla, div přitom neklopýtla o roh šatů, na nějž si šlápla. Vytáhla sešit, náhle hnaná zvědavostí, co v něm asi může být.

„Klidně si ho nechte, slečno,“ řekl voják.

„Proč se nepodíváte dovnitř? Co když tam jsou taktické informace?“

„Dívali jsme se, věřte mi. Jsou tam jen bláboly a obrázky.“

Nanette sešit otevřela.

„Asi turecká náboženská věc; jsou to pohani,“ podotkl voják s odporem.

Nanette obracela stránky.

„Ale proč to psal německy?“ zeptala se a stejnou otázku položí i Jeníkovi.

„To opravdu netuším,“ odpoví Jan. „A copak na tom tolik sejde?“

„Vás nedráždí záhada jen proto, že je záhadná?“ otáže se Nanette. „Mimochodem, jsou tam jmenovány Himaláje. A ty hory zdaleka nejsou v Turecku.“

„Janičáři bývají zcestovalí, snad projezdil půl Asie. Nebo to měl od někoho jiného, kdo ví. Ovšem máte pravdu, slečno, člověk když začne o nepříteli smýšlet jako o člověku, napadá jej, jaký byl asi jeho příběh, co všechno zažil, co ho tížilo a co pro něj bylo v životě důležité. Vědět tohle a stejně je zabíjet, to je asi zlo, ale jak říkám: jsme jako Candide. Nepřipouštíme si ho.“

„Není to pokrytectví?“ řekne Nanette a schová sešit do kapsáře.

„Snad,“ kývne Jeník hlavou. „Ale uvažte toto. Pokud jej nezabiju a nespáchám zlo, zabije on mě a spáchá zlo. Pokud se vůbec nepotkáme, pak on bude chtít zabít někoho jiného, třeba nějakého vesničana. A já, nebo někdo z naší armády, třeba též. Anebo prostě jen zabereme někomu jeho město, jeho domov, to je taky zlo.“

„Pak tedy vyvolání válek je v první řadě zlo,“ navrhne Nanette.

„Ano. Avšak války jsou často vyvolány též proto, že se někde děje zlo, že někdo někoho utiskuje, že jeden stát nechce jinému přiznat nějaká práva nebo jeho území.“

„To neplatí zdaleka vždy.“

„To máte pravdu. Chtěl jsem jen říct, že často nejde ze všeho zla utéct a mnohokrát dokonce nejde ani určit, co je vlastně zlo. Můžeme si jen vybrat, jak celou hru budeme hrát. Anebo ani to ne, když vám dají pušku a řeknou: utíkej rovně.“

„Tedy i válka je někdy hra?“

„Rozhodně ne tak příjemná, jako ta naše,“ usměje se Jeník a oba náhle zmlknou.

Zaposlouchají se do zvuků cikád a též vzdálených bitev.

„Kéž by všichni ti vojáci, co tam potmě umírají, mohli stát na svých balkónech a překonávat vnitřní strach z toho, že nechají špatný dojem v dívce, která se jim líbí,“ řekne Jeník.

„Méně okatě to nešlo, Jeníku?“

„Chtěl jsem to říct okatě, protože to nechci schovávat.“

„A přece máte strach?“

„Bez strachu je každý úspěch polovičatý. Strach nám ukazuje možnost prohry a tak víme, že případné vítězství nebude ničím samozřejmým a nebude klouzáním po povrchu.“

„Těší mě to a též mi to lichotí. A pokud vás to uklidní, pane, já jsem též za dobu našeho rozhovoru značně znejistěla a určitě teď důkladněji volím slova.“

Oba se dívají na černý obzor, sedíce na kamenném zábradlí kousek od sebe. Jeník se nakloní a políbí Nanette na rty.

„Nerad něco odkládáte?“ zasměje se ona potom.

„Nerad chodím kolem horké kaše.“

„Také jsem ve vás našla zalíbení, řekla bych,“ dodá po chvílce Nanette. „A máte pravdu. Přála bych všem těm vojákům, aby byli jinde a pokoušeli se o úspěch v jiných věcech, než v zabíjení. Ale tak to nejde. I vy se brzy vrátíte do boje.“

Jeník kývne hlavou a chce něco říct, když tu se strhne povyk. Dámy křičí vysokým hlasem, vojáci po sobě hulákají a do zmatku se přidává dusot mnoha nohou.

„Jde to od hlavního vchodu,“ vydechne Nanette a sklouzne ze zábradlí. „Turci?“

„Leda by se vylodili na břehu,“ zvedne se Jeník, ruku zas na šavli. „Ale to by udělali chybu. Máme tu přece největší posádku.“

Po chvíli křik ztichne, ale vzrušený hovor překryje i hlasité cikády.

„To nebudou Turci. Ale držte se za mnou,“ řekne Jeník a vyrazí rychlým krokem ke schodům, aby po krátké chvíli stanul nad mrtvým Michaellem.

„Nerozumím tomu,“ zamumlá Jeník, když Johann odvede Rossi směrem k městu. „Proč by dívka, které jsme pomohli, útočila na našeho granátníka?“

„Snad měla dobrý důvod,“ zamyslí se Nanette, která se teď tiskne Jeníkovi k boku. „Kdo ví, kolik věcí se děje mimo váš zrak a co nevíte o svých mužích.“

„Michael byl poslední dobou jak tělo bez duše. Přičítal jsem to všem těm bitvám a nakonec též kruté řezi u hráze. A ta dívka... jak se to jen jmenovala? Naposled jsme ji vytáhli z Dunaje.“

„Jestli to nakonec nebyl váš voják, kdo ji do té řeky dohnal,“ navrhone Nanette. „Ovšem, vidíte to? Nejen, že začneme dumat nad příběhy nepřátel poté, co jsou mrtví, a my si uvědomíme, že byli také lidmi. Ale ono to platí i o přátelích a vojácích z vlastní jednotky.“

„Ano,“ řekne Jeník smutně. „A zde snad zklamávám jako velitel. Vidíte, slečno? Toho se tak bojím. Nebo... bojím se, že se toho budu bát. Už od té bitvy, kde nás dvě třetiny umřely, už od ní o tom přemýšlím. Nakonec ale vždy zbývá jenom jít dál.“

„Pojďme dovnitř,“ řekne Nanette a zaposlouchá se. „Začala zas hrát hudba. K tanci, hádám, nemá ani jeden z nás náladu. Ale mohli bychom si sednout a dokončit již v klidu náš rozhovor.“

Jeníkovy rysy jsou ještě chvíli jak z ledu, pak pohlédne na dívku a v očích se mu zračí otupělé odevzdání i vlastně radost, že v ní našel náhlou oporu.

„Pojďme,“ řekne mírným hlasem.

Lidé jsou otřesení, ale někteří se přece jen dávají do tance a za pár chvil zas, zatímco Jeník s Nanette spolu ve stinném koutu mluví, každý přitom uvězněn ve svých myšlenkách, střevíce vytvářejí valčíkový rytmus a krev na venkovním posezení se vpíjí do rosy.

XIX. Zdravý rozum

Jeník stojí na břehu řeky a sleduje vlnku za vlnkou. Je ráno, podél břehů se drží mlha a ve všech čtvrtích Bělehradu je klid. Na protější straně poskakuje podél řeky černý pták. Zobe něco mezi kamínky a jen občas zvedne hlavu, aby se podíval vpravo a vlevo.

„Slyšela jsem, že tam většina padla,“ řekla slečna Edith.

„Neplánujeme tady nic líbivého, ale udělat to musíme,“ říká Jeníkův hlas.

Odhlédne stranou, kde rakouští vojáci klušou, cvičí výpad bodákem a pak spravují zátarasy proti vylodění. Vzpomínky zní jak umírající muž.

„Přece bych je bez váhání poslal na smrt, kdybych musel. Nebudu proto o nic hůře spát a nezksyne mí víno v ústech.“

Ruce má složený za zády a bezděčně si kolem prstů uzluje kapesník. Každému dokáže dát radu. Každému vysvětlí, co je to povinnost. Všem ukáže racionální přístup. Ale sám sobě k tomu nic říct neumí. Dívá se na Dunaj, jako by snad hladina měla odpověď.

„Tak civilisté nám zabíjejí muže,“ ozve se Colloredův hlas a Jeník se prudce otočí.

„Byl to desátník Fleischmann,“ řekne Jeník. „Dobrý voják. Tedy, tak to říkají má pravidelná hlášení, která jsem ráno ještě pročítal.“

„Možná ta dívka byla šílená. Nebo jí dal důvod.“

„Kdo ví,“ povzdechne si Jeník. „Něméně, kam máte namířeno?“

„Vzpomínáte na slečnu Edith? Přemlouvala mě, abych s ní a jejím snoubencem posnídal. Bude tam též slečna Adrienne. Ostatně, proto jdu za vámi. Mám se zeptat, zda se přidáte.“

„Snad jste v jedné z těch dívek nenašel to, co tak pořád hledáte, pane Colloredo,“ říká Jeník cestou.

„A co vy, pane Jeníku? Ztratil jste se nám k slečně de Bergman a pak už vás nikdo neviděl, jak si vás ukradla pro zbytek večera.“

„Rozuměli jsme si,“ řekne Jeník a Colloredo se začne smát.

„Jaký je ten snoubenec slečny Edith?“

„Obchodník s tabákem a kořením. Má pět lodí. Nebo měl. Říká se, že jednu mu vydrancovali a zapálili piráti. Nebo Turci. Nevím.“

„Nanette si jistě též vezme obchodníka či šlechtice,“ řekne Jeník.

„Nač tak trudné myšlenky?“

„Jen mě to tak napadlo. Ale nebojte se, nemyslím na to. Stejně za měsíc můžeme být mrtví nebo nakvartýrování někde u Plzně. Všechno, co zažíváme tady v Bělehradu, je jako kapitola, co se klidně může skončit v půlce.“

„Jen člověk, který si dokáže vychutnat věci i s vědomím jejich pomíjivosti, který dokáže něco budovat a přitom je připraven, že v kterémkoliv okamžiku jeho stavba může spadnout; ten bude spokojený. A pak, to, co říkáte, přece nevíte. Mluvil jsem s Nanette. Je příliš silná a hrdá, aby se nechala někam přikovat. A její strýc ji sotva bude nutit.“

„Chtěl bych, aby to tak udělala, Colloredo,“ řekne Jeník. „Vojáci jsou nestálí, nemají domov a jsou pořád v nebezpečí. Podívejte se na tu dívku ze Švýcarska, kam ji to dovedlo.“

„Pane Jeníku,“ volá ve dveřích Edith. „Jaké milé překvapení! Pojděte...“

Jeník se rychle ukloní a nechá si sluhou vzít kabát.

„To je můj snoubenec, Milo Krepov.“

Muži si podávají ruce, zatímco Colloreda už táhne Adrianne do jídelny.

„Včera to byla hrůza, ještě dnes jsem z toho rozechvělá,“ říká u snídaně Edith.

Jeník s chutí jí bílou vaječninu s černým chlebem a zapíjí slabou kávou.

„Jsem ráda, že jsem to neviděla,“ řekne Adrianne. „Takhle zbytečně přijít o vojáka. A ještě o chlapa jak lusk...“

Jeník a Colloredo prudce vzhlednou.

„To snad není vhodné, takhle teď mluvit,“ řekne Milo váhavě.

„Omluvte mne, já jen, že jsem toho muže znala od vidění. Jmenoval se Michael, nemám pravdu? Chodil často do Bogdanovy krčmy.“

Jeník zapíjí jídlo černou kávou a bezděčně si vzpomene na dětská léta v semináři sv. Václava, jenž sídlil v Dominikánské ulici. Jako chovanec z vyšších vrstev jídal u lepšího stolu, kde krom černé kávy a žejdlíku piva nebyli výjimkou pernatí ptáci, černá zvěřina či cizokrajné polévky.

To byla však vpravdě doba, kdy si Jeník nebyl jist ničím. Snad právě proto nyní, v době, kdy dojíraje dobrou snídani je stále v myšlenkách u svých pochyb, si na tato mladá léta vzpomněl.

„Pst, Hans,“ zašeptal Werner, ryšavý a hubený klučina. „Dneska večer to zvládneš.“

Werner narážel na dětinskou hru, kterou vymyslel jeden ze starších chlapců a nakonec jí podlehl skoro každý. Měli se sami vyplížit v noci ze semináře křídou či cihlou udělat čáru na zed' v ulici. Nešlo ani tak o to, že by byl vchod nějak moc hlídáný, spíše o tu tmou, které se každý z pověřivých kluků tolik bál. Jan jako jeden z mála a jako jediný z jejich dormitáře ještě stezku odvahy nezvládl.

„Je to jenom hloupý útěk, co je na tom dobrého,“ odsekl tiše.

„Říká se, že jsi strašpytel,“ pokrčil rameny Werner.

Za rameny jim zasyčel páter a strčil do nich. U jídla se nemluví. Děti by měly jíst všechny ty chutné pokrmy a poslouchat studenta z nižší vrstvy, jak čte příběhy svatých.

„Císař rozhodl o smrti Vavřince na rozpáleném roštu,“ četl hoch a z jeho hlasu bylo slyšet, že jej to vlastně baví. „Ale Hospodin omilostnil svého věrného a osvobodil jej od bolesti. Vavřinec tak umíral s radostí v srdci a ještě nabádal své katy, aby jej obrátili, neboť z jedné strany už je upečený dost.“

Werner se krátce zachichotal a páter do něj zase strčil.

„Asi jsem se neměl smát,“ řekl Werner později. „Je to přeci jen svatý mučedník, mohlo by se mi to vymstít. Martin říkal, že se mu tak zjevil svatý Bartoloměj. Ve snu, víš, ale že v tom snu stahovali z kůže Martina, a když se probudil, tak měl vlastní kůži v jednom ohni, jako by mu ji stáhli a pak mu dorostla nová.“

„To se mi moc nezdá,“ řekl Jan.

„Opravdu? A chceš to pokoušet?“

„Radši ne.“

„Tak vidíš. Stejně... pořád ses ještě neodvážil jít udělat čárku, tak kdo se tady pak bojí přízraků, co?“

„To je něco jiného,“ řekl Jan. „Ti duchové tady opravdu jsou. V noci jsem je slyšel pod oknem. Ale Martin, ten si vymýšlí, protože chce, abychom poslouchali jeho příběhy a u jídla mu pak posílali něco z našeho stolu.“

„Jak myslíš, Hans,“ pokrčil rameny Werner. „Ale dneska bys to měl zkusit, protože jinak si taky začnu myslet, že jsi zbabělec.“

A v noci šel. I Arnošt, nejstarší kluk z dormitáře, uznale pokyvoval hlavou. Dokud se plížil chodbou, snažil se na všechny temné kouty nemyslet a místo toho se vracel k předcítání o životech svatých. Copak je to nějaká výuka, říkal si. Jak rád by spíš věděl, jak velká je Afrika, jaké jsou dějiny starého Říma, jak spočítat výšku věže z délky stínu. Ke knihám, které toto řešily, se dostával zřídka a pak jim stejně nerozuměl bez výkladu.

Ve dvoře začalo být hůř. Úplně ztratil nit' myšlenek a připadal si náhle obklopený tmou. Tam v rohu... může to být obrys lidské hlavy? Nohy mu ztuhly, nejradši by se otočil a utekl. Upínal pohled do rohu. Chvilí už měl pocit, že se tam lesknou malá a zlá očka. Ale nic se nehýbalo, tak se opatrně, celý orosený, vydal podél druhé zdi k hlavnímu vchodu. Hlavou mu běžela vyprávění o starém mnichovi, který se polil při čtení olejem a uhořel, od kteréžto doby na nádvoří straší a jeho dotek pálí zrovna tak jako hořící olej.

Venku na ulici už to bylo překvapivě méně děsivé. Pryč bylo to ticho semináře a též všichni jeho duchové. I když byla ulice ještě temnější a bez pohybu, tak odkudsi doléhaly veselé lidské hlasy, z jiného směru zas diskutující muži a v jiném pak služka vylila nočník z okna. Pryč bylo ticho chladné kobky z dvora semináře. Kouzlo venkovního světa a závan dobrodružství Jana na okamžik ovládly a skoro vytěsnilly všechn ten strach.

Udělal rychle čárku, zhluboka se nadechl, a když se vracel, jako by posledním pohledem rychle ještě celému širému světu za zdmi semináře sliboval, že se do něj vrátí.

A teď tu je, ve světě, který je možná až moc širý a reálný, u Bělehradu, kde hřmí pušky a duní děla. Dávno je pryč čas strašidel, ale strach zůstal.

„Ten Holbach mi přijde opravdu skandální,“ řekne Milo během přátelského hovoru u černého čaje, který sluha donesl po snídani.

„Myslím, že skandální nám přijde to, čím se musíme alespoň trochu zabývat, jinak by nám to přišlo pouze směšné,“ řekne Colloredo mírně. „Říká, že kdyby náboženství bylo srozumitelné a jasné, stěží by bylo tak lákavé pro málo vzdělané lidi.“

„Což se snad shodneme, že je rouhání,“ řekne Milo.

Jeník mlčí a spojuje si tyto Holbachovy názory, nyní tak obezřetně přdestírané Colloredem, se svými pocity, jaké měl již v dětství mezi jezuitu a jaké se v něm po mnoha letech jako již v dospělém utvrdily.

„Je to rouhání,“ řekne Colloredo. „Pro každého milovníka příběhů. Slyší to rouhání, které jej ruší z četby, zacpává si uši a chce se zas vrátit ke knize, která dělá ze světa lepší místo. Protože je opravdu hrozné a chladné, jaký je někdy život. Jak je krátký, kolik je v něm práce, jaká je radost plytká a jak všechny hodnoty stojí na proutěných nohách nad bažinou. Já jsem před pár týdny bojoval o život u Staré Moldavy, vlastně jsem se už viděl mrtvý, stejně tak, jako je mrtvých řada mužů, kterým jsem velel. Včera jsem viděl jednoho z nich, místo hlavy jenom krev a kosti. Není divu, že se člověk ptá: tohle je to jediné? Nic víc? Svět, přes všechny jeho radosti, nás nakonec převážně trápí a dělá smutnými. A my nechceme být smutní. Je lepší si myslet, že na nás někdo dbá, že existují zázraky, že je všude tajemství, že za světem je další a lepší svět.“

„Ale naše chtění nemůže ničemu dodat punc pravdy,“ ozve se Jeník. „Nemůžeme říct, že je něco pravda, protože nám přijde tíživá představa, že by to pravda nebyla.“

„Přesně tak,“ ohlédne se na přítele Colloredo. „Takže máme na výběr. Přiklonit se k rozumu a vzdát všeho, co je třeba pěkné, ale o čem bychom stěží mohli říkat, že je pravdivé, když pro to nemáme důkazy a když je to plné vnitřních sporů. Nebo můžeme věřit příběhu, u kterého nikdy nemůžeme prokázat jeho skutečnost či jeho nadřazenost jakémukoliv jinému příběhu, ale budeme pak mít pocit, že je svět víc lidský, že na nás myslí, že se o nás stará.“

„Včera mi ukázala slečna Nanette sešit, jenž patřil padlému tureckému vojákovi,“ řekne zas po chvíli Jeník a jako by mluvil do prázdného prostoru či sám pro sebe. „Byl plný pověstí o bozích a zázracích a já věřím, že ty dříve dodávaly někomu zrovna tolik vnitřní síly a někdo jimi byl naplněn, zrovna tak, jako odchází tolik lidí plných naděje z nedělních bohoslužeb; jsem též jist, že pro tyto bohy bylo prolito hodně krve a tolikrát byli použiti jako zástěrka k úplně jiným cílům. Spoustě lidí život dali a celé řadě život zničili. A byli ti lidé odlišní, než jsme my? Jsou ti Turci, s nimiž tady bojujeme, na špatné cestě, zatímco my jdeme tou dobrou? Co ti nebožáci z Afriky, s nimiž je touto dobou tak hrozivě nakládáno ve Spojených státech? Jejich životy byly snad zatraceny dřív, než se narodili?“

„Jsou to pohané,“ řekne Milo.

„A pro ně jsme pohany my. Ukažte mi jeden argument, který by dokázal, že naše příběhy jsou pravé a jejich falešné. Mezi příběhy se nedá rozhodnout, to jsem věděl už kdysi, když jsem jim naslouchal v jezuitském semináři.“

„Jste odchovancem jezuitů, pane?“ podiví se Edith.

„Jsem. Kdybych se narodil v daleké Číně, byl bych snad odchovancem mnichů, jenž meditují a hledají vnitřní prázdnotu. Je to jen náhoda, slečno, kam se narodíme. A že by na takové náhodě záleželo, zda se narodíme k pravdě, či daleko od ní? Copak je pravda něco, co vyvěrá z Říma?“

„Takže se nedá vybrat. Tedy všechna náboženství platí najednou?“ rozhodí Milo rukama, v tváři rostoucí hněv.

„To stěží, vylučovala by se,“ vloží se do diskuze zas Colloredo. „Navíc, pořád platí, že všem jejich tvrzením věříme jen proto, že nám o nich někdo řekl.“

„Pak nemůžeme věřit ničemu,“ vyhrkne Milo.

„Věřím, že když spustím tuhle lžici, bude padat k zemi,“ řekne Jeník. „Hodněkrát jsem to už viděl a navíc, modely pana Newtona, které to podkládají, vychází z rozumu a je možné je upravit, dokázat či vyloučit. Jako dítě, pane, jsem byl nejistý. Jezuité mi s poznáním světa příliš nepomohli. Klid jsem našel až v tomto: v tom, co vidím, a v tom, co je beze sporu. V přijetí světa, jaký je, a v přijetí toho, že v něm jsou pravidla a podle nich se vždy hraje, bez zázraků a bez duchů. A taky v přesvědčení, že někdy je lepší něco nevědět a smířit se s tím omezením, než na prázdné místo dosadit povídačky, k nimž není zdůvodnění jiného, než že nám jsou milé.“

„To je ten voltairovský jed,“ řekne Milo zas tišeji. „A baron Holbach... Toho by měli, pane, snad zakázat. Nazval svou knihu Zdravý rozum, ale co je za rozum, útočit na náboženství, které tolika lidem přináší úlevu, útočit jen z jedné pozice a ani nezkusit, jaké to je přijmout život s Kristem? Copak může napadat něco, co nezkusil poznat?“

Adrianne neví, kam by se dříve v napjaté situaci podívala.

„Jsme snad jen všichni trochu rozladění,“ řekne Colloredo. „Mne s Jeníkem včera těžce zasáhla ta tragédie.“

„Právě pro to byste se měli modlit za jeho duši!“ řekne Milo zpříkra.

„Pan Fleischmann je mrtvý a nic z jeho Já už nežije, leda byste měl důkaz pro opak. Takhle to je, tak svět funguje, protože nic jiného nikdo nikdy neprokázal a je to to nejlepší, co máme.“

„Stoický mudrc Jeník,“ vyprskne Milo. „Věhlasné! Slyšel jsem o vás! Jste opravdu jak řecký filozof. Jenom samé řeči a taky rouhání nad mrtvým tělem vlastního vojáka. Žádná úcta nad smrtí...“

Jeníkova ruka, kterou slečny Edith i Adrianne znaly spíše jako jemnou a hrající si s hedvábným kapesníkem, udeří do hrany stolu, nečekaně a silně, čímž dá připomenout, že je to zároveň ta ruka držící pušku, vládnoucí šavlí, zabíjející. Nádobí zařinčí a nadskočí.

„Pane, viděl jste smrt? Vedl jste někoho? Sčítal jste mrtvé?“

Jeníkovy oči planou, Colloredo je též rozzloben a Milo náhle před vojáky ucukne, jak se v něm probudí instinktivní strach vstříc brutální síle, na jejíž přítomnost se skoro pod nánosem gentlemanství a přátelských diskuzí zapomnělo.

„Nevíte, o čem mluvíte,“ řekne smířlivě Colloredo, když se uklidní, zatímco Jeník ještě tiskne zuby. „Nevíte, co prožíváme. A není správné, abyste o tom takhle mluvil.“

Oba se rychle zvednou.

„Děkujeme za snídani.“

Již na ulici dýchá Jeník zhluboka.

„Jsem opravdu rozladěný,“ přizná Colloredo. „Dřív bych se vyprovokovat nenechal.“

„To je kvůli všemu, co se poslední dobou děje. A vůbec... všichni tu jsou takoví. Je to tím, jak se nám nedaří v boji o Bělehrad.“

Je to Colloredo, kdo se snaží v hovoru, během nějž kráčí podél prázdných krámů, uklidnit Jeníka a vrátit mu vyrovnanost, když se pak rozejdou a po všech důstojnických povinnostech přijde večer, kdy se chystá Colloredo jít na okamžik do krčmy, tehdy si zničehonic uvědomí, že i on je unaven a dolehne na něj myšlenka, že nemůže neustále jet tryskem a do všeho, co dělá, ať je to boj či zábava, povinnost nebo diskuze, se vrhat tak po hlavě, protože by mohla přijít chvíle, kdy náhle vyhoří.

„Pane Svarthjarte, ještě nespíte?“ zeptá se, když do krčmy přece jen dorazí, ovšem dlouho poté, co již z ní odešla veselá společnost.

Ingmar se ušklíbne a poručí Colloredovi sklenku nalitou z láhve, kterou má hostinský schovanou pod pultem.

„Tohle se pije ve vlasti mých předků. Kdo by to byl řekl, že se s tím tady setkám.“

„Snad mne po tom nebude ještě víc bolet hlava.“

„Nevypijete-li toho příliš...“

Colloredo s Ingmarem cinknou sklenicemi a vypijí je.

„Včera, jak se to stalo s panem Fleischmannem...“ řekne potom Colloredo. „Jsme od té doby i s Jeníkem jak napjaté struny. Stačí se jen neobratně otočit a už zníme.“

„A nejsme my všichni v takovém stavu už dlouho? Co když to včera nám jen vmetlo připomínku války do obličeje, když jsme seděli u vína a tančili valčík, když jsme se tvářili, že žádná válka není a že vojáci, to jsou jen slušivé uniformy a ne krev a pot, zuby a nehty. Pane Colloredo, já jsem měl pocit, když jsem včera viděl tu mrtvolu, že bitva u bešaňské hráze nikdy neskončila, že pořád řezou ty hlavy a že tu jeho hlavu dostihli až v srdci Zemlinu.“

„Jak to dopadlo u hráze, mě mrzí,“ zvedne náhle Colloredo hlavu a zničehonic se jeho myšlenky pročistí, když jimi jako blesk pronikne uvědomění, že Ingmar si v posledních dnech musel projít větším peklem, než on s Jeníkem.

„Nejde ani tak o ty hlavy, pane Colloredo,“ řekne Ingmar. „Ale o tu zodpovědnost. Jsem už dlouho velitelem pěchoty, ale mé rozkazy byly vlastně jen vždy vyplněním vyšší vůle. Byl to pokaždé Jeník, kdo rozhodl taktiku, byl jste to vy, kdo to vzal formálně na svá bedra. U hráze jsem se rozhodoval sám. Něco jsem rozhodl i dobře a snad jsem díky tomu i naživu. Ale o to ani nejde. Neuvažuju teď, jestli jsem rozhodoval a velel správně, či chybně. Záleží jen na tom, že jsem velel. To z toho dělá mou osobní záležitost. Díky tomu se mě dotýkají osudy všech pod mým velením, co tam skončili mrtví, ale taky pana Fleischmanna, jehož smrt si vzala pouhý odklad a přišla potom.“

Colloredo na to nic neřekne, ale krom své únavy musí náhle přemýšlet i nad Ingmarem, kterému se do mysli obtiskl cejch viny, iracionální, avšak velmi reálné.

A zatímco si nalévají druhou rundu, o pár set metrů dál si Rossi ve vězeňské cele trhá chomáče vlasů, a ještě o dvě ulice dál pak Jeník celý zamyšlený hází kamínek na hladinu Dunaje, aniž by mohl vidět, jak v té husté tmě rozčísne vodu.

XX. Fatalismus

„Viděl jsem snad někdy větší nádheru?“ řekne nepříliš upřímně Colloredo, políbí Adrianne ruku a nabídne jí rámě.

„Měla jsem vám říct, že je Edithin snoubenec zapálený věřící a že to vaše osvícenství ho nejspíš popudí,“ řekne slečna omluvně a ohlédne se na opuštěný parčík, v němž se prodlužují stíny a vyje v něm opuštěný pes. „Pojďme jen podél parku, Colloredo. Z toho, jak je prázdný, na mě padá splín.“

Dívčiny šaty s ptačími pery tiše šumí, když jdou podvečerní tichou ulicí.

„Všichni jsme včera trochu překročili,“ řekne Colloredo. „Nemá si nikdo co vyčítat, akorát mne mrzí, že jste toho s Edith byly též svědky.“

„A proto dnes nejdete na zábavu? Kvůli panu Krepovovi?“

„Ani jsem nevěděl, že tam bude,“ pokrčí Colloredo rameny. „Ne. Prostě jsem dal přednost procházce s vámi.“

„Ach.“

Adrianne se začne podivně usmívat, jako by jej právě prokoukla. Colloredo si toho ani nevšimne, dívá se teď před sebe a je ponořen v myšlenkách. Je si jist, že pro jednou mu udělá dobře vyhnout se hýřivé společnosti.

„Co asi čeká tu dívku?“ zvažní po chvílce Adrianne, když si uvědomí, jak je Colloredo zamlklý. „Tu, co zabila vašeho vojáka?“

„To nevím a ani mě to příliš nezajímá,“ řekne Colloredo pomalu a mezitím se Rossi probere v temné cele a rozpozná v hlubokém šeru, že za mříží někdo stojí.

„Georg?“ pohnou se její popraskané rty.

Hraběčin sluha se opře o mříže, přitiskne na ně čelo a potichu se dívá na zubožené stvoření.

„Běž pryč,“ zamumlá dívka.

Georg se pohne a náhle na něj dopadnou poslední paprsky slunce. Rossi se nadzvedne jak podrážděný had, když vidí úplně novou uniformu.

„Přišlo mi, že bych se měl za tebou zastavit,“ řekne on konečně. „Nečekal bych, že k něčemu takovému dojde hned potom, cos mi to všechno vyprávělo. Chci jen říct, že tě chápu.“

Ona si zas lehne. Už se na něj ani nedívá.

„Nevím už, co říct,“ řekne Georg rozpačitě. „No. Dal jsem se k pěchotě, jak vidíš.“

Ona mlčí. Snad dokonce už spí.

„Kéž bych věděl, co říct,“ povzdechne si Georg. „Sbohem.“

Otočí se na podpatku, odejde, projde kolem stráží a na ulici, kde se zamyšlený málem srazí s Colloredem a Adrianne.

„Pane,“ zasalutuje rychle.

„Pohov, vojine,“ řekne Colloredo a mávnutím ruky jej propustí, sotva však Georg udělá pár kroků, ještě za ním zvolá. „Nejste vy ten nový z pěchoty pana Svarthjarta?“

„Ano, pane,“ zastaví se. „Vojín Ezses, pane.“

Georg vyrazí k jednotce. Adrianne několikrát do Colloreda zlehka drcne.

„Nuže, pane Colloredo, povězte mi o sobě něco, co ještě nevím.“

„Není moc o čem mluvit,“ řekne nevzrušeně.

Adrianne vypadá zklamaně a dál ulicí pokračují mlčky, zatímco na jejím konci, v důstojnickém kvartýru, sedí Ingmar nad rozepsaným dopisem. Jistě jej přeřadí. Měl příkladnou službu, tak proč prosbě nevyhovět.

Vzpomene si na mladého muže, který se hned po ránu hlásil s takovým nadšením jako pomocník k pěchotě. Přijímali ho s Colloredem a během dne to Brentano podepsal spolu s dvěma dalšími branci. Mladý Ezses s sebou dokonce přivedl kamaráda, též původně sluhu u hraběnky von Virovitz, jejíž dům je po tragickém Michaelově skonu jak duchy zaplněná stará vila. A co vlastně čekají? Že změní svět? Že změní své životy? Bitevní pole jsou plná takových duchů, hraběčina vila je stěží odleskem. Nebavily vás povinnosti? U armády jich budete dělat dvakrát tolik a první měsíce budete sloužit i nejposlednějšímu vojínovi...

Ale Colloredo se usmíval a vypadal snad i rád, že přibudou noví muži. A rovnou pod Ingmarovo velení. Povzbudivě se na ně usmát u náboru a pak je poslat na smrt.

Ten dopis stačí jen podepsat. Ale proč nad tím náhle tak váhá? Ingmar si vzpomene na radost, kterou cítí při zabíjení. Ano, radost je to správné slovo. Zaplaví jej stud a za ten je náhle rád. Ale též pachů, taková ta podivná otupělá pachů v mysli, která člověku nedovolí nic aktivně dělat a přitom též pasivitu činí tak příšernou.

„Pane Svarthjarte...“

Do místnosti vejde Jeník. Působí trochu roztržitě, ale už mu zase v obličeji hraje známý úsměv.

„Promiňte, nezaklepal jsem.“

Ingmar plynulým, avšak dost rychlým pohybem překryje rukou dopis.

„Pane Jeníku,“ řekne mírně. „V pořádku.“

„Zrovna jsem viděl venku Colloreda, se slečnou Adrianne, vykračují si jak dlouhodobí milenci,“ usměje se Jeník a posadí do rohu na polstrovanou židli.

„Našel v ní zalíbení?“

„Spíš rozptýlení, řekl bych.“

„Jako vy ve slečně Nanette,“ řekne Ingmar, schová dopis do zásuvky a zavře kalamář.

„Ano,“ řekne Jeník váhavě. „Asi to tak bude. Každopádně, věděl jste, že za pár dní to budou přesně čtyři roky, co umřel Diderot? Nevím, proč to slaví už dnes, ale slečny Isabelle a Edith mě s tímto zvaly na večírek. Snad byste se též chtěl přidat?“

„Slečna Edith vás zvala?“

„Snad se chtějí usmířit. Bude tam i se snoubencem.“

„Ach tak, a ten bude slavit výročí Diderotovy smrti?“

„Takové téma musela vymyslet Edith, protože Isabelle určitě nechte Diderota, ale to je jedno, já osobně se určitě snoubencům chci omluvit za horkou hlavu,“ řekne Jeník.

„Tedy, slečna Edith má osvěcenský večírek a prudérního muže,“ pousměje se Ingmar. „A zdalipak přijde též slečna Nanette?“

„To nevím. Pozvání jí prý bylo vyřízeno. Vlastně jsem napjat, jestli přijde.“

„Vidíte, Jeníku, my půjdem pít,“ řekne Ingmar a zvedne se. „Zatímco Colloredo se prochází tichým městem. Svět stojí na hlavě.“

Za chvíli už kráčí ulicí, kterou zahalilo šero, do nějž mihotavě svítí okna a plynové lampy. Když jdou přes náměstí, Jeník si krátce všimne, jak za jedním z oken, za tím jediným, které jej ze všech zajímalo, pomalu přešla silueta. Na okamžik si pomyslí, že jde pomalu, jako chodíváme, když jsme hluboce zamyšleni a přesto nám ne a ne přijít na mysl ty správné myšlenky. Krok a pak, po nekonečné chvíli, další krok. Jen aby se nestálo.

Pak zas opustí domněnky a za chvíli jsou s Ingmarem v zadním salonu krčmy, zatímco Colloredo s Adrianne se mlčky zastavují pod tlumeně žhnoucí lampou a Nanette, které patřila ona silueta, jako by měla nohy z kamene, jde ztěžka ke dveřím a potom po schodech nahoru, až do malé podkrovní observatoře, nebo spíš jen vyklizené půdy se střešními okny a silným dalekohledem.

Strýc předstírá, že něco zapisuje do papírů rozházených po stole, ale po chvilce to vzdá. Povzdechne si a zdráhavě pohlédne k Nanette, nejprve na špičky bot a lem šatů, pak teprve do tváře. Dívá se omluvně, ale též přísně, a Nanette se na chvíli zastaví, pak pomalu přijde blíž, položí mu ruku na rameno a z něj jako by spadla obrovská tíže.

„Jaký je?“

„Znáš ho přece víc,“ řekne Nanette a posadí se, ruku zamyšleně opřenou o velký dalekohled.

„Ale zajímá mě tvůj dojem.“

„Žádný velký dojem nemám. Ani pozitivní, ani negativní,“ povzdychne si ona. „Nějak se mi nechce říkat žádná velká slova.“

Odmlčí se.

„Někdy se mi zdá, že věci nejsou ani velké, ani malé, že nejsou dobré, nebo špatné, že prostě jen jsou a to je asi tak všechno. Dneska ho mám taky.“

„Takže?“ zeptá se strýc znovu.

„Je snesitelný. Ano, to je to pravé slovo. Zdá se mi to docela snesitelné.“

„To neříkej,“ zatváří se on nešťastně.

„Ale já to nemyslím jako výčitku. Vlastně to myslím jako pozitivum. Čekala jsem něco horšího, pasovala samu sebe do určité role, ale nakonec to bylo prozaičtější a normálnější.“

Starý muž shrbený na židli si všimne, že Nanette tečou po tváři slzy a pak si toho všimne i ona a je tím, zdá se, překvapena, utře si je hřbetem ruky a rychle se zvedne.

„Vyjádřím to lépe, až mi to projde hlavou.“

Otočí se a jakoby v kontrastu k dřívějšímu ploužení vyrazí energicky ke dveřím, které otevře. Chvilí stojí, jako by chtěla něco říct, pak se otočí, dveře zavře a zavolá služku. Přeci jen mezi důstojníky a za ostatními slečnami půjde. Už je rozhodnuto. Tedy alespoň pro dnešní večer a myslet na cokoli dál je až příliš komplikované a snad to počká na zítra.

„Slečno Nanette, jsem rád, že jste nakonec přišla,“ líbá jí ruku Jeník.

„Nerada bych vás nechávala v napětí.“

Jeník poodsune Nanette židli a usadí ji tak mezi sebe a Ingmara, z nějž, zdá se, spadlo v ten večer mnoho starostí a nenuceně se baví s Edith i jejím snoubencem, čehož si u něj snad všimne proto, že sama za účelem rozptýlení nakonec přišla.

Rozbuší se jí srdce. Jako by ji náhle přepadl pocit viny. Pohlédne na Jeníka, zrovna otočeného, protože odpovídá na nějaký žert ze strany Isabelle. Je to vnímavý muž. Poznává drobnou změnu v chování?

Jeník si za chvíli podává ruku s Milem a usmíření zapíjí schnappsem. Pak teče medovina a také rum, který vyvolá Nanette vzpomínky a mimo jiné připomene, jak čerstvé hroby jsou na krajích Zemlinu.

„A co vy, slečno Nanette?“

Jeník ji zastihne ve chvíli, kdy se zamyslela a ztratila nit.

„Ano?“ usměje se.

„Řešíme oblíbenou knihu od Diderota, který před čtyřmi léty umřel.“

„Ach tak.“

Nanette vytane hned na mysl jedno Diderotovo dílo a teze, která ji z něj tolik zaujala, že by ji hned prohlásila za motto celého textu, tedy zda není odevzdání se úplné poslušnosti tím největším hříchem, kdy se člověk vzdává toho nejdůležitějšího, čímž je svoboda, a tak se jako poslušný může stát pouze fanatikem, jenž se s dogmaty ztotožní, nebo pokrytcem, jenž je naoko přijímá a přitom se jen snaží pod krustou lží uchovat kousek původního sebe.

A pak si toto dílo zakáže říct, protože by jen vzbudila posměch takovým přirovnáním, nebo, a to by bylo horší, opravdu lítost, o což jí zdaleka nejde. A nadto, už vůbec nechce tak okatě spojit život s estetikou, to by bylo jak přebírat popel od štěrku po pás v čistém rybníce a vytvořit v něm skvrnu nesoucí se na vlnách.

Nanette stěží může vědět, že by možná vyvolala reakci kladnou, neboť Jeník sám mnohdy, přemýšleje o vlastních létech v jezuitském řádu a o nesmyslnosti řeholního života, se k úvahovým střípkům knihy Jeptiška vracel. Neví o Jeníkovi, neví o tom, jak mu malá výprava za zdi semináře nepřinesla coby mladému ten respekt, který očekával, ani o tom, jak jej to tehdy zklamalo a jen zvýšilo žízeň po čemkoliv, co přišlo zpoza těch zdí, i kdyby to byl jen vozka se zeleninou, který rád prohodí pár slov o dění z vždy živé Malé Strany, za Jeníkova mládí ještě obce s vlastním magistrátem.

„Myslel si, že mě ošidí, když použije tu divnou váhu, ten starý Kretschmann, ale kdybyste viděl, pane, jak mu sklaplo, když viděl ty oficíry...“

Mluvil s páterem a malý Jan naslouchal dychtivě všemu, co si povídali, od pomluv, přes blábolení, nadávání na sousedy a hašteřivou ženu, informace, kde otevřeli či zavřeli jaký krám, kolik kdo dluží na daních, nebo jak starý vozka smýšlí o císařovně a jejich dětech. Při pocitu marnosti z informací vnitřně vyprázdněných ho lákalo vše opravdové a ze světa, i kdyby to bylo sebemalichernější a bez střípku hodnoty.

„Jakub fatalista,“ řekne Nanette. „Líbí se mi myšlenka zůstat aktivní a drát se kupředu navzdory neotřesitelnému vědomí a přesvědčení, že všem událostem nejen nejde uniknout, ale navíc jsou sprádaný z tak jemné a komplikované sítě tisíců drobných příčin, že je sotva můžeme dost dobře vysvětlit a nakonec se musíme smířit s tím, že většina věcí, když už ne v přírodních vědách, pak v našich životech, je pro nás leda náhodou.“

„Kdo jsme a jak jsme se setkali,“ odcituje pohotově Jeník a podívá se na Nanette, jako by další slova věnoval jí, nebo přesněji tomu, co je anebo není mezi nimi. „Odkud a kam jdeme, co říkáme. Co na tom záleží? Copak víme, co nás svedlo? Víme, co nás zas rozpojí? Víme, proč řešíme věci, které řešíme, proč chceme, co chceme a kam vlastně jdeme?“

„Ale nepřestaneme do toho neznáma jít, dodáváme sílu svalům a dýcháme jeden nádech za druhým, dokud je to třeba,“ řekne Nanette a dívá se na Jeníka bez mrkání delší dobu, než je obvyklé, až jej samotného v rozpačitosti donutí se rozmrkat. „Jako ten sluha.“

„Jehož pán označí drzým ničemou, kterému přísluší leda bič na zádech,“ zasměje se Ingmar a tím probudí i Mila s Edith, kteří se strojeně začnou smát.

„Ovšem též ho srovná se Sókratem,“ doplní Jeník.

„Čímž jej lituje, ne chválí.“

„Ano,“ řekne Nanette už méně vážným tónem. „To je taky pravda. Konečně dialog, který není myšlenkově prázdný a zároveň má trochu humoru. I proto jsem vybrala tohle dílo.“

„A já chtěl říct Systém přírody, na kterém pracoval s Holbachem,“ řekne Ingmar. „Nyní však, slečno Nanette, když o tom uvažuji, snad bych též zvolil Jakuba fatalistu.“

Při zmínce barona Holbacha sebou Milo trhne a přestane se zase smát, na což Jeník, jenž před chvílí uzavíral křehký mír, rychle zareaguje a změní téma. Nanette pozvolna opouští v myšlenkách odpoledne, jež bylo o to rozpačtější, o co bylo méně trpké oproti očekávání, zatímco Colloredo opouští Adrienne u vily jejich rodičů a ona se ani neohlédne, neboť prohlédla, že co si vykládala jako zájem, bylo jen touhou důstojníka na chvíli od všeho utéct, a na Zemlin ztěžka padá tma, v níž děla a pušky mlčí skoro výhružným tichem.

XXI. Rozum a cit

Nanette si bradu podpírá dlaněmi, což se pro dámu hodí jen stěží, ale jak již dobře vypožorovala, osvícenská společnost aristokratů, bohatých obchodníků a vojenských důstojníků je naškrobená převážně navenek, zatímco v hlavách jsou nespoutaní a otevření. Proto si může podepřít bradu jak starý muž ve svém křesle, aniž by byla všemi souzena, a proto ji všichni ti lidé tak přitahují.

Avšak zábava v ten den je spíše mdlá. Spolu se škrobeností zůstala na úrovni vnější slupky i zábava. Je to sotva znát, ale muži a ženy sedící u stolu se smějí a vtipkují a horlivě debatují s hraným klidem, zatímco v myslích řeší něco úplně jiného. Jsou tu všichni spolu, hrají si na společnost a každý je přitom sám. Anebo společně jdou po tušeném poli zbořených zdí, hlubokých kráterů, černé suti a mrtvých těl, jsou spolu v temné předzvěsti návratu války.

„Ano, někdy musíme mířit trochu výš, aby naše kule zasáhly řady nepřítele. Nelétají rovně, jak by si snad někdo mohl myslet,“ uzavře Colloredo v jedné z mnoha diskuzí, jež se nadarmo otevrou a bez závěru zas opustí.

„Platí na ně gravitace,“ zamumlá Nanette ze svých dlaní jako dítě, co se probudilo z bláznivých snů, když si všimlo, že dospělí mluví o něm.

„Ovšem,“ kývne Colloredo hlavou.

Milo kývne hlavou a tváří se jako ponaučen a ohromen.

„A jak víme,“ zvedne oči Ingmar, doposud spíš mlčící. „Jak víme, že se to stane vždy?“

„Je to přírodní zákon. Někdo jej dávno objevil, Newton jej spočítal. Tak to prostě je.“

Minutilius připaluje cigaretu na konci dlouhého nástavce a pobaveně oba muže poslouchá.

„Ovšem. Ale nikde není psáno, že zítra nesmí ten zákon přestat platit.“

„Divil bych se, kdyby na to nebyla císařsko-královská vyhláška,“ zasměje se Jeník, jenž většinu pohledů věnuje Nanette, nad něčím též zamyšlen.

„Vím, na co naarážíte. Je to jen náš názor, že se to pokaždé stane. Záruka není. Leda zkušenost, které je tak moc, že je přímo ohromující a že už skoro nejde myslet, že by se věci začaly dít jinak, než se zatím vždycky děly.“

„A co bůh? Bůh snad není zárukou?“ ozve se Milo.

Colloredem a Jeníkem proběhne krátce jakýsi záchvěv, jako by si vzpomněli na nedávný rozhovor, ale pak se zas uvolní.

„Nemyslím si, pane,“ řekne Colloredo mírně.

„Nícméně,“ zastane se Ingmar Mila. „Už Descartés říkal, že jedinou jistou věcí, o níž stěží budeme pochybovat, je naše mysl, a že ta mysl nás pak rozumově vede k představě boha, který je dokonalý, a proto nemůže neexistovat a ten zajistí nutnost nějakých pravidel.“

„Ano, bůh jako tak dokonalý, že nemůže neexistovat, a svět, který stvořil, sotva méně dokonalý. Esence, od níž nelze oddělit existenci, to říkali snad všichni myslitelé, které jsem četl

jako mladý. Spinoza, Wolff a Leibniz. Pane Svarthjarte, nevím, jsem z jejich optimismu v rozpacích.“

Colloredo se napije. Nanette sleduje jeho oči a čte v nich, že má mnoho co říct, mnoho toho chce říct a jako jediného jej snad ty diskuze opravdu zajímají.

„Tito racionalisté,“ pokračuje Colloredo, jen dá číši od rtů. „Myslí si, že je shoda myšlení a bytí. Že je vesmír plný logiky. Že snad to, jak létají planety, jak se chová hmota a jak energie, že to všechno má nejspíš načteného Aristotela a přímo se chvěje hrůzou z pomyšlení na nelogičnost. Ale co když to je vše jen v našich hlavách? Nebo ani v hlavách ne. Co když to je konstruktem logiků, matematiků, lingvistů a škol?“

„Tedy spolu s empiristy nepředpokládáte matematické fungování vesmíru?“

„Ani nevěřím, že se dá vesmír a veškerenstvo bytí poznat syntézou; prováděním sylogismů či skrz geometrii. Nemyslím si, že stačí přemýšlet, vycházet z axiomů a dokazovat různé věci, jako to dělal Spinoza, protože si nemyslím, že vesmír je velkým lidským mozkiem.“

Ingmar se zasměje. Hovor s Colloredem s vnější formou disputace, bere cvičení v rétorice a vítané uvolnění. Zato Milo napjatě naslouchá, jako by přihlížel zápasu, v němž drží palce svému favoritu.

Nanette zkoumá Jeníkovy rysy. Jako by se snažila číst myšlenky, tak jak jdou za sebou jeho vědomím. Při zběžném a občasném pohlédnutí na jeho tvář by se zdálo, že je stále stejná, veselá a uvolněná, při takovém soustředění však Nanette rozpozná střídání napětí, smutku, pobavení, hravosti a hned zas vystřízlivění, příjemných vzpomínek a mrzkých pomyšlení.

„Vím, že jste zastánce Kanta,“ řekne Ingmar. „Kantovec, jak je teď módní to označovat.“

„A proč ne? Neopustil, jako Hume, racionalitu ve vesmíru úplně a nepřisoudil ji pouze našim názorům. Jen nehledá záruku v bohu, protože, a to se domnívám též, je dnes už zastaralá ta anselmovská myšlenka, že definujeme-li něco jako nejdokonalejší, zjevně to právě proto bude hned existovat, neboť jinak by to nebylo nejdokonalejším. Ani si Kant nemyslí, že pravidla odvodíme od matematických axiomů.“

„Já nevím,“ ošije se Ingmar. „Nezdá se mi správné, co říká o syntetických soudech a priori.“

Milo se nervózně poškrábe a napije, zatímco Edith a Isabelle přestávají poslouchat úplně. Doposud si někteří u stolu mysleli, že tuší, o čem je řeč, ale po posledních Ingmarových slovech to vzdali.

„Kant říká, že příkladem syntetického soudu a priori je sčítání, třeba, že patnáct a třicet osm je padesát tři,“ vysvětluje Ingmar. „Soud je to údajně syntetický, protože se dozvíme novou věc. Ze samotných čísel jsme neznali jejich výsledek, tu padesát trojku, teprve poté, co jsme je v čase, který je sám o sobě něčím apriorním, poznali, jsme byli obohaceni o tuto novou informaci. A přece je matematicky nutná a nezávislá na empirii. Ale mně se zdá, že to není pravda, že těm dvěma číslům přeci jen již je inherentní onen výsledek, což se dá dokázat za použití řady aritmetických pouček.“

„Snad je to jen nešťastný příklad,“ navrhne Colloredo, na kterém je trochu znát boj, kdy na jedné straně vidí, že se ostatní nebaví a rád by hovor ukončil, na straně druhé je poněkud aristokraticky navyklý se na ostatní neohlížet a hrdě hovořit o tom, o čem má chuť. „Ale snad

se můžeme shodnout na tom, že jsou věci, jako čas, prostor, kauzalita, kvantita a další, které máme v mysli, aniž by se do ní dostaly ze zkušenosti, a skrze něž posuzujeme všechny naše vjemy a vůbec vše, co k nám přichází se smysly, takže nevidíme pravdivé věci, ale jen konstrukty mysli, jevy. Že máme takové syntetické a priori podmínky zkušenosti.“

„A jistě jste přímo napjat,“ rýpne si, tvář stále vážnou, Ingmar. „Jestli ještě v budoucnu Kant ukáže, jak syntetickým způsobem dělat metafyziku, protože to by se pak zodpovědělo tolik otázek. A jak by to prosvětlovalo naše životy.“

„Ne více, nebo méně, než objev nové planety,“ pokrčí Colloredo rameny. „Předovky proto nebudou střílet víc rovně a krávy dojit víc. Jenže tu zvědavost, tu v hlavě máme. A chce odpovědi. Tedy, když není příliš unavená, ale pak je to horší, protože přijdou jiné otázky. Třeba, co tady u Bělehradu vlastně děláme.“

Nastane mrtvé ticho. I Nanette se zarazí. Bezmyšlenkovitě položí ruku na Jeníkovu dlaň a tím jako by uklidnila všechny, hosté v salónku zas vydechnou.

„Dojit krávy,“ zakašle Milo falešným smíchem a Edith se rozesměje po něm.

„Kant píše i o politice, proč si to nenajít u něj?“ řekne Ingmar tiše, i když Colloredovu odpověď předem zná.

„Kant tu ale nebyl,“ řekne Colloredo a od sluhy si nechá dolít pohár. „A tohle není politika. Je to existence, moje a vaše, pane, a k tomu žádný filozof nemá radu. Nebo se takový ještě nenarodil.“

„Ani Diderot, pánové?“ zeptá se Nanette na oko nevinně.

„Umělci to mají lehčí,“ ozve se zas Jeník a očima spočine na ní. „Píší přímo o existenci, o níž tady mluví Colloredo. Ne o té čtenářově; o jiné. Ale o to je to snad lepší, když potom můžeme vidět věci a své životy z nových překvapivých úhlů, na něž nás spisovatel navedl, nebo naopak, rozpoznat náhle shodu v umění s vlastním životem a myšlenkami.“

„Nuže, na Diderota,“ zvedne Colloredo číši. „Který měl rozhodně, o tom nemůže být sporu, bohatší život, než vede pan Kant.“

Připijí si a nastane krátké ticho, v němž Jeník s Nanette opustí společnost a nadechnou se zas čerstvého vzduchu, na němž se opět spojí rty a obejmou pažemi snad až nevhodným způsobem na nezadané lidi v šlechtické společnosti, o to svobodněji se však oba pocítí.

„Jeníku, proč mi nedokážete nikdy říct své city?“

Ta otázka jej zarazí. Má spíše pocit, jako by Nanette ukrývala trápení, která nechce říct, navíc se mu probírání citů, o to spíše s dívkou, před níž se snaží stále působit pevně, nedůstojným. Pak si však uvědomí nespravedlnost a neupřímnost, které se k Nanette dopouští a jakýsi vřelý pocit, který jej náhle zaplaví, spustí stavidla slov.

„Slečno,“ řekne a jemně přesune dlaně z jejich zad na boky. „Nemluvím moc o takových věcech a ani to snad neumím. Nejupřímněji můžu říct, že předstírám, jako by to, co spolu máme, byla pro mě jen hra, zábava a rozptýlení.“

Zarazí se. Vzpomene na schůzky za poslední dny. Byly prakticky dennodenní a někdy spolu trávili, když neměl příliš povinností, den od úsvitu do soumraku. Líbali se a dotýkali. Přinesl ji

květiny. Běhali v parku a výskající Nanette si natrhla šaty, které v galantním gestu nechal Jeník za své opravit. Byli v obchodě s čokoládou a vypili mnoho vína. Válka jako by zmizela. Jako by se znali celý život a byli nezávislými milenci někde ve Vídni nebo Gmundu, jako by život nikam nesměřoval a vše bylo jak plod na stromě, který stačí utrhnout.

Na kvartýru se spojili, na tvrdé pryčně u čadící petrolejky, v prostém vojenském pokoji bez jediného křížku, u otevřených oken, pod nimiž kdosi lil olovo. Znovu a znovu se do ní vracel, díval se na dívčí tvář slabě zrosenou potem, s očima rozšířenýma, v podivném spájení bolesti a blaha, na zcuchané vlasy, které nemohly být vzdálenější složitým účesům té doby, na zaklánění hlavy dozadu, které se mu zdálo tou nejjemnější věcí a nejplynulejším pohybem, jaký kdy viděl, na světlá prsa, po nichž tančily plameny ze stolní lampy, a u toho si uvědomil, jak stárne, jak je šťastný a zároveň si neumí představit opustit armádu, jak by možná uměl prožít život s ní, ale z realistického pohledu se tak nestane, a viděl se v Praze, kde vydává své sebrané spisy, a ji po svém boku, a hned si uvědomil nesmyslnost takové vize, to, jaká je to pouhá fantazie a sen, protože byl vždy samotář a buď bojoval nebo psal, víc toho neznal a v hloubi duše snad nechtěl znát a v čemkoliv jiném by mu chyběla kázeň i duchovní čistota.

Později Nanette ležela na boku a Jeník za ní, dvě těla efektivně vklíněná do sebe. Byli by tak šťastni jako manželé? Nanette tiše oddechovala, snad snící vlastní sen, zatímco Jeník zodpovídal sám sobě své otázky. Měli by si stále co říct? O čem by se mohli po letech bavit? Co by živilo jejich lásku? Jeník neznal odpovědi. Vlastně si náhle neuměl představit, o čem se lidé vůbec mohou bavit. S Colloredem a Ingmarem omílali stále ta samá témata a spíš se tím jen vzájemně ujišťovali o trvajícím přátelství, a že tu pro sebe jsou. Bylo by to s Nanette stejné? Spojila by je ekonomická a sociální potřeba rodiny přežít a vychovat děti tak, jako jej nyní se spolubojovníky spojuje válčení o Bělehrad?

„Předstíráte?“ vrátí Nanette Jeníka do současnosti.

„Je to tak pro mě snazší, Nanette,“ řekne Jeník. „Protože se bojím. Mám strach, že bych tu hru neuměl hrát, kdyby už byla vážná. Že bych spadl ze sedla a ztratil jakákoliv zbábělecká zadní vrátka. Ano, bojím se. I proto, že nějak podvědomě vím, jak to musí dopadnout.“

„A jak?“ zeptá se Nanette náhle těžkým hlasem, jako by sama o této věci mnohokrát přemýšlela a sama dospěla k podobně trudným východiskům, která však nyní chce stvrdit i od Jeníka.

„Nanette, kdybych si měl vybrat, byla byste to vy, s kým bych teď chtěl strávit život. Ale to nejde. Jsme z jiných stavů. Vás to váže sem, já se brzy s jednotkou posunu. Třeba do Čech, třeba úplně jinam. Třeba mě zbloudilá kule zabije někde ve Francii, v Německu, kdekoliv. Nebo mě zabije zítra. Nebo vy se vdáte. Pro nás to nikam nevede.“

Nanette se na chvíli vyprostí od Jeníka a opře o chladivou zeď. Seznámili se na podobném balkóně, když pod ním dívka zabíjela vojáka; když mu, který jí k nepoznání znetvořil už tak nalomenou duši, k nepoznání ničila obličej. Jako by se Nanette s Jeníkem tragika toho večera vepsala do všech dní, jež následovaly.

„Mí rodiče,“ řekne Nanette. „To byla velká láska. Museli si ji dokonce vymoct, skoro vyzebrat, každý u svých rodičů, protože ti to chtěli jinak. Ale bylo jim dáno. A pak ty záchvaty. Nikdo nevěděl, z čeho to matka má. Prý z cesty do Egypta. Snad tam něco chytla. Zlé jazyky říkaly, že měla milence a že to bylo od něj. Tomu nevěřím. Každopádně bylo smutné, radostné

a neuvěřitelně kruté zároveň sledovat otce, jak se jí pořád snažil milovat a brát do společnosti a starat se o ni, i když všichni viděli, že už nic necítil. Chtěl být prostě jen dobrý člověk, nic víc v tom nakonec nebylo. Jenom taková zoufalá hrdost. Pak přišla chudoba. Myslím, že se taky duševně zhroutil. Tehdy si zas znovu porozuměli, ale jakýmsi děsivým způsobem, jako dva vyšeptalé přízraky, co se znovu našly na hřbitově.“

„To mě mrzí,“ řekne Jeník upřímně. „Vidíte, nakonec to je taky to jediné, co mi vždy zbývá. Být alespoň dobrým člověkem. Jenže, Nanette, vím jak vést jednotku, ale jak vždy jednat správně, to nevím. Člověk si může myslet, že bude-li používat rozum, že pokud si vytvoří teoretická pravidla, že pak přece stačí se jimi za všech okolností řídit a bude nejmorálnější bytostí na světě. Ale pak je život plný nejednoznačnosti a voleb, které jsou každá stejně špatná, nebo voleb tak krutě jdoucích proti vlastním zájmům za zdánlivé malichernosti, že celá ta teoretická pravidla jsou k ničemu. Ale přece mě udržují v klidu.“

„Stoický Jeník, vzor rozvahy a klidu,“ řekne Nanette a poušklíbne se. „Slyším to všude. Co to vůbec znamená?“

Oba se zatváří smutně. Ve vzduchu mezi nimi je náhle první nepřátelství. Stěží si lze domýšlet, kam by dospělo, kdyby na jeho tiché chování měli skutečně celé roky. Tak brzy ten ostěn přišel! Tak brzy se jeden hrozí charakterového rysu toho druhého.

„Nanette,“ řekne Jeník tiše a smířlivě.

Váhají. Pak se obejmou, ztiší a hledí na obzor. Jeník vycítí v noci tichou hrozbu. Tam někde je válka. Spí neklidným krátkým spánkem. Zítra nebo za týden může tenhle dům lehnout popelem a oni dva si zas ustelou, tentokrát pod peřinou z vápna.

V dané chvíli není kam spěchat, je to soukromý kus zdánlivého nekonečna, ale přece konec přijde a vrací se ke stolu k ostatním. Hovor dospěl k módě, Edith a Isabelle září oči, jako by nevěděly o bezvýznamnosti jejich slov, což z nich dělá silné, zatímco Jeník s Nanette jsou náhle slabí a sedí vedle sebe za poháry s vínem, spolu a přitom sami.

XXII. Břehy Sávy

„Vzpomínáte, pane Svarthjarte, na rozhovor o fatalismu?“

Je pět hodin ráno, vzduch je vyschlý jak troud a visí v něm hrozba.

„Před týdnem,“ přikývne Ingmar. „Vedli jsme řeč o Diderotovi.“

Jeník sleduje obzor zakrytý ranním šerem, v němž se hemží nepřátelé. Musí jich být alespoň dvě setniny. Chystají se na sebevražednou zteč, v čemž je jistá děsivost.

„A vzpomenete si též, jak jste nám před bitvou říkal, že vaši předkové, kdysi v temném středověku, z fatalismu získávali odvahu?“

„Ano,“ řekne Ingmar a začne ládovat pušku. „Už před bitvou je bohy a osudem rozhodnuto, jestli zemřeme, nebo ne.“

„Utkvělo mi to v hlavě,“ řekne Jeník a přikrčí se za palisádou. „Je to zajímavý přístup. A měl jste to zmínit tehdy v diskuzi o Diderotovi.“

„Co by nám pak zbylo pro tyto malé zvláštní rozhovory před bojem?“

„Nevím, něco jiného,“ pokrčí Jeník rameny a zachmuří se, neboť Turci se dají do běhu. „Většinou je vedu s Colloredem. Člověk jako by chtěl sám na sebe zahrát divadlo o stoickém klidu a nenucené odvaze. Snad to i funguje.“

„Slyšel jsem váš rozhovor o kávě,“ ušklíbne se Ingmar.

Brentano i Brechainville daleko vzadu udílí rozkazy, trubky jasně zní a Rakušané v prvních liniích obrany spouští střelbu. Turci běží do kopce proti svištícím kulám, padají přes mrtvolu svých kamarádů a z krytých míst sporadicky oplácí střelbu.

„To už jsou dva měsíce,“ řekne Jeník mezi salvami, ale Ingmar má zalehlo v uších a neslyší to, tak odpoví podle svého: „Přežili jsme tenkrát a přežijeme zas.“

Ingmar se otočí, všimne si, že Jeník něco říkal a povzbudivě se usměje s krátkou myšlenkou, že je to většinou Jeník, který všem dodává naději, toho však teď cosi tíží, tak to musí převzít on a musí též za sebou nechat nedopsaný dopis v zásuvce a touhu být přeložen a výčitky svědomí z udílených rozkazů a místo toho spustit zase ten lidský stroj, který hledá cestu skrz kule a šavle ke světlu a na nic víc nemyslí.

Křesadla vzplanou a muže zahálí dým. Začíná řež.

Johann potřetí zuřivě láduje. Konečně boj. Odkryje se, riskuje vlastní smrt, vystřelí a běžící janičář se svalí bokem. Ani se neskrývá a začne rovnou ládovat.

„Koldrus, Bürge, stáhnout!“ křičí Jeníkův pobočník.

Johann se přikrčí, zagestikuluje na tři blízké granátníky a pod palbou se vrací k linii palisád, za nimiž je smíšená pěchota s granátníky.

„Pane,“ vydechne a založí novou kuli.

„Musíme se stáhnout k Brentanovi, před chvílí se ozvaly trubky a rozkaz přišel i ústně,“ řekne Jeník a ukáže na udýchaného průzkumníka přímo od Brentana.

Johann kývne hlavou, otočí se na podpatku, vykroukne a vypálí do nejbližšího hloučku Turků. Ingmar pálí vedle něj.

„Pane Svarthjarte, vezměte pěchotu tam vpravo, my půjdeme blíž řeky.“

Ingmar se otočí.

„Ústup! Pěchota! Stáhnout z pozic!“

„Jdeme,“ řekne Jeník.

„Ústup! Granátníci!“ volá pobočník.

„Jdeme, jdeme!“ strká do vojáků Johann.

Jeník i Johann se naposled ohlédnou na sávký ostroh, který je takřka ztracen. Granátníci ztratí pěchotu z dohledu a sami běží na jih podél řeky Sávy.

„Brentano!“

Generálmajor sedí na koni obklopen gardou a udílí rozkazy.

„Jeníku,“ zavolá z výšky. „Pojďte sem.“

„Pane.“

„Janičáři útočí středem a brání pěchotě v ústupu. Vraťte se s granátníky nazpátek, napadněte je ze strany a pak se zas stáhněte.“

„Ano, pane.“

„Manfred se svou jízdou vás podpoří.“

Zmíněný šlechtic stojící opodál kývne hlavou a popožene koně.

„Jdeme,“ gestikuluje Jeník a s šedesáti dalšími vojáky se vydává zas podél břehu nazpátek.

„Granáty, pane?“ ptá se za běhu Johann.

„Ještě ne.“

Chvilí později už pálí salvu do nepřátel. Jedna řada láduje, druhá pálí. Po třech salvách pobočník mávne praporem a vojáci už jen ládují. Do překvapených Turků vráží halekající jízda. Jeník tasí pistoli a zastřelí krví zbroceného Turka, který omámen šokem zbloudil daleko od svých. Rychle láduje pušku i pistoli.

„Ústup!“

Granátníci se vrací, zatímco jízda si kousek nadjede a dělá ještě jeden nájezd z jiného úhlu. To už má těžké ztráty. Janičáři se rozptýlili a střílí po jezdcích, kteří padají na zem, zatímco koně jak posedlí uhánějí dál.

Z tureckých lodí zvaných čajky vystupuje na ostroh oddíl za oddílem. Manfreda srazili z koně a zbytek jízdy se otáčí pro třetí neplánovaný nájezd.

„Šílenci,“ uleví si Johann. „Musíme jim pomoci!“

„Zamítá se,“ zakroučí Jeník hlavou.

Dobíhají zase k Brentanovi a za nimi se naposled ozve jezdecká trubka ohlašující smrt v boji. Ingmarova pěchota je vidět určená opodál.

„Mají tam sedm čajek,“ hlásí Ingmar mužům kolem Brentana. „A možná nějaké za Válečným ostrovem, to je těžko říct, pane.“

„Ustupujeme k Breichanvilleho pluku,“ zavelí Brentano a sám se propne v třmenech, jak otáčí koně směrem k mostu přes Sávu. „Jeník a Svarthjart s Minutiliem.“

Granátníci a Ingmarova pěchota se pospíchají spojit pod praporem Minutilia, nadporučíka z Brechainvilleho pluku a hrdiny zemlinského.

„Pane Jeníku,“ řekne Minutilius. „Pane Svarthjarte. My pojedeme na pravém křídle. Budeme generálmajora krýt.“

„Brentanův tělesný!“ zavolá kdosi a brzy to po opakují další.

„Brentanův tělesný,“ ucedí Johann tiše a uvědomí si, jak je plný nevýslovné zlosti.

„Jsme Brentanův tělesný!“ opakuje voláním poddůstojník a dává rozkaz, po kterém se všechny pěší oddíly vydávají na jih, kde poručík Christiani brání most.

„Brentanův tělesný!“ ozvou se dva nové hlasy ze strany bledého Georga s Viktorem, kteří po pouhém týdnu u vojska, jen se vstupní instruktáží, jsou prvně v ohni.

„Brentanův tělesný!“ křičí skoro všichni.

Georg s Viktorem, oba přátelé, znající se z dlouhých let sloužení, běží snad až příliš usilovně, čímž ztrácí energii a vrážejí do ostatních. Spěchají v pěchotě za Ingmarem, který volný útvar vede stranou od sevřených šiků granátníků.

Christianiho střelci jsou po celém mostě i na zátarasech před ním.

„Přes most nikdo neprojde,“ říká Christiani a muži před ním znovu ládují pušky.

„Turci jsou všude,“ řekne Jeník a téká očima z levé strany Sávy na pravou.

„Kde je Colloredo?“ ptá se Minutilius.

„Jestli se nepletu, je pořád na severu. Divím se, že jste jeho setninu neviděli.“

„Snad tam pořád je,“ otočí se Minutilius a pak zas pohlédne na Jeníka. „Dobře. Musíme pro Colloreda a jeho jägery. Půjdeme po západní straně Zemlina, tam by měl být klid. Nadejdeme jim, a když si pohneme, tak možná vysekáme Colloreda z oka bouře.“

Jeník se několikrát zhluboka nadechne a vytřepe ztuhlé nohy. Tak tedy znovu oběhnout dobrou čtvrtku z obvodu města. Představa Colloreda stojícího proti přesile by mu však stejně nedala odpočinku.

Brentano rozkazy potvrdí a granátníci zase spěchají k Dunaji. Na sávském ostrohu, k němuž se granátníci přiblíží během něco málo přes hodinu, se na zemlinských šancích stále brání

Colloredo se svými jägery a ještě s jednou setninou proti janičářům a spahiům i dělostřelbě z čajek. Zvlášť ošklivé škody a k nepoznání roztrhaná těla zanechávají v ulicích i na travnatých svazích kartáčové střely.

V jednu chvíli se formace dostane pod intenzivní palbu a na deset granátníků padá k zemi. Zbytek se kryje za ruinami domů a zdí či za kopci zeminy.

„Kupředu!“ volá Jeníkův poddůstojník.

„Granáty!“ zavolá Jeník.

Vzduchem se obloukem snese mrak granátů a nadělá chaos mezi postupujícími Turky.

„Pal!“ mávne Jeník šavlí a granátníci spustí salvu.

Zbývající janičáře dorážejí šavlí a poklusem se dostávají k jägerům. Ti jsou otočeni k sávkému ostrohu a pálí do neubývajících nepřátel. Colloredo zavelí k poslední salvě, pak si všimne, že se spahiové už zformovali k útoku.

„Tady nás jízda doslova zničí,“ řekne tiše a pak zavolá: „Ústup!“

Všichni jägeri opouštějí pozice a vracejí se k Christianiho linii po boku granátníků. Některé domy po bocích ulic se bortí prostřelené koulemi, lampa, pod níž nedávno stál Colloredo se slečnou Adrienne, leží v prachu na zemi, v zeleném parku jsou stromy děravé a roztrhané od kartáčových střel.

Tobias, který běží skoro poslední, se otáčí, kleká a pálí do zvednutého prachu, v němž vidí siluety janičářů. Z dálky, za vším tím pokřikem, střelbou z pušek a burácením děl, buší kopyta o dláždění. Tobias vyběhne za ostatními, ale koule zasáhne dům vedle něj a padající suť jej strhne sebou do příkopu. Vyhrabe se zpod cihel a kamení a rychle vytře z očí hustý prach. Utře si rukávem zpoceně čelo, opře pažbu o kotníky a rychle láduje.

Do prachu vedle něj spadne Turek podříznutý šavlí a za ním seskočí Johann.

„Pojď,“ zachraptí a pomůže Tobiasovi vstát. „Můžeš chodit?“

Tobias kývne, chytí se Johannova ramena a spolu se vydrápou z prohlubně. Jak znovu narozený se Tobias rozhlíží a snaží prohlédnout zvrženým prachem.

„Rychle!“ mávne Johann šavlí.

Oba se ztratí v tom hustém bělmu, v němž se nedá dýchat a stěží se jím prochází a Tobias se potácí neznaje směr, veden Johannem jak poutník Vergiliem, jdou z jednoho kruhu pekla do druhého, lidské hříchy vtělené v olovo, prach a ocel všude kolem nich.

XXIII. Spolu v ohni

Prach opadl a obzor zase svítí mezi domy. Tobias s Johannem spěchají podél zbořených zdí, zlámaných plotů a ležících těl.

V posledním týdnu se vztah mezi těmito dvěma poddůstojníky vyostřil za hranici únosnosti. Tobias měl pocit, že Johann upadá hlouběji a hlouběji do jakési temné propasti, ve které mu nezbývá nic než proklínat svět kolem sebe. Proklíná dřívějšího přítele Leopolda, proklíná Rossi, proklíná všechny, kvůli kterým v posledních měsících zemřela většina původních granátníků.

A největší oheň záště pak směřoval na Tobiase, který se ostatně ani nesnažil mu k tomu nedávat záminky. Kdy jen došlo na přetřes něco o válce, Tobias hned přispěchal s britkou kritikou a rázným odsudkem všeho bojování, nazýval obléhání Bělehradu zbytečným a popravy zajatců zvrhnuvší se v divadlo pro krvelačný dav za o nic lepší než nabodávání hlav na kůly druhou stranou.

Jak se vždy v Johannovi vařila krev, když to slyšel. Nevěděl, do jaké míry to Tobias myslí vážně, nevěděl, co je ironie, co pouhá úvaha a co skutečný názor, ale vše mu to splývalo do jednoho druhu rétoriky, za nímž viděl Leopolda a též Wilhelma.

Johann byl stále agresivnější. Při každé příležitosti pil. Žádný den neskončil bez křiku po vojínech a rekrutech. Mladé sebrance z pěchoty, Georga s Viktorem, mlátil před pár dny hůlkou kvůli nesprávnému cvičení střelby, až nešťastníci jen leželi na zemi a radši se nebránili.

Skončilo to rvačkou s Tobiasem v předvečer bitvy. Netrvala dlouho. Johann byl příliš opilý a Tobias neměl zájem v bitce pokračovat, takže po krátkém zápasu se nechali roztrhnout vojáky od sebe a uklidili se dřív, než by to musel řešit vyšší důstojník. Tobias měl o něco vyšší hodnost a pro Johanna to mohlo dopadnout zle, ale ani jeden z nich o bitce už nemluvil, jako by jí oba velmi brzy začali litovat v hořkém vystřízlivění.

Spěchají za jednotkou, Tobias s pohmožděnou nohou a Johann s čerstvým šrámem na rameni, navzájem zaklesnutí pažemi, s puškami ve volné ruce.

Uplyne zas něco přes hodinu, a když granátníci s pěchotou doráží k mostu, Christianiho jednotky právě v čtvercové formaci stílí po útočící jízdě spahiů.

„Střílejte na zadní řady!“ volá Colloredo, když se jeho jágeři dostanou spahiům do boku.

Spahiové mají menší ztráty a stahují se nazpátek.

„Čajky střílejí od Válečného ostrova. Sávský ostroh je zatím jejich,“ hlásí Colloredo.

„A janičáři tvoří linii u Dunaje, hluboko v Zemlinu,“ dodá Jeník.

„Dobře,“ skloní se Brentano ze sedla. „Ostroh jsme ztratili, ale o břehy Dunaje budeme bojovat. Jeníku, podpoříte s granátníky Brechainvilleho jízdu. Naše artilérie bude brzy na pozicích a snad pak vybojujeme zpět i ostroh.“

Vojíni běží podél granátníků a rozdávají jim nové granáty z vojenských vozů. Johann si dobírá munici a protahuje těžknoucí ruce. Nad klíční kostí se mu oděv přilepil ke krvavé ráně a tak víceméně zastavil krváčení. Zbyla jen tupá bolest zapomenuta pro slepý hněv.

Stěží už jej však směřuje k Tobiasovi. To spíše pod vší zuřivostí cítí slabou lítost nad svým chováním, nad včerejší rvačkou, nad paranoiou, do níž upadl. A uvědomuje si, poprvé po dlouhé době, poprvé od té popravě, po níž se opil tak, že zvracel, a namlouval si, že cítí jen zklamání a zlost, poprvé si přizná, jak moc mu celoživotní kamarád chybí. Jak rád by se tu teď s ním předháněl, kdo bude odvážnější, kdo dál hodí granátem.

„Christiani, půjdete za D’Altonovým plukem přes most, teď máme příležitost je obejít, když Turci útočí jinde,“ velí Brentano. „Svarthjart, Brege, Rilke, podpoříte ho.“

Pěchotní oddíly jdou přes most, za nímž je ticho, ale dále pak, v srdci Bělehradu a poblíž kopce zvaného Observatoř, burácí děla.

„Pánové,“ volá poddůstojník ze sedla koně. „Spahiové přebrodili. Postupují v kruhových formacích na husarský tábor. Ze stran je podporují janičáři.“

Ozve se naléhavá trubka a poddůstojník pohlédne tím směrem.

„Major z Révay,“ řekne ustaraně. „Spahiové museli zaútočit. Jsou tam obklíčení a odříznuti. D’Alton tam jde od východu, ale postupuje pomalu.“

„Svarthjart, karé a zaměstná jízdu, Brege, útok na janičáře od řeky, Rilke, pojedete za mnou, vytvoříme linii a zúžíme Turkům prostor,“ rozkazuje Christiani. „Musíme je zadržet, než přijde D’Alton. Kupředu!“

Zavíří bubny a pěchota se vydá podél Sávy, na jejichž obou březích propuklo peklo. Ingmarova setnina jde po pravém křídle, nejdál od řeky a nejvíc odkrytá palbě z východu. Ingmar se otočí a spatří bledého Georga otupěle kladoucího nohu přes nohu a pocítí velký příval zodpovědnosti za toho nezkušeného mladíka, které do boje vedlo snad jakési bláznovství, ale nakonec by se chaosu stejně nevyhnul, jen by mu čelil neozbrojen v služebnickém livreji. Teď je v armádě a jeho kamarád Viktor taky a Ingmar si uvědomí, že kdyby se nechal přeložit, tak by jeho pěchotní jednotce velel někdo jiný a nic by se nezměnilo a pořád by kráčeli vstříc možné smrti. Vzdát se té zodpovědnosti by nikoho nezachránilo, jen jeho svědomí. Ale jak pokrytecké je chránit vlastní svědomí, když ti, kterých se to týká, mohou přijít o víc, než o klidné spaní. Tyhle myšlenky vedou k Ingmarově rozhodnutí vést setninu defenzivně a hlavně ty muže protáhnout očistcem bez ztrát na životech.

Husari krouží a útočí na slabá místa v janičářských formacích. Díky své rychlosti získali výhodu nad spahii, ale je to malé vítězství. Turecká lehká jízda je má v hrsti, krouží kolem nich a občas provede výpad, navíc je početnější.

„Stát!“

Ingmarova pěchota je v čtvercové formaci a střílí po turecké jízdě. Způsobuje spíš chaos než škody, otevírá však prostor k útoku Bregeho střelcům, z nichž někteří se brodí v blátě na břehu řeky, jak moc těsně kolem Sávy procházeli. Někteří spahiové se snaží přesunout, ale brání jim v tom sám Christiani.

„Pochod!“

Spahiové se trochu stáhli a Christiani tlačí dopředu. Z východu se již ozývají D’Altonovy pušky. Ingmarova pěchota se dává do pohybu. Otáčí se, aby mohla pálit po janičářích oslabených husarskou jízdou.

„Palba dle uvážení!“ křičí Ingmarův poddůstojník po třech salvách a po mírném rozpuštění formace kvůli lepšímu krytí v rozbořených ulicích.

„Bodáky!“

Pěchota a janičáři jsou již příliš blízko a pustí se do sebe bajonety a šavlemi. Blíže, než ke krvavé řeži, má potyčka k zápasu vyčerpaných soupeřů. Jednotky se do sebe zaklesnou a spíš se perou, chytajíce se za rukávy a klopy, než že by šermovali. Padlých moc není, leda Ingmar, který je skvělý šermíř, zabije šavlí mechanicky dva Turky a pak znechucen otírá obličej od krve bílým kapesníkem, když jej dav vtáhne do zadních řad.

„Sevřená řada!“

Dvě falangy zůstanou na mrtvém bodě. Vojáci jsou už z šarvátky unavení, jejich pohyby zpomalené a spíše defenzivní. Ingmar vidí, že skoro nikdo se nesnaží útočit na slabá místa. Jako by si vojáci nejradši sedli, zády se opřeli o své kamarády, nebo dokonce i o své nepřátele, a pořádně si odpočali.

Do janičářů zprava vpadnou odpočatí D'Altonovi vojáci a tím se celý boj změní. Turci teď bojují o život a ustupují zpět k soutoku Sávy a Dunaje, kde jsou jejich čajky střelící z děl na opačný břeh.

Georg křičí a vráží bodák ustupujícímu Turkovi do zad.

Proč nepadne? Janičář kulhá dopředu, pouští pušku a zvedá hlavu, ale pořád stojí, i přes to, že do něj Georg bodl už pětkrát. Konečně se zhroutl a mladému Georgovi je na zvracení. Podpírá jej Viktor a oba se tlačí zpět ke svým řadám, kde Ingmar Svarthjart velí k obranné formaci a pomalému postupu. Vojáka, kterého Georg ubodal a který na zemi pořád ještě žije, pošlapou desítky nohou, když přes něj pěchota jde směrem k Dunaji.

Podél D'Altonova pluku útočí též Bellegriniho a vzadu pak ještě Toskánský. Turci z východního břehu Sávy ustupují. Georgovi stoupá sebevědomí a chce se mu křičet nadšením, i když je mu stále špatně od žaludku. Je tak rád, že žije! Hlavně, ať se to vyřeší i na druhém břehu a taky u Observatoře. Pro dnešek toho bylo dost. Představa dalšího boje jej děsí.

Je však stěží konec boji, a zatímco na východ od Sávy pěchota zajišťuje prostor, na západě, kde leží Zemlin, vyráží dvanáct eskadron rakouské jízdy proti janičářům, jichž jsou plné dunajské břehy.

„Nuže, pane Jeníku, prvně spolu v ohni,“ řekne Minutilius, stále ve své hrdinské póze, ledově klidný a odměřený.

Jeník shlíží na rakouskou jízdu, pak odhlédne k Válečnému ostrovu, od něž přichází kanonáda, a nakonec věnuje pohled Minutiliovu.

Jako chlapec se nikdy nedomáhal ocenění za výpravu mimo zdi semináře. Ale ocenil se sám, když si uvědomil, že se již nebojí, že všichni ti duchové a strašidla nejsou neřešitelným problémem. A mnohem později dospěl a našel svůj klid v tom, že vždy hrál s kartami, které mu osud rozdál a nikdy nehořekoval, že mu nejde list a že s tím, co má v ruce, se hrát nedá. Tohle jsou tvé karty a ty máš svůj rozum a to je to jediné, na čem záleží.

Tak to fungovalo a stále funguje, a přestože Jeník pochyboval, jestli to tak může fungovat donekonečna a jestli se to zákonitě jednou nemusí zhroutit, tohle teď bylo za ním a zůstalo zapečetěno v tolik ceněných rozhovorech se slečnou Nanette, v době mírové, kterou je třeba odložit stranou, když hřmí artilérie. A Jeník, na začátku bitvy stále ještě ponořen v pochyby a povzbuzován starým kamarádem Ingmarem, teď zase přesně ví, co má dělat a kým je.

„Pane Minutilie,“ řekne též klidným tónem a rychlým pohybem vytáhne nabíjak z hlavní předovky. „Je to čest.“

Ze zemlinských šancí zaburácí děla. To by mohlo být rozhodující pro zvrat ve prospěch Rakouska. Granátníci zkracují zápalné šňůry a chystají se k útoku na jednotky, jež nyní upoutala jízda.

Už jen pár kroků. Johann zatají dech a pak už to jde rychle. Hází granát. Zalícuje pušku. Blesková vzpomínka na Leopolda a pocit, že válka je pro něj vlastně už prohraná, když nejlepšího přítele ztratil, pocit žalu, který žádné násilí nesmyje, který se nedá přepít, přezpívat, přemyslet, přetrpět ani přejít; ten pocit přejde myslí jak osten a pak nastane ticho, zase zatají dech, stiskne spoušť, úderník křísne a kule vezme život náhodnému janičáři.

„Šavle!“ křičí Jeníkův poddůstojník.

Johannovo ostří se zasekne mezi žebra křičícího muže. Kopne jej do břicha a Turek na něj vyzvrací směs krve a žluči. Johann jej setřese k zemi a otře si pot z čela. Rozhlédne se, a i když vidí jen malou výseč celého obrazu, uvědomí si, že na březích Sávy už umřely stovky mužů, aniž by kterákoliv strana cokoli vydobyla.

Máme to v krvi a tu krev tady teď vyléváme z žil, pomyslí si a vykročí k Jeníkovi, který se brání přesile. Společnými silami odrazí dotírající nepřátele a Jeník se zas napřímí.

„Zpět do formace!“

Je chvíli klid, Turci se takticky stahují, bubny víří a Minutilius mává šavlí směrem, kterým mají řady pochodovat.

„Musíme se zdržet zpátky, i jízda se už stahuje,“ řekne Minutilius Jeníkovi. „Když do nich spustila naše děla, nesmíme se sami připlést do jejich palby.“

Jeník kývne hlavou, Minutilius na koni odkluše, a on pohlédne na Johanna krácejícího vedle. Urostlý granátník je celý od krve, bledý a s planoucíma očima. Sám Jeník by mu snad uhnul z cesty, kdyby nestál vedle něj.

Schyluje se k dalšímu boji a Nanette se strýcem se zatím krčí v domě na západě Zemlinu, Rossi v zatuchlé kobce a ostatní jsou mrtví daleko v neoznačených hrobech.

XXIV. Christiani

Nad šancemi se zvedá dým. Dělostřelci uskakují a zacpávají si uši, když sebou kanóny trhají nazpátek a plivou oheň. Nastala bitva děl. Čajky ustoupí první. Mají těžké škody, přelámané stěžně, proražené boky plné mrtvých mužů, snad i munice jim schází. Dvě osmnáctilibrová děla pálí z větší dálky a působí velkou škodu obranným liniím janičářů podél břehu, zatímco šestnáctilibrovky umístěné před nimi devastují pěchotu vpředu.

Johann už dobojoval. Není s kým. Turci jsou na ústupu. Pomůže vstát Jeníkovi, který zakopl oslepen prachem ze zhroutené zdi. Za hlaholu trubek se granátníci s jízdo přesunují na pozice, aby na zemlinské straně zajistili dunajský břeh. Také Ingmarova pěchota vystřelí poslední salvu, než Turci opustí pozice z východního břehu Sávy.

„V pořádku, vojíne?“ zeptá se Ingmar, když skončí střelba.

„Pane,“ vydechne Georg takřka šťastně z domněnky, že je po všem. „V pořádku.“

Viktor je opřen o zídku a ruce se mu chvějí. Jako by Ingmar viděl sebe před mnoha roky. Rozhlédne se a zhluboka nadechne. Uvědomí si, jak se jeho svědomí vyčistilo, když boj začal. Odešly pochyby, odešly pocity, vyprchaly názory. A byl svobodný.

Není tomu dlouho, kdy chtěl přeradit. Ten muž, jenž psal dopis, jako by mu byl na míle vzdálen. Je přesně tam, kam patří. Je tam, kde chce být. Myslel si, že je doktorem. Či snad osvícencem. Ale v zabíjení se našel nejvíc a cítil za to stud, který kamuflaval v humanistický pacifismus, v kritický tón a v odtažitý racionalismus. Jen v boji stud necítil. Je vojákem.

„Pochodová formace!“

Ingmar sleduje Georga s Viktorem jako své syny. Cítí zodpovědnost a taky starost. Ale už ne výčitky. Běžte. Stůjte a bojujte. Umírejte. Takový je dneska den.

Zase trubky. Tam někde je Colloredo, uvědomí si Ingmar, je tam a pochoduje k východu, ke kopci zvanému Observatoř, kde se Turci ještě drží. Zazní povel, pěchota vyráží vpřed a Ingmar si uvědomí svou radost, když mu dojde, že Christiani zjevně chce Colloredovi pomoci.

Pod Observatoří, z níž burácí rakouské osmnáctilibrovky, jsou linie janičářů a spahiů. Nové síly jim přichází podél Dunaje od Válečného ostrova. Vylodí se i ti, kteří na západním břehu ustoupili ze Zemlinu.

Colloredovi jägeři střílí a pak ládují, zatímco se k nim obloukem řítí turecká jízda. Od zkázy pod kopyty zachrání jägery artilérie, když nahodilá střela rozmetá kusy zvířat i lidí do všech stran. To už přichází Christianiho pěchotní setniny. Některé zaujímají tvar čtverce, jiné pálí po jízdě z dlouhých řad.

Jägeři se nanovo zformují. Tobias zalící a jeho čas jako by zůstal stát před očima, když sleduje plameny tančit u křesadla, pak odhlíží bokem, aby mu jiskra neskočila do očí, puška kope, a když zas prohlédne dýmem a chaosem, vidí jezdce s krvavou rankou nad ústy, jemuž olovo náhodou roztříštilo horní čelist i tvrdé patro. Turek se zatřepe a spadne ze sedla, zatímco jinému umře kůň a pěšky se potácí pryč, než mu vzdálené dělo urve nohy.

„Musíme se stáhnout, jsme skoro v palebném poli našich,“ volá Colloredo a už vydává rozkazy k přesunu.

Tobias kluše s ostatními pryč, zatímco též pěchota mění formaci a vydává se podobným směrem. Všem je jasné, že tuhle bitvu rozhodne artilérie. Za chvíli se jägeri dostanou na otevřenou promenádu a Tobiasovi se naskytne výhled na východní břeh Dunaje. Bělehrad na mnoha místech hoří, jinde se jen zvedají oblaka prachu. Vidí Turky ustupovat, a když pak pohlédne bokem, spatří jízdní jednotku samotného císaře. Na koni jede Josef II. a rozmlouvá s knížetem Valdkem, jenž velí třem divizím jízdy. Snad mu ve své rozvážnosti rozmlouvá útok na ustupující Turky, neboť Valdek pak odjíždí a nevydává žádný povel.

„Mohl by je teď jízdou rozdělit, to by už nerozdýchali,“ řekne Colloredo, jako by četl Tobiasovy myšlenky. „Ale snad v tom císař vidí past.“

„A snad má pravdu,“ utrousí Tobias.

Muži se prudce otočí k levému boku, kde se strhla vřava, jak Turci v posledním útoku vpadli mezi pěchotu. Georg se zvedne, oči plné suti a krve. Rozbitá hlava mu třesí a ztrácí rovnováhu. Formace je pryč, rozsekli ji spahiové svými šavlemi. Ingmar se snaží jednotku zas stmelit, zatímco sám odráží útoky zprava i zleva. Georg se vydá ulicí k místu, kde vstává Viktor. Musí se vyhnout ležícímu koni, který v posledním tažení kope kolem sebe kopyty. Pod zvířetem leží zlámaný s hasnoucím očima.

K Viktorovi přiběhne právě včas, aby zuřivým útokem, který vede celým tělem, strhl Turka stranou. Opěšalý jezdec zaklopýtá, ale pak se zas narovná, odstrčí Georga a pozvedne šavli. Viktor se zvedne, stane Georgovi po boku a oba pocítí strach. Nemají výcvik. Teď narukovali. Čekali změnu, putování, karban, holky a pak hodnosti a úctu.

Georg neúčinně máchne šavlí, zavře přitom oči, pocítí omračující bolest a pak už hledí na střeva, která se mu sypou z břicha. Dopadne na kolena, kde jej nepřítel chytne za hlavu a podřízne. Viktor pouští šavli a útočí pěstmi. Šavle mu zaskřípe o lícni kost, rozetne horní i dolní ret a zkrvaví bradu. Spadne na Georga a oba je obklopí ticho.

Ingmar konečně sežene zbytky pěchoty a rychle se připojí k Christianimu. Turecká jízda se zase stáhla, teď už nadobro.

„Musíme na sever k Dunaji,“ řekne Ingmar.

„Právě jsem na to myslel,“ přikývne Christiani a vydá rozkaz.

Pěchota pochoduje k Dunaji, po levé ruce soutok Sávy s Dunajem, jemuž vévodí Válečný ostrov, nyní posetý vraky čajek a zbrázděný střelbou z děl. U břehů Dunaje bojuje Bellegriniho pluk proti zbývajícím spahiům. Někteří z jezdců překračují Dunaj na sever přes poničené mosty, jiní se brodí nyní mělčími místy na Dunaji.

Ozvou se trubky. Bellegrini dává povel k přechodu řeky na sever.

„Musíme zajistit horní břeh,“ pochopí Christiani a dává povel pěchotě.

Christiani s Ingmarem přechází přes most. Na severní straně už jen pár domů, pak začínají řídké lesíky a nakonec les.

„Stát! Dvě řady!“ volá Christianiho poddůstojník.

Pěchota pálí dvě salvy do jízdy podpořená Bellegrinim zleva.

„Pochodem v chod!“

Jednotky se vzdalují od břehu.

„Snaží se nám nadjet,“ zamumlá Christiani sledující spahie. „Karé!“

Ve čtvercových formacích způsobí pěchota Turkům velké ztráty.

„Rozdělují se!“ zvolá kdosi.

Ingmar zachmuřeně sleduje tureckou pěchotu a janičáře, jak se vydává vpravo a pod palbou z Bellegriniho pušek snaží dostat k čajkám, zatímco jízda odjíždí k lesíku.

„Ustupují,“ řekne Christiani.

Nastane ticho. Čajky odplouvají k bělehradskému předměstí a dusot jízdy se brzy ztrácí v dáli. Na západní zemlinské straně, na východní u Observatoře, i na severních zalesněných svazích, nastává konečné ticho. Vojáci se ještě dlouhých pár minut neodvážejí radovat a napjatě očekávají na pozicích návrat Turků z jiného úhlu.

„Nemyslím si, že je to past,“ řekne Christiani.

„Už je to dlouho,“ souhlasí Ingmar.

Bellegrini vydává povel, křídla a setniny se spojují. Na tento manévř však nepřítel čekal. Čajky se vracejí zpoza Válečného ostrova a jízda se vyřítí z kraje lesa, kde musela mezi stromy zůstat ukrytá.

„Jsou všude!“ křičí vojáci.

„Karé!“ volá Christiani a po něm to opakují důstojníci.

„Není čas na zformování, zůstaneme v linii,“ volá Ingmar.

„To je rozkaz, pane Svarthjarte!“

Turci ještě neřekli poslední slovo. Jízda útočí z nejméně chráněného úhlu a janičáři přímo na Bellegriniho velitelský prapor. Většina jednotek se nestihne správně zformovat a jízda jimi projede takřka bez odporu. Ingmarova jednotka dlouho bojuje ve čtverci, než musí přejít na šavle. Nepřátelé však přichází ze čtyř stran.

„Bellegrini se už zformoval, my musíme taky!“ volá Christiani.

Pěchota utvoří své formace, ale to už jsou od Bellegriniho hlavních jednotek odříznuti. Někteří muži se dávají na útěk, při kterém je zabíjí jezdci. Těm důstojníkům, kteří ještě nepadli, se oddíly rozpadají pod rukama. Nakonec jich je příliš málo.

„Dělali jsme, co jsme mohli,“ řekne Christiani omluvně a spustí ruku se šavlí.

Zbývajících asi čtyřicet mužů obklíčí Turci. Zpoza nich se ozývají další jednotky, které zaměstnávají palbou Bellegriniho. Ten na pomoc jen tak nepřijde. Pokud navíc sám nepadne.

„Vzdáváme se!“ zvolá Christiani a zdvihne ruce, jež mu spahijský důstojník zase strhne dolů a zkroutí za zády.

Unavení muži klečí u pokořitelů. Ingmar nikde nevidí Georga s Viktorem. Zadoufá, že se někde ve vřavě vytratili. Snad ještě žijí.

Na koni projede turecký důstojník a vydá rozkaz.

„Vzdáváme se,“ řekne znovu Christiani.

„Brentanův tělesný!“ vykřikne jakýsi mladý voják, zatne zuby a podříznou ho.

Ingmar cítí klid. Vzpomíná na všechno dobré. Na přátelství s Jeníkem a nekonečné diskuze o všech tématech, o hvězdách, o politice, o poznání, a ovšem i o ženách. Vzpomene si na ležení u Gmundu, na týdny v Schorndorfu, na pohostinné pány z Atsche. A na válku. Ingmarovi dojde, že se vždy snažil být lepším člověkem, než byl. Proto pořád ten rozpor. Těšila jej válka na nejnižší úrovni, zcela pudově a taky proto, že byl tak vycvičen, že jeho pevné vůli a metodické myslí vyhovoval vojenský dril, to proto se cítil tak plný, když zabíjel, ale nad to měl rozum, a když jím přemýšlel o širších souvislostech a hlubších věcech, tak si uvědomoval hrozivost násilí a nejvíce pak toho, které sám páchal a v němž se tak našel. Takové tedy měl dilema, ale má v něm již jasno a náhle tuší, že zde dilema končí.

„Vzdáváme se,“ opakuje Christiani, zatímco jej dva muži drží a třetí přistupuje s nožem.

Jeden ze zajatců nevydrží podívanou, vytrhne se, vyběhne a je hned zastřelen. Ingmar, kterého si chvilku nikdo nevšímá, vytáhne od opasku pistoli. Je naládovaná. Přiloží ji pod bradu a stiskne spoušť. Selhala. Vytrhnou mu ji a někdo mu prudce zvedne bradu.

„Dávám rozkazy k zabíjení a posílám lidi na smrt. Beru to a konám svou povinnost, ale nikdy jsem se s ní nesmířil. Tedy, myslím, že ne.“

Tak mluvil Ingmar k Jeníkovi před čtyřmi měsíci. Ne, nesmířil se s tím. Nikdy se nesmířil sám se sebou, nesmířil se s tím, jak se z lékaře chránícího život proměnil v nástroj jeho zániku. A toto nesmíření mu teď dodává mír.

„Brentanův tělesný,“ zašeptá.

Ostří proniká kůží, proniká dýchací trubicí, pak přes svaly a vposled obratle. Bolí to. Víc, než čekal. Ale jen chvíli. Upadá do šoku a zatímco umírá, jiní stále bojují a Turci se vysilují útoky na dobře opevněné reduty, z nichž jim smrt oplácejí děla i pušky.

Brentano útočí od západu, Minutillius a Jeníkovi granátníci v jeho prvních řadách. D'Alton postupuje z východu, na pravém křídle Colloredovi jägeři.

Nepřítel zas ustupuje. Na kopci zapálí loveckou chatu, ovšem tím už boje končí. Jsou tři hodiny odpoledne a po deseti hodinách boje je k smrti vyčerpán snad i sám Bělehrad, jeho zdi a chodníky, těly poseté parky a mrtvě šumící pobřeží.

Jeník konečně stane vedle Colloreda. Nic neříkají, jen pozorují hořící chatu. Trámy povolí, střecha se zlomí sama do sebe a zesláblé zdi padají na hromadu.

Je po bitvě.

XXV. Persefoné

„Indičtí bohové,“ přečte Johann. „Naučný pramen. Vydáno skromným nákladem v tiskárně svobodného pana Tausse. Edice a komentář profesor Friedmann, nález původních textů ctihodná slečna de Bergmann z Gmundu.“

Vrátí knihu Jeníkovi, jenž se dívá z okna. Krátce za nedotčeným západním krajem Zemlinu se rozléhá obraz zkázy. Měsíc po bitvě začaly ulice znovu žít a napětí se vrátilo na břehy řek, hluboké jizvy však nemizí.

„Pane Koldrusi,“ objeví se ve dveřích Edith. „Tak přeci jste dorazil.“

„Slečno,“ ukloní se Johann.

„Kam se podívám, tam jsou zřícené zdi a vybitá okna,“ řekne Jeníkovi, když je Edith nechá zas o samotě. „Přijde mi skoro zvláštní být uprostřed toho na literárním večeru.“

Jeník se zas otočí k oknu, za nímž na střechy Bělehradu padá soumrak.

„Nic nezabrání lidem, aby aspoň trochu žili. A to je dobře.“

„Asi ano,“ řekne Johann a zamíří k salónu.

V čele stolu se baví profesor Friedmann, jenž vážil cestu až z Vídně, střídavě s Nanette a s důstojníkem po své pravici. V místnosti je mnoho vojáků, pár místních šlechticů, urozené slečny, které nemohou vynechat žádnou akci, a jen hrstka vážně se tvářících intelektuálů a učenců. Jeník trochu čekal, že Nanette bude přímo zářit, ale je nebývale vážná. Má daleko do smutku a vlastně působí i trochu vesele, je ovšem dospěle odměřená a svým klidem připomíná bělovlasé důstojníky se sklenicemi v bílých rukavicích.

Pohlédne na Jeníka, dlouze a klidně, s přátelsky uvolněnými rysy tváře, přesto nečitelná. Ten zralý pohled a fuchsiové šaty by lépe patřily k starší dámě a ostře kontrastují s jasným obličejem teprve pár let dospělé ženy a jemným krkem jak vyhlazeným z kamene.

V drobných detailech je v salónu znát únava z války. Jídla není na stolech příliš, spíše symbolicky, sluhové dolévají místní mladé víno a lidé se baví polohlasně, duchem často nepřítomni.

Konečně zůstanou sami dva v červeném předsalónku.

„Konečně mám možnost vám řádně pográtulovat,“ řekne Jeník a vezme Nanettiny prsty do svých. „Vidíte. Podcenil jsem sešit, když jste mi jej ukazovala, a nyní vyšel jako jeden z cenných pramenů o prastaré kultuře.“

„Ano. A děkuji.“

Rysy Nanette se uvolní, jsou plny melancholie, ve tváři slabě smutná, jako když teplým zářijovým večerem zavane studený vzduch.

„Slečno Nanette, já znám důvod vašich rozpaků,“ řekne Jeník náhle. „Doneslo se ke mně, že se máte vdávat.“

„To se asi stěží utajuje, ač bych si to přála. Zejména před vámi. Chtěla jsem tu iluzi, jež zůstávala tušená za všemi našimi rozhovory, udržet co nejdéle. Víte proč, Jeníku? Protože byla tak inspirativní, nová a tvořivá. Tam, kam jdu, kam musím jít, tam mě nečeká nic takového. Tam už je to jen tanec stínů, jestli mi rozumíte.“

Jeník odloží sklenici od úst, aniž by se napil, postaví ji na stolek a nadechne se.

„Myslím, že ano.“

„Znáte jistě příběh Persefoné?“

Kolem projde mladá Edith, prohodí v žertu poznámku, Nanette i Jeník krátce na vtip naváží, počkají na její odchod a pak teprve Jeník kývne hlavou.

„Kdyby bylo na ni, žila by svazích hory Nys, zpívala s vílami a obdivovala vše krásné či zajímavé. Takové bylo léto ve společnosti mých přátel z Vídně a též rakouských důstojníků a zejména pak s vámi, Jeníku, přičemž my dva jsme od hry postoupili o krok dál. Hráli jsme ji víc, nebezpečněji, s méně pravidly. Nebo s více, nevím.“

Bledé prsty neklidně stisknou Jeníkovu dlaň.

„Ale Persefoné musela vyhovět otci a jít vládnout v podsvětí, v krajině, kde se nic nehýbe, nic nemění, kde člověk vše zajímavé zapomene a obrní se pragmatismem.“

„Slečno,“ řekne rychle Jeník. „Persefoné nakonec ze dvou třetin roku trávila zas nahoře, na povrchu, jen třetinu musela odžít ve stínech.“

„Já vím. A nestěžuji si. Pane, uvažte mou situaci. Můj snoubenec není nejbohatší, ale je dost zajištěn, abych sňatkem mohla strýci pomoci od dluhů a otci ubrat alespoň jednu obtíž, když už tak zná jen starosti. Snad i matku jednou uvidím zas s přičetným pohledem.“

„Je kruté slyšet, že si jej berete kvůli ostatním.“

„Tak to úplně není. To by byla lež. Bylo by ode mě sobecké to neudělat a těmi penězi pohrdnout. Ale, upřímně, chci to i sama pro sebe. Není to až taková oběť a on, i když je prostý a v názorech i rozhledu vzdálen osvětlení vás či pana Colloreda, je to dobrý muž a život s ním bude jistě, když nic jiného, bezpečný a pohodlný.“

„Tedy Persefoné dobrovolně kráčí do Hádu, odevzdaná a nechávající za sebou to, co měla ráda, přesto svým způsobem jdoucí k něčemu dobrému; nejde na okraj Tartaru, ale na důstojně klidná elysejská pole,“ řekne Jeník.

„A též proto, že nemohla vidět matku Déméter, jak pustoší zemi, že ji ten pohled zraňoval.“

Nanette si uvolní úzce stažené vlasy a pousměje se.

„Jeníku, na mě by stejně nečekalo nic: nebyla bych mecenáškou věd či umění, nevedla bych salón a akademická cesta je pro mne zhola nemožná. Ne v tomto století, ať je osvětlené jak chce. Intelektuální svět je snem a mně je, pane, sympatičtější bdělost. Chci stát nohama na zemi a nelapat po něčem, co je víc pohádkou, než budoucností. Nevím, kde budete za spoustu let vy, ale já na vás, v to pevně doufám, budu čas od času vzpomínat, zatímco snad povedu život chudší na podněty, avšak naplněný a se smyslem.“

Nastalo ticho a oběma se vlastně ulevilo. Jeník v duchu konstatoval, že pro Nanette jsou důležitější povinnosti než jakýkoliv přelétavý pocit, což bylo stanovisko, s nímž se mohl pouze naplno ztotožnit. Tedy i to je spojovalo, ulehčovalo jim to takové rozhodování, ale též od sebe navždy odvracelo. V kázni je vždy cosi pochmurného, ačkoliv je ve své silné a krásné podobě tou největší jistotou, jakou voják či dívka z chudého rodu mohou mít.

„Neodcházím do tmy pasivně, ne jen tak, bez poslední tečky,“ řekne Nanette. „Nakonec ne. Možná to není moc, že teď pár týdnů uvidí vídeňští akademici mé jméno v tiráži, než na publikaci zapomenou, snad to je bezvýznamná věc a jen mé toužebné přání vidět v tom smysl, ale já teď cítím, že jsem došla na jakýsi konec cesty s hlavou zvednutou. A kdo odejde kamkoliv a k čemukoliv, tomu nic z toho, co bude následovat, nemůže už to naplnění vzít, to říkají stoičtí mudrci. Ale stejně se pořád bojíme.“

„Pořád,“ řekne Jeník tiše.

„Vzpomínáte si, Jeníku, jak jsme se, bylo to možná den před tou velkou bitvou, při které Bělehrad skoro lehl popelem, bavili o Kantovi? Jak jsme ještě s Colloredem řešili Základy metafyziky mravů?“

„Těžké téma,“ usměje se Jeník. „Hodně těžké, když u něho člověk pije víno a taky, když je unaven a když ve vzduchu cítí, co má přijít. Byl tam též pan Svarthjart.“

„Ano,“ zamrká Nanette.

Dříve o něm spolu nemluvili. Síla Jeníkova přátelství k Ingmarovi a důvěry k Nanette stiskne dívčiny prsty, až ji to na chvíli zabolí.

„Mrzí mě to. Všechny ty vaše ztráty. A já tu mluvím o manželství a o hmotném zajištění, jak kdyby to měly být nějaké hrozné věci...“

„Slečno Nanette, každý máme svůj život a své spektrum věcí, jež nás těší, jež nás trápí a kterými se zabýváme. Tomu, kdo umírá stářím, bychom mohli vytknout, že nemá naříkat, vždyť mnozí umírají mladí, na nemoci či ranění, často v bolestech. Tomu, kdo je chudý a zoufá si, bychom mohli říct, že stále není například otrokem, jako ti nebozí černoši na amerických plantážích. Chudý člověk je na tom lépe než žebrák, ale znamená to, že není nešťastný? Copak stěžovat si mají právo jen ti s řádově největší mírou strastí? Taková myšlenka se mi zdá nepřijatelná.“

„Vidíte, zase jsme u mravů. Dříve jste, mám pocit, soudil, že má Kant pravdu, že existuje jednání, které je dobré ne proto, že by nějaká dobrá událost jím byla podmíněna, jako je zisk podmíněn pilnou prací, a že jen takové nezištné jednání, samo sobě dodávající hodnotu, je jediné opravdu správné, protože za ním nehledáme jiného cíle, než jednat eticky.“

„A vy jste nesouhlasila. Teď máte jiný názor?“

Nanette pokrčí rameny a v zamyšlení pohlédne vzhůru, kde se zdobným reliéfem setkává stěna se stropem.

„Vracela jsem se k těmto myšlenkám a snažila do nich vložit celou tuhle válku, svůj život, váš život, snad celý můj svět, jak jej znám. Nenašla jsem, pane, takové jednání. Odmítla jsem ho jako nemožné a to byla ta chvíle, kdy vidíte, že nejsme duchové, že nepracujeme s výsostně abstraktním, ale že jsme živočichové, a pracujeme jen s přírodou, která nás může nasytit nebo

zabít, a že u toho to končí. Přepadla mě marnost a zároveň úleva nad myšlenkou, že všechny věci, které děláme, že svatba, k níž jsme se zasnoubila, že válka, kterou císaři rozpoutali a do které muži odcházejí, aby tam ztráceli kamarády, že to všechno je mnohem menší a mnohem obvyklejší a taky normálnější, než by se mohlo zdát; že to nakonec svět nezmění, že je to stejné dění, jako když se kámen skutálí ze skály. A taky jsem se tázala sebe, jak bych mohla jednat způsobem, dle něž by se daly psát zákony, když stěží mohu někdy natolik znát svět a všechny lidi v jejich různorodosti, abych si takové zákony uměla představit. A vposled, mohu člověka brát jako cíl, ne jako účel, když jsem pořád a vždy jen sama sebou? Nemůžu se oprostit od sebe, vše co dělám a chci, se vztahuje ke mně. To já má odpověď, Jeníku, ta, kterou jsem tehdy uměla dát, protože tehdy, před tím měsícem, v předvečer bitvy, jsem byla nejistá a nedávala to znát, zatímco teď už vím, co dělám a kam jdu, a taky vím proč, a o své nejistotě se nebojím mluvit.“

„Slečno,“ vydechne Jeník. „Část mě je ráda, že je vše řečeno a venku, že můžeme být hrdí na morálnost našeho chování, když jsme zvolili povinnost nad citem, ale část...“

„Ano,“ kývne Nanette hlavou. „Ale jedna specifická část tam pořád je. Nechte ji spát, Jeníku. Nakonec zmizí nebo přeroste v něco jiného.“

Halou projde zas Edith a po chvíli Johann.

„Děkuji za ten výtisk, slečno,“ ukloní se.

„Pane Koldrusi, už jdete?“ narovná se Jeník.

„Chci něco vyřídit.“

„Tak se tedy uvidíme zítra. A dnes budu pít i za vás.“

Johann se usměje a nechá dvojici v tlumeném hovoru. Jde ulicí, míjí vojáky v poklusu i měšťany stavějící nové zdi. V zamyšlení sejde po schodech k temným kobkám.

„Už je to podepsané, půjde do domu pro šílence,“ řekne žalárník a odemkne dveře. „Budu se na ni chodit dívat a strkat do ní hůlkou.“

Johann stroze odpoví a vstoupí do šera k mřížím. Oči si chvíli zvykají na tmou, pak spatří bytost, která jen vzdáleně připomíná dívku. Zcuhané vlasy, bledý žilkami protkaný obličej a špinavé tváře, vězeňský šat od moči a slin. Jestli něco, tak Rossi připomíná seschlou čarodějkou.

Všimne si Johanna a napřímí se, v černých očích strach i hnus.

Johann nic neříká. Přistoupí k mřížím a vloží mezi ně publikaci. Čeká tak dlouho, až Rossi vstane, ramena shrbená námahou, a dojde k němu. Jak divoké zvíře vytrhne knihu.

„Psal to Wilhelm, že?“ řekne Johann. „Já myslím, že ano.“

Rossi se zhroutlí do rohu a zmatečně listuje. Johann se otočí.

„Nevím už ani, kdo to byl,“ ozve se z rohu. „Je v pořádku?“

„Je mrtvý.“

„Ach tak,“ řekne Rossi a jako by se jí ulevilo.

Johann odejde a Rossi přitiskne knihu k špinavé haleně a dívá se z malého okna, kde svítí bílý měsíc, prohlíží si Moře klidu a pak už je příliš slabá a pozvolna usne a tak uteče řada dní, až ji v koloně převázejí a spoutaná v řetězech je v jednom z vozů, zatímco její věci jedou v malé truhle. Dívá se na stromy, na kopce, na šedé nebe. Jedou na sever. Konečně domů.

Uplyne rok. V Paříži dobydou Bastilu a rozhoří se revoluce. Následuje další rok a pak další, uteče deset let, matka Nanette umírá, stále zachvácena v bludech, a Napoleon táhne Evropou. Slaví se přelom století, Nanette je sedmatřicet let a rodí páté dítě. Po třech synech zase dceru, malou, střapatou a smějící se.

Johann Gottfried Herder umírá a Nanette je čtyřicet. Otec i manžel v jediném roce chytají plicní nemoc, snad souchotiny, lékaři si nejsou jistí. Tříletá dcera umírá a chvíli po ní strýc. Observatoř se propadá sama do sebe a zakrývá ji mech.

Korsičan je mrtev. Nanette bude brzy padesát, má v Gmundu čtyři děti, na plíce nemocného manžela, tlející květiny na hrobech rodičů i strýce, a dřív přetékající, teď skromnou truhlu s penězi. Vila ovšem stojí a Nanette také stojí. Nejstarší syn padl; kůži mu spálilo vápno z francouzského děla.

Profesor Friedmann má neuvěřitelných sedmadvadesát let. Nanette jej navštěvuje s nejmladším synem, který u něj hraje na piano, zatímco ona vybaluje sladkosti i uzeniny, které přinesla. Voní káva a Friedmann i Nanette jsou příliš unaveni mluvit, tak se jen mlčky radují z přítomnosti druhého.

Uplyne další rok, profesor Friedmann umírá, a ona navštěvuje starý dům na jihu od Vídně. Nový správce, kterého zná z učené společnosti, ji pozval, neboť zcela náhodou našel v archivu její Indické bohy, jeden z mála dochovaných svazků.

„Děkuji,“ usměje se Nanette. „Zřejmě ho zde nechal někdo z dřívějších správců. Jak se dívám, je to první vydání.“

Starší muž zakroučí hlavou.

„Je z majetku šílené ženy, která tu umřela...“ zalistuje kronikou. „Ano, před deseti lety.“

„Můžu se zeptat, jak se jmenovala?“

„Rossi Haecke, původně ze Saltzpflaum, Švýcarsko. Rodina ji celá zemřela ještě předtím, než ji sem přijali. Což bylo v roce, hm... sedmnáct set osmdesát osm, když se ústav zřizoval.“

„Zvláštní,“ zakroučí Nanette hlavou. „Švýcarsko...“

„Ale přivezli ji tehdy z Bělehradu,“ ukáže správce na zažloutlý papír.

„Ano, z Bělehradu,“ zašeptá Nanette a náhle ucítí na tváři slzu, jak se vše, na co se navalily dlouhé roky, zas v plných barvách promítne před očima, všechna ta hrůza války, dunivé rány dělových koulí, štěkání předovek, nažehlené uniformy, vždy uměřené pány Colloreda, Koldruse, Svarthjarta a Jeníka, dlouhé diskuze, smích a smutek a těž loučení.

Přejede prsty po svazku Indičtí bohové, usměje se při vzpomínce na dávnou příměru, na doby, kdy bylo tak vznešené mluvit a žít v metaforách, na ten ztracený čas pošetilých her; a bleskne jí hlavou, že zas jednou, po dlouhé zimě, shlíží na nýsské planiny, jež tu stále čekaly.

XXVI. Císař a král

Nanette odjela do Gmundu. Na Jeníkovi je znát mírný smutek.

„I Bláha chce odjet. Incident s panem Fleischmannem ho, zdá se, trochu vzal.“

Jeník povolí prsty a silueta slečny Nanette mu vyklouzne na stůl. V rohu se napřímí Colloredo a srovná si opasek. I teď působí jak vprostřed tažení.

„Tu vražedkyni odvezli včera.“

Jeník vzhledne na Colloreda.

„Ano,“ odpoví. „Slyšel jsem. Lidé se tu hrouť jak domečky z karet. To je tou válkou, která se jeví tak vleklou.“

„A marnou k tomu,“ řekne Colloredo a posadí se. „Tak, co tam máme?“

Jeník odsune podobenku stranou. Nanette na ní má vlasy svázané v drdol, výrazný krk a jemně oblou bradu.

„Navštívíme ji, až zas budeme v Gmundu.“

„Ovšem,“ kývne Jeník hlavou a otevře velké listy. „Takže, máme tu třídní žalář pro porušení subordinace, svobodník Schwarz, udělil štábní oberjäger Mittelmeier.“

„O tom jsem slyšel,“ poklepe Colloredo prsty na stůl. „Schvaluji.“

„Pane Colloredo, svobodník Schwarz je od granátníků. Přijde mi neobvyklé, že pan Mittelmeier trestá mou jednotku a já o tom nevím. Navíc ze své hodnosti srovnatelné u granátníků se štábním šikovatelem. O co šlo?“

„Svobodník Schwarz byl drzý a naznačil, že pan Mittelmeier má názory proti této válce a že záměrně na hlídce nezahlásil turecké průzkumníky.“

„A zahlásil?“

„Pan Mittelmeier by mi nelhal, na tom si stojím,“ zakloní se Colloredo. „Ale to je stejně vedlejší. Panu Schwarzovi do jeho rozhodnutí nic není, ať jsou jakákoliv.“

„Ovšem.“

Jeník podepíše rozkaz a půjčí pero Colloredovi.

„Ostatně, tohle začalo u šikovatele Koldruse,“ řekne Colloredo, když dopíše. „Neměl by s poddůstojníky a řádovými vojáky mluvit hanlivě o důstojnících.“

„S tím souhlasím, příteli,“ řekne Jeník. „Poslední, co bychom potřebovali, je nesoulad v jednotce. Vlastně jsme si ho užili už i tak dost. Promluví s ním.“

Colloredo se pomalu zvedne.

„Ještě bych se zdržel, ale musím připravit jednotku na zítřejší pochod. Generálmajor Brentano posílá jägery k Bešaňské hrázi. Zbytek pluku bude pomáhat na stavbě severních redut. Zatím sbohem, pane Jeníku.“

Rozloučení a Colloredo již jde po chodbě do zadního dvora, kde vojáci cvičí ve zbraní.

„Tak co?“ přidá se Tobias.

„Schválil jsem to.“

„Děkuji, pane.“

Stanou na prahu cvičiště. Pěchota útočí bajonetem na hadrové panáky.

„Bešaňská hráze,“ řekne Tobias. „Pane, když slyším o tom místě, vybaví se mi masakr.“

„Pane Mittelmeiere,“ zvýší Colloredo hlas. „Nechte si už ty řeči, ze kterých zavání pacifismus. Též už nechci slyšet, jak pořád obdivujete nepřitele. Potom musím řešit kauzy, jako je ta se svobodníkem Schwarzem.“

„Omlouvám se, pane,“ zamrká Tobias, překvapen takovou reakcí. „Rád bych vás ujistil o své naprosté loajalitě rakouské koruně. To, co říkám, jsou úvahy, ale nedovolil bych, aby narušovaly mé rozhodování v poli.“

„Jednou už vám jej narušily, když jste nezabil toho janičáře,“ vyštěkne Colloredo rychle, načež se zatváří, jako by to ani nechtěl říct.

„Srovnal jsem si to, pane. Už se to nebude opakovat.“

„Dobře,“ řekne Colloredo už mírněji, zatváří se povzbudivě a oba vyrazí k ležení jägerů, nad nímž sotva klesne den do černé noci a ta zas do dne a už spolu pochodují prašnou cestou.

Tobias pochoduje v útvaru a zkoumá okolí. Po bitvách u Bešaňské hráze a o Bělehrad je vše jiné. Každá hradba stromů teď skrývá zvědavé oči, v každém lesním stínu jsou tušené přesuny jednotek. Tobias shlíží do údolí a na vzdálené kopce, před nimiž jsou pásy lesů. Na všechny směry tuší vypálené vesnice. Na cestě, ale i u hráze, jsou Rakušané v taktické nevýhodě. Útok může přijít odkudkoliv a oni budou takřka nekryti.

Tobias přišel na svět za Sedmileté války a ve středostavovské obchodnické rodině vyrůstal poblíž hranic se Svatou říší římskou národa německého. K armádě jako mladík netíhl, spíš se chystal převzít po otci obchod, nakonec si však vypočetl, že odvod a důstojnická škola mohou pro něj být v dlouhém běhu finančně výhodnější, nebo alespoň jistější. Navíc nechtěl jít ve stopách dvou bratrů, z nichž jeden zůstal v otcově obchodě a druhý začal podnikat v zelinářství. Tušil, že by měl, nebo spíše, že by chtěl, vyniknout ve vlastním oboru.

Důstojnická škola nakonec úplně nevyšla, když se jeho úspory ztenčily takřka na nulu, ovšem v rakouském vojsku zůstal a ve Wallisově, později Brentanově pluku si nakonec sáhl i na poddůstojnické hodnosti.

Ve vojsku se mnohokrát oplatila jeho nátura, kterou vykazoval už jako dítě: sveřepé soustředění na cíl, chladná vypočítavost a pevná kázeň. Nenašel smysl života v boji, jako to viděl u Johanna, ani se jej neštítíl, byl pro něj spíš prostředkem k úspěchu a řemeslem, v němž se může zlepšovat, získávat zkušenosti a různé pocty.

Snad i proto nakonec bral službu více profesionálně než ostatní, snad i proto neměl u jednotky nikdy příliš moc přátel. Ne, že by mu chyběli. Nebyl uzavřeným typem, na druhou stranu však nepocíťoval potřebu sdílet s někým starosti a radosti. Snad jednou, v důstojnické

pozici, v záloze, s budoucí ženou, ale jistě ne s vojáky, kteří všichni touží po vyznamení a jsou mu tak vlastně konkurenty. Přece si však brzy jeho důvěru získal Colloredo a on zas obratem zapůsobil jako spolehlivý střelec na něj.

Vedle toho byl přemýšlivým člověkem, většinu myšlenek si však nechával pro sebe. Hraní si s pojmy a teoriemi u něj snad stálo na tom místě, kde ostatní potřebují mít přátele. Nejvíce vposled jeho myšlenky rozvířila záhada kolem Aydina. Uvědomil si, že řešení mladého janičáře, kdy turecký oddíl poslal pryč, bylo tím jediným, které neskončilo prolitím jediné krve, tedy vyjma té Aydinovy. Jako by jediný člověk jednal s pacifismem na mysli vprostřed celé té války a navíc v rámci takové oběti, v jejímž konci visí na oprátce, takové oběti, které si nikdo nevšiml a nikdo si též nevšiml té absurdity.

Zde končily úvahy o tureckém muži a na ně navazoval vztah s Johannem. Události z posledních dnů Tobiasa mrzely, neboť dezinterpretace svých úvah nejdřív Johannem a pak mnoha ostatními, kdy z něj byl dělán div ne dezertér a vlastizrádce, nejen, že pošlapávaly jeho důstojnost, ale též byly klacky házenými pod nohy a bránícími v cestě vzhůru.

A do toho Indičtí bohové. Tobias má svůj výtisk pod uniformou, četl jej ještě ráno. Šiva je totožný s chaosem, s neukázněným růstem a zánikem, vedle toho Višnu představuje klid, rozum a pevný řád. Po bojištích Bělehradu se snad toulají oba, když vycizelovaný přesný mechanismus, jakým je vojsko, fungující jak hodinkový stroj, se v rámci důmyslné strategie stejně ztrácí v neuspořádaném běsnění a nespoutatelných erupcích násilí.

Tobias se ohlédne. K jednotce přijíždějí průzkumníci a už z tempa koní i jejich výrazů je jasné, jaké nesou zprávy.

„Jednotky od východu,“ opakuje Colloredo zamyšleně. „Šedesát janičářů a menší oddíl jízdy. Ví o nás. Zaútočí.“

„A my? Budeme bojovat?“

Tobias upřeně hledí na obzor, jako by mohl Turky již vidět.

„Samozřejmě.“

„Dobře. Pozice!“ volá Tobias a mává rukou.

Ozve se trubka a pak další. Husarská jízda objíždí pěchotu a staví se na pravé křídlo. Jägeri stojí ve dvou řadách. Dále za nimi zvedají kanonyři hlavně svých děl.

„Máme přesilu,“ říká Colloredo silným hlasem, zatímco jägeri ládují a pěchota se srovnává do řad. „Porazíme je. Brentanův tělesný!“

Turci se objeví po mučivě dlouhých deseti minutách. Útočí do kopce, ztrácí bojovníky, síly i kuráž, takže když vyjede husarská jízda, vzdají to a utíkají k lesu. Rakouská jízda se otáčí, čeká na další povely. Děla zaburácí jen jednou, jägeri vypálí dvě salvy a pěchota jednu.

„Trubte na útok. A zbytek jednotek se přesune,“ rozkazuje Colloredo.

„Pane,“ vydechne Tobias a prudce vytáhne nabíják. „Důrazně radím to nedělat a zůstat.“

„Pane Mittelmaiere, to byl rozkaz.“

„Pane, vypadá to úplně stejně, jako tehdy nad Bělehradem. Útočili moc krátce a slabě. Takový výpad by nedával sám o sobě smysl. Museli přece vědět, kde stojíme a kolik máme pušek a že máme jízdu. Myslím, že je to zase past.“

Tobias se nervózně podívá do údolí. Úzký palouček je z obou stran vymezen protáhlými remízky, za nimiž začíná hustší les.

„To se mi nezdá,“ řekne Colloredo. „A tak či tak, nemůžeme tu zůstat, napadnou nás z boku.“

„Ne, když je zaměstnáme kulemi,“ pospíší si Tobias. „Palme ze všech děl mezi stromy. Stačí je zvednout na vyšší úhel. Vyjde to. Tím je zmateme a také uvidí, že jsme past prokoukli. V chaosu nás ale nedokážou obejít.“

„Nerad bych kvůli předtuše vyplýtlval několik vln dělových koulí a prachu,“ zamračí se Colloredo. „Jak potom vysvětlím generálmajorovi, že jsem kanóny nazdařbůh kácel stromy? Na druhou stranu... máte též pravdu: je tu malé riziko, a to nechci podstoupit.“

Mávne rukou.

„Stáhněte je,“ nařídí.

Husaři se vrací, v očích, které před chvílí vzplály zuřivostí, je znát zmatek.

„Budou úradovat děla,“ volá na ně muž od pěchoty, když projíždí kolem.

Za hlasitého hřmění se oblak projektilů snese na les a stromy se zachvějí.

„Nic,“ zamručí Colloredo.

Snaží se poslouchat výkřiky nepřátel, ale po kanonádě stejně zpola nic neslyší. Další salva. Dva stromy zapraskají a spadnou.

„Teď už tam určitě čekat nebudou, i pokud tam byli,“ usoudí Colloredo.

„Vypálil bych ještě salvu, než tam půjdeme,“ řekne Tobias.

„Budiž.“

Teprve po třetím oblaku kulí vyjede z úžlabiny za stromy jízda a z druhé strany se zjeví janičáři. Někteří Turci jsou od krve, místy jsou jejich formace narušené.

„Měl jste pravdu,“ řekne Colloredo vyděšeně. „Málem bych tam poslal husary na zbytečnou smrt. Ale teď můžeme zaútočit!“

Husaři zase točí okruh a vyrážejí janičářům do boku. Jägeri a pěchota pálí salvu, pak se pěchota dává do pohybu a s šavlemi v rukou doráží janičáře. Spahijská jízda ustupuje. Teď už opravdu, a cválá podél stromů pryč.

„Pane, zachránil jste hodně životů.“

Colloredo položí ruku Tobiasovi na rameno, jen tak na dva údery srdce, víc není třeba.

Rod Mittelmeierů má německé kořeny. Snad dokonce šlechtické, to už nikdo neví, ale pokud tomu tak bylo, pak byl erb zapomenut a rodová sláva vyvanula. V sedmnáctém století se

většina mužů z této rodiny pachtila u mlýnského kamene uprášená od mouky. Až úsvitem osmnáctého věku, při válčení o španělské dědictví, založili Mittelmeierové obchodní živnost. Podnikali ve všem, od potravin po drogistické zboží. Tobiasův děd přivedl podnik hýřivým životem takřka na mizinu a jeho otec se celý život pachtil, aby jej udržel konkurenceschopným a aby si rodina nemusela odvykat od nadstandardu.

Oba Tobiasovi bratři vnímali tohle dědictví jako velké břímě a též jako posvátné životní poslání. Tady je celá finanční historie rodu, a též jeho důstojenství; vezměte ji do svých rukou, dřeťe a spekulujte; snažte se to odevzdat aspoň tak, jak jste to dostali. Tobias ono zakletí, v němž měli všichni hlavy skloněné k obchodnímu pultu, aby jim neušel jediný groš, přelomil. Cítil se být skoro kacířem, když si zkoušel uniformu.

A teď je očištěn. Sedí v zářícím sále, v nekončícím odrazu zrcadel a svící, na zdobném křesle, v nažehlené uniformě. Sluha mu s hlavou skloněnou přinesl občerstvení. Statný voják hlídá u každého křídla bílých dveří, nehnutý jak starověká socha.

„Podporučíku Mittelmeiere,“ uhlažený sluha ve dveřích mu kyne rukou. „Můžete jít dál.“

Tobias se zvedne, urovná si opasek i šavli a vykročí. Dveře za ním klapnou a jediný muž v místnosti se otočí. Ustupující vlasy důstojné barvy šedého popelu, nad ušima zatočené, zahnutý nos, bystré oči a jemné rty. Prostý vojenský kabátec s těžkými knoflíky, pod ním široká šerpa. Tobias stál vstříc těšínskému knížeti, milánskému, rakouskému a lucemburskému vévodovi, králi tří starých říší a v neposlední řadě císaři Svaté říše římské, v kteréžto funkci se onen panovník svým majestátem hlásil až k dávnému Augustu Oktaviánovi.

Jen na okamžik zachvátila Tobiasa nervozita z posvátné úcty před mužem, jenž se stal ztělesněnou tváří osvícenství, ba dokonce jeho jméno se zvěčnilo v jednom typu osvícenství, před živoucí náplní mnoha pověstí i pravd, počínaje těmi o tajemném muži půjčujícím si pluh od zmožených oráčů, po ty, které si vyprávějí vojáci o skvělém stratégovi a pragmatickém politikovi.

Naučeným pohybem se ukloní, pozdraví císaře a představí se.

„Pane podporučíku Mittelmeiere,“ řekne Josef II. „Byl jste dvakrát v krátké době povýšen a nyní získal vlastní setninu jägerů v Brechainvilleho pluku, podobně jako hrdina od Sávy, nadporučík Minutillius.“

„Ano, vaše veličenstvo.“

„Zachránil jste rychlým úsudkem a taktickou rozvahou celou jízdu husarů, jak mi v listě vyličil nadporučík Colloredo. Rakouskému vojsku je třeba takové naděje. Zvláště teď, když jsou turecké pluky všude a my jsme v nevýhodě. Řekněte, podporučíku, co si myslíte o této válce? Udržíme Bělehrad, nebo o něj přijdeme?“

Tobias si olízne rty. Josefovy oči vzbuzují důvěru, ale je třeba nezapomínat, že pořád mluví s císařem.

„Myslím, že ano, veličenstvo. Zvláště, když je naše věc spravedlivá.“

Tobias cítí jistou lež v tom, co říká, ale zároveň je náhle tak ohromen tou pompou a patosem, je v takové euforii z povýšení i audience, že ihned pocítí, že by snad i mohl těmto slovům věřit, že všechno je možné pod Josefovým praporem a osvíceným vedením.

Císař zvedne stočený papír a zamyšleně si s ním točí v dlani. Tobias jako v šoku zamrká, když jej napadne, o jaký list by mohlo jít.

„Co může Rakousko udělat pro svého hrdinu? Chcete jít domů? S dvojnásobným důchodem podporučíka na první rok?“

Tobias sleduje roli papíru, která leží v císařově dlani. Nevěří tomu, jak tolik závažný list může být tak lehký, že si s ním císař hraje a pohazuje, jako by nevážil nic. Jít domů. Proběhnou mu hlavou všichni ti, kteří by za takový papír vraždili, kteří by za něj dali vše, kteří by Tobiasovi snad ruku utrhli, kdyby viděli, že jej může svírat.

Co by za tu možnost dali Wilhelm či Leopold, ale možná řada dalších. Možná též Aydin si v duchu přál, aby mu sultán vystavil takové ocenění, to by osobní peklo nechal za sebou a šel domů, ať už by to bylo kdekoliv a s kýmkoliv.

Dvojnásobný důchod; Tobias to rychle počítal. Požíval by poct válečného hrdiny. Založil by vlastní rodinu, pozvedl obchod o celý společenský stupeň výš. Pryč od toho všeho. Od pochodů, umírání, krve, zmatku, kouře, pryč k salonům, k prosperujícímu obchodu, starému otci, který je konečně hrdý na zbloudilého syna, který může konečně vydechnout od lopty. Obejmout matku, zulíbat jí ruce a říct, že už bude lépe. Najít si ženu, usadit se. Malé děti pobíhající ze světnice do světnice. Tak si to přál. To bylo cílem. A je na dosah ruky, jen ho vzít, císař mu ho podává.

A pak je tu stěží pochopitelná složka osobnosti, která je hluboko pod vším, léty bojů posílená a zatvrzelá. Kamarádství, zodpovědnost, napětí a úleva. A řád, bez kterého není nic. Tobias vidí jasně a má pocit, že dýchá svěžejší vzduch. To všechny ty pochyby, které se rozpustily, ty mu jej kalily. A teď: zase mysl prostoupená jediným účelem.

„Vaše veličenstvo, děkuji,“ řekne zvolna. „Ale rád nastoupím pod generála Brechainvilleho. Ještě jsme tady neskončili, řekl bych. Mám tu práci.“

„Také si myslím,“ řekne Josef a odloží stočený papír. „Uvidíme se tedy na bojišti, podporučíku. Bylo mi ctí.“

Císaři bylo ctí. Kdyby se nastokrát oženil s ženou nejvíc milovanou, kdyby měl desítky dětí, mnoho obchodů, tisíce tolarů... Větší výšiny už nedosáhne. Tobias sedí na terase bělehradského kvartýru, sleduje proměny nočních barev na řece a na obloze, v mysli pouze válčení a strategii.

„Co by udělal císařpán Josef, kdyby potkal sultána Selima? Zastřelil by ho?“

Tak se před dvěma měsíci ptal Colloreda. Odpověď nezná, ale je si jist, že kdyby ho viděl on, neváhal by. Teď už ne. I mladého janičáře by podřezal. Tedy možná.

Tobias dopije pohár vína. Musí se rozloučit s Colloredem a s jeho jägery. Též s Jeníkem, se kterým teď sdílí stejnou hodnost. Musí se hlásit u Brechainvilleho.

U hořící petrolejky se dočítá o Višnuovi, který se jako Kršna zjevil princí Ardžunovi, zářící, mocný a velkolepý, povzbuzující k boji.

A pak usíná neklidným spánkem pod příkrývkou zodpovědnosti.

XXVII. Sinavý kůň

Jeník se loučí s Bláhou a vidí, jak dřív pořád veselý doktor je zasmušilý a vážný. Do smíchu se přemáhá, ale nakonec jako by si spolu stejně už neměli co říct, každý po krk ve vlastních problémech a myšlenkách.

„Ať se vám daří,“ řekne Bláha a naskočí na vůz.

Řada vozů pořád stojí. Vpředu se formují vojáci. Jeník přistoupí k vozu a opře se o roubení.

„Měl byste se jednou též vrátit, Jeníku. Do Čech. Dělat něco jiného, než válčit. Vydát nasbíranou slovesnost. Nevím.“

„Jednou snad,“ řekne Jeník.

Kola zapraskají, hřídel se rozvrže a vůz začne vzdalovat.

„Můžeme vyrazit, pane?“ zeptá se Johann.

„Ano, dejte povel mužům. Jdeme za Colloredem.“

První den se pochod protáhne až do tmy. Johann sedí u ohně mlčky, klacíkem obrací řeřavý špalek. Přemýšlí, jak pokračovat v rozepsaném dopisu. Spontánně začal list pro Leopoldovy příbuzné psát před dvěma dny. Věděl, že byli dávno vyrozuměni o jeho smrti, že jistě nebyli ušetřeni ani toho, že šlo o popravu za dezerci, ale přesto chtěl, a cítil, že by měl napsat něco ze své hlavy, vyjádření nejlepšího přítele.

Začal oslovením a frázemi. Příčilo se mu psát takových slov, ale šlo to snadno. Pak to bylo horší. Johann vždy rozepsal větu, aby si v její půlce uvědomil, že jediným upřímným poselstvím by bylo zachytit křik a křeč, ale to lehké pero na papíře nesvede.

Leopold byl dobrý voják. Byl? Určitě byl dobrý přítel. V listu psaném nanečisto škrtl „voják“ a napsal „přítel“, pak se zarazil. Byl dobrý voják. „Voják a přítel.“ Ano, byl. Johann sám si to musel nejdřív přiznat. Leopold nikdy necouvl před bojem, nechvil se před přesilou a neváhal zabíjet. Poslední rok, co jej znal, měl pořád myšlenky na útěk, ale až do chvíle, kdy skutečně utekl, byl stále neochvějným bojovníkem, který plní sebemenší povinnost bez mrknutí oka. Dezerce byla příčinou jeho smrti, ale nepodobalo se to dlouhodobé nemoci, při níž tělo slábne, až nakonec umře, byl to spíš zdravý muž náhle padnoucí pro srdeční slabost.

Leopold byl z bohatší a uznávanější rodiny, než spíše chudý Johann. Nikdy mu to nedával znát. Ani to, že je studovanější a vposled též asi chytřejší. I proto, jako na oplátku, Johann nestavěl nikdy na odiv větší sílu, ani snad o něco zářnější vojenskou službu.

Jaká hanba teď musí ležet na rodu Celle, jaký stín. Špalek se vykutálí z ohně. Johann jej botou kopne zpátky a podepře klacíkem. Snad ani nebudou zvědaví na jeho dopis. Co by taky mohl napsat? Co by poskvrnu mohlo zmírnit?

Johann chce přejít na jiné myšlenky, což se nedaří, tak vezme zavděk i tichem, jež se mu nakonec rozhostí v hlavě. Mlčky vstane, svaly napjaté a tvář staženou, projde kolem nízkých stanů a pohlédne k vyvýšenině, z níž planoucí ohně osvětlují celý kraj a hlavně celou hráz. Jde do kopce přes vojenské vaky, příkrývky i desítky o plachtovní opřených zbraních. Na vrcholku míjí velitelský stan, v němž mluví Brentano s Jeníkem. Snad řeší dřívější odchod Colloredových

jägerů a Tobiae, o kterém ostatně mluví všichni, toho Tobiae, který má být tak slavně povýšen, protože poradil střílet na stromy, v nichž náhodou byli Turci.

Tobias bude povýšen a proto též přeložen. Víc poručíků už se k pluku nevejde. Pro Johanna to je jediné úleva. Stěží si představí, že by na slovo poslouchal a oslovoval uctivě „pane“ muže, s nímž měl tolik sporů a kterého div dříve neoznačoval zbabělým pacifistou.

Hrstka granátníků sedí u ohně, snad až u příliš malého pro tolik lidí. Některé tváře žhnou světlem plamenů, jiné se noří ve tmě jak potměšilí démoni.

„Johanne... Co je s tebou?“

Posadí se na špalek a mlčky převezme láhev s rumem.

„Těžká hlava,“ řekne a ostatní se zasmějí, když hltavě vypije snad čtvrtku láhve na jediný doušek.

Nezapojí se do hovoru. Muži řeší ženy. Jeden, zrovna dojedl kuře a teď gestikuluje kostí, hlasitě argumentuje, že pravá dívka, cudná na veřejnosti, divoká na kvartýru, je bledá jako čerstvé jaro, ale s ruměncem v tváři vždy, když se to hodí; druhý na něj křičí a prská přitom na ostatní, že snědé Bulharky mají v sobě oheň a že vlastně Osmanům závidí ženy, za kteroužto poznámku jej jiný voják zkusí udeřit, ale zvrátí se nazpátek a spadne do vlhké trávy, čemuž následuje hurónský smích všech ostatních a vposled i muže, jenž spadl, když se zas narovná a přihne z druhé kolující láhve.

Johann si tváře prohlíží jednu po druhé. Některé jsou ostré, jiné oblé, některé mají krutost vepsanou pod víčka a kolem obočí, jiní mají rysy mírných hédoniků. Nebýt uniformem, nebýt pušek v pozadí, měl by Johann pocit, že sedí na bizarním místě, kdesi na konci světa, kde se setkali tak různorodí lidé s rodišti tisíce mil vzdálenými, že méně už jejich přirozené světy spojené být nemůžou.

A přece je něco spojuje. Habsburská ruka a rakouský zákon, sevřená formace, bodáky a dlouhé pušky. Některé vojáky si Johann nevzpomene jménem. Sleduje jejich gesta, poslouchá oplzlé vtipy, k nimž se stočila řeč, některým z nich se zasměje, někdy se jen ušklíbne, většinou mlčí, jako by tam nebyl, jako by byl divákem toho zvláštního divadla.

Jak málo má s nimi společného, když utichnou děla. Bylo tomu tak i s Leopoldem? Byli by přáteli, nebýt vojny? Jaký by byl Johannův svět? S kým by se přátelil, kdyby ho nedovedli? Náhle si není jist, jestli si takový život umí představit. Celé roky měl hlavou plnou jen vojenských věcí. Každý večer a ráno se v bleskové myšlence ujistil, že bude usilovat o ještě větší osobní kázeň a o pevnější vůli. Každý den počítal jen granáty, kule, oddíly, řady, bodce. Jak posedlý řešil jen šachovou partii jízdy proti bodákům, bodáků proti salvám z pušek, jízdy proti pěchotě, ztečí proti obranám, výpadů proti krytům. Řešil to, žil tím, byl tím. Nakonec však na ramenou nosí Tobiae, tedy už podporučíka Mittelmeiera, volnomyšlenkáře a filozofa. Copak byl někdy lepším vojákem?

Usiloval o povýšení, myslel na to, v tom byl rozdíl. Tohle uvědomění přijde znenadání a Johannovy prsty div nerozdrť hrdlo láhve. Obrací jej do úst, kapalina teče tak rychle, že bublá. Již dobrou láhev vypil sám. Mohutné tělo vsřebává líh a oddaluje účinky opilosti.

Tobias vždy myslel dál. Nešlo mu o perfekcionismus na stupni, jehož již dosáhl, tak, jak to přišlo vždy jako jediné správné Johannovi, ale chtěl každý stupeň rychle proběhnout a posunout se výš. A co teď? Nabídnou mu odchod, jako kdysi Minutiliovi, tím si byl Johann jist. Přijme? Ne. Johann si je náhle jist. Jako Minutilius, ani Tobias nepřijme.

Johann jej špatně přečetl. Obhajoba Turků a úvahy o smyslu války, to nebyly zrádné řeči či pacifismus. Byla to snaha o vytvoření obrazu, v němž se Tobias dívá na vše s nadhledem, se snobsky povýšenou volností a s vše zkoumajícím rozumem, jimž se teď všichni vznešení pánové tak honosí, jak ženy svými krajkami. To ze sebe dělal šlechtu, či snad pološlechtu, jakou se v bělehradských salónech stali chudí důstojníci.

Johann otevře další flašku, sotva ji kdosi vytáhne. Již rum začíná cítit. Je ospalý a těž zuřivý, začne se s jedním mužem hádat a pak zápasit.

„Uškrtíš ho!“

„Pust’ ho!“

„Johanne!“

Chce to dva muže, aby jej odtrhli. Hrátky plné smíchu a přátelského přetahování vyústily v krátké omdlení druhého z mužů, když jej přimáčkl silným loktem. Johann sprostě zakleje a flašku i se zbytkem rumu hodí do tmy, kde se rozbije o kámen. Nikdo si netroufne mu již postavit. Mávne rukou a posadí se.

Zábava už je tišší. Bojí se Johanna, který s krví podlitýma očima pije třetí flašku, ale také je většina příliš opilá. Přijít tam teď Jeník, putovali by do kobky snad asi všichni. Johann chce přiložit hrdlo láhve k ústům, ale trefí se až na druhý pokus. Náhle se mu z pachu rumu udělá zle, tak vztekle rozbije i tuhle láhev a pak, když není co pít, se temně dívá na usínající muže, na měsíc, na jiskry stoupající z ohně a na černé nebe, usíná temným těžkým spánkem a pak jej budí poplašená trubka a on se překvapen zvedá ze zmuchlané deky, hlavu jak v pekle, v ústech očistec, mozek rozlícený vlastní hanbou.

Nemohl spát déle než čtyři hodiny. Nebe je krátce před rozbřeskem, namodralé a zružovělé, všude kolem stále tma. Stráže troubí poplach, důstojníci křičí a jednotky se formují. Táhle je Jeník. Johann vstane a náhle jím projede hrozná bouře, předkloní se a pozvrací celou deku. Hledá pušku, granáty, munici, roh na prach... Kde to vše nechal? Potácí se, svět rozostřený a temný, v mysli prázdno, chaos a bolest.

„Jeník!“ ukazuje mu druhý kumpán z noční pitky a táhne Johanna za paži.

Setřese ho a nechá utíkat. Konečně nachází pušku. Zkontroluje šavli a již běží do formace. Potácí se a zakopává, ale přitom stihne neochvějně ládovat. Když stoupá do první řady a nohy se mu podlamují, má již nabito.

Janičáři i jízda útočí ze všech stran. Tak to tedy bylo. Podráždils je, Tobiasi. Masakr mezi stromy jen tak nezapomenou. Vytočils je, poslal pryč, nechal kout pomstu, a sám si odjel na audienci, shrábnout všechny pochvaly a nové hodnosti.

„Pal!“

Předovky štekají a Johannovi se chce znovu zvracet. V uších mu temně duní.

„Šavle!“

Jan Jeník sám shazuje Osmana k zemi a na té jej doráží šavlí. Johann jiného zavalí celým tělem. Na zemi upustí šavli a s křikem zaryje oba palce nepříteli do očí. Vstává a zas padá, znovu vstává a zasáhne jej šavle. Padá. Na zemi seká do kotníků a rozkroků. Když znovu vstane, čerstvě pozvracený, zbrocený krví a s úplně bledou tváří, vypadá nad hromadou vřeštících umírajících jak anděl pomsty.

Vidí některé z mužů, s nimiž před chvílí pil, padnout. Jeden s rozřátým hrdlem, jiný se svými střevy v dlaních. Johann bojuje a přestává vnímat čas. Boj se v opilosti proměňuje v krvavé peklo pro Johanna i ty kolem něj. Kéž by už skončilo.

Nakonec se rozednívá a padá mlha, její běl smrti se mísí s šedým kouřem a zahaluje vše jak dusivý oblak. Johann se probouzí s hrozivým vědomím, že musel usnout vprostřed bitvy. Leží v malém remízku, do nějž se snad v řezí nějak dostal, pod hlavou mrtvého janičáře.

Pořád mu je špatně, ale nohy už jistě stojí. Vstane a zhluboka zařve. Křičí vši frustrací z přítele, kterému se znelíbila válka, z přítele, o nějž přišel, z přítele, jenž si utržil hanbu, z neznámých lidí, jimiž je sám obklopen, z války, v níž přestal vidět smysl, z probuzení do noční můry, z rudé brutality a z mrtvol a jejich šklebů, z života, co nedává smysl.

Jde remízkem a připadá si jak v předpekli, kde hříšní mrtví čekají na trest, kráčí mezi pobodanými těly, rozervanými cáry masa, z nichž čouhají kosti a šlachy, a které často na troše kůže drží u těl mužů, kteří v ponurém kómatu ještě neumřeli, ale cesty zpět pro ně taky není.

Zařve znovu a hodí pušku do dálky, kde se odrazí od stromku a s poskakováním zapadne do křoví. Strhne si šerpu, kterou mu v noci někdo roztнул a nechal na jeho hrudi krvavou čáru. Roztrhne uniformu, svelle si celou vrchní část i s košilí a spodní vrstvou, hodí je vztekle na zem a zas vykřikne s pomyšlením na dopis, který neví jak dopsat, na válku, kterou neví, jak dál vést, na život, který si neumí bez války představit.

Na konci remízku je louka. V dálce slyší vojáky. Nejspíš rakouské. Je mu to už skoro jedno. Více jej zaujme mrtvolně bílý kůň. Pomalu dojde sotva na pět kroků od Johanna, jenž vyšel z lesa s obnaženou hrudí jak hrozivý pohan z dávných dob, jenž chce náhle být blíž bohům a ptá na svůj osud, na osud války, na osud všech lidí, co znal v dobrém i ve zlém. Kůň sklopí hlavu, klidný a bez špetky bázně. Po bílé srsti mu teče krev. Stéká i po ohlávce, obaluje nános hlíny na kopytech.

„Hle, kůň sinavý, a jméno jezdce – Smrt,“ zamumlá Johann citát z Písma, otočí se a podívá na všechny strany, než setře krvavé sliny z brady. „A jen svět mrtvých zůstal za ním.“

Kdyby nebyla válka, Johann by ji sám musel začít, protože bez ní by nebyl. A přece mu to násilí, které kolovalo v jeho vlastních žilách, nakonec vzalo vše.

Ze sedla koně spadne husar prostřílený kulemi. Kůň jako by se díval na Johanna, odlesk podsvětí v temně smutných očích. Polonahý granátník zas dýchá klidně. Promne si oči, odplivne bokem, chytne koně za uzdu a vydá se k pluku, který v trhající se mlze jde už jasně rozpoznat jako rakouský.

XXVIII. Bělehrad

Bronzový zvon tlumeně zní, listí se třepe na stromech a ve vzduchu je podzim, pochmurný a tajemný. Vítr se loučí s jednotkami, které mlčky odcházejí od města. Od města, jemuž obětovali zdraví, duši, kamarády. Noví zas přicházejí ve formacích, vlnící se obdélník za obdélníkem. Na kopci, pod říjnovým sluncem, na vojenské řady shlíží polní maršál Laudon obklopen svou gardou.

Zvonění už skoro ztichlo. Nebe je smutné a zádumčivé. Jeník s Colloredem jdou podél vojenských stanů a pak spontánně vyšplhají na nižší palisádu.

„Kolik vojáků sem asi ještě pošlou?“ zamumlá Jeník a stočí pohled k Laudonovi.

Pak se zadívá jiným směrem, kde mizí jednotky s vozy plnými stanů, kotlíků, munice a jiných věcí, kterých u Bělehradu již nebude potřeba. Tím směrem, na východ, za válkou, odešel před pár týdny podporučík Mittelmeier. Vřadil se do nové jednotky, bez rozloučení, bez ohlédnutí, a byl pryč, zrovna, jako by pod Colloredem nikdy nesloužil.

„Myslíte, že nás též pošlou do Banátu?“ nadhodí Jeník.

„Myslím, že ne. Minutilius bude v listopadu vystřídán a my nejspíš s ním.“

Colloredo opře dlaň o šavli a hledí na pomalu jdoucí muže.

„Snad by mě i zajímalo, jak to tam vypadá.“

„Dejte pokoj,“ ušklíbne se Jeník.

Muži zmizí za obzorem, nad nějž mezitím kleslo narudlé slunce. Colloredo s Jeníkem shlížejí na bělehradské střechy a křivé ulice a klidně tekoucí Dunaj se Sávou. Místy jako by válka město vůbec nezasáhla.

„Mám pocit, že už nás tu nic nečeká, válčí se teď jinde,“ řekne Colloredo. „Měli bychom se už jen s Bělehradem rozloučit. Vlastně... pojďme hned na skleničku. Slečna Adrianne říkala, že bude u Holtzmanna.“

„Snad potom, mám důležité jednání.“

„Moc důležité?“

„Šikovatel Koldrus si jej vyžádal. Snad chce být povýšen nebo nahlásit disciplinární řízení s vojáky, nevím.“

„Ach tak, no, nezapomeňte pak přijít.“

Rozcházejí se, slunce klesá a než klesne docela, setká se Jeník s Johannem.

„Nuže, pane Koldrusi?“

Jeník si sedne za stůl, Johann stojí jak z kamene, tvář staženou jakousi osobní prohrou.

„Přeřazení?“ obrací Jeník v ruce papír. „To bych nečekal. Ne u vás...“

Johann neví, co říct.

„Chcete jít na východ?“

Johann se dívá úkosem.

„Mluvte, pane Koldrusi.“

„Pane,“ zvedne hlavu. „Ano. Chci bojovat na východě.“

„Za měsíc nás nejspíš vystřídají. A vy jdete na celý turnus někam, kde nejspíš zemřete. Nechcete domů?“

Johannovi se zalesknou oči a Jeník si pomyslí, že tento muž snad chce zemřít. Doma jej nic nečeká. A sezení v Bělehradě je ještě horší. Potřebuje tak dlouho napínat strunu, dokud nepraskne a její tón, jenž se vypaluje do mozku, nepřestane znít.

„Je to už podepsané. Nepotřebujete můj souhlas.“

„Pane, myslel jsem, že byste to měl vidět. A chci se rozloučit.“

Jeník vstane a obejde stůl.

„Zase ztrácím granátníka, tentokrát toho nejlepšího.“

Podá Johannovi ruku.

„Bylo mi ctí, šikovateli.“

„I mně, podporučíku.“

„A budete mi chybět.“

Jeník uchopí Johanna za obě široká ramena, jako by jej chtěl obejmout. Pak jej náhle pustí a vrátí se ke stolu.

„Pane,“ ukloní se Johann a obrátí ke dveřím.

„Sbohem.“

V hostinci Jeník sedí s myšlenkami stále u Johanna. Možná to nebyla jen hrůza z pomýšlení na zimní kvartýry a z pasivity. Možná jej něco hnalo od jednotky. Snad toho bylo příliš po popravě pana Celleho a vleklým sporem s Tobiasem a vlastně úplně se všemi.

Z úvah Jeníka vytrhne čerstvá diskuze o bitvě u Karánsebes, v poslední době tak časté téma.

„Nemůžu tomu uvěřit,“ říká Adrienne. „To musí být omyl. Třeba to říkají jen Turci.“

„To není omyl, mnoho přeživších to vidělo,“ řekne Colloredo.

Jeník si mlčky přitukne s Colloredem a vyprázdní sklenku.

„Co chtěl pan Koldrus?“

Jeník mávne rukou.

„Nechal se přeložit. Přišlo mi to, jako by od nás utíkal.“

„Jako poručík Mittelmeier,“ pokrčí Colloredo rameny. „Koho nám nevzalo olovo a šavle, ten radši odchází. Jsme jak pes, co dostal tolik výprasků, že na něm ani blechy nechtějí být.“

Adrianne se začne nahlas smát a Jeník si všimne, jak sedí zas důvěrně blízko ke Colloredovi. Nějak mu tyhle věci poslední dobou unikaly. Jen ať užije posledních dnů do listopadu. Jeník od nich odhlédne a doplní si sklenku. Zatouží po Nanette, poprvé silněji od doby, kdy odjela. Ovšem jen na chvíli. Zaujme jej vrzání kupeckého povozu na ulici, pak ržání koní a jakási hádka. Dlouho už neduní děla.

„Co si o tom myslíte, pane Jeníku?“ ptá se Adrianne.

Řeč je pořád o Karánsebes. Jeník si nemyslí nic. Zapadá to jak dílek do skládačky, je to vyvrcholením celého absurdního divadla.

„Myslím, že na tom bojišti zjevně chyběl rozum,“ řekne pak zase ve své roli stoika. „A že jsme tam draze zaplatili za chaos a barbarství, a za to, když člověku vládne strach a místo rozumu jen emoce a pudy.“

„Myslíte, že budeme platit dál?“ zeptá se Minutilius. „Myslíte, že celá naše kultura zaplatí za svůj strach, za rozmařilost, za větší touhu po chlastu a po děvčatech než po vítězství, a potom též za změkčilost, jako dřív Římané? Myslím, jak píše Gibbon v Úpadku a pádu římské říše?“

Colloredo pohlédne na Jeníka a usměje se. Jeník zachytí ten pohled a usměje se též. Je najednou rád, že Colloredo při něm zůstal přes všechny ty boje a útrapy a zmatky a že nikdy nepřestali být přáteli. Namyšlený Colloredo a zádumčivý Jeník. Smělý aristokrat a odvážný rytíř. Tyhle dvě blechy v kožichu ještě chvíli zůstanou.

„Nevím, pane, snad ne. A jestli ano, inu, tak to chodí. Jeden svět odchází a jiný zas přijde.“

„Jak zase píše Herder,“ přisadí si Colloredo. „Po perském, řeckém a římském světě to byl germánský, který seděl na nejvyšším trůnu. Kdo ví, kdo to bude dál, vždyť žádný král nevládne věčně.“

„Herder říká, že slovanský,“ řekne Jeník. „Tak či tak, nemyslím, že by se germánský trůn teď trásl, ne před Ruskem nebo Turkey.“

„A před Francouzi?“ řekne Minutilius.

„Co ti by nám mohli uchystat,“ zasměje se Colloredo. „Souhlasím s Jeníkem. Vídeň se plnit nebude, ne za našich životů.“

Padne několik sklenek a když se společnost rozchází, zůstane Colloredo sám s Adrianne. Stojí před hospodou, od řeky doléhá hluchý hmyz a plíží se první chlad zárodečné zimy.

„Takže odjedete,“ řekne Adrianne zklamaně.

„Ano.“

„Proč jste si mě nepustil blíž?“ řekne s výčitkou. „Vždyť o nic nešlo. Mohli jsme mít falešný sen a místo toho jsme měli podivnou hru, kterou jste odmítal hrát.“

„To je pravda,“ řekne pozvolna Colloredo. „Omlouvám se, slečno. Byla to únava z toho všeho, pocit, že jsem totéž už mnohokrát zažil. Nezastihla jste mne v nejlepších dnech.“

Před hospodu vyjde Jeník s Minutiliem, loučí se a Minutilius pak odchází. Adrianne chtěla něco říct, ale příchod těch dvou jí ve studu vzal slova.

„Tak sbohem, pane Colloredo,“ řekne už silným hlasem a zanechá jej tam s Jeníkem.

„Mám sucho v krku,“ řekne Colloredo a dívá se za dívkou, k níž se připojí sluha a spolu odcházejí ulicí. „Pojďme to ještě spláchnout.“

A tak si objednávají žejdlík a hostinský s korbely málem zakopává na schodech, které v červenci potrhala dělová koule, když vlétla dovnitř oknem.

„Bude mi to město chybět,“ řekne Jeník. „I vše, co jsme tu zažili. Dobré i špatné. Nakonec jsou z toho vzpomínky a zkušenosti.“

„A co bychom měli bez zkušeností,“ řekne Colloredo, korbely se srazí a pěna vyšpláchne. „Nikdo nám neřekl, jak máme život žít. V ničem nevidíme smysl. Jen v rozumu, který náš život zlepšuje, a v zážitcích, které jej odlišují od bdělého spaní.“

„Takhle tedy rekapitulujeme náš pobyt zde?“

Oba se odmlčí na dlouhý doušek. Vše je již za nimi. Bitvy, spolubojovníci, dívky, nachozené míle, rozkazy. Zůstali dva přátelé sedící spolu v končícím se příběhu.

„Posunuli jsme se někam?“ zeptá se zas Jeník. „Změnili jsme se jako lidé?“

„A poznali bychom to? Možná jsme se změnil, možná jsme jen opsali malé kolečko a vrátili se na začátek. Všichni jsme jistě měli pochyby a těžké chvíle. Nakonec ale do další války půjdeme za Rakousko zase bezstarostní, s těmito starými strastmi hluboko v mysli, kde budou jen občas zčásti vyplouvat.“

„Některé to zlomilo,“ připomene Jeník. „Bláhu, ten ani nebyl voják. Pana Koldruse, tedy myslím. A ovšem pana Fleischmanna, tomu by bylo lépe, kdyby ho zabila kule.“

„A jiní se v tom našli,“ doplní Colloredo. „Vzpomeňte na pana Mittelmeiera, jak začal náhle stoupat a zářit, jak se ani neohlédl.“

„A někteří tím jen prošli a hodně jiných to zas zabilo,“ zadívá se Jeník na svou pěnu v náhlé vzpomínce. „Jak nám do té naší trojice chybí pan Svarthjart! Vy jste mluvil plamenně, pan Svarthjart hlasem rozumu. A teď se rozum odmlčel.“

Připíjejí na mrtvého přítele.

„Víte, že texty k těm Indickým bohům, jež vydala slečna Nanette, napsal nejspíš pan Grammer?“ řekne Colloredo po chvíli. „Ten janičář, kterého jsme pověsili, musel jeho spisky někde vzít.“

„To jsem nevěděl,“ zakrouť Jeník hlavou.

„A oba už jsou mrtví. Indiští bohové přežili. Není to zvláštní?“

Jeník s Colloredem se nočním Bělehradem vrací na kvartýry. Celé tiché město, dříve bouřící pitkami či zabíjením, se s nimi vrzáním okenic a mňoukáním koček pomalu loučí. Bude dobré být na zimu v Rakousku, v Česku, ve známějších krajích.

Přejí si dobrou noc, oba jdou svou cestou a oblohu začne trhat nové ráno.

XXIX. Karánsebes

Vstoupí do slepé tmy ti, co vzývají klam a nepravé vědění.

Úpatí kopce žlutého podzimní trávou je plné stanů, ohňů, beden, vozů a hlídek na pochodu. Kam až Tobias dohlédne, je rozbit tábor, v němž se rakouské oddíly posílněné Italy, Uhry, Srby a Chorvaty chystají na blížící se noc.

Kdo si libují v poznání a jen v poznání, vstoupí do ještě větší tmy.

Tobias si krátce vzpomene na Aydina, vzpomene si na něj a s ním i na sebe, jak býval jiným člověkem, než je dnes, nebo se to tak alespoň jeví, a pak zase skloní zrak k poznámkám profesora Friedmanna, malým písmem se tísňícím v zápatí strany. Nejsou příliš nápomocné. Nepřipraven do tmy, to už zažil. Příliš připraven? Příliš obeznámen? Může být něčeho takového příliš? Mohou být oči otevřeny tak moc, že nevidí?

Párvatí nás provází pořád. Ve formě Mahákálí nás vede k zániku.

Obloha je tmavá, šedá a bez hvězd. Z tábora se odděluje jednotka průzkumníků, rychlých husarů, co ženou koně na předěl světla a tmy, kde Tobiasovi mizí z dohledu.

K zániku našich tužeb, našich klamů, našich přesvědčení, našich Já.

Posledního z husarů pohltí šero a tábor upadne do snění, ve kterém vítr klouže po plachtách stanů a kouř z ohňů hned na jednu, hned na jinou stranu. Kolem tábora objíždí samotný císař se svou gardou. Pohled na panovníka naplní Tobiase novým nadšením a silou, ovšem jen krátce, jak energizující blesk, potom zas skloní hlavu ke knize.

K zániku tělesných schránek a našeho světa. V této formě tančila bosá Párvatí i po nehybném těle svého muže Šivy.

Tobias zavře Indické bohy. Takže je dočetl. Víc mu neřeknou; a že toho řekli hodně a zároveň tak málo. A z toho, co řekli, si nejvíc řekl Tobias sám, když do slov, kterým rozuměl jen matně, promítal vlastní myšlenky, vlastní život. Párvatí...

Jak by bylo vůbec možné, aby se jí cokoliv ve vesmíru vyhnulo?

Proč sešit končil takhle? Proč i Nanettino vydání? Kde je doslov? Kde vždy tak výřečný Friedmann? Proč nepřidal ani odstavec? Proč kniha končí a přímo křičí „konec“? A co je to ten konec, proč je jím každý vypravěč tak fascinován, proč bere posluchačům dech, proč dává hodnotu celému příběhu?

Tobias knihu skládá. Svolává jej trubka. Velitel projíždí na koni a počítá řady.

„Podporučík Mittelmeier!“

Odpoví na volání, kniha zapomenuta v dálce u stanu, a seřazuje si své muže. Jsou to pro něj neznámí vojáci a necítí k nim nic. Kamarádství, sounáležitost, důvěru. Chce jen úctu; tu vyžaduje a potřebuje. Musí jej poslouchat.

Husaři se nevrací a Tobiasovi jägeri s dvěma jednotkami pěchoty jim jdou naproti. Kdo ví, co je zdrželo. Snad Turek, možná říční tok.

Pěší jednotky přechází řeku a pokračují mořem trávy až k lesům a k tmavým kopcům.

„Stát!“ zaznačí velitel a řada za řadou ustanou v pochodu.

Bubeník nervózně točí paličkou mezi prsty, trubač má ruku na mosazné rukojeti. Tobias povytáhne šavli a zas ji zasune. Sleduje obzor a nerozumí tomu, co vidí.

„Co se to děje?“ mumlá pobočník.

„To, kdybych věděl,“ řekne Tobias a pustí šavli. „Ty vozy napravo nejsou vojenské. A husaři určitě nejsou ve formaci. Snad tam rozbili ležení?“

„Takové rozkazy neměli,“ ozve se velitel sedící poblíž v sedle. „Jdeme!“

Jägeri a pěchota se blíží k husarům a konečně poznávají, v čem je háček. Kolem cikánských vozů je veselo a trávu lemují sudy i bedny s láhvemi. Potulní kupci s kořalkou, to tedy přemohlo slovné kavalíry! Pěší oddíly jsou takřka rozčílány tím, kvůli čemu museli pochodovat tolik mil za stmívání.

„Co teď?“ zeptá se pobočník a Tobias se stejnou otázkou pohlédne k veliteli, ten jej však sotva vnímá, seskakuje ze sedla a pospíchá k husarům.

Bez rozkazů se formace jägerů a pěchoty rozpadají. Tobias velí založit hlídky a sám jde za svým velitelem, aby se přidal k stále plamennější hádce mezi důstojníky. Ta zvolna ztrácí obrysy a z pokusu o chladné konstatování předpisů se zvrhne k invektivám. Tobias se snaží klidně mluvit k velkému a brunátnému husarovi, z kterého táhne líh a vypadá, že se na něj brzy vrhne. Matně přitom vzpomene na Johanna, na pře s ním a přepadne ho krátký vztek a pak pohrdavá netečnost, se kterou se od husara odvrací, ztrácí v davu a na volném prostranství zkouší zas zformovat své jägery.

Vojáci se však též pustili do hádky. Stojí tu, jäger či vojín z pěchoty, bojovně proti husarům, jeden za druhým, málem v celých řadách. Někteří vyjadřují pohoršení nad morálkou, ale vesměs je brzy jasné, o co tu hlavně jde. Alkoholu je dost a pěchota se chce navzdory možným postihům přidat. Ale vlastně, jakým postihům... V armádě se vždy pilo a pije. A tady, daleko od ležení, je pro to zrovna vhodná chvíle. Táhle vzadu si dokonce husaři rozdělali oheň, ze kterého jiskry tančí k těm pár malým hvězdičkám na nočním nebi. Rozdělali oheň, řvou písně a pečou si králíka.

Pěchota se blíží k ohni. Chtějí se podělit o pití, o ten žár, o zábavu. Tobias mrazí v zádech. Tohle není ta cesta, kterou by se měl ubírat. S vervou se prodírá chaosem, který už nepřipomíná vojsko, ale spíš tržiště, snaží se sehnat své muže. Opravdu jich větší část shromáždí a pod pohrůzkami bití, vězení a ulic je řadí do čtverce.

To už převrhli husaři pár beden a pytlů, přitlačili jeden z vozů, začali dělat kolem ohně a zásob opevnění. Někteří muži z pěších jednotek se zmocnili lahví a sudů, což husary rozlítí jako osobní útok a semknou se ještě víc v obraně zbývajícího alkoholu. Padne pár úderů pěstí, křik a troubení zoufalých velitelů se ztratí ve zmatku. Muži se válejí v blátě v zápasnickém sevření, derou se na stále vyšší opevnění kolem vozů, vrážejí si palce do očí a dlaně pod bradu. Jeden jäger se zavrčením tasí šavli. Tobias jej chytí za zápěstí tak silně, až mu zapraští v kloubech. Odzbrojí vojáka, srazí jílcem k zemi a zakřičí.

„Chcete se dopustit velezrady? Chcete být zločinci?!“

Divoce máchá ukořistěnou šavlí a zahání své muže pryč, ale pro ostatní je již pozdě. Málokdo sice tasil, ale i beze zbraní už situace připomíná spíš primitivní bitvu než pouhou rvačku. Desítky vojáků se derou přes sebe, aby je jiní zas sráželi z pytlů, trámů a beden. Mnozí skončili pošlapáni na zemi a pár z nich se již nehýbe.

Tobias se vrací k jednotkám, snaží se uklidnit další muže, v zoufalé snaze je strhává nazpátek, hledá další velitele. Zuřivý voják tluč druhého pažbou pušky a když po něm Tobias skočí, zasáhne jej též. Pod Tobiasem selžou kolena, s hučením v uších padá a již přes něj zakopávají útočníci.

Vidí se na audienci u císaře. Tehdy cítil náležitost k armádě jako největší čest a slávu, byl součástí něčeho elitního. Jak rychlý je pád na úplné dno. Vzpomene na Johanna. Ten by se v této rvačce našel. Nebo ne? Snad mu Tobias křivdil. A co by řekl Johann, kdyby tu viděl Tobiasa, bezradného a na zemi, jak ztratil otěže z rukou a neví, co má dělat?

Z myšlenek a z otupění jej probudí první výstřel, při němž by se v něm krve nedoráželo. I většina ostatních vojáků se na okamžik zastaví a rozpaky je vytrhnou z amoku. To nebyl varovný výstřel. Někde tam dále, kde není vidět, zastřelil jeden chlap druhého. U všech svatých, kdo mohl vystřelit?

„Ne!“ křičí jen Tobias, zvedá se a cítí krev na tváři i na krku. „Ne!“

Běs se navrátil. Padne další výstřel a pak další. Pušky burácí z různých směrů, občas štěkne pistole, opodál si zas někdo drží ránu od šavle, ze které prýstí krev.

„Umřeme,“ chroptí Tobias klopýtaje ke svým. „A s hanbou! Musíme se stáhnout.“

Opře se o pobočníka a změnil náhle názor. Musí situaci řešit!

„Dvě řady! Připravit k palbě!“

Jeho jägeři zaklekávají do formace. To již není sem tam náhodný výstřel. Jsou připraveni, jeden vedle druhého, desítky pušek, zahájit salvu smrti. Tobias nechá troubit alarm a pak křičí varování.

„Přestaňte, nebo spustíme palbu jako na vojenské zločince!“ volá.

Pušky míří na vlastní násilím opilé vojáky a ruce se tentokrát chvějí. Jak tohle skončí? Budou muset popravovat přátele? A co pak nastane? Tobiasových jägerů je málo. Až padne první salva, co s nimi udělá přesila?

„Pane?“ otočí se na Tobiasa pobočník bezradně. „Mám spustit palbu?“

Pohlédne dopředu na rozlícené davy. Vzpomene si na rvačku v hospodě a jak výtečníci spali v kobce. Tohle je však jiné. Salva do vlastních... Nikdo nechce střílet, ale oddaně čekají na rozkaz. Tobias zvedne ruku, která je náhle těžká. Kéž se stane zázrak a rozetne tuto chvíli.

„Poslední varování!“ zařve z plných plic, až mu málem selže hlas.

„Na ně!“ zvolá opilý husar, když si všimne formace. „Chtějí nás postřílet jak psy!“

Husari propletení s pěchotou mají náhle nového nepřítele: malou jednotku jägerů, které drží pohromadě jedině Tobias, jehož ruka je jako z bronzu, a přece ji drží nahoře.

„Přece na nás nespustíte palbu, zrádci!“ ječí kdosi.

„Vezmeme si jejich pušky!“

„Jsou na straně husarů!“

Ječící dav už je blízko. Někteří mají šavle, jiní nože a pár též bodáky. Kdosi mává pistolí.

Panenko Marie, stůj při mně. Párvátí, tohle je tanec pro tebe. Ruka klesne a pušky sborově zaštekají. Bledé tváře se protočí a muži padají k zemi.

„Točit!“ volá pobočník jako ve snu.

Střelci, kteří mají naládováno, střídají ty, jenž pálili.

„Budeme střílet dál a všechny vás pobijeme, jestli nepřijdete k rozumu!“ zařve teď Tobias jistě a vystoupí si na blízkou bednu.

Před jejich řadami leží několik těl. Tobiasovi muži ládují.

„Když nás budou chtít obejít, tak karé,“ řekne Tobias pobočníkovi. „Budeme tady chránit vojenský zákon do posledního muže. Přisahali jsme Rakousku!“

Odhodlán zemřít alespoň se ctí, pevně se držící rakouských zásad, už má Tobias jasné myšlenky. Budou bojovat.

Opilci se zastavují a klesají k zemi, muži s rozpálenými tvářemi zůstávají stát, tváře stažené strachem, hněvem i hořkostí, pohledy upřené k mrtvým. Muž pološílený ze smrti kamaráda zavyje a vrhne se kupředu, kde ho zabije Tobias střelou z pistole přímo do srdce.

„Tak co?“ zavolá znovu. „Jste vojáci císaře pána a velkého Rakouska! Vzpomeňte si!“

Zdá se, že šarvátka opravdu skončí, ale mužů je příliš a někteří snad ani neviděli a neslyšeli, co tam Tobias říkal a co se vlastně odehrálo. Zazní zas výstřely, teď z větší vzdálenosti než předtím. Odpoví jim další a všichni se zmateně otáčejí.

„Turci!“ křičí kdosi.

„Z jihu, z jihu!“

„Jdou ze západu!“

Tobias otáčí hlavou. Nic není vidět. Padla tma a všude jsou jen tváře rakouských vojáků, bledé a zkroucené jak přízraky nad prokletými hroby.

„Opravdu Turci?“ zaváhá Tobias.

Marně se rozhlíží. Je to možné? Slyšeli boj a využili situace? Ve zmatku by rychle zvítězili. Bylo by třeba se rychle zformovat. Ale jak? Neslyší trumpety, nevidí prapory, nejsou tu žádní důstojníci.

„Musíme na ten kopec! Poklusem!“ rozmyslí se Tobias rychle a ukáže na šedou vyvýšeninu. „Držte formaci. Vpřed!“

Jägeri pospíchají do svahu, pušky namířené k nebi a čela planoucí. Z kopce si všimnou, že velká část rakouských jednotek se vrací k táboru. Jiné části zas utíkají úplně jiným směrem, snad ze ztráty orientace, snad za domnělým či skutečným nepřítelem.

Za jägery za chvíli dorazí malý oddíl pěchoty. Tobias se málem zaraduje, když vidí, že další velitel přežil a zformoval své muže.

„Musíme k táboru,“ říká hned po příchodu.

„Vážně útočili Turci?“ zeptá se Tobias.

„Kdosi prý slyšel křik ‚Alláh, Alláh‘, podle jiných to byl náš důstojník a volal ‚halt, halt‘, než jej ušlapali. Čert zpraž ty Lombardany a Chorvaty, vždyť ani neumí německy!“

„Zatraceně!“ uleví si Tobias. „Dobře! Jdeme k táboru, stejně tam míří všichni. A nikdo tam nebude čekat takové šílenství!“

Lehkým klusem se jägeři i pěchota vydávají nazpátek, dohořívající vatru, bedny s pálenkou i rozstřílené vozy za zády, kde hrůzné místo přikryje noc.

Již cestou k táboru se Tobiasovi a všem ostatním málem zastaví srdce, když uslyší protipěchotní kanóny i temně dunící šestnáctilibrovky. Bud' útočí Turek, nebo dal někdo ve zmatku, jenž došel až k táboru, povel k palbě artilerii.

„Musíme to obejít!“ volá Tobias a ukazuje stranou.

„Vlevo v bok!“ řídí pobočník jägery a pěchota následuje.

Konečně se zezadu dostávají do tábora, který už je skoro prázdný. Pod dojmem útočících Turků jej vojáci opustili a hřmění pušek se dostalo do blízkých lesů a na dlouhé svahy, zatímco artilérie burácí z blízkého kopce.

„Musíme zastavit ty děla, řekneme jim, jak to je,“ ukazuje Tobias.

„A jak to je?“ zeptá se druhý velitel. „Co když z jihu opravdu útočí Turci?“

„Tak se jich zeptáme, jestli vůbec ví, po kom střílí. Rychle! Vezmeme to oklikou přes les, ať do nás někdo nespustí salvu.“

Všechny přesuny se protáhnou. Vojáci se několikrát dostanou do palebného pole, kdo ví koho, snad zmatených přátel, snad opravdu nepřátel. Musí párkrát změnit směr, a nakonec už si ani nejsou jisti, kudy lesem k opevněným dělům.

„Stejně je tam chrání pěchota, zastřelí nás, když se jako obrysy vyloupneme z lesa!“

Tobias pohlédne na velitele pěchoty. Má asi pravdu. Tobias pohlédne vzhůru. Černá noc se trhá a přichází ocelově chladné ráno.

„Bude líp vidět,“ zaraduje se v neštěstí. „Snad pak uvidíme konečně Turky a snad všichni přestanou naslepo střílet po každém obrysu a stínu.“

„Císař!“ volá někdo.

Jednotky se otočí na stranu a skrz stromy vidí, jak se Josefova jízdní jednotka dostala do mumraje lidí a nad hlavami jim zaduněly pušky. Snad kdosi zatáhl za jeho cíp, císař a král

skončí ve vymletém korytu říčky, kde se s námahou zvedá a krčí za vymletou hlínou, kdyby měl ještě někdo střílet.

„Musíme pomoci císaři!“ rozhodne Tobias hned.

„Vpřed! Chraňte císaře!“ volá pobočník.

Jednotky klušou. Tobias se podívá na velitele druhé jednotky. Čte mu v tváři únavu, jaká musí být zjevná i v té jeho. Pryč jsou všechny myšlenky, zapomenuta v táboře je kniha o bozích, kteří jsou zvláštní, mocní, krutí a bizarně karikující život i smrt. V dálce práskne dělo.

„Rozdělit!“ ukazuje Tobias. „Pěchota zdola, jägeři seshora! U císaře tři řady...“

Mezi stromy zašustí a dělová koule urazí Tobiasovi hlavu. Z krku vystříkne gejzír krve, uniforma zrudne k nepoznání, tělo se protočí a klesne.

Muži v hrůze padnou do mechu, ale byla to poslední rána. Děla utichla, pušky též a císař zase stojí, obklopen strážci a poblíž svého koně.

Nikdo nevezme Indické bohy, když se zbytky vojáků se staženým ohonem sbírají z tábora. Nikdo Tobiase neznal. A přece někdo naloží důstojnické torzo na vůz a se vší důstojností je vyše nazpět k Bělehradu a císař pán sám na krátký okamžik spočine na tělu, které již stěží může rozpoznat.

Indičtí bohové zvlhnou a začnou se rozpadat, až je v ruinách ležení najde turecký voják, mladý muž zápolící sám se sebou, zrovna jako zápolil Wilhelm, nejistý, avšak odvážný ve svém mládí, jako byl Aydin. Vezme knihu, němčině nerozumí, nad ilustracemi se podívá, zamyšlen ji schová do záhradří a vrátí se ke svým mužům pochodujícím severně od Banátu, snad pro vítězství, snad za splněním služby, možná jen na smrt.

XXX. Epilog

Bronzový zvon tlumeně zní, listí se třepe na stromech a ve vzduchu je podzim. Pohřbívají Tobiasa, jehož nakonec poznali dle uniformy, listiny v kapse a pár drobností. Je uložen se slávou, ne do anonymního hrobu, ale jako jméno, symbol armády a Rakouska.

Je za něj sloužena mše a Johann dlouho stojí nad hrobem, do nějž vojáci sypou hlínu. Je zmaten. Tak o Tobiasovi pochyboval, ale možná ta zášť vyvěrala z toho, jak moc chtěl pochybovat, jak moc toužil na zdánlivě dokonalém jägerovi najít nedostatek, jak se snažil dokázat sám sobě, že řeči o absurditě války musí znamenat slabost. A teď tu je a vidí Tobiasovu rakev a nemůže se zbavit pocitu, že by v ní měl a že by v ní snad i chtěl ležet on sám.

Cítí se zrazen. Nemůže odejít pryč z války. Ne teď, když tu čekal na vystřídání s rukama založenýma a Tobias tam někde kráčet na smrt. To nejde, ztratil by čest, jakou sám sobě připisuje. Či snad připisoval? Co na tom záleží... Nakonec, tam na severu, v Rakousku, v Německu, v Čechách, tam už stejně nic není. Ne pro něj. Co bude dělat? Co bez Leopolda? Co bez války? Co bez důvěry v sebe sama?

S hořkostí polkne hrdost, s jakou byl vždy u jednotky, a náhle ví, co musí udělat. Pryč se vztahy, pryč s kumpány, pryč s těmi kamarády. S prokletými kamarády. Pryč. Do neznáma. Do znečitlivění, na smrt, pro slávu, za zabíjením a na cestu, která nekončí, z níž ho nikdo nestáhne zpět. Klidně až k Černému moři, klidně k úpatí očístce.

Zvonění už skoro ztichlo. Nebe je smutné a zádumčivé. Johann se odhodlal, a ještě téhož dne mluví s Jeníkem.

„Bylo mi ctí, šikovateli,“ říká Jeník.

„I mně, podporučíku,“ odpoví Johann a cítí příval lítosti, která jen upevní odhodlání.

„A budete mi chybět.“

I vy mně. Vy všichni, pomyslí si Johann. A tam se jeho stopa ztrácí. Odchází na východ, kamsi k Banátu. Neví se, co s ním bylo dál. Někteří říkají, že byl zraněn, snad velmi těžce, ale že válku přežil, a nakonec se prokulhal zbytkem života. Že prý pracoval na lodích, též v přístavech a ve skladištích. Prý hodně pil a šedivěl, ale snad si našel i ženu a měl s ní pár dětí, co vychovával v chudém podkroví. Sám Jeník, o pár let později, měl pocit, jako by v zarostlém muži na vídeňském molu rozpoznal svého granátníka, ale nestihl s ním promluvit a pak se již neviděli. Možná to ani nebyl Johann.

Jeník se z Bělehradu vrátil, ale s Colloredem je nečekala klidná léta. Bojoval u Brische i u Limburka, u Aldenhovenu. V Praze, to, když z armády konečně s hodností setníka odešel, se stal soukromníkem. Vydával své spisy, hlavně vzpomínky a sebranou slovesnost, české písně a básně sprosté i milé, účastnil se kulturního života, zabýval historií a byl všeobecně znám a oblíben, ve všem počínání týž řád a životní klid, s jakým coby voják krácel do ohně.

A na Bělehrad, na salóny a umírající přátele, na to vzpomínal občas, a též na Nanette, to byly vzpomínky nejcennější, ale staré, vyprchalé, odešlé s časem mládí. Žil až do čtyřicátých let devatenáctého věku; starý, ale plný síly, a když už i jej energie opouštěla a zvolna přicházel

o zrak, o zuby i život, nepřišel nikdy o svou stoickou sílu a schopnost žít a nebýt zlomen, ani nalomen, ani ohnut.

Takové časy jsou však v nedozírnu ve chvíli, kdy v boji proti Francouzům stojí Jeník v poli, za sebou plný oddíl granátníků, na křídle jägery, opodál jízdu a poblíž pěchotu. Po boku Colloredo, jenž se přišel poradit a dodat si naděje.

„Pane Jeníku, řekněte, že jsme zažili horší věci,“ prohodí Colloredo, zamračeně sledující obzor.

„Vzpomínáte, pane, jak jsme na míle od Bělehradu bojovali a neměli ani jízdu?“

„A vyhráli jsme,“ kývne Colloredo hlavou.

Pozvednou naládované pušky. Mladší vojáci tají dech, starší už to znají. Všem dodává jistotu dril, pevně rozkročený Jeník a Colloredo plamenně hledící vstříc šikům nepřítele.

„Měl jsem to v Bělehradu rád,“ řekne Colloredo mimoděk.

„I já,“ skoro zašeptá Jeník a vzpomene si najednou na mnoho věcí, ale pak už je zas v současnosti, minulost i budoucnost jsou v husté mlze, a jediné co platí, je taktika a vůle.

„Víte, co bych si dal? Kávu,“ zamručí Colloredo, než odejde k jägerům. „Jen hořkou. Bez mléka.“

Jeník se za ním dívá a pak zvedne ruku. Prý hořkou... Ušklíbne se, vydá povel, zaburácí pušky a jednotku zahalí dým. Vojáci se točí. Kdo vystřelil, láduje; kdo má naládováno, střílí. Nadechne se k dalšímu rozkazu a musí zas ušklíbnout, vlastně spíš pousmát, jak je rád, že má přítele, jakým je Colloredo, jak je rád, že za ním stojí granátníci, jak je rád, že žije.

„Palba dle uvážení!“